

**Iohannis Ferrarii Montani Commentarius, omnibus qui in iure,
foroq[ue] iudiciario uersantur, oppidò utilis, & rerum
quo[tidianarum] plenus. : De Appellationibus, & earum uera
ratione. Supplicandi usu. Restitutione aduersus rem
iudicatam. Exceptionib. qu[a]? sentencijs obijciuntur.
Impedimentis executionum. Recusationibus Iudicum.**

<https://hdl.handle.net/1874/433408>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

34
FERRARIUS
De Appellationibus
et A S I I
Catalogus legum antiquarum

et. det.

55

129. n.

b.
66

95

96

ta
9u
m
ur
opl
adu
p

N 64. c.

Ex Dono H. Biegeli

IOHANNIS FERRARII MONTA-

NI COMMENTARIUS, OMNIBVS
qui in iure, foroq; iudiciario uersan-
tur, oppido utilis, & rerum quo-
tidianarum plenus.

DE

Appellationibus, & earum uera ratione.
Supplicandi usu.

Restitutione aduersus rem iudicatam.

Exceptionib. quę sententijs obijciuntur.

Impedimentis executionum.

Recusationibus Iudicum.

Cum gratia & priuile-
gio Imperiali.

MARPURGI

Hessorum.

AMPLISSIMO, CON

SVLTISSIMO QVE VIRO IO-

hanni Halico, juris utriusq; doctori, &

Principali Consiliario. Ioannes

Ferrarius. S. D. P.

OGITANTI

mihî uir amplissi-
me, quis nam re-
rum sit status? que
temporum nostro-
rum conditio? pa-

rum sese offert, quod à ueteri illa
& ciuili institutione non sit alie-
num. Porro, ut reliqua mortalium
negocia præterierim, quorum esse
existimas quemq; ex ijs qui pueri-
ciam statim ab incunabulis, ut ita
loquar, melioribus disciplinis qua-
si educandam suscipiunt, in quibus
non desideres quod ad morum ui-
tæq; integritatem pertinet: in hoc
grauius peccantes quod innocen-
tiam illam offendunt, cui maxi-
a n me

PRÆFATIO.

mè fuerat parcendum. Non enim dici potest quàm cito imbibat puer ea quæ in morũ suorum Magistro uicia & cõspicit & obseruat, minus obfutura, si ulla cõditione possent emendari. quandoquidem Reipublicæ præparatur, in qua non modo ipse recte uiuere, sed etiam alijs bene uiuendi rationem ostendere debet, ut sic publicè quoq; præstaret, cuius gratia disciplinarum Emporia est sectatus: Ceterum ex ipsis quoq; morum scholis corruptus in ciuitatem proficiscitur, ubi tam abest, ut meliorem uitæ speciem sit inuenturus, ad quam ipse interim rectius componatur, quàm quòd maxime.

Cum nullam hodie fermè sit inuenire Rempublicam, quæ non sui dissimilis prauæ consuetudinis corruptela in transuersum agatur. Quòd

P R A E F A T I O.

Quod eò facilius accidere poterat,
 q̃ à iurís, sine cuius præsidio equa-
 bilitas, utilitatumq̃ communicatio
 inter homines consistere nō potest,
 uera consideratione longius est di-
 scessum. Etenim quod ad iudiciari-
 am rem attinet, atq̃ eam partē qua
 in delicta iam cōmissa animaduerti-
 mus: iurís expositionē quodammo-
 do retinemus, & neq̃ hoc satis pu-
 rē, uerum quibus modis ad honestē
 uiuendū institui homines debeant,
 non uideo ut nobis usu sit reliquit
 Philosophis forsitan ut sedentarijs
 ita inter parietes occlusis id sibi uē-
 dicantibus. Cum tamen prima cura
 legumlatoribus olim fuisse uideat-
 ur mores hominum formare, ciui-
 tatem componere, sociamq̃ uitam
 mortalibus ostēdere, cuiusmodi fu-
 isse legimus Charundā apud Turi-
 os, Lycurgum apud Lacedæmoni-
 os, Solonem apud Athenas, Pompe-
 lium

P R A E F A T I O.

lium Numam apud Rhomanos, ut de alijs taceam, qui alijs ciuitatibus foeliciffimè contigerunt, quorum dubio procul & iureconfultus respexit, quando iuris præcepta effe contendit: Honestè uiuere, alterum non ledere, & ius suum unicuiq; tribuere. non postremum existimans eam uitæ rationem inuestigare, unde honestè uiuamus, quæ propterea primas in Republica continere debet, quod qui honestè uiuit, neminem ledit, cuiq; quod suum est relinquit, atq; in summa eam uitam præstat quam iuris præceptiones exigunt, hoc est politicam & humanæ societatis contubernio dignam.

Quam ex legibus nostris quæ non secus atq; ex media philosophia cõparare obuifum esset, si ea pars quæ iudicia, malorumq; cohertionem nobis suppeditat tam lata nõ foret, ut uix sola tractari à paucis illis tuis
 sumi.

P R A E F A T I O.

ſimilibus q̄ eruditione excellunt in
 terim poſſit, quid em̄ uel Plato uel
 Ariſtoteles, uel ipſe Cicerō, aliꝝ ue
 Ethices traditionē, officiāq; in com
 munē mortaliū uſum quaſita expo
 nentes, præcipiunt, quod in legibus
 noſtris quā elegantiſſimē atq; ad ui
 uum nō habeatur comprehenſum?
 Nō tñ facile mihi perſuaſerim fieri
 poſſe ut homines, ceu nunc ſunt, ad
 priſtinam morꝝ ſynceritatem redu
 ci poſſint, niſi ea diſciplināꝝ parte,
 quæ ad ueram educationem uitæ q̄
 formā p̄inet, ex integro reſtituta,
 tantum abeſt ut umbratiles illæ præ
 ceptiones ad hoc ſufficere exiſtimē,
 quas licet pueri ab ineunte ſtatim æ
 tate quaſi per nebulam exceperint,
 poſt tamen natura ſtimulos illos no
 uercales inſciēte, rurfus excident,
 ſi non perpetuo ob oculos ſint, &
 lege ipſa, quæ faciendā præcipit,
 prohibet q̄ cōtrariā, intra honeſtū

P R A E F A T I O.

contineantur, in avariciam, uitæ luxum, insolentiam, & nihil non illiciti alioqui recasuri, neque etiã adhuc disciplina hæc pristinas vires recipiet, nisi magistratus quique pro sua auctoritate adsit, & domesticas illas præceptiones iuuat, & progressum habere faciat, non tantum ut post delictum poenam infligat, sed etiam monendo, hortando & præcipiendo curet, ne delictum committatur, cum minus sit è republica semper esse in quos poenã statuas, nam aut nullæ ibidem uigent leges, aut cum maximo hominum dispendio contemnuntur. Ea siquidem magistratus functio est, ut iubeat quæ recta sunt, utilia, & coniuncta cum legibus. Quemadmodum enim magistratibus leges, ita populo præsumt magistratus, quibus non tantum imperandi modus est præscribendus, sed etiam ciuibus obtemperandi.

Tullio

PRAEFATIO.

Tullio autore, nam & qui bene imperare cupit, paruerit quandoque est necesse, & qui modestè paret, uideatur qui aliquando imperet, dignus esse. rectè itaque dixeris magistratū legem esse loquētem, & legem magistratum mutum. Et non potest fieri quin si quisque rebus gerēdis perfectus hanc functionem pro officio suo exerceret, compositi magis essent hominum coetus, & minus iniquitatis, scelerumque in Republica, quibus accepto ferendum est quicquid perniciosi exempli ferme inter mortales uidemus.

Emendata autem in hunc modū adornataque ciuitate, non fuerit admodum operosum alterā quoque iuris partē restaurare, & foro repurgato iudiciariam ipsam in ordinem redigere, sui que similē facere, quā a natiuo *ἡδὺς δὲ καὶ πᾶσι* distare is ignorat solum, qui in hoc generis ha-

PRÆFATIO.

rena nullum fecit periculū, nec pro-
 fecto præsentem magis occasionem
 habere maligni ueteratores potuiſ-
 ſent, qua & lites ſerere, & animi ſui
 inſolentiæ operam nauare, obſecun-
 dareq; ita expoſitū fuiſſet, hac una
 iuris ſubtilitate tam inſidioſè con-
 quiſita. Etenim, morum considera-
 tione poſthabita, hoc duntaxat ex
 iure quærimus, ut unicuiq; quod ſu-
 um eſt iuſticia ipſa diſpenſante con-
 tingat, id ſi quis bonorū adminicu-
 lo non cōſequatur, eſt ut iudiciorū
 ordine hoc perſeq; incipiat, ubi tot
 Scyllas, tot Carybdes, niſi propicia
 planè dea fuerit, ſentiat oportet, ut
 ſatius habeat, uel bonam fortunarū
 partem amittere, quàm illis hoc mo-
 do quicquàm accedere poſſe, in ani-
 mum inducere, id quod ſtatim mi-
 hi conceſſerit, ſi omnes omniū ſub-
 fugiorum cuniculos quibus elabi
 poterit reus, utcunq; etiā intuitus
 ſus ſit

PRAEFATIO.

tus fuerit. At tandem ubi deus qui-
 spiam sibi portum ostenderit, ut ne
 gocio expedito receptui canen-
 dum putet, sententia que profera-
 tur, non minus periculi imminere
 uidetur, quando parū abest, quin in
 ipso portu impingere, et spe sua fru-
 strari cogatur, nisi rectè obuiare ad-
 uersus impetum procellis discat, &
 id quod consecutus est tuere. In qua
 re is solum rectè uersari poterit, q
 posthabitis huiusmodi subtilitati-
 bus quod bonum & honestum est
 ob oculos semper habet, quorsum
 iuris nostri usum collocandum non
 solum ueteres iureconsulti subinde
 monent, sed nostra ætate doctissimi
 quique inter quos non postremus est
 D. Ioannes Oldendorpius iurecon-
 sultus clarissimus, Academiae no-
 stræ Monarcha, cui hoc unum in uo-
 tis, ut foro repurgato iuris ipsius et
 sanctus & inculpatus sit usus.

Mihi

P R A E F A T I O.

Mihi quoqꝫ (tametsi in eo nō sim albo) ad hoc operam nostram offerre tam iucū dum foret, ut quod maximè, si non minores essent uires q̃ ut aliquid in ea re præstare possent, interim tamen faciam quod Calones in castris solent, qui cum ad militiam sint inepti, sudas tantum & clauas militibus suppeditant armis quandoqꝫ cōmodaturas, ita & ipse, cum inferiorē me uideam, quā ut in saluberrima hac professione mereri, aut opem præstare queam, alijs qui hoc recta faciant ministeriū prebere saltem constitui. cuius hæc nostra commentatio facile indicio erit, quamuis enim mihi uix tantillū temporis suffurari licuit, ut opera etiā subcisiua colligere aliquid possem, uolebam tamen quicquid hoc esset, etiam honesti admonitiōe, perinde atqꝫ floribus quibusdam conspersum, studiosis cōmune facere.

nihil

PRAEFATIO.

nihil eos ueritus qui aliorum diligentiam citius reprehendere solent, quam ut ipsi publicè prodesse, aliorumq; studia iuuare uel uelint, uel possint. tametsi in hac re ab illorum inuidia ob id fortè tuti erimus, qd minora tractamus, quam ut à quocquā peti debeant. Quod si quisquā sit futurus, qui calumniando nomē sibi querere non erubescit, te doctissime Haliee unum delegimus, qui pro cādore tuo atq; in iurisprudentiam eruditione hunc nostrum laborem communem nobiscum habeas, quo circa iube, ut uel eum nō tam malī consulat, uel ipse meliora aadat. Hic enim nihil inuenire est quod à nobis prodierit nouum, aut ad aliorum existimationem leuandam sit immutatum, cum sciam rei ab aliena autoritate pendentī per me nihil ponderis accessurum, etiā si maxime optarem. Cæterum si ea
 quæ

P R A E F A T I O.

quæ alij de iure nostro optimè meriti, ante me sparsim diligenter tamē exposuerūt, ipse quodammodo coegerim, & serie magis aperta ob oculos lectori posuerim, cum tuum sit iudicium, tum eorū qui rectoribus studijs bene uolunt, nam illorū sententiam non multi facimus, qui ut aliorum uigilias criminantur solum, nihil omittunt, quemadmodum is nuper cui cum Flauijs quoque negociū esse cœpit, hoc est cum ueneris Syrmate, quasi uero oporteat oēs Vespasianos esse qui in eam familiā se adsciscunt, & nō etiam magni principis domos sibi ab antiquo uendicent, quo præclarior generis propago uideatur, serie maiorum nobis ita non exposita. Tu optime uale, & conatum hunc nostrum boni consule. Marpurg.

gi. XVI. Kalend.

Decemb.

M. D. XLI,

CAPIT.

CAPITA VT PER

singulos libros tra-
ctantur.

LIBER I.

CAPVT I.

VSum appellandi non tam uti-
lem quam necessarium, & qua-
re introductus. folio i

Cap. II.

Insigniter peccare qui procrastina-
ndorum iudiciorum causa appel-
lationis beneficium pretextunt. v

Cap. III.

Renon solum iudicio tractata,
sed etiam extra illud prouocatio-
nem esse. viij

Cap. IIII.

A sententia diffinitiuā regulari-
ter appellationem esse, & quādoq;
ab interlocutione, & quid in utraq;
obseruandum. viij

Cap. V.

A quibus sentencijs appellare nō
licet. xij

Cap.

INDEX

Cap. VI.

Quando prouocare nō est neces-
se, & de sententia ipso iure non ua-
lente.

xxix

LIBER II.

CAPVT I.

PER quos appellatio interponi
debeat, & quando alterius ap-
pellatio, alteri quoq; proficit fo-
lio.

xxxiiij

Cap. II.

De pœna eorum qui temerè aut
calumniosè prouocant. Atq; item
iudicis appellationem non recipi-
entis.

xxxix

Cap. III.

A cuius sententia, & coram qui-
bus prouocare liceat.

xlij

Cap. IIII.

Intra quæ tempora appellan-
dum sit.

xliiij

Cap.

I N D E X

Cap. v.

Quis iudex appelletur & quomō alternatim id fieri soleat. xlv

Cap. vi.

Quid interposita appellatione fieri debeat, & de literis dimissorijs q̄s ἀποσόλως uocant. xlvij

Cap. vii.

Iudex ne conuictijs appellatorem excipiat, neq; appellans iudici quid impperet, & de eo qui per metum non appellauerit. l.

Cap. viii.

Rei aut quantitatis exiguitatem quandoq; appellatiōi obflare, & ut plures summe coniūguntur. liij

Cap. ix.

Intra quæ tempora appellatio exerceri dobeat, & quomō impeditis subuenitur, deq; probando impedito. liij

Cap. x.

Tempus illud fatale ut breuius dari possit, & de uarijs terminis per
b iudic-

I N D E X

iudicem à quo prouocatur, in dic
cendis. lvij

Cap. xi.

Quid si appellatus aut etiã appel
lator intra tēpus præstitutum ema
neat, & an ne ab ultimo mense ap
pellationi sit locus?

Cap. xii.

Appellatōre defuncto, ut hæres
eius appellationē psequi possit, atq;
itē de eo cuius bona adnotant. lxij

Cap. xiii.

Tutor uel curator appellationem
pupilli, uel adulti noīe psequit, atq;
itē hæres eius, ipso defuncto, &
quatenus id fieri oporteat. lxvi

Cap. xiiii.

Eam solum causam, quę in appel
lationem uenit, apud iudicem supe
riorem uentilandam. lxvij

Cap. xv.

Pendente appellatiōe nihil opor
tere nouari, & quomodo nouata re
uocentur. lxviij

Cap.

Cap. XVI.

Natali ppellationis tēpore elapso
ad iudicatū quō perueniendū, deq;
iudice q; sententiā exeq; possit. lxxi.

LIBER III.

Cap. I.

DE reddendis appellationū cau-
sis, & quid Causidicis in ea re
obseruandum. lxxiiij

Cap. II.

Aliā causam, prēter eā quę libel-
lis appellatorijs insita est, posse alle-
gari, & in qua specie appellatiōis tā-
demq; unā causam probabilem suf-
ficere, lxxx.

Cap. III.

Sententiam duobus nominibus im-
pugnari, ut nullam, atq; ut iniquam
iniustam ue. lxxxij.

Cap. IIII.

Quādo iudiciū nullitatis & iniq-
tatis unā exerceri possit, & sentēciā
super iniquitate prolatam, quēstiōi
nullit, nōnūq; obstaculo esse. lxxxvij

b ij Cap.

I N D E X.

Cap. v.

Quō in exercendis appellatiōi-
bus deduci queat, cuius apud prio-
rē iudicē nō fuit allegatio, & Cano-
nes à legib. in ea re nō dissentire. xc.

Cap. vi.

Negociū in appellatiōis causa quō
testibus probari possit, ubi rursus
dissidium est inter ius constitutio-
nis & Canones. xcviij

Cap. vii.

Testes quō repeti poterunt, atq;
item instrumenta, et iudicē ut ue-
rum deprehendat testes posse in-
terrogare. ciiij

Cap. viii.

Nouas allegationes in prouocati-
one ab interlocutoria non recipi,
atq; etiā reconuentioni in appella-
tionibus locum non esse. cvi

Cap. ix.

Ανακεφαλαιώσεις eorum quę tā ab ap-
pellatoribus, q̃ ijs contra q̃s appel-
latum

I N D E X.

latum est, obseruari cōuenit. cviij

Cap. x.

Iudicem appellationis ut pronunciare cōueniat, & ultra sententiarum executioni subiicienda. cxi

L I B E R I I I.

C A P V T I.

Q Vādo appellatione prohibita ad supplices libellos recurrendum sit, & quis eorum usus. cxv

Cap. ii.

A quo, item ad quem supplicandū ueniat, & hoc quādoq; sine libellis.

Cap. iii.

De tempore intra quod supplicationem interponi cōstitutū, tū de executione quid interim fiet. cxxiiij

Cap. iiii.

In quibus causis supplicare non est permittum, & qui id facit quādoq; nominis ignominia notari. cxxviiij

Cap. v.

Causas quoq; adducendas quib. ad

b iij

reci-

I N D E X.

recipiendā supplicationē princeps
aut P.f.Præto.moueat. cxxxvii

Cap. vi.

De restitutionis aduersus rem iudi-
catā beneficio, ex bono & equo pro
cedente, & quid ab appellatione, &
supplicatione distet. cxxxvii

Cap. vii.

Quibus restitutio hæc det̃, & apud
quem iudicē postulari debeat. cxli

Cap. viii.

Quod sit tempus restitutioni im-
pertitum, diuersisq; diuersum dari,
etiam secundum ætatis, & petenti-
um rationem. clxvii

Cap. ix.

Restitutionis quis sit usus, tum de
actiōe utili rescissoria, & quomodo
utraq; possit intentari. cli

Cap. x.

Causas oportere allegari propter
quas restitutio aduersus rem iudica
tam indulgeri debeat. clvi.

Liber

INDEX
LIBER V.

CAPVT I.

Sentenciam uarijs procellis exponi, nam & exceptiones esse, quæ ipsi eius quæ executioni obijciuntur, & in quem finem. clxi

Cap. II.

Quid in huiusmodi exceptionibus obseruandū, tum apud quem iudicem opponuntur, & quando executionem impediunt, nec ne. clxiiij

Cap. III.

Quando exceptio contra sententiam, aut post ad executionem opponitur, ac etiam quando ipsa impeditur, & de satisfactione eius qui executionem petit. clxvi

Cap. IIII.

De exceptionibus quæ contra sententiam opponi solent, earumque ratione. clxviij

Cap. V.

Ut, & quibus modis sententia executioni impeditur. clxxiiij

Cap.

INDEX.

Cap. VI.

Aequissimo consilio factum, quod iudex litigaturo suspectus recusari possit. cxc.

Cap. VII.

Quis iudex recusari possit, & quomodo, atq; item quando is qui iudicatum exequitur. cxciij

Cap. VIII.

De arbitris eligendis, & quomodo de suspicionis causa cognoscunt, tñ ut deinceps pergendum. cxcv

Cap. IX.

Causæ recusationi locum facientes penes arbitros esse, & quæ nam ad hoc sufficiant, & ut legitimæ habeantur. cxciix

DE

DE APPELLATIO

NIBVS, EARVMQVE VERA
ratione, liber primus.

Vsum appellandi, non tam utilem,
quàm necessarium, & qua-
re introductus.

CAPVT I.

E ILLOTIS,
quod aiunt, pedibus
susceptam commen-
tandi rationem ad-
grediar, operæ preci-
um mihi facturus ui-
deor, si de appellati-
onis origine, atq; itē

usu aliquid prius degustauero, quàm rem ipsam ex-
ponere inciptam. Porro ad deuinciendam hominū
uitam lege opus erat, quæ cum summa sit ratio, ut
quidam apud Ciceronem definiūt, insita in natura, Lex na-
iubens ea quæ facienda sunt, prohibensq; contra-
tura.
ria. Ius constituit omnibus quibus recta est ratio,
datum, unde ad iusticiam illam civilem nos esse na-
tos nemo non intelligit, qua alium alio participa-
mus, æquum ab iniquo discernimus, neminem lædi-

A mus:

DE APPELLATIONIBVS

mus: atq; ut semel dicam, quod nobis fieri nolumus, alteri nequaquam facimus: quam societatem, conjunctionemq; , si intemeratam obseruaremus, nihil præstabilius foret, nihil unum uni tam simile, tam par, quàm homines inter nosmetipsos essemus, tantum abest, ut quem iniuria afficientes, quod suū est, ipsi non tribueremus. Cæterum, cum uel æterni illa, uel quisquis est, qui humanæ adeoq; sociæ uitæ tantam foelicitatem inuidet, effecisset, ut deprauatio cōsuetudinum, atq; opinionum uanitas, animorū imbecillitatem quocunq; cœpisset, torqueret, & flecteret, in corruptelam homines egit, & igniculos illos iusticiæ ciuilibis à natura datos quodā modo extinxit, ad quos planè cæcutiremus hodie, nisi hoc beneficium nobis reliquum foret, ut lege scripta, quasi scematio naturæ, quicquid in nobis desideratur, cōpensare ualeamus, quæ non solum perinde atq; sacra anchora nobis est, uerumetiam Lydius (quod aiunt) lapis, ad quem iudicia nostra stabilimus, & si iusta sint, probamus.

Lex scri-
pta.

Accedunt quoq; ciuitatum mores, diuturnam cōsuetudinem facientes, quæ per annos plurimos obseruata ueluti tacita ciuium conuentione, non minus quàm ea quæ scripta sunt iura, recipitur. Pro-
Iudicis cōsideratiō. inde est ius singulare, propter aliquam Reipublicæ utilitatem auctoritate constituentium contra iuris communis

communis rationem introductum. Quæ omnia bonus iudex examussum trutinare debet, ad eaq; sententiam ferre, ut ex hac regula, quam publicus hominum consensus, prudentumq; diligentia nobis reliquit, unicuiq; quod suum est tribuatur, & ei, cuius non est, adimatur: quam rationem & in malis coercendis retineri convenit (ad eam legis partem, quam ætamus illicitum, & in delicta animadvertimus) ne pœna aut maior sit peccato, aut illud non æquet. Sic enim fieri poterit, ut iusta sint iudicia nostra, atq; contra quam par sit, nemo grauetur, & illud nobis sacri oraculi ob oculos perpetuo maneat: Innocentem non condemnandum.

Atqui cuncta hæc sic observare, ut neq; ad dextram, neq; ad sinistram declines unguam, diuini prope ingenij esse uidetur, non humani: Cum nemo mortalium omnibus horis, ut in prouerbio est, æquè sapere soleat, præcipue in iuris, atq; ite boni & æqui dimensu, quem multi tramites, multi anfractus intransuersum agunt, id quod non solum rerum definiendarum (quarum singulas singulis legibus comprehendere, impossibile erat) multitudo uarietateq; facit, sed etiam eorum quæ scripta sunt, diuturno ue tempore observata, aut aliis introducta, perplexitas, & non sic cuius apertus intellectus: In reliquis enim professionum partibus cum etiã bonus

Vnde est,
quod iustum non
semper cõ
sequimur

DE APPELLATIONIBVS

Homerus quandoq; dormitet, maxime in iuris cognitione id committi, non fuerit ita nouum, ubi non nunquam & legem & mores posthabere oportet, atq; ex rebus utcunq; paruis coniecturam facere, ut ad boni & æqui stateram, quod humanius est, potius diiudices, quam quod iuris rigor fieri uolet, in hunc modum sapiens iudex non solum ponderabit, quid possit, sed etiam quid debeat, nec quantum sibi permissum, meminerit solum, sed etiam quatenus commissum sit. Cicerone pro Rabirio docte, ut semper, monente.

In iudiciū Quibus si oscitantiam eorum qui tribunali sæpe oscitantia numero præficiuntur adiunxeris, paucos inuenies, qui sibi iustam sententiam ab huiusmodi Asotis, etiam si maxime cupiant, dari posse uel sperent, uel persuasum sibi habeant: Quotus enim hodie est iudiciū albo adscriptus, & tam sanctæ functionis maiestatem præseferens, qui uel municipij sui consuetudinis aliquam cognitionem habeat, ut de iure scripto taceam, cuius ne umbram quidem uidit, tantum abest ut à limine illud unquam salutarit? Sed nos, uti nunc sumus, sapientiam prudentiamq; in auro querimus, diuitijsq; auctoritatem accepto habemus.

Modò ne quis se iure destitutum, in ea republica quæ legibus, atq; ut oportet, instaurata est, conqueri possit, et sic iusticiæ administratio, nerui ciuitatum, desi-

desideretur, prudentissimo consilio permissum est Appellandi usus in
 ei, qui sententia parum iusta, aut iniqua oneratur, trodus
 maiorem iudicem prouocare, atq; innocentiae suae etus.
 praesidium quaerere. Et quemadmodum naturam le-
 gis parentem collegimus, ita et appellandi usum ab
 ea profectum esse, facile mihi persuaferim, ut origi-
 ne quam uetustissima censeretur, defensio siquidem
 est, quam natura omnibus aequam indulget. c. cum
 speciali. §. Porro. et c. dilecto. de app. Neq; con-
 temnendam uitae portionem existimes rem aut hone-
 sta conditione parere, aut partem iure tueri. Vnde
 statim apparet non tam utilem quam necessariū es-
 se appellandi usum: Autore Vlpiano, cum nimirum,
 quo uel ipsam iudicantium iniquitatem, uel imperi-
 tiam emendamus, corrigimus: Nisi enim ad hoc eti-
 am per naturam ostensum praesidium, non secus atq;
 ad Asylum aliquod grauatis confugere, liberum es-
 set, oporteret plerosq; in medio iure subsidere, et
 id quod suū est indigno occupandum relinquere, ut
 corporis, existimationisq; periculum taceam, quod
 ad cuiusuis insulsi, et quasi de lapide empti homi-
 nis arbitrium subire quis cogeretur, et ueterem se-
 rendo iniuriam, nouam inuitare.

Et hoc est quod nostri appellationem ipsam neq;
 actionem, neq; exceptionem, neq; officij imploratio-
 nem esse colligunt, sed ius cuiq; expositum, quo ad

DE APPELLATIONIBVS

Appella-
tio est ius

grauiamen leuandum peruenitur. Porro appellatio-
ne interposita prior sententia in suspēso est, & qua
si non sit laesa, habetur, donec in alio iudicio fuerit
confirmata: Vnde appellationem ius dicere possu-
mus, quo priore Iurisdictione suspensa, ad senti-
am in melius reformandam, accessus datur: Tamen si
alijs uerbis per Hostiensem describatur, ut uidere
est in c. Et hoc. de officio delegati. Sabarell. Card.
in c. si. de re iudi. c. ut debitus. de app. & dd. in L. j.
ff. de appella.

Cōmen-
datio pro-
uocatiōis
à uetusta
te.

Cui rei quo plus autoritatis accedat, aduer-
tendum est appellandi usum, præter hoc quod op-
pidò frequens atq; necessarius est, etiam uetustissi-
mum esse, uel eo argumento, quod Solon ille A-
theniensis cum superiorem quoq; Senatum ciui-
bus suis ceu grauiissimarum rerum ἐφορος obser-
uatore[m] uel, & legum suarum custodem præsti-
tuisset, ad eum etiam ἐφεσος seu prouocationem
perinde atq; ad Tribunal inculpatius lege lata, esse
uoluit. P. quoq; Valerius Publicola, qui exactis
regibus. L. Tarquinio Collatino in consulatum
sufficiebatur, inter eas leges, quibus Plebeciam au-
toritatem nonnihil iuuare, erigereque conatus
est, & hæc fuit. A Consulibus, condemnatis ad
populum prouocare fas esto: qui appellandi mos
ad des

ad decemuiros usq; sic est obseruatus. Lege siquidē XII. tabularum maior potestas propter autoritatis præstantiam Populo adiecta est, & sic maiorem Magistratum, populumq; appellare porro est permissum. Cuius uerba apud Tullium in III. de legib. libro, hæc sunt. Iusta imperia sumo, hisq; ciues modestè, ac sine recusatione parento. Magistratus nec obedientem, & nocuum ciuem multa, uinculis, uerberibusq; coercento. ni par, maior' ue potestas, populusq; prohibeſſit. Ad quos prouocatio est.

Populus itaq; de multa per Magistratum indistareo prouocante cognoscebat, cuiusmodi locus apud Titum Liuium in V. secundi belli Punici libro. Vbi cum Spurius & L. Caruilius Tribunus Pleb. ducentum millium æris multam M. Posthumio dixissent, causa eius certandæ, Populus per suffragium conuenit, qui & Flacco Martiali Flaminii multam remisit. quam Crassus COS. Pon. Max. ei, si à sacris discessisset, dixerat. ut Tullius in XI. Antoniana scriptum reliquit, tandem apud Præf. urb. appellandi necessitatem aliquandiu retentam esse dicitur, ad quem propagato Imperio totius Italiæ Iuris dicundi autoritas fuit delata.

P. Rho.
de multa
cognitio.

DE APPELLATIONIBVS

Postremo Republica per Cæsarem dictatorem oppressa, ut omnis rerum summa penes unum principem esse coepit, ita & prouocationis causa, quod
 Ad Cæsa & diuum Paulum secutum sacra prodit historia,
 rem pro- etenim cum à Iudæorum primoribus reus postulare
 uocatio. tur apud Festum, ipse Cæsarem inrepede appella-
 uit, cui Festus: *Καίσαρα ἐπικέκλησας; ἐπὶ
 καίσαρα πορεύσθαι.*

Vnus Nero Claudius communis humani generis perniciēs, quo Patribus Conscriptis gratificaretur, tyrannidisq; porro constituendæ minus suspicionis ciuitati præberet, cauit apud Tranquillum, ut omnes appellationes à iudicibus ad Senatum fierent, & hoc non sine pecuniæ periculo, Cui & Cornelius Tacitus 14. historiæ libro ad stipulatur, de Nerone sic scribens: Auxitq; patrum honorem statuendo, ut qui à priuatis iudicibus ad Senatum prouocassent, eiusdem pecuniæ periculum facerent, cuius hi, qui Imperatorem appellauere: nam antea uacuum id, solutumq; pœna fuerat. Econtrario autem C. Caligula Cæsar, qui liberam Magistratibus Iuris dicendi auctoritatem, & sine ulla sui appellatione concessit: Instituto non minus illiberali (in eo præsertim beneficio denegando, quod non modo natura ipsa, sed etiam uetustatis consensus, & lex ciuilis liberū esse uoluit) quàm, quo de iuris quoq; consultis

consultis abolendis consilium inijt, ut efficeret ne ex stato receptoq; iure opus esset respondere, sed ex eo tantum quod ipsis uel æquum, uel rei controuer-
sæ conueniens esse uideretur, quæ opinio & hodie non paucis hæret, quos cum fori molestiarum tædet cum ob iuris disceptandi prolixiorum tractatum, tum quia plus sumptuum quandoq; in eos expende-
re cogaris, quàm res tibi compensauerit quam tanto pere quaesiuisti. Sed propter abusus tædium, non conuenit damnare, quod communis hominum socie-
tatis causa necessario est comparatū, nisi forte quod utile etiam est, propter inutile uelis sugillare, atq; è medio tollere. Porro qui ius ciuile: ut Tullius pro Aulo Cecinna adserit: contemnendum putat, is uin-
cula reuellit, non modò iudiciorum, sed etiam utili-
tatis, uitæq; cōmunis. Est enim ius ciuile, quod neq;
inflecti gratia, neq; perfringi potentia, neq; adalte-
rari pecunia potest, quod si non modo oppressum,
sed etiam desertum, aut negligentius obseruatum
erit, nihil est, quod quisquam sese habere certum,
aut à patre acceptum, aut relicturum liberis ar-
bitretur.

Caligula
Iure con-
sultos ab-
olere stus
debat.

Insigniter peccare qui procrastinando-
rum iudiciorum causa appellatio-
nis beneficium prætexunt.

CAPVT II.

A 5 Relat

DE APPELLATIONIBVS

Relatum iam est, & quasi per transennam ostensum, quàm utilis atq; item necessarius appellandi sit usus. Verum cum nihil sit publicè introductum quod morum deprauatio non corrumpat, & à natia sinceritate incōuulsum relinquat, susq; deq; ferendum est, & hanc iuris partem candore suo primæuo propemodum destitutam, & ple risq; cum iniusticiæ, tum calumniæ prætextum fieri, idq; non sine fūco, aut tuendi iuris mentita pallia tione. Etenim quis prohibuerit eum, qui aduersant obtinuit sententiam, meliorē interposita prouocatione quæreret? quis intercedet, ne ad cōmune omnibus expositum auxilium confugiat? & rectè quidē si bene animatus hoc feceris, iustumq; iudicium ex medio iure quæras, & non procrastinandæ causæ ergo, bona re malè utaris, cum improbæ menti solit occasio deesse soleat, quam quanto paratiorem inuenimus, tanto liberior peccamus, & alienum uel sub iuris specie insidiosè interuertimus.

Innocentia præfidiæ solum querendū Sciunt illi ad innocentie duntaxat præsidium, istiq; prosecutionem appellandi rationem comparatam, & non ut temeritatis quisq; suæ & maleuoli animi prætextum habeat, proximo negotium contrasus & æquum pro libidine sua indesinenter faciundi, quos etiam si nulla iuris religio ab impudente hoc proposito auocaret: Inprimis tamen pietatis monea

monerentur, & quàm alienum sit à Christiana professione, quae se initiatos passim occinunt, quod alterius est uel petere uel occupare, ut sumptuum obliuiscar, quos & ipsi in Rabulas æruscatores interim facere coguntur, & ut aduersarius expendat, pro delicijs ducunt: Nam quod ingenuè fateor, ego dum in foro uersor, multos compertum habeo, qui perpetuis litibus dediti ad Tribunalia quasi consenescere dimidium uitæ habuerint, sed non sine magna rerum iactura, quasi primus gradus ad inopiam sit multis fori litigijs impleri, & quo ipsi tandem nudi exeant, alteri quoque egregiè incommodare.

Deinde poenam ob oculos haberent non solum Incōmodo: contempti numinis, quod animaduersionis tarditate temerè
tem supplicij grauitate compensare solet, sed etiam prouocantium.
constitutionum Principum, quibus modò exira ordinem, atque ad Magistratus arbitrium, modò quinquaginta auri libris, plectuntur, qui calumniose adeoque per insidias prouocarint. L. Eos. §. Ne temerè autem. C. de app. & L. Ab executione. C. Quorum appella. non recipiuntor.

Facile autē mihi persuaserim, una hac fraude, quæ Appellati
saluberrimo appellationis beneficio adhibetur, fieri onis re-
ut in ipso iure ius desideremus, nā quot putas esse q̃ mediu li-
etiam tiorum
prætextus

DE APPELLATIONIBVS

etiam hoc persequi non audent, quod ipsis indubita-
to iure debetur, malunt enim quaecumq; rerum sua-
rum incommodum deuorare, quàm cum appellato-
re etiam in tertium usq; forum sese periculis & mo-
lestijs apud Rhadamantum forte necdum finituris,
exponere, usq; adeo aliud uerbi in ore non habent,
qui litibus solum student, & alieno detrimento sa-
ginantur, quàm Appello, appello. Non sic impie,
non sic, sed in sinum tuum descende, peritosq; con-
sule, non eos qui clientum loculos perforare, & de
triumpho usq; ad aëra te lactare solent: sed pios, sed
synceros, & qui iustum probant, & ab iniusto te de-
hortantur. Hi ubi perspecto iure tuo, non uiderint
quomodo aleam iacere, & quod tuum non est uel
temerè tueri, uel uendicare possis: recte monentibus
obtempera, & quod iure non poteris, per iniuriam
ne sceleris.

Quare nō uidentur mihi indiligenter facere, qui
huiusmodi uastitate perspecta, ad trāsactiones litiga-
tuos inducunt, ne foro semel alligati, in eo ad ulti-
mū uitæ spiritū hærere cogantur, & uix teruntū
sibi reliquum facere: satius existimantes ouum eti-
am dimidiatum retinere, quàm uacuant atq; ina-
nem testam, uel qualicumq; incommodo, ingens da-
mnum exsibilaturos.

Re non

Renon solum iudicio tractata,
sed etiam extra illud, pro-
uocationem esse.

CAPVT III.

IN primis autem quo ad institutum ordine pro-
grediamur, aduertant qui in iure tyrocinium
necdum fecerunt, Appellationis duplicem esse spe-
ciem. Vnam iudicialem, alteram extra iudicialem.
Iudicialem dicimus quæ fit in negotio, quod in iu-
dicium est perductum, idq; à grauamine iam illato,
uel propter cõminationem, quasi præsentaneo, in-
ferendum. Panor. in c. Bonæ memoriæ. de app. &
Card. in Cle. Sicut. de appel. & hanc nostri propriè
appellationem esse tradunt, de qua in huius tracta-
tus progressu abundè differemus.

Appellatio autem extraiudicialis ea est, ut ex ipsa nomenclatura apparet, quæ re nondum contro-
uersa in iudicio, interponitur, & quidam prouoca-
tionem dici malunt, licet uetustate nominis non ob-
seruata. Et fit propriè à futuro grauamine, uel eo
quod etiã imminet. atq; hoc in scripto, etiam si neq;
publicum sit, neq; recitetur, idq; bifariam, aut à par-
te, quæ grauamen inferre parat: & tunc opus est ut
causa grauaminis nominatim dicatur, aut à iudi-
ce, quo casu non exigimus causæ expressionem, sed
generalis

Appella-
tio extra-
iudicialis

DE APPELLATIONIBVS

generalibus uerbis poterit fieri. Inno. in c. Consu-
luit. de app. & in c. Dilecti. de maio. & obedi-
entia. Bar. in L. Ei. ff. de appella. recip. gloss. in c. Cum cau-
sam, de appella.

Natura appellationis extra iudicium facta est,
ut submittat appellan-tem protectioni iudicis, ne
contra iuris ordinem grauetur, aut molestetur. Quia
propter conseruandi iuris gratia fieri dicitur in c.
Cum sit Rhomana. de app. Abb. in c. dilecti. de ma-
ioritate & obedientia. Specu. in de appella. §. In
quibus. uers. Ceterum.

Quicquid itaque post appellationem extraiudi-
cialem fuerit gestum, si per aduersarium, retractan-
dum uenit, sin autem per iudicem, nullius momenti
ipso iure habetur, & sic iudex ad quem est prouo-
catum, omnia per aduersarium, seu iudicem inferio-
rem interim acta, perinde atque innouata reuocabit,
& in eum statum in quo ante prouocationem fue-
runt ex officio reducet, quod & appellans implo-
rando eius ipsius officium, petere debet. in c. Consi-
derauimus. de electi. in c. dilecti, & c. dilectis. de
appell. ubi dd. & Abb. in c. j. & c. Consuluit. de ap-
pell. dd. & maxime. Abb. in c. dilecti. de maio. &
obedientia.

Et huiusmodi reuocatio ad tentatorum regulariter
fit probata causa grauaminis, idque a die eius illati
in facto

in facto siquidem consistit, quare nisi uera esse de- Acta Post
monstretur, iusta prouocatio non præsimitur: tan app. ex-
tum abest ut alicuius sit effectus, tametsi appellatio tra iudicia
ne hac deserta, possit grauatus etiam per uiam que alē reuo-
relæ officium iudicis implorare, pro ijs reuocandis cantur.
quæ præter iuris rationem facta sunt, cum extra iu-
dicium gesta in rem iudicatam transire non solcant.
in c. Cum sit Rhomana ubi Abb. de app. & c. Con-
certationi. de app. in VI. Inno. in c. uenerabili, de
censib. & dd. in c. Cum inter. de electio.

Ex quibus collige, appellationem extraiudicia-
lem non suspendere negotium, sed ea non obstan-
te, uel aduersarium, uel iudicem progredi posse,
donec grauamine deducto actorum reuocatio fiat,
& hoc simpliciter, citra ordinis iudiciarij angus-
tias, per Innocen. in c. Cum à nobis. de electio. &
Bald. in Margarita sua. Neq; etiam hoc desideres,
formulam appellationis extraiudicialis habes apud
Specu. de appella. §. Qualiter. Vers. Qualiter au-
tem appellationes. & in §. Restat uidere. & §.
Superest.

A sententia diffinitiuā regulariter
appellationem esse, & quandoq;
ab interlocutione, & quid in
utraq; obseruandum.

CAPVT

DE APPELLATIONIBVS

CAPVT IIII.

Appellatio à sententia diffinitiuā

Effectus appella.

Ex iniusto quando iustū

ET ut eam partem appellationis prosequamur quæ est Iudicialis. Sciendum est, à sententia diffinitiuā regulariter prouocationem esse: nam grauamen in ea illatum non potest alia ratione reparari, nisi ut iniquitas uel imperitia iudicantis apud superius tribunal corrigatur. ad quod cognitio status causæ peruenire nō potest, nisi per appellationis medium, quā interposita, etiam eius causæ iudiciū consequitur, quæ apud ipsum non est uentilata, & hinc est quod nostri Appellationē ius esse dicunt cuius effectus sit, ut prioris sententiæ uis in suspensio habeatur & quasi extincta, ut eius ad quem appellatū est pronunciatum expectetur. L. j. & ibi dd. ff. de app. L. Per hanc diuinam. C. de tempo. app. L. j. ff. Ad S. C. Turpilia. L. Eos, & L. Proconsulib. C. de appel. & L. Tale. §. Qui prouocauit. ff. de pactis. Quod si appellatione interposita innocentie præsidium non quærat, sententia utcunq; sit prolata, modò id contra expressum ius non fiat, in rem iudicatam transit, & ius parit, adeoq; ex iniusto, iustum, propter rei iudicatæ autoritatem, oritur. L. si. ff. de iusticia & iure. L. j. §. In hoc interdicto. ff. de lib. exhib. & Inno. in c. Quoniam contra falsam. de proba.

In qua appellatione non est opus ut causa grauius
minis

minis dicatur, etiam si iudex à quo id urgeret, sed in prosecutione eam deducimus, appellationemque iustificamus. *L. Quoniam iudices. ubi Bal. C. de appell. Bar. in L. Scio. ff. de app. Inno. in c. Quo ad cōsultationem. de re iudica.* Causam grauaminis nō ex primimus

Id tamen quod per omnia non procedit. Etenim quando ab arbitri sententia prouocatur, aut à boni iuri arbitrio fit reductio ad iudicem ordinarium, ne cessum est, qualitas & quantitas lesionis, hoc est, in ista causa grauaminis exprimatur, ne forte inconsulto eius sententiæ minus uideatur adquiescere uelle, cuius arbitrium sponte subiit. Colligit Bal. in L. j. C. de ijs quæ poenæ nomine &c. Causa quādo appellatio à sñā diffi. inseritur.

Idem respondemus si in possessorio appelletur, in casu, quo id facere licet, Bar. in L. ij. ff. de appella. recipien. Proinde quum causa sit delegata, appellatione remota: Inno. in c. Vt debitus. de appella. Lanfranc. in c. Quoniam contra uero appellationes. de proba.

Idem est in appellatione ab Executore modam excedente facta. per Bar. & dd. in L. Ab Executore. ff. de appella. & Bal. in L. Ab executione. C. Quorum appella. non recip.

Præterea in omni casu quo per legem appellare non licet, causa adijci debet, ne sine urgente ratione, & necessitate non sic impulsus, uidearis in legis

DE APPELLATIONIBVS

contemptum aliquid apparare, quod sola causa quam prætexas quodammodo excusare poterit. Abb. in c. Rhomana. §. Si autem, de app. in sexto. Felinus in c. Quod ad consultationem, de re iudi. Innoc. in c. Pastoralis. de officio delegati. & Alex. in L. j. ff. de app.

Apud a-
cta uoce
prouoca-
re licet

Vtq; certam appellandi rationem à sententiā dif-
finitiuā habeas, qui sententia prolata statim apud
acta iudice adhuc pro tribunali sedente: seu, ut
Martianus scribit: ipso die appellare constituerit,
uoce id facere poterit, uel uno hoc uerbo, Appello.
L. Sed si apud acta. & L. A sententia. ff. de app. c.
Cordi. de app. L. In litigatorib. C. de appella. &
L. Diuus. ff. de in integ. restitutione. Secus ubi non
statim, sed ex interuallo tibi prouocandum est,
quod scripto fieri oportet atq; libellis appella-
torijs, quos dicunt, ad hoc conceptis. per dd. in L. j. §.
Libelli. ff. de appella. L. Litigatoribus. C. de appel.
& Ang. in L. j. C. de sen. & c. parti. recitandis.

Per inter-
uallū scri-
pto appella-
mus

Id tamen quod in modicis, & quæ summarie, ac
sublato uelo tractantur. non ita seruamus. sed etiam
uoce ex interuallo recte prouocamus. apud Bal. in
L. Et in maioribus. ad fi. C. de appella.

Appella-
tio ab in-
terlocuto-
ria

Sed & ab interlocutione maiorem iudicem ap-
pellare licet, non tamen semper, neq; passim, sed tūc
quando grauamen in ea illatum, per sententiam
diffinitio

diffinitiuam reparari non poterit, eam Bal. in Marg. sua, appellationem à processu cognominat, quasi causa necdum finita periculo exponaris, nisi enim sic grauatus, non est ut ante causæ diffinitionem per leges audiaris. L. ij. ff. de appella. recip. L. Ante sententiæ tempus. C. Quo. appella. non recip. & L. Aperuissimi. C. de iudicijs.

In quo appellationis genere non rectè pergis, nisi causam grauaminis nominatim dixeris, puto, quia exceptionem legitimam non admiserit iudex, inducias ad probandum denegarit, te non uocato interlocutus sit, atq; item iudex ad hanc causam minus idoneus, ut id genus alias causas præteream, quæ coaceruari possunt. Quod præterea est indutum, ut temeritas litigiosorum hominum compescatur, ne iuris ordinem in litibus exercendis circueunducto processu ex insidijs impedian: sed illati grauaminis reparationem finito negotio in sententia diffinitiuâ duntaxat quærant. Bartol. in L. Ait Pretor. ff. de minorib. Bald. in L. Adita. C. de æden. gloss. & dd. in c. Cordi. de app. in VI. in Cle. Appellans, de app. in c. Vt debitus, de app.

Sunt tamen qui putant eam appellationem quæ ab interlocutione habente uim sententiæ diffinitiuæ interponitur non exigere causæ expressionem.

DE APPELLATIONIBVS

quæ ita temerè fieri non uidetur, ut si ex præcepto iudicis, aut pronunciato super adtentatis grauamen inferatur. Abb. & Io. And. in c. Veniens. de app. & Card. in Cle. Appellanti, & Cle. si. q. pe. de appella.

Per libellum ab interlocutoria prouocamus

Atqui in scripto à grauamine per interlocutoriam illato siue id apud acta fiat, siue ex intervallo prouocamus, adeo ut etiam statuto aliud uix possit ordinari, & hoc secundum iuris Canonici regulam in c. Cordi. de appell. in VI. tex. in L. fin. C. de priuileg. Schola. lib. XII. Bar. & dd. in L. Litigatoribus. & in L. Eos. §. Si autem. C. de app. Alex. in L. Eius qui. ff. de appella. recip. Bal. & Ang. in L. Patris & filij. ff. de uulg. substi.

Etiam si sine scripto appellatur in foro ciuili

In foro tamen ciuili etiam sine scripto ab interlocutione prouocatur, Cum & iudex sententiam interlocutoriam sine scripto & sola uoce proferre queat, per gloss. Bar. & dd. & L. j. ff. de app. in quo tamen discrimine, aut fori consuetudinem (ut quæ indubitata procedendi de iure rationem uobis præbet. L. diuturna, & L. de quibus. ff. de legib. obseruamus. Aut in foro Pontificio ius Canonicum, & in foro ciuili Cæsarum constitutiones adeoq; ius ipsum ciuile, iuxta ea quæ referuntur in c. j. extra. de noui operis nuncia.

Appella

Appellationis ab interlocutoria non contemnen-
 dus est usus: Nam si iudex eam appellationem rece-
 perit, libellosq; dimissorios concesserit, susceptam
 iurisdictionem à se abdicasse uidetur, & porro non
 poterit in hac causa pergere. in c. Cum appella. de
 app. in VI. Bar. in L. Intra utile. ff. de minorib. Ar-
 chidi. in c. dilectus. §. Præterea. de app. Quod si
 appellationem interpositam repudiarit, procedere
 quidem, si aliàs non prohibeatur, poterit, sed iudex
 superior ubi causas grauaminis approbarit, beneq;
 provocatum senserit, quæcunq; interim sunt acta
 perinde atq; innouata restaurabit, atq; etiam diffi-
 nituam sententiam, si quæ fuerit lata, retractabit,
 in c. Non solum. de app. in VI. & in Cle. j. de dolo
 & contu. Præter hoc quod per hanc suam senten-
 tiam etiam de causa principali ius porro dicere pote-
 rit, in c. ut debitus. de app. c. Cordi. de app. in VI.
 refert Cynus in L. Per hanc diuinam. C. de temp.
 app. & Bar. in L. Eius qui. ff. de appellationib.

Quid ap-
 pel. ab ins-
 terlocuto-
 ria opera-
 tur.

Vbi oculatum te esse oportet ne apud iudicem à
 quo rursus extra grauaminum allegationem, nisi
 coactus iure in ea causa agas quicquam, sed disertè
 debes protestari, te id non facere animo discedendi
 ab interposita appellatione, neq; ulla alia ratione,
 nisi quo ad de iure tenearis: Aliàs appellationem
 Ne apud
 iudicē à
 quo rur-
 sus agas.

DE APPELLATIONIBVS

deseruisse uideris, eamq; amplius exercere non permittens, in c. Relatum de offi. delega. c. Cum uenissent. de testib. gloss & Io. au. in c. Si à iudice. de ap. in VI.

Ex causa
nomina-
ta solū iu-
stificatur
appellatio.

Neq; omittendum uidetur, quod appellatio ab interlocutione, non potest iustificari ex causa noua quæ non sit nominatim expressa. Bar. in L. Si expressim ff. de app. gloss & Card. in Cle. Appellanti de app. Licet ex pluribus causis nominatim expressis unam duntaxat probare sufficiat. dd. in c. Significante. de app. in c. Exhibitis. de iudicijs. Spec. de appella. Ver. Quidam appellat. & Bal. in L. Minoribus ff. Ad Sylla.

Caus. gra-
ua. quō
reseruari
poterit
declaran-
da.

Quod rursus uerum si appellator sibi ius declarandi causas grauaminis in posterum, facta protestatione, non reseruauit, quo casu non expressam allegare poterit. Vt est singulare apud Ang. 10. de imo. & Alex. in L. Quicquid adstringendæ. ff. de uerbo. obliga.

Appella-
tiones pos-
se gemina-
ri.

Postremo non obstat, prouocatio ab interlocutione facta, quin, si iudex nihilo minus ad sententiam definitiuam fuerit progressus, ab ea quoq; possis appellare, tamen cum protestatione, quod à priori appellatione per hoc non uelis discedere: appellationes enim geminari non est nouum, sed cum utranq; simul prosequi non queas, optio tibi est, in qua

in qua nam consistere tibi satius putes. tradit Bal. in L. Generaliter. §. Sed iuramento. C. de reb. cred. Card. in Cle. j. §. Similiter. de re iudi. & Alex. in L. Eius qui. ff. de appella.

A quibus sententijs appella-
re non licet.

CAPVT V.

PRoinde non inutile fuerit cognoscere, à quibus sententijs prouocare secundum iuris regulam non liceat, quo obseruato facilius apparebit in quibus appellationi sit locus, & in ijs puto quæ per legem non eximuntur. apud Spe. in de app. §. In quibus. Vbi XXXVII. casus enumerat, in quibus appellare est prohibitum, & Bar. in L. In maioribus. C. de appella. Et comprimis à sententia per arbitrum lata ex Principum rescripto non prouocatur, ut quæ propriè sententia non sit neq; actionem iudicati pariat, sed ob metum pœnæ inuicem promissæ à placitis non receditur L. j. vbi Bal. & dd. C. de recept. arbitris. Quod procedit nisi male sit arbitratus in ijs quæ sunt iuris, quando uiq; appellatur, etiam si pœna fuerit adiecta per eū oluēda qui placitis non stetisset, ea enim nō obstante, iudex appellationis progreditur, & si constiterit arbitriū

Ab arbitri sententia non prouocatur.

DE APPELLATIONIBVS

Fallentia bene & æquè esse latum, tunc non solum ipsi parere, sed etiam pœnam luere cogitur. Alex. in L. Si qua pœna. ff. de uerbo. obliga. Bar. in L. Si quid ergo. §. Pœna grauior. ff. de infā. & gloss. in c. Super ijs. in uerbo. Arbitrium. de accusa. Fallit etiam in eo qui ex litigantium consensu à Præsīde sit datus iudex: delagatus enim esse uidetur & non tantum arbiter in quem litigantes iurisdictionem ultro prorogarunt, quare appellationem admittat, respondente Papiniano in L. Ex consensu. ff. de app. Nisi forte Episcopus sit qui arbiter recipitur. L. Episcopali. C. de Episcopali audientia. Insuper, qui in eadem lite treis sententias aduersas accepit non poterit tertio prouocare, ne litium non sit finis, tantum abest, ut tot iudices imperitiæ uel iniquitatis constitutiones insimulari permittant, L. Singulari. C. Ne liceat in una & c. & in c. directè nobis cū gloss. de appella.

Tertio
non licet
appellare

A senten
tia posset
fori non
appellatur.

Similiter pronunciatum super possessione restituenda secundum iuris regulam non admittit appellationem, cum petitorium adhuc sit saluum, per quod rem ipsam legitimè assequi datur. Præter hoc quod Reipublicæ legibus instructæ nihil tam contrarium sit atq; uim: ut inquit Cicero, & metum, cui inferre, & alterius rem contempta iuris religionē occupare, quàm ob id restituere cogitur non expecta

expectato appellationis subsidio, & quandoq; in
poenam commissi spoli, iure petendi carere. L. j.
ubi Bar. & dd. C. Si de momen. poss. appella. cla
rius Bar. in L. II. ff. de app. recip. Bal. in L. II. C. de
Episc. audi. & L. Si quid in tantam. C. Vnde ui.

Quod & ipsum temperamentum recipit, nam
qui condemnatur, ut possessionem una cum fructi-
bus & interesse restituat, utiq; appellare non prohi-
betur, per Bar. in L. Creditor. §. Iussus ff. de app. &
Bal. in d. L. j. C. Si de momen. poss.

In posses-
so. quādo
appellat-
tur.

Idem receptum est, ubi iniusticia sententiæ sit
in propatulo, cum restitutio legitime fieri debeat,
ne ex iure subuerso, ius ipsum quæramus. Bar. in
citata L. ij. ff. de appella. recip. & dd. in c. Ex con-
questione de restitu. spolia.

Ante tamen sententiam in possessorio prolatam
appellatio à quocunq; grauamine permittitur. Bal.
in L. Post sententiam. C. de sen.

Et quamuis prouocatio in possessorio non reci-
piatur, poterit tamen sententia nulla dici. in Cle. ut
calumnijs. de re iudi. & Bal. in L. j. C. Si de mo.
possess.

Sente tia
in posses-
nulla dici
tut.

Præter hoc, quod etiam in integrum restitutio pro
bata lésione petiqueat, uti Socci. Consil. 317. II. uo-
lum. colligit. Quibus adde, appellationem in posses-
sorio factam, quia iure prohibente interponitur,

DE APPELLATIONIBVS

Et sic causæ iustificationem desiderat, priusq̃ effectum consequatur, non impedire executionem, citâ si petitorium intentetur, quandoquidem et de nullitate possit agi executione facta. Inno. in c. Ex ratione. de ap. Bal. in Marga in uerbo, agens. & Card. in Cle. j. de sequest. poss.

Secundū
Canones
in posses-
sorio ap-
pellatur

Quæ omnia de iure ciuili ita se habent, atq; hæc distinctionem recipiunt, nam secundum Canones à possessorij sententia passim appellatur, quod nescio si prorogandæ iurisdictionis gratia sit factum, an magis, ne querulum excludere, & non audire uideantur. in Cle. j. ubi Card. de sequest. poss. gloss. in c. Cum ad sedem. de resti. spoli. In qua diuersitate, qui tuto ambulare uelit, in foro ciuili ius commune, in foro autem Pontificio, Canonum traditiones sequi poterit, per ea quæ notantur in c. j. de noui op. nuncia.

Ab expen-
sarū taxa
non ap-
pellatur

A taxatione quoq; expensarum non appellatur, ut quæ sententiæ ante latæ quasi accessorium est, ea igitur agnita necessum est moderationem quoq; non auerferis. Nisi modum expensarum excedat iudex. quod & citra grauamen fieri non poterit, quo contenti præhendimus quicquid à iuris tramite est alienum. L. Omnem, ubi Bar. C. Quando prouo. non est necessaria. Inno. in c. fi. Quod metus causa. Bal. in L. Terminato. C. de fructib. & litium expen.

Proinde

Proinde ab executore sententiæ prouocare non licet, ut quæ sententiam sequitur, cum frustra esset sententias proferre, nisi & effectū consequerentur, in c. Nouit. de app. Bal. in L. Ab executione. C. Quorum app. non recip. Quare si iudex interlocutus sit articulos admittendos, porro non potest appellari, si admitantur, cum id fiat nomine executionis, per Paul. de cas. & tractatur in c. dilecti. de renuncia. Cæterum est modus in rebus, quem & in hac parte exigimus, ne ad id quis adigatur quod neq; per sententiam debet, igitur executore intra legitimū modum non consistente, siue hoc sit in re iudicata, siue in facto, utrunq; enim ad iudicis officium pertinet, appellationi est locus. Tunc autem modus excedi dicitur quādo exceptiones, uti est nullitatis, spoliationis, atq; hoc genus aliæ executionem impediētes, non recipiuntur, aut executio nimis præcipitatur & ante iuris tempus præsumitur, atq; item in re quæ non est iudicata, tantum abest ut restitui debeat. Est in c. Ad consultiōnem. de rei iudi. apud Bal. in Marga. gloss. & dd. in L. Ab executione. C. Quorum app. non recip. in L. Ab executore. ff. de app. Præterea modus inter exequendum exceditur, ubi pars in casu, quo adesse debet, non uocatur, quod sic accipe.

Condem

Ab executione nō appellat.

Executores modū excedentes prouocatur.

Modum in exequendo supergreditur.

DE APPELLATIONIBVS

Modus
quā pars
re nō uo-
cata exce-
ditur.

Condemnatione in quantitate, uel genere facta, ubi opus est alias res, ad satisfaciendum sententiæ, mobiles puta, quibus non extantibus quæ soli sunt, accipiamus, necesse est eum contra quem fit executio, ut præsens sit, uocari, quod & tunc fieri debet, si species sit in condemnatione, quæ non extat, ut sit alia in executionem perducatur. Secus respondemus ubi in personam iudiciū fuit, nam quadrimestri tempore post sententiam latam decurso, absq; ulla alia citatione fit executio. L. si. C. de usu. rei iudi. L. in fidei con. ff. de usuris. Sed & in rem actione iudex rem restitui iubeat intra tempus ad hoc præstitutū, quo neglecto ad executionem perget. Instit. de offi. iudi. §. j. Inno. in c. ex ratione. ext. de ap. Bar. in L. A diuo. §. In uenditione ff. de re iudi. colligit abunde Vbertus de bona curso. ad titulum. de impedimentis executionis, in Practica.

Iudex sen-
tentiā su-
am decla-
rare pote-
rit.

Poterit & Iudex sententiam suam interpretari, non ut noui aliquid adijciat, sed quod factum est, solum declaret, maxime si ordinarius sit, aut is qui iudicium alteri commisit, Bar in L. II. C. de sen. ex parti. reci. Bal. in L. Heredes palam. §. Si quis. ff. de testa. dd. in c. Nouit. de iudi. v. q. VIII. c. Loc. §. Quia ergo. Quodq; delegans sui delegati sententiam interpretatur, sit quia idem est tribunali idemq; iudicium, in quo non personam iudicantis, sed

sed ministerium illud à iure publicè commissum at-
 tendimus, unde etiam iudicem pro ipso tribunali se-
 pe habemus. L. ut proponebatur. ff. de iudi. refert
 Bar. etiam in L. Naturaliter. §. Nihil commune. ff.
 de acqui. poss. Quæ & causa est, quod iudex ante-
 cessoris sui pronunciatum declarare permittitur,
 ne ex obscuro parteis rursus inuicem dissidere inci-
 piant. Interpretationis hoc sit exemplum. L. Titius
 est condemnatus in XX. sed qualis ea debeat esse
 pecunia, ex sententia non apparet, quare iudex de-
 clarare poterit de qua nam senscrit, aliàs quæ mino-
 ris ualet, solui poterit. L. Nummis. ff. de lega. III.
 Item condemnatus est Seius ciuis Marpurgianus,
 & plures sunt Seij ciues, iudicis erit animi sui sen-
 tentiam exponere, de quo interim Titio intellexe-
 rit, id, quod & temperamentum adhibere uidetur
 ad enarrata per Bar. in L. demonstratio falsa. ff. de
 Conditio. & demonstra. & in L. j. C. Si plures
 una sen. & L. diuus. ff. de custod. reo. Quam decla-
 rationem & iudicem in sententia sibi reseruare
 posse, respondet Paul. de cast. in Cons. 338. j. par-
 tis. Ne autem illotis manibus (quod aiunt) hanc in-
 terpretationem aggrediari, pro tribunali facien-
 da est, parte ad hoc citata, præsertim si inopinati
 aliquid fieri debeat, citra tamen reliquas solennita-
 tes quas in pronunciando exigimus. argum. L. de
 unoquoq;

Interpres-
 tatio sens-
 tentiæ.

DE APPELLATIONIBVS

Pars non
citat ubi
testis re-
petitur.

Ab ini-
qua sentē-
tiæ inter-
pretatiōe
appellat.

unoquoq; ff. de rei iudi. & refert Bal. in Auten. Sed
hodie. C. de iura. calum. ubi monet etiam non opus
esse ut pars uocetur quando testis per Iudicem re-
petitur ad declarandum testimonij sui dictum. Et
ab hac sententiæ interpretatione prouocare non est
permissum, nisi sit iniqua, quo casu, non ad quiesci-
mus interpretanti, sed interposita appellatione de-
clarationis temeritatem corrigi petimus, quando
non sententiæ, sed interpretationis tantum iniqui-
tatem persequimur.

Porro iniquitas declarationis multis modis de-
tegitur. Comprimis, quia secus acta iudicij præse-
ferunt, puta. Seius XX. Aureos nummos ex L. Ti-
tio petijt, condemnatus est Titius in XX. de mo-
neta quæritur, illo aurum exigente, hoc monetæ cur-
rentis XX. offerente. ad iudicem recurritur, cui
dubio procul nec dum excidit, quam monetam da-
ri uoluerit, qui dum sententiam de moneta usu re-
cepta interpretatur aduersum petita & probata,
Seium grauat, & appellationi fenestram aperit.
Idem respondemus in omni extranea aut minus in
loco existente interpretatione, quam ob rem frustra
nouum bouem intelligit, qui nouem boues restitui
per sententiam iussit. Et ut semel dicam, quando
cunq; uerba pronunciati uel sunt aperta, uel ex de-
ctis haberi poterunt, uel alijs ex moribus, com-
munijs

Malæ in-
terpreta-
tionis ex-
emplum.

muniq; obseruatione, certū significauerint, et iudex pro libidine sua nouam atq; non sic receptam interpretationem facere non sit ueritus, pro exotica erit, appellationiq; locum præbet, quia malè et non iure sententiam est interpretatus. per L. Ille. §. Cum in uerbis. ff. de lega. III. L. Quicquid adstringendæ. ff. de uerbo. obliga. Bal. in L. uoluntatis. ff. de fideicon. et dd. in L. Ab exco. u. i. ne. ff. de ap.

Taxatio quoq; expensarū litis, quodāmodo in Ab expēterpretatio sententiæ est sibi à Iudice reseruata, farū moderatiōe, quam etiam iudex in tribunal illud succedens. face, re poterit, et prouocationem non admittit. Quod quando si immodica sit illa moderatio adeoq; ad iuris regulam minus quæ sita, appellationi locus erit. Bar. et tur. Bal. in L. II. C. De Epis. audientia. et in L. Si cū exceptione. §. in hac. ubi et gloss. ff. Quod metus. in L. III. C. de fructib. et liti. expens. Inno. in c. Sæpe. de app. et c. si. Quod metus causa.

Moribus etiamnum iudiciorum per Germaniā quodammodo receptū est, ne in causis criminalibus A sententia parna prouocantes audiantur, partim quia interest publicè li non ap ut condemnati ad suppliciū ducantur, et sententiæ pellatur. pœnalis statim fiat executio, partim quod in huiusmodi sententijs minus sit properandum, sed ad prudentum consilia proferendæ, quare non tam in his

DE APPELLATIONIBVS

his uidetur peccari, aut temerè aliquid statui. Sed
 Et ius commune quorundam appellationes à crimin
 alibus sententijs respuit, eorum maximè qui per
 duellionis aut Maiestatis sunt postulati, tantum abs
 est ut in huiusmodi crimen factionis, prodicionis uel
 deuicandæ gratia non debeat animaduerti L. Con
 stitutiones. ff. de app. L. Quisquis. C. Ad legem lu
 maiesta. Et refert Angel. Aret. in de malefi. ad fi.
 Quod et in eo probamus, qui ex propria confessio
 ne, quam sua sponte fecit, alijsq; coniecturis accen
 dentibus uera esse apparet, condemnatur. Proinde
 de si ad uehementia, quæ uocant, et grauiora indici
 cia quæstione habita, crimen fuerat confessus, qui
 grauem sententiam patitur, non prouocat, apud Ni
 cola. Methesil. Et Bal. in L. Sciunt cuncti. C. de
 proba. Cui et Hereseos crimen atq; Symoniam co
 paramus. c. inquisitionis. de Heresib. in VI. Archie
 dia. in c. Fœlicis. Et Io. And. Insuper quandocumq;
 crimen uel testibus uel alijs modis indubitanter est
 probatum, alias uel notorium, ut tergiuersari non
 possit, et præterea enorme, appellationis beneficiu
 non habebit, adeo ut etiam Magistratus in rempu
 blicam peccaret, si tam prouocationem admitteret
 L. II. C. Quorum app. non recip. c. Cum appella
 onib. friuolis. de app. in VI. L. Reis. C. de poenis. c.
 Rhomana. §. pe. de app. in VI. L. si ubi Salice. C. de
 rapl.

rapt. Virgi. Angel. Aret. in de malefi. ad fi. & habet. Guido Papæ. de appell arti. 86.

In cæteris autem causis criminalibus non sic est. A sententijs pœnalis appellationibus appellatur normibus, neq; item per omnia patentibus, secundum iuris regulam prouocatur, nam si in controuersijs ciuilibus, quæ sæpius pro re nihili habentur, illatum grauamen reparare datur, magis est, ut ei, de cuius uita agitur, id quoq; beneficij non adimatur periculo maiore, quàm quod post sumptum supplicium restaurari possit: Sanctius enim est, (ut diuus Hadrianus Ausidio rescripsit) impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnare. L. Absentem. ff. de pœnis. & c. fi. ubi gloss. de postu. Respiciens, dubio procul, ad illud Hieremie, capite uicesimo secundo: Facite iudicium & iusticiam, & liberate ut oppressum de manu calumniatoris, & aduenam, & pupillum, & uiduam nolite contristare, neq; opprimatis inique, & sanguinem innocentem ne effundatis. A quo loco nec & illud planè est alienum, quod Scipio ille Africanus dicere solebat, Se malle unum ciuē seruare, quàm mille hostes perdere.

Huiusmodi autem appellatio, non secus atq; in ciuilibus negocijs, aut uoce, aut scripto interponitur, idq; intra decem dies à sententia lata, & interim supplicium ad quod damnatus ducebatur, est

C differe.

DE APPELLATIONIBVS

differe^{ndu}m L. Litigatoribus, & L. Addictos. C. de app. L. Addictos. C. de Episc. audien. & c. Romana. §. uero uocatis, de app. in VI.

Etiam alios pro dato mandato prouocat

Vbi singulare est, quod non tantum ei qui ad supplicium ducitur prouocare permittitur, uerum alij quoq; eius nomine, quisquis ille est, siue necessarius, siue non: Humanitas enim quam homo homini debet, ad hoc officij nos inuitat, ut hominem potius conseruare, quam perdere (quo ad publicè liceat) satigamus, *ὅτι θεὸς ἀνὴρ μὴ χερσὶν ἐπιφραεῖς* secundum Tragicorum prouerbium, alter alteri fit, monente Tullio in primo de natura Deorum libro, & Plinius naturalis historie libro secundo.

Que prouocatio utriusq; nomine, tam appellatis quam sententiam passi poterit fieri etiam absente eo qui capitaliter est condemnatus, quantum enim propter absentiam tam expositum uite periculum non immineat, attamen si prehenderetur, supplicium ex sententia prius lata expectare cogetur, apud Angel. & Paulum de Cast. in L. Non tantum. ff. de app. & Innocen. in c. Cum olim. de testibus.

Alius non prosequitur app. sine mandato.

Sed & qui sic humanitatis officium, cui impendit, & prouocare non desinit, appellationem quidem interponere, sed eam prosequi sine certo mandato

dato hatid permittitur, ne in præiudicium conde-
mnati aliquid agat. Bar. in L. Addictos. C. de Epi-
scop. audientia. Inno. in c. ueniens de accusa.

Adeoq; appellationis subsidium pro eo qui ad Pro resis-
supplicium ducitur, procedit, ut etiam inuito, & ei s-
siente eti-
qui perire festinat, sententiæq; adquiescit, sit expo- am appel-
latur.
situm, testatur Vlpianus in L. Non tantum ei. ff. de
appell. His uerbis. Quid ergo si resistat qui damna-
tus est, aduersus prouocationem, nec uelit admitti
eius appellationem, perire festinans? Adhuc putem
differendum supplicium. Eius hanc causam habet,
quia nemo est dominus membrorum suorum, tan-
tum abest, ut totum corpus dilaniandum, conficien-
dumue sua sponte prostituere possit. L. Liber ho-
mo. ff. ad legem Aquil. L. Qui soluendo. ff. de ne-
go. gest.

Quo fit ut & reus defensionibus suis renuncia- Reus des-
re non possit, quibus corpus illesum tueri datur, fensionis
licet terminum defensionis gratia præstitutum de- bus non
serat, ad quem pœnitentia ductus, demum redire potest res-
non prohibetur. Bartol. in L. Custodias. ff. de publi- nunciare.
cis iudi. Bal. in L. Ab accusatoribus. C. de accus.
gloss. in L. Pactum inter heredes. ff. de pact. ex
rursum Bar. in L. Qui ultimo supplicio. ff. de pœ-
nis.

Quod si ex pluribus una sententia graui con-
C a demna

DE APPELLATIONIBVS

Vnus ex
pluribus
appellat.

demnatis, unus puocasset, eius appellatio simul & uictoria reliquis etiam commodabit, nisi illi sententiae adquiescant, tametsi ad supplicium appellatione necdum finita temere non debeant rapi. L. f. & L. ij. C. Si plures una senten. & per imo. in L. Si qui separatim. §. Quod rescriptum est. ff. de appell.

Iudex ap-
pella. de-
ferre de-
bet.

Necq; iudex appellationem interpositam repudiare debet & sententiam capitalem, quasi in dicta causa, exequi, sed uel ad superiorem negotium illud referre, uel donec peracta appellatione condemnatus ad supplicium remittatur, expectare, colligit Aretinus in, de malef. gl. f. Bal. Rhaba. Co. Imo. in L. Si quis filio. §. ii qui. ff. de iniusto. rup. & irrit. facto testamento.

Sim autem iudex praeterea ad executionem sententiae prorumpere non sit ueritus, & appellatio- nem quae sententiam extinguit, atq; ex eo iniustam uideri facit, contempserit: poterit & per necessarios & amicos condemnati de facto (ut aiunt) aut in intercedi. Non enim ex iudicis officio agit, quando id quod irreparabile est, conficit, sed magis ut tyrannus & humani sanguinis audax, qui post hominem sic temere preemptum, haud secus ultimo supplicio subiacebit. L. Lex Iulia. ff. Ad legem Iul. repetunda. Bald. in L. Si quis filio. §. ii qui. ff. de iniust.

in ius. rup. & irri. fact. testa. gloss. in L. Minor. §. ff. de euiet. Inno. in c. Si quando. & c. Pastoralis. de offi. delega. & Paulus de Lianza. in cle. j. de re iudic.

Idem respondemus in eo cui membrum per sententiam à corpore uenit adimendum, nam ipse non solum prouocare poterit, uerum etiam quisquis alius eius nomine: etenim quia membrum interire debet, illud in corpus quoque per hoc adfectum, redundat, & morti comparatur, est relatum in L. ij. C. de officio eius qui ui. alte. gerit. Auten. de collationib. §. Ad hoc prohibemus.

Simile est, ubi ad mortem civilem quis damnatur, deportandus puto, aut id genus capitali poena à uoluntate, libertate priuandus, quam animaduersionem si pecunia redimere liceat, cuius è populo permissum est eam dare, etiam pro inuito, & hoc humanitatis ratione persuadente. Quibus adde iudicem posse cogere damnatum, aut ipsum excusis bonis pecuniam corradere, quo multa potius detur, quam membri mutilatio aut mors civilis inferatur, tractant in L. Stichus. ff. de. pecul. legat. Bal. in L. si. C. de nego. gestis. Bar. argu. L. Cum duobus. §. Idem respondit. ff. pro socio.

Appellatione autem sic pendente, & necdum finita, sententia ipsa quo ad crimen illud extinguitur

Qui mem
bro muti
lados ap
pellat.

Vt mors
civilis aut
mēbri mu
tilatio pe
cunia rez
dimitur.

In reorā
cadauera
non an
maduertē
dum.

DE APPELLATIONIBVS

quare in cadauer interim defuncti neq; animaduerti, neq; atrocis aliquid committi debet, cum id damnatis & sententiam passis solū cōueniat, quapropter inhumaniter errant, qui in cadauera reorum in uinculis defunctorum priusquā condemnentur, seuire solent, & contumeliosis modis afficere, nisi in eo sint reatu, ut etiam memoria ipsorum ueniāt condemnanda L. j. ff. de cadaue. punitorum. Cy. in L. II C. Qui testa fa. poss. Bal. in L. j. C. Ne ex delictis defuncto. Ange. & Imo. in L. defuncto ff. de publi. iudicijs. & Institu. de heredib. quæ ab in testa. deferuntur §. Per contrarium.

In quibus
delictis
appel. nō
admittū.

Relatum iam est, qua propter iudex interposita appellatione etiam in capitalibus iudicijs, nisi prius prouocare non liceat, conquiescere debeat, atq; in deliberationis ac innocentie præiudicium nihil attentare, sed cuncta in eo statu relinquere, quo fuerunt priusquam pronunciaretur. L. Appellatione interposita. C. de app. L. Sciendum. ff. de app. recipien. Aui en. ut nulli iudiciū. §. Et insuper iubemus. coll. IX. L. I. ff. Nihil noua app. interpo. & c. An sit extra. de app. Verum ut cognoscas, quorum delictum maius sit, quā ut appellationem admittat, suppliciumq; suspendi faciat, aduertendum est tam

constitutionibus, quàm legibus in nonnullis criminibus non prouocari, quasi publicè intersit, ut in eos qui ipsorum nomine damnati sunt, statim animaduertatur, quando iudex sententiam exequendo, etiam si prouocatum sit, non dicitur noui aliquid facere, sed iuris ministerio quo fungitur, satisfacere, ne sub differendi supplicij prætextu, quisq; in maleficiū liberius aliquando prorumpat, et Rei publicæ tranquillitatem perniciosè grassando interuertere non erubescat: Magistratus enim facinorosos non plectens, non secus peccat, atq; si innocentem puniret, tantum abest, ut tunc damnatus statim ad supplicium ducens, nouare aliquid, aut poenam incurrere dicatur comprehensam, in L. Quoniam iudices, et L. iudicibus. C. de app. οἱ γὰρ ἀρχόντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων (ut diuus Paulus docet Rho. XIII.) ἀλλὰ τῶν κακῶν, θέλεις δὲ μὴ φοβῆσθαι τὴν ἐξουσίαν, τὸ ἀγαθὸν ποιεῖ, καὶ ἔξῃς ἑπαινον ἐξ αὐτοῦ θεοῦ γὰρ δικάκονος ὅτι σοι εἰς τὸ ἀγαθόν, εἰ δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ. οὐ γὰρ ἐκ τῆς μάχης φορεῖ. θεοῦ γὰρ δικάκονος ὅτι, ἐκδικῶς εἰς ὀργὴν τῶν τὸ κακὸν πράσσοντι.

Potestas
non frustra
gladii
um gerit.

DE APPELLATIONIBVS

Et hoc est quod Solon q Atheniensib. leges dedit, solebat dicere, Rempublicam duabus rebus contineri: premio scilicet & poena, in cuius corpore, si putridi aliquid sit, resecandum fore, ne in reliqua membra contagionem ducat. Sic enim clemens erit. bonus princeps & mitis, non tamen usq; ad contemptum, apud Agesilaum Lacedæmonium. Ἀγαθὸς βασιλεὺς πρῶτον εἶναι δεῖ, ἐφ' ἧς αἴτι τοῦ μὴ ἐγκαταφρονῆ τοῦ εἶναι.

Insignes
latrones.

Sunt autem, quorum appellationes non audiuntur, insignes latrones, qui modò grassatores, modò publici & famosi quoq; latrones cognominantur, qui per nemora, aliq; loca uasta, & minus patentia & occidendi & deprædandi hominis gratia cum telo obambulant. L. Capitalium. §. Famosos latrones. ff. de poenis. & in usib. feudo. de pace tenenda. §. Publici latrones.

Seditiosi.

Similiter autores seditionum, qui populum ad arma concitant, cuius imaginem apud Vergilium Æneidos I. uidere est. Ac ueluti magno in populo cū sepe coorta est Seditio, seuiq; animis ignobile uulgus, iamq; facies, & saxa uolant, furor arma ministrat, qui ob id seditiosi quibusdam dicuntur XLVII. c. Seditiosarios. cumq; hoc malum Reipublicæ sit perniciosum eius concitatores non appellant, sed statim supplicio exponuntur. L. Constitutiones

tiones. ff. de appella. l. Capitalium. §. Solent. l. Si quis aliquid. §. Autores seditionis. ff. de pœnis. Titulo magno C. de seditionis.

Idem obseruamus in ijs, qui factionum sunt duces, hoc est, qui populum in diuersas studiorum partibus agunt, quemadmodum Cæsar de bello Gallico, lib. 1. Gallie totius factiones esse duas, scribit. Quæ populi dissectio in legitimi Magistratus perniciem fieri solet, quare nonnulli eam ad perduellionem, Bartolus etiam ad prodicionem refert, ut in l. Quisquis. C. Ad legem Iul. Maiesta. uidere est. ubi non possunt silentio præterire singularem illam Solonis sapientiam, quando lege statuit eum, qui in ciuili discordia parti alterutræ se non adiunxisset, sed solitarius commune ciuitatis malum conciliari posthabuisset, omnibus fortunis atq; honoribus exutum esse debere, boni siquidem homines, si socij partis seorsum utriusq; fuerint, coercendæ factionis maiorem capient oportunitatem, dū & suos, apud quos sunt, regunt atq; mitificam, & aduersarios seruatos magis cupiunt, quàm perditos. Legis autem Solonis, ut apud Aristotelem refertur, hæc fermè est sententia. Si ob discordiam, dissensionemq; seditio, atq; dissectio populi in duas partes fieret, & ob eam causam irritatis animis utring; arma caperentur, pugnareturq; tum qui in eo tempore, in eoque casu

Factioni.

Lex Solonis.

C §

ciuilis

DE APPELLATIONIBVS

ciuilis discordiæ, non alterutra parte sese adiunxisset, sed solitarius, separatusq; à communi malo ciuitatis secesserit, is domo, patria, fortunisq; omnibus careto, exul, extorrisq; esto, scribunt Plutarchus in uitam Solonis, & Aul. Gellius in XII. lib. Noctium Attica cap. XII.

Iudex si
detulisset
appellat.
procedit.

Reliquos casus in quibus criminis damnati non prouocant, uidere est in codicis tractatu, quorum appellationes non recipiuntur, & Specu. de appella. §. In quibus, inter quos etiam est, Si quis publicæ functionis perperam gestæ condemnatur, atq; item testamenti aperiundi, & ut heres in possessionem mittatur. Quæ omnia procedunt, nisi appellationi iudex detulisset, quo casu etiam contra legis, constitutionis uel prohibitionem, appellatio executionem suspendit. c. Cum appellationibus. Vbi dd. de app. in VI.

Serui casus
capitaliter
posulāt.

De seruis alia est consideratio, qui & ipsi capitaliter postulari & damnari poterunt, ut in quibus eadem sunt obseruanda, quæ in libero homine. ex S. C. Cotta & Messala Coss. facto: Natura enim hoc casu communis existit, quare & parricidij postulari poterunt, Atq; ut semel dicā, nullis non legibus serui rei fiunt, quibus poena pecuniaria nō irrogatur, sed capitis, apud Venuleium in L. Hos accusare. ff. de accusa. & est repetitū in gloss. c. Testimonium. de

de testib. Et quod serui ciuilibus iudicijs non subiacent sit quia bona non habent, quæ istiusmodi ratione aut consequimur, aut tuemur, & in personam seruilem nulla cadit obligatio, cum in iure ciuili pro nullis serui habeantur. L. Neq; per seruum. ff. de usucap. L. Homo liber. §. Quicquid. ff. de adqui. re. do. L. In personam. & L. Quod attinet. ff. de regul. iuris.

Ab omni itaq; iuris ciuilis præsidio seruus alienus est, adeo, ut etiam si ad supplicium ducatur, non tamen possit appellare, & uitam illam atq; animulam communi omnibus beneficio, quod à natura prope introductum dixerim, ipse conseruare: Verum quia interest dominorum ne mæcipia sua sic pereant, cum quod ad familiam, bonaq; eorum pertinere dicuntur, tum quod humanitate ducti, ad opem ferendam proniores sunt, permissum est ipsis, ut appellationis auxilio pro seruis utantur, & ne innocentes ad supplicium rapiantur, curent. Id quod & alius dominorum nomine facere poterit. Quod si neq; dominus sit, neq; alius qui eius nomine appellationem interponat, hominemq; iuuare laboret, tunc ne cõtra innoxium, & non meritum aliquid statuatur, ipsi seruo permissum est ad trisite auxilium: ut inquit Martianus, confugere, & per

Serui sententiam passi non appellant sed domini ipsorum

DE APPELLATIONIBVS

Seruis qñ
supplicare
re permit
titur.

Et per supplices libellos sententiæ sic grauis execu
tionem suspendere, suppliciumq; iam imminens dif
ferre. Est expressum in L. Serui appellare. ff. co. Vnde
non in scitè quidam Supplicationem esse dicunt,
qua benignitas superioris impleratur ad amouen
dum grauamen, quod communi iure impediri non
potest, refertur etiam apud gloss. Cardinalem, &
dd. in c. Ex literis, in uerbo supplicare. de integ.
restitu.

Pœnæ ser
uorum.

Neq; temerè factum existimes, ut seruis ad tri
ste illud, & quasi à natura expositum auxilium con
fugere liceat, cum & ipsi homines sint, iure naturæ
nobis æquales, sola gentium inuentione, atq; placi
tis sub hoc seruitutis iugum detrusi, quos tandem
iuuare non solum humanitas ipsa, sed etiam iusti et
æqui amor suadet, quo iniquum atq; falsum statim
odio habere, & ne in republica præsertim aduersus
hominem committatur, intercedere solemus. Etenim
præter durissimas pœnas, quæ seruis à dominis
suis adhibebantur, lignum siquidem illud plaustris
cui temo affigitur, furcæq; nomen habet, collo alli
gatum ferebant, eoq; quasi iugo subacti, manibus
post terga reuincti, à singulis furciferi compella
bantur, ut neruos, compedes, notas atq; literas la
minis fronti, & uultibus inustas, inscriptasq; pi
strinum, pedicas, boias, uerbera, pannosilatē,
famem.

famem, sitim, frigora, soles, & id genus ipsissimas
 cruces taceam. Lycurgus apud Spartanos lege lata, Dominis
 dominis etiam interficiendi seruos ius dedit: quod ^{interfice =}
 & Rhomanos sibi usurpasse autores non leues ha- ^{re seruos}
 bemus. Ex quibus etiam Cato senior tanquam asper ^{licebat.}
 nimis atq; durus male audiisse dicitur, quod agra
 & affecta mancipia, non secus atq; brutum aliquod
 senio debilitatum, domo exigeret, uictumq; nega-
 ret, quasi non pudefieret miserrimo mortis ge-
 neri exponere, quos tanta laborum mole dudum ob-
 rutos, confecisset. Deinde tamen d. Pius, atq; porro
 Principes hac dominorum licentiam in seruos salu-
 briter represserant, constituentes ne iniusta impe-
 ria noxae forent, ne ue dominis plus aequo in seruos
 sequi liceret, quod si praeterea quis seruum suum
 occidisset, haud alia poena diceretur, quam si alie-
 num necasset. Hadrianus quoq; imperator manci-
 pia a dominis occidi uetuit, sed ubi quid deliquis-
 sent, praetoris iudicio poena statueretur. Quare &
 Vmbritiam matronam, quia in ancillas supra mo-
 dum seuera esset, in quinquennium relegasse, fer-
 tur. E republica enim magis esse & satius boni prin-
 cipes existimarunt, ut uel serui nostri mansuetudi-
 ne quadam demulceantur, pertractenturq; quam ut
 duris illis modis excepti etiam inuiti opus faciant,
 & id parum bene, tandemq; uerum in nobis fiat illud

Seruorum
 poena mi-
 tiores

Macro-

DE APPELLATIONIBVS

Macrobij in Saturnalib. Totidem nobis hostes esse, quot seruos. Non habemus illos hostes, sed facimus. Et odit quisquis quod metuit.

Ze famu-
lis simus
iniqui.

Quod si pleriq; etiam qui Christo nomen dedi-
mus. hodie obseruaremus familiam nostram, dubio
procul, non perinde atq; bestiam aliquam habere-
mus, sed equitatem & equabilitatem ipsi exhiben-
tes, scituri, quòd Dominum in coelis habemus quan-
doq; repetiturum ex nobis, quòd in fratrem secus,
quàm nobis id fieri uelimus, committimus: ita enim
equabilitate pelliecti serui, quicquid fecerint, ex
animo facient, tanquam domino, non hominibus
obsequia præstantes. Sic enim Paulus Apostolus mo-
net. οἱ δ' οὗλοι ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς
κατὰ σάρκα κυρίοις. μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλί-
ας ὡς ἀνθρώποις ἀλλ' ἐν ἀπλότητι
καρδίας, φοβούμενοι τὸν θεόν, καὶ τῷ ὁ-
τὲ ἐὰν ποιῇτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ
κύριῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις ἕως. Οἱ κύριοι τὸ
δίκαιον, καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις πα-
ρέχεσθε, ἐπιστότες ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον
ἐν οὐρανοῖς.

Cuius sententiæ nunquam obliuisci debes, ne
dum auaritiæ tuæ operam nauas, seruum tuum,
imò fratrem, sub iniqua laborum mole defatiga-
tum non

tum non modò conficis, sed etiam hominem esse oblitus eadem religione initiatum, à Christiana doctrinam alienum agas, ut qui maximè.

Verum ut ad id, unde digressi sumus, reuertamur, Appellationem pro seruo interpositam, dominus uel procurator eius appellat, prosequitur, cum id pecuniariter domini interesse uideatur. L. Lutius Titius. ff. Eo. et L. II. ff. de custodia reorum, utcumq; in iudicijs capitalibus per procuratorem causa exerceri aliàs non possit. L. Accusatori. §. Ad crimen. ff. de publi. iudi.

Dñs uel
procurator
eius
appella.
prosequit

Neq; ausit iudex, contempta uel appellatione, uel supplicatione, de condemnato supplicium sumere, sed causam ad maiorem Magistratum referat, eiusq; sententiam cunctanter expectet, ne et ipse sanguinis perperam effusi reus fiat, et supplicium haud dissimile subire cogatur, iuxta L. Iudex post app. aut supplicationem non pergat. Lex Iulia. ff. Ad legem Iuliam repetund. cuius superius mentionem fecimus, nisi forte in eo statu sit crimen, in quod ut statim animaduertatur, etiam non obstante prouocatione, publicè interest. Prudentis itaq; iudicis est nihil temerè in huiusmodi rebus statuere, aut attentare, sed peritorum consilio adiutum rem maturaare, et quid sit oportet. Spectare discere, ne dum suis affectibus

DE APPELLATIONIBVS

fluidet, rem publicam turbatiorem reddat, sibiq; ne-
gocium non sic eluendum accessat.

**Contu-
max non
appellat.**

Insuper à sententia in emanforem aut contumax-
cem lata non prouocatur. Est enim contumax, Pa-
piniano autore in L. Ex consensu. §. Eum qui. ff.
de app. qui cognouit edictum peremptorium secun-
dum ordinis causam datum, & pro tribunali, neq;
respondit, neq; defensus edicti denunciationem rus-
pit. Et quia non sine magistratus contemptu id fa-
ctum existimamus, in dolo malo esse indicatur, qui
nemini patrocinari debet. L. Non potest. ff. de rea-
gul. iuris. tradit Bar. in L. Minor. ff. de minorib.
qua propter non auditur appellans, & frustra legis
auxilium implorat, qui in legem peccat. Est etiam
in L. j. ubi dd. C. Quorum app. non recip. L. Post
edictum. §. Sciendum. ff. de iudi. Bar. in L. si. ff. de
in integrum resti. Bal. in L. j. C. de hered. insti. &
L. auxilium. ff. de minorib. & Auten. Nauigia. C.
de furtis.

Vtq; edicti seu citationis cognitionem habeat,
sufficit quocunq; modo tempestinam eius denuncio-
ationem etiam ad aedes factam esse arg. L. Item ut
niunt. §. A quo. ff. de peti. heredi. Bar. & Bal. in
L. Consentaneum. C. Quo, & quando Iudex. Et licet
iudex superior de hac appellatione scrutari co-
pisset, tamen si appareat in cōtumacē pronunciatū,
non

non debet pergere, sed partes ad sententiæ executionem remittere, sed non tam huic necessitati addicitur, quin cuniculos inuenire, & impune se extricare possit. Quandoquidem si causas absentiae allegauerit, quia aduocatum habere non potuit, Contus max qñ appellat. prouocationis auxilium habet, per Bal. in L. fin. ff. de in integ. restitutu. Aut quia confestim, ubi iudex sententia prolata discessit, se representat per Io. de Imo. in d. L. Ex consensu. & Alex. in L. Propterandum. §. Sin autem. C. de iudi. Aut ad sententiā tantum emanarit, cum in causæ processu semper coram fuisset, gloss. in L. Si ideo. ff. de euetio. & in L. Sæpe. ff. de re iudi. Proinde is qui impedimenti aliquid & grauaminis ab aduersario sibi illatum dicit, per uiam querelæ id proponere facultatem habet, & auditur, apud Panor. in c. Dilectus de sequent. poss. & fructib. Feli. in c. Quod ad consultationem, de re iudi. Idem respondemus in muliere, rustico, & milite, qui & ab hac iuris angusta obseruatione excusationem habent. Bal. in L. Vbi exigere. ff. de edendo, & refert Philippus Perusi. in c. Nicolao. de appell.

Quibus adde ex causis utcumq; leuibus atq; exiguis contumaciam purgari, appellationiq; fenestram aperiri, inter quas & itineris impedimentum connumeratur, ut quia nimis longum est, & tempus

Itineris
impedi
mentū
ut excu
let.

D

non

DE APPELLATIONIBVS

non suppetit legitimum, quo commodè id superare possit, iuxta ea quæ notantur in L. j. ff. Si quis cautio. L. Mille passus, & L. Itinere. ff. de uerbo. signifi. & Innocen. in cap. Nonnulli. de rescript. Aut quia periculis ob militem dispatatum, prædonumue incursionem obnoxium erat, quo casu non satis est unius itineris impedimentum probare, si adhuc aliud sit per quod se æquè, licet non tam breue, tunc potuisset exhibere, docet Hermogenianus in L. Imperator (quam uerbis græcis in Notico Archetypo scriptam habes) ff. de app subindicat Bartol. in L. Continuus. §. Cum ita stipulatus. ff. de uerbo. obliga. & in L. Cum proponas, C. de nautico fœno. Est in L. Eos. ff. de fals. monet. & in L. ij. C. de Curso. publ. lib. xij.

Quando prouocare non est necesse, & de sententia ipso iure non ualente.

CAPVT VI.

SVnt etiam sententiæ à quibus non est opus ut prouocetur, cōtra iuris rigorem, ut inquit Mo destinus in L. Si expressim. ff. de appella datæ, quæ ob id ualere non debent, sed ipso iure habentur, nulla r̄y αἰ μὴ δῶαι ἢ δὲ ὄντες, r̄y ἀνὰ δίκην.

Demon

Demostheni uidentur dici, & ideo sine appellatio-
 ne causa denuo induci, atq; iudicari potest. Non
 enim iure datur sententia, quæ contra leges, uel Se-
 natus consulta, uel constitutiones, fuerit prolata.
 Vnde etiam deserta appellatione, minimè ex ea præ-
 scriptione sententia confirmatur. Est etiam in L.
 Si cum inter te. C. Quando prouo. non est necess.
 L. j. §. Item contra sacras. ff. Quæ sententiæ sine
 app. rescind. c. Inter cæteras. cum gloss. c. Cum in-
 ter uos. §. Contra ius Constitutionis, de re iudi.
 II. q. VI. c. Ei qui appellat. §. Item contra ius scri-
 ptum. & c. Per tuas. de sen. excom. Etenim facti so-
 lum quæstio iudicis arbitrio relinquitur, quæ autē
 iuris sunt legis auctoritati salua manent, cuius ipse
 ministerium saltem gerit: Quapropter non oportet
 bat contra eam legem pronunciare, unde duntaxat
 habet quod iustum dijudicat: quare nihil efficit, iu-
 dicis functionem egressus, & in legislatorem se ef-
 figians, cuius tum nullam auctoritatem habet. Est
 in L. j. §. j. ff. Ad S. C. Turpilia. & L. Ordine. ff.
 Ad Municipales.

Sententia
 ipso iure
 nulla.

Facti quæ
 stio pe-
 nes iudi-
 cem est
 non iuris

Exemplum in loci usum ex L. II. C. Quando
 prouo. non est necess. tibi pete. Vbi Iudex pronun-
 ciat minorem quatuordecim annis testamentum fa-

DE APPELLATIONIBVS

Minor
xiiij. an-
nis testa-
menti fa-
ctionem
nō habet.

cere potuisse, id quod expressum iuris errorem habet, cum in eo nullum sit animi iudicium, ex quo supremæ uoluntatis ἐλογεῖσθαι proficisci debet. L. Qua ætate ff. de testa. L. Si frater. ff. Qui testamen- ta facere possunt, et §. Præterea Insti. Quib. non est permissum facere testa. Item si iudex contra excu- santem se à munere publico, uel tutela, ob ius libe- rorum, ætatem, aut aliud priuilegium iurare expres- sum pronunciasset neq; liberorum, neq; ætatis, neq; ullius priuilegij excusationem esse, de iure consti- tutionis pronunciatum intelligimus, quare senten- tia non ualet, et appellationis necessitas remitti- tur. L. j. §. Item contra ff. Quæ sententiæ sine ap- pella. rescind.

Ius libero-
rum quō
uacatio-
nē à mu-
neris us
præstat.

Porro qui Rhomæ treis liberos superstites ha- bet, siue in potestate sua sint, siue emancipati: uel in Italia quatuor, uel in Prouincijs quinque, et à cura atq; tutela, et à cæteris publicis muneribus excusa- ri poterit. Rescribunt Seuerus, et Antoninus. AA. in L. j. C. Qui numero libe. se excusant. Est ab ex- ordio Insti. de excusa. tutorum uel cura, et L. Nepotes, de ijs qui numero libe. se excus. C. lib. X. et in L. Excusantur. §. Remittit. ff. de excus. tuto. et L. j. §. Quare. et L. ij. §. Numerus liberorum. ff. de uacatione et excusa. munerum.

Et causam habuit remissio isthæc, atq; fecun-
ditatis

ditatis remuneratio, ut ciuitates auctiores redditae constarent, & ad militem hosti opponendum sufficerent. Quare & S. C. Ter tyllianū, quod diui Hadriani temporibus fiebat, ut mater ingenua trium liberorum ius habens, libertina autem quatuor, ad bona filiorum, filiarum ue admittatur, & tristi etiam successione in solatium luctus non fraudetur, quorsum & Pauli responsum in L. Ter enixa ff. de uerbo. signifi. pertinet. Eam quoq; ter enixam uideri, quae uno utero ter geminos peperit. Deinde Iustinianus constituit casum fortuitum mulieribus nō debere fraudi esse, aut detrimento, & quae eum, eam ue peperisset, quī, quaeue morte interempti sint in legitimam liberorum suorum successionem uocentur. §. Postea autem. & §. Sed nos. Insti. de S. C. Ter tylliano. Et L. fi. C. de institu. & substi.

Mulier
ter enixa
ut filio
succede-
ret & hoc
die etiam
fimus.

Præterea qui septuaginta annis maior est excusatur, quod & primo de minoribus XXV. annis cautum est. L. Excusantur. ff. de excusa. tuto. L. II. ff. de uoca. mune. & L. Manifesti iuris est. C. Qui ætate & c. lib. X. Iustiniano tamen constituyente factum est, ut minores XXV. annis ad tutelam uel curam adspirare prohibeantur, adeo, ut nec excusatione sit opus. §. Item maior institu. de excusa. tuto. & L. fi. C. de legitima tutela.

Qui ætate
se excus-
sant.

Possesso-
res uoca-
tionem
habent.

Haud dissimiliter liberalium disciplinarum atq;

DE APPELLATIONIBVS

arium professores uacationem merentur, iuxta L. Sed & reprobati. §. Amplius & illud. ff. de excusa. tuto. L. Eos qui Rhomæ. ff. de uacatio. mun. & L. Medicos. C. de professorib & Medi. lib. X.

Verum ut sententia ex eo non ualeat, quia contra iuris rigorem est lata, oportet ius illud sit expressum atq; indubitatum, adeo ut exceptione subueriti non possit. Vnde est quod sententia cōtra ius expressim non detur, qua filium sū. testamentū facere posse est pronunciatū, quā uis secundū iuris regulā testari non permittatur, cū in alterius sit potestate, L. Qui in potestate. ff. de testa. et Insti. Quib. nō est permiss. facere testa. poterit enim filius sū. pubes de peculio castrensi testamentū utrunq; alienæ potestatis. ordinare. §. Illis autē tēporib. Insti. de testa. milit.

Oportet
ius sit ex-
pressum,
ubi sentē-
tia in con-
trariū la-
ta non de-
bet ualere

Idem probandum est, si contra statutum, seu ius municipale pronuncietur, quod in scriptum nec dū est relatū, tam fixum enim non est, quare appellatione opus erit ad sententiam reformandam, sentit Paulus de cas. in L. Si expressim. ff. de app. & est arg. in L. Cum prolatis. ff. de re iudi. ubi Alexan.

Aliud respondemus, quando contra litigatoris ius sententia profertur, ut quia de ætate testatoris quæstio est & testatorem XIII. annum impleisse, adeoq; testamentū iure factum iudex pronūciavit, quæ sententia nisi prouocetur in rem iudicatam transit. in d. L. II. C. Quando prouo. non est neces-

Sententia
cōtra ius
litigato-
ris lata.

se. Aut quia contra eum quem ut excusationes alleget, admisit, quasi frigidas adduxerit probationes, est pronunciatum. quandoquidem de litigatoris iure id existimamus. appellationem interpones, si parere sententiæ non uelis. nam & in hac questione factum uersatur, quod in iudicantis arbitrium collocationi diximus respondente Papiniano, secundum Marcellum in adducta L. j. §. Item contra sacras constitutiones. ff. Quæ sententiæ sine app. re. cind. Possent tamen fieri. ut sententia contra litigatoris ius lata sit ipso iure nulla, puta quando à iudice delegato profertur secundum Hostien. in c. si. de præben. aut quia contra id ius partis quod notoriū est datur. Abb. & dd. in c. Super. de offi. deleg. scribit Alexander ad Bartolum in L. II. C. Quando prouo. non est necess. Panor. & dd. in c. j. cum aliquot sequentib. de re iudica.

Quando
sententia
contra li-
tigatoris
ius est
nulla.

Sunt & aliæ sententiæ citra appellationem inualde inter quas etiā ea est. quæ à iudice munerib. corrupto datur, instituto nō insalubri, haud enim oportebat cum qui iuris ministerio præficitur illud sordibus cōtaminare, iusticiāq; turpiter prostituere, nihil ueriti diuorū monita et uocem, ut Homerus illic testatur Βίη ἐν ἀγορῇ σκολιαῖς κρινῶσι δέ μιν
sas. Εὐ ἵ δ' ἰκνηρὲ λᾶζωσι θεῶν ὅτι μὲν ἀλέγον
reg: de qua re ita est in XII. tabulis, donū ne capiunt

Sententia
uenalis
nulla.

DE APPELLATIONIBVS

Pœna iudicis morderib. corrupti.

to, nèue danto, nèue petenda, nèue gerenda, nèue gesta potestate, quisquis earum rerum migrasset, noxiæ pœna par esto. Rectè itaq; Thebani, ut iusticiam nulla largitione corrumpendam signarent, iudicis imaginem sine manibus facere solebant. Encolpius apud Lampridiū refert, Alexandrū Scuerū, si unq̄ iudicē furē uidisset paratum habuisse digitum, ut illi oculum crueret. Bonum Principem, cui nostra ætate, citius digiti, q̄ oculi eruendi deficerent. Nec minus rectè Cambises, qui in se de ubi iudex per sordes iniuste iudicarat, detractum ipsi corium in lora concidit, quibus & tribunal ornauit.

Dareius quoq; Persa Sandocem Æolidis præfatum quod per iudicium nundinatus esset cruci adfixisse dicitur. Sed & legibus nostris hoc malum nō omnino impunitum manet, nam qui iudicem corrumpit, causam amittit, & iudex ipse, nisi furem dicere malis cum Alexandro, lege Iulia repetundarū postulatur, præter hoc quod litem suam facit L. I. & II. C. de Pœ. iudi. L. Omnes. C. Ad legem Iul. repetunda. & L. Si filiusf. ff. de iudi. Et postremo sententia illa non censetur eo nomine digna, sed à diuis Principibus infirma esse decernitur. L. Venales C. Quando prouo. non est necesse, nisi ab arbitro fuerit lata, quo casu ad pœnam est actio, tametsi doli mali exceptio obijci possit. L. III. C. de arbit.

arbitr. & L. Ita denum. ff. de arbitr. Insuper pronũ
 ciatum contra sententiam prius latam quæ in rem iu
 dicatam transijt, etiam citra prouocationis admini
 culum sententiæ autoritatem non obtinebit, quod
 propterea inductum esse uidetur, quo litiũ aliquis
 sit finis, & sopitæ controuersiæ non ita resusciten
 tur, argu. L. si. ff. pro suo. Vide L. j. & ibi. gloss. &
 dd. C. Quando prouo. non est necesse.

Sentēcia
 contra sē
 tenciam
 lata non
 ualet

Item si plures sint iudices quibus causa expedi
 enda mandatur, non possunt nisi omnes pronuncia
 re, cum omnes hoc facere sint iussi, quod si contra si
 at appellandi necessitas remittitur, sententia enim
 ipso iure non ualet, nisi forte dissensum fuisset inter
 iudices, quo casu plurium sententiæ stabitur. L. duo
 ex tribus. ff. de re iudica. L. Cum Magistratus. C.
 Quando prouo. non est necess. Auten. Vt iudi. non
 ex sa. iuss. §. Si autem duo. Colla. IX. L. Item si u
 nus. §. si ff. de arb. & c. si. extra. de re iudi.

Vt ōnes
 delegati
 iudices sē
 tenciæ in
 tersint.

Sed & necessum fuit delinquentibus in republi
 ca obstare, atq; ne impune quisquis peccaret, multā
 dicere, & pro Magistratus autoritate irrogare, qui
 locus cum ad iuris interpretationem pertinet, aduer
 tendum est multam Oscum uerbum esse, secundum
 Pompeium, pecuniar. amq; pœnam appellari. Vlpia
 nus in L. Aliud est fraus. §. Inter multam autem, &
 Labeo in L. Si qua pœna est. ff. de uerbo signifi.

Multa
 pœna pec
 cuniar. .

DE APPELLATIONIBVS

Lex Aterina.

Vt prædæ delictis respondeat

Hinc multare uerbum, pro pecuniariter punire.
 Prima multa apud Romanos atq; per Italiam in armento constituebatur, ut suprema multa in singulos dies duarum ouium, & triginta bouum esset, sed postea cum non equalis precij boues, ouesq; adigerentur. Lege Aterina constituti sunt in oues singulas æris deni, in boues æris centeni. Sic M. Varro lib. 1. *Quæstionum epistolarium*. Quia non licebat olim pluribus XXX. bobus, & duabus ouibus quenuquam multari, æstimabaturq; bos centussibus: Ouis decussibus. Vnde rursus multaticia pecunia, quæ ab improbis dabatur. *Liuius*, lib. X. Ex multaticia item pecunia, quam exegerunt pecuarijs damnatis ludi facti, tandem itum est à propria huius uerbi significatione, & latinis autoribus multare pro quamcunq; pœnam etiã mortis infligere, est usurpatum. Ne tamen pœna delicto non respondeat, & grauior irrogetur, quàm admissi facinoris quantitas ferat, modum adhiberi placuit, & hoc secundum Magistratus auctoritatem, quare Præfæctis Prætorio quibus & hodie summum tribunal ab imperatore esse dicitur, usq; ad quinquaginta auri libras multam dicere, idq; in grauissimo peccato est permissum. Hi aut, qui ordinario iure prouincias moderantur subditos suos culpæ obnoxios supra duarum unciarum auri multam condemnare non possunt, præsertim in

tim in ijs quæ præstitutam pœnam non habent ut
 L. Illustres et L. Eos, cum nonnullis alijs C. de mo-
 do multarum. In qua re si magistratus finem non fe-
 cerit, sed multam contra legis statum dicere, et iu-
 risdictionis suæ modum excedere non sit ueritus,
 nihil efficit, et sententia sine appellatione rescindi
 potest, quia muliæ iudicis potestas est quantam di-
 cat, nisi cum lege cautum sit, quantam dicere debeat, ut
 est constitutum in L. certa ratione. Quando prouo. nō
 est necesse, et est arg. in L. Si qua. ff. de uerb signi. nulla.

Sententia
 qua mul-
 ta dicitur
 quando
 nulla.

Tyrones placet et huius moneri, posse fieri ut
 sententia forte nō sic subsistat, et tamen prouoca-
 tioni non fiat locus, præsertim ubi superuacuo id
 fieri existimatur. Porro si aduersarius contra quem
 lata est sententia, impensis aut sumptibus litis ultro
 citroq; compensatis prouocatione sit usus, non est
 opus uictori propter sumptus quoq; æquatos appel-
 lare, cū iudex superior, et in hac impensarū sum-
 ptuumq; perceptione ubi iustū esse uiderit, ad alte-
 rius appellatione eū iuuare poterit, atq; hoc, quo de-
 bitus honor iudicij maneat saluus, et superuacane
 is appellationibus nō tā molestetur, L. si. C. Quando
 prouo. nō est necesse. et c. ut debilius honor. de app.

Ab impē
 sarū com-
 pensatiōe
 quando
 nō appella-
 latur.

Ab electi
 one inua-
 lida non
 appellatur

His adde, si quis ad magistratū contra legem, sta-
 tutum, aut receptam consuetudinem uocetur, inua-
 lidam esse electionem, et permissa etiā appellatione
 nomina.

DE APPELLATIONIBVS.

nominationem remouendam. Porro ut autoritas sit ei qui in publico munere uersari debet, oportet ab ijs detur, qui ad hoc sunt destinati, nā quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari. L. Si constat. ff. de appella. L. Nominationes. C. de app. L. Si pater. C. Quando prouo. non est ne. L. si. §. Tunc enim. C. de auto. præstanda. c. Quod omnes. de reg. iur. in VI. & c. Si Archiepiscopus. cum gloss. de temp. ordi. Certe magna cura fuit ijs qui rempublicā constituiebant, ne quis temerè & actu ex lege non habito Magistratum arriperet.

Suffragia
primo lic-
bera dein
de coem-
pta.

Rhomani primo per suffragia uiritim data Magistratus creationem esse uoluerunt, & ne suffragia daturi corrumperetur, dignitatesq; uenales fieret, rogata lege, cautum, ne quisquam donum aut daret aut propterea acciperet, quasi uirtute, non pecunijs magistratus debeant comparari, quod & Plutarchus in Coriolano prædicat: Procedenti uero tempore, & luxu augescente, nundinationes dignitatum irrepserunt, argentum, largitiones, & epulum contionibus se immiscuerunt. Marius enim ut VII. consulatum sortiretur suffragia pecunia emit, & Metellum à magistratu exclusit. Nec minus Sylla populi Præturam largitionibus adeptus est, quare cum erga Cæsarem iratus sua se potestate in cum usurum dictitaret, Recte (inquit Cæsar) Syllam suum

suum esse magistratum putare, quem suis pecunijs comparare non erubuerit. Sed ipse Iulius Cæsar, uel quod in Reipublicæ detrimentum huiusmodi dignitatum nundinationes prorumpere uideret, uel quod & in hac re urbis statum inuertere constituit. Postmodum suffragiorum libertatem populo ademit, & ut pars media candidatorum populi suffragio, pars altera suis auspicijs & uoluntate magistratus consequeretur, effecit, legibus tamē sanctis, ne per ambitum dignitates peterentur. Tandem principibus monarchiam inuadentibus, non modò populi suffragia, sed etiam lex Iulia de ambitu, ut Modestinus ait, planè silent, Cuius & Iuuenalis meminit in X. Satyra.

Iulius Cæsar suffragiorum libertatem ademit.

Iam pridem, ex quo suffragia nulli
Vendimus, effugit curas, nam qui dābat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
Continet, atq; duas tantum res anxius optat,
Pana, & Circenses.

Subindicans Rhomanos grauissimis pro Reipublica curis exutos ad spectacula solum atq; inanes ludos animum conuertere. Quas uitæ illecebras etiā ex habitu quasi peregrinitatis, aliquid præseferret, Augustus Cæsar iam olim in ipsis notare consuevit, etenim cum multos palliatos simul conspexisset. En, inquit, Rhomanos rerum dominos, gentemq;

DE APPELLATIONIBVS

temq; togatam. Ita nimirum ciuitatibus ad interniti-
onem declinantibus contingere oportet secundum
Pythagoram, ut primo irrepane deliciae, mox satu-
ritas, deinde uiolentia, postremo exitium, quæ ex-
posuissimæ est ratio perueniendi ad id uerbi, Fuimus
Troes, aut si eis ad huc quidpiam spiritus reliquum
esse uelis, non illepidè dici queant ab equis ad as-
nos descendisse. Id quod & nostro sæculo multis
non solum Principibus, sed etiam ciuitatibus usu ue-
nit, qui dū non admodum solliciti sunt de Reipubli-
cæ progressu, in flagitiosissimos homines, & ut lar-
gitionibus atq; scelere quisq; magis excellit, rerum
magistra: summan conijciunt, digni quibus cotidie occina-
tus talis tur. Talem esse populū, qualis & magistratus est.
& popu-
lus.

Sunt & alij modi quibus sententia ipso iure nul-
la profertur & citra appellationem uiribus caret,
sed non tam frequentes, quos apud iureconsultos
ipse inuestigare poteris, uir est ea qua proscriptum
aut Bannitum non esse audiendum contra statuti
formā pronuntiatur, apud Alex. Consil. LXXXI.
parte II. Item quæ contra legis rationem datur.
But. & Sicul. in c. j. de re iudi. Cum ratio legis sit
ipsissima legis uita. arg. L. Cū præter. §. dulcissi-
mus, Vbi Bar. ff. de lega. II. Item sententia contra
tutorem inhabilem est nulla. L. Si tutor. & ibi. dd.
C. Quib. caus. in integ. resti. non est ne. Idem si ex
probata

probationibus quas ius non agnoscit, proferatur.
 Bal. in L. Libertorum C. de testib. 10. An. in c.
 Quoniam contra. de proba. Quod & probamus
 in eo quando actis non collustratis pronuntiatur
 per Bar. in L. 11. ff. de iudicijs. & L. j. C. de eden.
 Atq; id genus aliæ sententiæ, de quibus nos super-
 sedemus, ne ex compendio, in commentarium iustis
 sedulitas nostra excrescat, cetera tibi relinquentes,
 quo & ipse studiorum tuorum periculum faciendi,
 ansam quandoq; habeas, paucisq; his excitatus ni-
 hil omittas quod ad huius rei cognitionem spectat,
 nam in XLIX. Pandectarum libri titulo, *Que*
sententiæ sine appellatione rescindantur, eius non-
 nihil superest scrutari, nimirum si calculi error in
 sententia esse dicatur: Aut cum ex edicto citationis
 peremptorio, quod neq; propositum est, neq; in no-
 ticiam peruenerit absens, condemnatio fiat, nulli-
 us momenti sententia erit. Similiter aduersus eum,
 qui in rebus humanis non est inefficaciter pronun-
 ciatur, de quibus etiam in c. Consuluit, de offi. de-
 legatic. C. Bertoldus. de re iudi. c. Cū ex parte. de
 arbi. & Bal. in L. Res iudicatæ. ff. de de iudi.

Sententia
 in desun-
 ctum lata
 est ipsa
 iure nulla.

Dispiciendum tamen est, ne illotis quandoq; ma-
 nibus hanc rem adgrediaris, non faciens discrimen
 inter sententias quas nullius momenti esse diximus,
 etenim si cōtra litigatoris ius dūtaxat pronuntiati-
 fit

DE APPELLATIONIBVS

fit, adeoq; in facti consideratione peccetur, quamuis sententia sit nulla, quamuis iniusta, tamen nisi appellatio interponatur, uim consequitur, & propter auctoritatem tribunalium, & ut litium aliquis sit finis in rem iudicatam transit, cui porro est standum, prouocatio itaq; est necessaria, quo executioni intercedatur. In alijs autem sentencijs quas ipso iure non ualere est relatum, appellatione non est opus, ut citra quam etiam rescindi possunt, & causa de nouo induci, atq; à nouo exerceri debet, uerum apud quem iudicem id fieri commodum sit, forte queris? Et apud priorem iudicem ubi negotium antea uentilatum est rursus instaurari causa poterit, petiq; ut quia haftenus contra iuris rationem & sic nulliter sententia data fuerit, iterum atq; ex iure pronunciatur. *L. Absentē C. de accusa. l. j. §. j. ff. Quae sen. sine app. Bal. in l. Si suscepta. ff. de inofficioso testa. Card. in Cle. Si appellationem. de appella. in no. in c. dilectus. de app.*

Causa
post nul-
lam sentē-
tiam ubi
denuo a-
gitanda

Sed & ad maiorem iudicem negotium referri poterit, praesertim si nullitatis intuitu aduocetur, quo casu nullitas totam causam secum deuoluit, ut huiusmodi iudex non tantum super nullitate, sed etiam de negotio principali & notionem & pronuntiandi auctoritatem habeat. *L. Per hanc diuinā. C. de tempo. appella. l. Eos, C. de app. Sali. in l. praes*

Præses. C. Quomodo & quando iudex. Inno. in
c. Cum contingat. de offi. de lega.

Et si iudex superior eodem luto hæserit, quo Sententia
prior, & sententiam quæ nullius momenti est, ipso iure
comprobare non sit ueritus, adhuc tamen nulla nulla nō
manet, & uim iudicati per hoc non consequatur, potest cō.
cum in secunda eadem iuris sit exorbitantia, quæ firmari.
& in priori fuit, iuxta L. j. §. Sed & si huiusmo-
di quæstione iudex: ubi Bar. & dd. ff. Quæ sen-
tentie sine app. rescind. & Bal. in L. inuuliter.
ff. de lega. j.

Sed ex quibus actis causam illam denuo indu- Ex qbus
ci conueniat, ne ignores, aduertendum est, si actis sit
nullitas ex processu iudiciario proficiscitur, ut causa de-
quia cum minore indefenso, aut coram uno atq; nuo indu-
altero delegato, cum pluribus negotium fuerat cenda.
commissum, agebatur, tunc omnia debent à nouo
instaurari, cum ex actis iudiciarijs minus substi-
stentibus non possit sententia ualida pronuncia-
ri. L. Cum querebatur. ff. de re iudi. ubi Bar. dd.
in L. Prolatam. C. de sen. & interlo. omnium iu-
di. Anto. & Imol. in c. In literis de officio de le-
ga.

Ordine autem recte obseruato, & nullitati

E

per

DE APPELLATIONIBVS

per solam sententiam cōmissa, ut parte nō uocata,
aut iure postposito, atq; contempto est pronunciatum,
non est necesse ut aliam queramus actorum
seriem, sed ex primis sententia est reformanda,
atq; ex iure melius pronuncianum. L. Si ut pro-
ponis. ubi Bar. C. Quomodo & quando iudex.
& tex. in c. Cum ad sedem. de restitu. spolia.

Nullitas
qñ ex ac-
tis & sen-
tencia.

Sin uero pronunciatum partim ex actis, partim ex
sententia ipsa deficiat & subsistere non queat,
ueluti actor contra reum qui litem suscepit, &
defunctus est, causam prosequitur, & uincit:
Quandoquidem ut sententia aduersus defunctis
nō debebat proferri, ita nec eo desiderato in ne-
gocio procedi: quare ea solum actorum pars que
defuncto reo prodijt unā cum sententia re-
scindetur, reliquis firmis manentibus

L. Paulus, ubi Bar. & dd. ff. Que
sen. sine app. gloss. in c. Ex par-
te. de arbi. & refert An-
gelus in Consil.
ccxxxiiij.

Finis Libri Primi de Appell.

DE AP

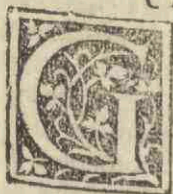
DE APPELLATIO

NIBVS, EARVMQVE VE-
ra ratione.

LIBER II

Per quos Appellatio interponi
debeat. Et quando alterius ap-
pellatio, alteri quoq; proficit.

CAPVT I.

RAECORVM PRO-
uerbio celebratur & illud,
ἢ βασιλεὺς, ἢ ὄντι, quod
nos dicimus, aut Rex aut asi-
nus. Ita enim in rerum extre-

Aut Rex
aut asia-
nus.

mis aleam iacere, fortunamq; laceſſere ſolemus,
quando aut uincendum nobis eſſe conſtituimus,
aut uictori concedendum. A quibus mihi non
procul abeſſe uidentur, qui dum nulla non tri-
bunalia deſatigarint, etiam uicti non ceſſant ſum-
ptibus modum facere, ſed quatenus poſſunt, cau-
ſam ſuam apud alium iudicem appellatiōe qua-
ſitum ſuffulcire, & ſepe non bene ſartam repa-

E a rare

DE APPELLATIONIBVS

rare contendunt. Hi ut sententiæ aduersæ ini-
 quitatem corrigant, ac quod iustum & æquum
 est ministratum, inueniant: Illi uero, ut alienum
 interim occupent, & aduersarium his modis su-
 spensum aut egregiè ludificent, aut litigationis
 tædio confectum, tandem cessare, & causam pro-
 pè peractam relinquere cogant, sed quia ui-
 rum à facie plerunq; adspicimus, & non tam in-
 tus atq; in cute, permittendum est, ut suo iure ap-
 pellandi quisq; utatur, quatenus tamè per legem
 non prohibetur. Præter hoc quod aliquando ini-
 quam petendum, ut æquum feras: Attamen non
 omnes, neq; passim prouocamus, sed illi duntaxat
 quorum interest iniquitatem iudicis uel imperi-
 tiam corrigi, præsertim eorum, qui negotium
 controuersum agunt. Argu. L. A sententia. ff.
 de appell. l. j. ff. de appell. recipien. c. Non so-
 lent. II. q. VI. & c. Super eo. de offi. delega. &
 c. Cum inter. de elect.

Quorum
 interest
 solum ap-
 pellant.

Procura-
 tor appel-
 lat, & qñ
 dñs litis
 ut.

Haud dissimiliter qñ procurator gerit in
 clientuli causa prouocat, maxime si dominus li-
 tis sit factus, idq; aut per liis contestationem. L.
 Nulla. & L. A procuratoribus. C. de procurato.
 Aut quia de rei controuersæ statu et meritis ipse
 post

post lites cōtestationem agitauit, differunt etiam nostri in L. Nihil. C. de procu. habent Bart. & Rhoma. pro singulari in L. Ab executore. §. Si procurator. ff. de app. & Bal. in L. Si insulam. ff. de uerbo. obliga.

Et ne dissentire leges, inter quas concentum esse perpetuum oportebat, putes, quod dicitur per Vlpianum in L. Si procuratorem. §. Si quis mandauerit. ff. Mandati. Vulgo receptum esse. Procuratorem ante litem contestatam facere procuratorem, aut substituere non posse, cuius etiam est mentio in L. Neq. C. de procura. intelligimus si de mandato nec dum constet, sed ambigitur an sit procurator.

Verum cum hic locus sit admodum frequens & quotidianus altius mihi repetundus uidetur, licet non ab ouo, ne usus eius te lateat. Et regula re est. Procuratorem oportere appellationem à sententia aduersa interponere, non tamen cogendum ut eam prosequatur. L. Inuitus. C. de procu. & L. Si actor. C. de appella. A qua tamen necessitate eximitur, si compertum iam habeat causam suam male niti, aut iniquam esse, quapropter iuste succubuerit, debet itaq; & in hac parte facere quod boni uiri est (quanquam id nostri

Procurator cogit appellare & quando

Procurator quā nō cogitur prouocare.

DE APPELLATIONIBVS

ueteratores parum considerant) & negocium in
 alterius iacturam non sic procrastinare. arg. L. Fi
 de iussor. §. Quidam. ff. Mandati. & L. Quoties.
 §. Sicut. ff. de admi. tuto. modo & dolus malus
 absit, nam si in aduersarij gratiam partis suæ ius
 posthabere, atq; causæ iniquitatem demum præ
 texere uelit, iam non patroni aut procuratoris of
 ficium gereret, sed eius qui ex fide parum aget,
 & forte clientuli ius prodere pro nihilo habeat,
 quare mandati actione conueniri posset. L. Licet
 ea. §. Ea. ff. de procura. L. Si procurator. C. de
 procu. & c. Cum dilecta. de rescriptis. Quod si
 non appareat iusta sit pronunciatum nec ne, tutius
 erit prouocare (utcumq; in dubio sententiæ præ
 sumatur iusta, & ob id procuratorem appellatio
 nem minus interposuisse L. Non uidetur. §. Qui
 iussa ff. de reg. iuris. notatur in L. Herennius. ff.
 de euictio.) ne dominus porro ostēdat dolo et cul
 pa id intermissum, proinde sententiam esse inius
 tam. L. Quintus. ff. Mandati. L. At qui natura.
 §. Cum me absente. ff. de negocijs gestis. Sunt eti
 am qui procuratorem ab appellationis necessitate
 eximunt, si inops sit, ne sumptibus impendendis
 oneretur, quod ego in casu intellexim, quo prin
 cipalis cōmode haberi non possit, et impense pro
 appella

Procur.
 qñ ob in
 opiam nō
 appellat.

appellatione interponenda non ita modicæ, ut à procuratore erogari citra iacturam rerum suarū haud queant. Est gloss. Alex. Salice. & Fulgo. in L. Inuitus & Cano. in c. Non iniuste. de app. Bartolus reclamatur, & glossam de proseguenda appellatione accipit, sed parum consideratè.

Quamuis autem procurator appellare debeat, prosequi tamen appellationem interpositam neq; cogitur neq; potest. Ea propter quod causa appellationis, diuersa sit à principali, & mandatum ad unam datum, ad aliam non debet extendi, maxime de qua non est cogitatum, præter hoc quod futura ad præsentia, cum quibus minus sunt connexa referri non conuenit, Bar. in L. Non cogendum. ff. de procu. & L. Cum procurator. ff. de ope. noui nunciat. Dy. in L. Quod dicitur. ff. de tutelis. & Bal. in L. omni. ff. de procu.

procura-
tor causā
appellati-
onis non
prosequi

Adco quis ad ea solum tenetur, quæ expressim sunt mandata. Vnde est, quod si procuratur sit iussus agere, prouocare, & appellationem prosequi, uel inuitus id facere cogatur, etiam si semel atq; iterum prouocetur. Etenim locutio indefinita uniuersali equipollet, & omnem

DE APPELLATIONIBVS

includit appellationem donec negotium fuerit expeditum, propter quod mandatum est susceptum, igitur primo actu ad loquēis intentionem non perfecto, de ulteriori exercendo, etiam uenit intelligendum. L. Hæc conditio. ff. de conditio. & demonstrationib. L. Si pluribus. ff. de lega. ij. L. Si necessitas. §. Si annua. ff. de pigno. actio. & ad hunc sensum quidam intelligunt. L. Si procurator. ff. An per alium caus. app.

Appella. ab inter-
locutoria
procura-
tor profe-
qui dedet

Qua de causa, procurator appellationem à sententia interlocutoria non secus atq; primam causam exercere tenetur, officio enim ex mandato suscepto nec dum est perfunctus, omnia siquidem sine quibus mandato non satis fit, mandati tenore comprehenduntur, cuiusmodi sunt emergentia, quæ ad rei controuersæ finitionem pertinent, etiam in integrum restitutio, quæ incidenter uenit petenda. L. si. ff. de offi. eius cui mand. est iuris. L. Ad rem mobilē ff. de procu. Bal. & dd. in allegata. L. Inuitus. Id tamen quod Salice, sub hoc temperamento adserit, si prosecutio illa extra prouinciam aut in loco remoto non sit facienda, quando clientem de interposita appellatione certiore reddere poterit, qui ipse eam exercebit, aut si auctoritatem substituendi habeat, alium in locum

locum suum sufficere, qui negotium illud apud
tribunal remouius domini sumptibus expedit.
arg. L. Sed hæc. §. Non solum, ubi gloss. ff. de pro-
cu. L. Si longius. ff. de iudicijs. & L. Sancimus.
C. de aduoc. diuerso. iudi.

Haud dissimiliter procurator cuius culpa sen-
tencia aduersa conigit, appellationem ab eo fa-
ctam prosequi tenetur, idq; ut culpæ suæ & in-
diligentiæ poenam aliquam ferat: Vt illo enim suo
bonam causam perdidit. Notatur in L. Heren-
nius Modestinus. ad finem. ff. de cuictionib. Sed
& mandati actione obstringitur. per Bal. in L.
Cum per procuratorem, & L. A procuratore.
C. Mandati. Atq; item ad interesse. Spe. de integ.
restitu. §. II. ver. Sed quam uocans. Quod si in
publicis consistorijs hodie obseruaretur, Adu-
scatorum minus haberemus, nec clientuli etiam
in medio negotiorum cursu neglecti, tantum im-
pensarum deuorare cogerentur, dignique uel ad
Anticyras ablegarentur præsentissima Reipubli-
cæ pestis, uel ipsi resipiscerent, ne perpetuo occen-
tum illum audire cogantur. κακοῦ νόστος κα-
κοῦ ὄν.

In procu-
ratorum
uulgis
imperitū.

Veruntamen procurator simpliciter ad causam

E s datus

DE APPELLATIONIBVS

Qñ pro-
curator
sua spõte
ad appella-
tionẽ se
ingerens
auditor.

datus, si appellationis causas sua sponte citra no-
uum mandatum reddere uelit, & hac ex parte
Rei, non repellatur, modo id intuitu prioris con-
stitutionis non faciat, sed magis, ut quisquis alius
qui satisfactione oblata, defendere quem contem-
dit. L. Exigendi. & ibidem dd. C. de procu. Sin-
uero actoris parteis tueri absq; alio mandato conc-
tur, non est audiendus. Nisi persona sit coniun-
cta, quã data cautione rem ratam haberi, uel pro
actore admittimus. in allegata L. Exigendi. Et
L. Sed hæ. & L. Pomponius. §. fi. ff. de procu.

Astor qñ
appellari
onẽ proz
sequitur.

Idem respondemus in actore per tutorem ad
rem controuersam singulariter dato, appellabit
quidem, sed appellationem exercere non potest,
cum simplicis procuratoris loco sit. Quod secus
est in eo actore qui ad omnia negocia forensia
pupilli exercenda ordinatur, qui & appellare et
appellationem prosequi debet. Est in L. Si actor.
Vbi dd. C. de app. & L. Neg. ff. de procu. Inter
quos actor à tutore datus nō auditor, nisi & acto-
rium suum, hoc est mandatum quod à tutore pu-
pilli nomine habet, & tutelæ fidem, unde id pro-
cessit apud tribunal ostenderit. tradit Bal. in L.
Liberto. §. Quaquam. ff. de nego. gestis.

Et

Et non solum procurator meus nomine meo Procura-
 prouocare poterit, sed etiam alius quem ipse pro teris pro-
 curatorem suum fecit, hoc est substitui, non ob- curator
 stante quod procurator procuratoris mei, non ui etiam ap-
 deatur procurator meus esse, non magis quam so pellat.
 eius socij mei, socius meus esse censetur. L. Nam
 socij. ff. Pro socio. L. Consilij. §. si. ff. de reg. iuris.
 Et L. Modestinus. ff. de uerbo. signifi. Meminisse
 enim oportet, inquit Martianus in L. Ab execu-
 tore. §. Si procurator. ff. de appella. quod procu-
 rator lite contestata dominus litis efficitur, Et
 ideo per procuratorem appellare potest.

Idem facere poterit tertius, aut quicumq; alius Tertius
 non constitutus presente tamen principali, qui quando
 id fieri patitur. Inno. in c. Ex parte. de rescript. Et appellat.
 c. In nostra. de procu. Alexander in Consil. LXI.
 III. partis, quod Et permittitur principali ab-
 sente, in eo quod interest eius, et tunc lesionis cau-
 sam unde interesse fluit, exprimere debet, ne ut
 temerarius, Et qui salcem alienæ meßi immit-
 tere procaciter ausit. submoueat. Est singulare
 apud dd. in c. Cum super. de re iudicata. Bar.
 in L. A sententia. ff. de appella. Et Card. in
 Cle. j. de caus. poss. Et propriet. est lex. in L.
 Ab

DE APPELLATIONIBVS

- Venditor
cōdemna
to empto
re appel
lat.** Ab executore. §. Alio condemnato. ff. de app.
Hinc etiam est receptum quod si emptor de pro
prietate uictus est, eo cessante autor eius seu uen
ditor appellare poterit emptoris nomine, idq; pro
interesse suo intra decendium, ne de euictione in
ter pelletur, & est ut sententiam contra empto
rem latam rescindi petat, non secus atq; si ipse pro
uocasset. E regione quoq; uenditore uicto, &
prouocare nolente, poterit emptor id facere no
mine uenditoris, ut cuius interest, quo emptum
consequatur, refert etiam Paul. de cas. in L. Ab
executore. §. Item si emptor. ff. de app. Item domi
nus pro subditis suis, ut quorum curam gerit, re
cte appellat, etiam ob iniurias ipsi illatas. Bal. in
L. si. C. de fideicon. libert. Card. in Cle. j. de ex
cessib. præla. Archidia. in c. Ad Apostolicæ. de re
iudi. & gloss. in c. Auctoritate. de privileg. in VI.
- Amicus
pro amiz
co.** Item amicus amici nomine prouocans admittitur
sine mandato, ut qui interim afficiuntur secundū
Pythagoræ sententiam qua dicit, τὸν φίλον
ἐτεροῦ ἀντὶ τοῦ, amicum alterum ipsum. Alexan.
in L. j. ff. de app. recip. Archidi. in c. Statuimus.
de electio. 10. And. in c. j. de elect. in VI. in no
uell. Cætera huius farinae ut breuibus assequaris
uidere

uidere est apud Spe. de appella. §. j. uer. breuiter
cum aliquot sequentibus.

Quibus et hoc adijce nō omnino *ωαγγεγγορ*,
in communi causa eadem defensionis adminicu= Alterius
la habente, alterius appellationem, alteri quoq; appella=
proficere, etiam si non prouocauerit, uerbi causa. tio qñ al=
duo sunt tutores qui ob administrationem male teri pro=
gestam condemnantur, alter appellat, alter non: dest.
Victoria eius qui appellauit, quia facta separatio=
nem non recipiunt, sed eadem defensionis est cau=
sa. ad eum quoq; spectare debet, qui non prouoca=
uit. L. j. C. Si unus ex plurib. appella. L. Si qui
separatim. §. Quod rescriptum est. ff. de app. c.
una sententia. ubi Panor. de appella. et II. q.
VI. c. Ei qui appellat. §. Quandoq;. Quod tunc
uerum est, si ille qui non prouocauit sententiæ
non adqueuisset indicatum præstando, ut scribi=
tur in c. Si à iudice. de app. in VI. et c. Grauem.
de officio. deleg.

Adeo autem hac specie, ubi plureis simul ex=
una eademq; causa impetuntur, quod negotium
ob id indiuiduum Baldus uocat, alterius appella=
tio, alteri proficit, ut etiam si qui prouocauit, cū
aduoc=

DE APPELLATIONIBV

aduersario transegerit, adhuc tamen alter interpositam à iudicis consorte appellationem prosecui possit, & iure suo experiri. Sentit etiam Spe. de app. §. j. uer. Item si plures.

Secus est ubi diuersis iudicijs, diuersisq; testibus, utcunq; ex eadem causa separatim plures condemnantur, ut duo tutores, quorū alter quia male gessit, alter uero quia non gessit, nam tunc alterius appellatio alteri non prodest, sed oportet uterq; prouocationē interponat. Vlpia. in L. Si qui separatim. ff. de app. et dd. in L. Scio quæsitū eo.

Idem est si in una causa duplex & diuersa sententia separatim detur, altera uidelicet sortis, altera usurarum, quæ summæ uno libello petebantur, nam duplici appellatione quoq; opus est. L. Cū in una. ff. de appella.

De pœna eorum, qui temerè aut calumniose prouocant, atq; item iudicis appellationem non recipientis.

CAPVT II.

Despiciendum etiam esset, ne bona re quis perperam utatur, & sub defensionis prætextu

textu iniquitatis suæ patrocinium quærat, cum
 ὡς ποσὸς ὅσως δ' ἔσται μόνον ἢ πονηρία, occa-
 sione duntaxat opus sit improbitati, quam citius
 quisq; ad incommodandū alteri, quæ sitit, quo
 honestatis minus est studiosus, delectus itaq; ha-
 bendus est. Et in hac iuris parte, et non omnibus
 neq; passim appellationis beneficium implorandū
 sed ijs solum qui illati grauaminis remediū quæ-
 runt, non qui alteri solum negotium facessere
 pro delicijs habent. Porro appellationis re-
 medium non ad iniquitatis defensionem, inquit
 Innocentius, sed ad innocentie præsidium est cō-
 paratum, quippe ut iniquitas et imperitia iudi-
 cantium corrigatur, et unicuiq; quod suum est
 obueniat L. j. ff. de app. c. Cum speciali. §. Porro.
 c. Ad nostram et c. Suggestum. de appella.

Appella-
 tio nō de-
 bet esse in-
 iquitas
 tis patro-
 cinium.

In qua re cum principes Reipublicæ forma-
 tores multorum insidias (ut homines sunt) con-
 pertum sibi haberent, passi sunt, ut ex malis mori-
 bus bonæ leges proficiscerentur, et constitutio-
 ne sanxerunt, cum qui temerè atq; calumniose,
 hoc est sine grauaminis causa prouocandi fa-
 cultatem sibi assumeret atq; cognitoris intentio-
 nem perperam suspendisset malam litem pro-
 sequendo iudicis arbitrio puniendum esse.

L. Eos

DE APPELLATIONIBVS

Pœna temere ap-
pellantis
ex cōstitu-
tionibus.

L. Eos qui. §. Ne temerè. C. de app. quam pœ-
nam ex rescripto quinquaginta librarum argen-
ti esse pleriq; uolūt. L. Ab executione. §. Sciant.
C. Quorum appell. non recipiuntur. & L. Si
Clericus. C. de Episco. audientia. Ita enim in sin-
gulas argēti libras, quinos solidos, hoc est. quinq;
aureos supputamus. iuxta L. j. C. de argenti pre-
cio quod thesauris infertur lib. X. tametsi glosse
maticus quinos, pro bis quinq; ibidem interprete-
tur, contra latine lingue usum. Neq; proceden-
te uidetur quod interpretes inuauit in citato. §. Te-
merè appellante aut calumniose, etiam litem cum
nomine amittere, iuxta L. A proconsulibus. C.
de appella. cum hæc pœna eius solum esse uidea-
tur cuius appellatio ut iniusta non fuit recepta.

¶ Hæc multa temerè prouocantium iure Con-
stitutionum consilio non insalubri est præstituta,
quare adhuc sunt Consistoria à quibus si prouoce-
tur Ad Præfectos Prætorio quasi uadimonium
faciant oportet, aliquot enim argenti libras, aut
altam pecuniæ certæ summam deponunt, donec
constet eos non malam litem prosecutos: A qua
tamen pœna communiter itum est hodie, & te-
meritas appellantium ad ius Pontificium multa-
mus quo

mus, quo satis existimatur, si causam uictus perdat, sumptusq; litis, & damna refundat, & hoc ne afflicto, ad afflictio adijciatur maior quam par sit. c. Cum appellationibus friuolis. de appella. in VI. lo. And. in c. Contra eum. de reg. iuris in VI. refert Bald. in L. Eas. §. Ne temerè c. de appella. Qui & in causis poenalibus per appellationem suspensis eidem poenae locum esse sentit. Non tamen in eo qui sententiam nullam dicit citra appellationem, ex alio siquidem defectu sententiam impugnat, non iniquitatis intuitu. & poena: quam odiosam dicimus: non ueniat ita è casu in casum extendenda. argu. L. Post legatum. ff. de ijs quibus ut indignis.

Pœna temerè appellanti per Canones quæ obseruaf.

Econtrario quoq; iudex appellationem quæ per leges non prohibetur, citra animi indignationem recipere debet, partim quòd maiorem magistratum reuerenter suspiciet cõuenit, partim quòd iuris ministrum agit, cuius beneficio appellandi ratio est inducta, eaq; de causa nemini subtrahenda. Sin uero iudex appellanti intercedere, & litigatorem iure suo fraudare non sit ueritus, ex Constantini rescripto in fiscum XXX. auri pondo, libras uic, nullæ nomine erogato. si

Pœna iudicis pro uocatione recipiētis

DE APPELLATIONIBVS

militer Adseffores, aut qui à Consilijs sunt, ubi non pertinaciter resisterint, idemq; actis iudicialijs includere curauerint XXX. auri pondo multam dando. L. Quoniam iudices. C. de appell. dd. in c. de priore. de appell. & Archid. in c. de cætero. ij. q. j.

Ex quibus obiter collige, toto consistorio incerta pecuniæ poena condemnato dimidium eius solum iudicem, & reliquum dimidij Adseffores Consiliariosue debere. Quod & per omnia collegia procedit, Vnus enim rector tantum numerat, quantum cæteri omnes qui culpæ participes sunt facti, per Bald. in Auten. Causa quæ cum monacho. C. de Epis. & Cleri. & in L. Quicunq; C. de procu. Sali. in L. Quoniam iudicis. in c. j. de ijs quæ à maiori part. cap. fiunt, & Bartol. in tractatu. Repres. aliarum. q. VI. Atq; ut adseffori haud profuerit iuris imperitum se allegare, id quod parti non debet afficere, licet enim à dolo malo ignorantia illa immunem faciat, non tamen à culpa, quam poena constitutionum sequitur. L. Illicitas. §. Sicuti. ff. de offic. præsid. L. Quæ actione. ff. Ad legem Aquilianam. Dy. in c. Ignorantia. de regul. iuris in VI. Bald. in L. Cum ancillis. C. de incest. nupt. Ita etiam iudicem non reteneat.

Ignorantia non excusat adsefforem.

releuat, si recepturum se appellationem respon-
deat, quàm primum causam audierit propter
quam ipsi ueniat deferendum: Instructus enim
esse debet, & cascire quæ ad iudicarium munus
pertinent, ne dum iuris beneficium impertire
protelat, interim iusticiam denegare haud obscu-
re uideatur, apud Bald. in c. Excommunicato.
de rescriptis.

A cuius iudicis sententia, & co-
ram quibus prouocare liceat.

CAPVT III.

NON admodum operosum cognita crit, à
cuius nam iudicis pronuntiato sit appel-
latio, cum secundum iuris regulam ab omni eam
facere liceat, qui expressim non est exemptus. In
primis à principis sententia appellari fas non est,
cum ipse solus sit qui appellatus, & cuius senten-
cia ferme legis uim habeat. L. j. ubi Bar. ff. A qui-
bus appellare non licet. Bar. in L. si. C. de legib.
Similiter à praefectis praetorio prouocare non est
permissum

A principis
pe nō pro-
uocatur.

DE APPELLATIONIBVS

A senten-
cijs præfe-
ctorijs præ-
torio non
appellat.

permissum, cuiusmodi hodie esse dicuntur prin-
cipes sacri imperij electores, atq; item qui sunt
cardinales apud Pontificem Rhomanum, secun-
dam Bartolum. Et qui iudicio Camere Augusta-
lis præficiuntur. Credidit enim princeps, Aurea-
lio Arcadio autore, eos qui ob singularem indu-
striam, explorata eorum fide, & gravitate, ad
huius negocij magnitudinem adhibentur, non ali-
ter iudicaturos esse pro sapientia, & luce digni-
tatis suæ, quam ipse quoq; dijudicaret. L. Singu-
lari. ff. de offi. præf. prætor. L. A. proconsulibus. §.
A præfectis autem prætorio. C. de appell. & L.
Singulari. C. de senten. præfect. præto.

Delegat
causa ap-
pellatiõe
remota.

Interdum imperator ita solet iudicem dare,
ut ab eo provocare non liceat, remota scilicet ap-
pellatione, id, quod intelligimus, quando senten-
cia evidenter non est iniqua, aut nullius momen-
ti, in alleg. L. j. §. Interdum. ff. A quibus appella-
non licet. Vbi dd. & Bartol. in L. fin. C. de sen-
ten. in c. Inter cæteras, per Cano. de regu. iuris,
& in c. Ex conquestione. de restitu. spolia. Cæ-
teri habentur in glossa. Auten. de appella. à prin-
cipio. coll. iij.

Præter hos quotquot sunt, qui iudicis no-
mine

mine censentur, ab his nisi causæ status impedi-
mento sit, appellare fas est, in quorum conspectu
id fieri quoq; conuenit. Sin autem iudicis quoq;
copia, quia uel latitat, uel iter nimis longum est,
haberi non possit commodè, aut propter seui-
ciam eum interpellare non tuto audes, tunc publicum
tabellionem accedere poteris, appellationemq; tu-
am legitimo tempore interponere, obnixè rogans
ut eam rem sic literis commendet, quo tibi uisui sit
futura. Habes & aliud suffugium, nam poteris li-
bellum appellationis interim compositum, iudici
superiori intra X. dies ad appellandum præstitu-
tos, offerre, eumq; & grauaminis, & diligentie
tue certio-rem reddere, & perinde est atq; si iu-
dicem cuius copia non est, conuenisses, de quibus
singulatim uidere est in c. fi. de app. Specu. de ap.
§. Nunc dicamus, uer. Et scias. Cy. in L. II. C. de
ijs qui prop. metum iudi. Bar. in L. Cum quidam.
ff. de app. in c. Biduum. §. Si quis ipsum. II. q. VI.
Card. in Cle. j. de app. & Bal. in L. Apertissimi. ff.
de iudi. Quod si nec iudicem, ad quem (ut uo-
cant) in tantillo tempore habere queas, honesti
uiri accedendi sunt, in quorum conspectu deside-
rij tui causam exponas, atq; de appellando diser-
tè protestaris, & nihil omis- sum uidetur, quod ad

Coram q
bus appel
landum.

DE APPELLATIONIBVS

negorium deuoluendum pertinet. in c. si. de app. Refert. Bar. Socci. ut Consil. XLV. Incipit. uisa. in 1. parte.

Appellatio quomodo fit

Vbi aduertendum est, bisariam appellari, aut uerbo, aut scripto. Si uerbo, hoc est, apud acta, iudice pro tribunali sedente id feceris, satis erit, dixisse, appello. L. Sed si apud acta. ff. de appella. L. In litigatoribus C. de app. & L. diuus. ff. de in integ. restitui. Si uero iudice ad aliud diuertente non uoce sed scripto id facias, non opus ut totum instrumentum, quos libellos appellatorios Vlpianus cognominat, iudici recites. Verum sufficit instrumentum illud ostendere, & dicere, te grauatum prouocare, perinde atque in hoc scripto contineatur. Est tex. in c. Appellatio. de app.

Appellatur etiam nescita.

Et hæc appellatio ut quocunque loco, ita sanè quocunque die, etiam feriata, seu nefasta interponi ualet. Card. in Ge. II. §. similiter. de app. dd. in c. Præterea. de dila. Bal. & dd. in L. j. C. de feriis, & feli. in c. Significauerunt. de indi.

Intra

Intra quæ tempora appellandum sit.

CAPVT III.

IN temporibus appellationum nonnihil uariatum est, ueteri enim iure qui propriam causam iudicio prosecutus fuisset eodē uel altero die prouocandi facultatem habebat: Qui uero alienam etiam tertia die appellare poterat, quod tempus à die prolata sententiæ supputatum, ubi iudicis copia esset, utiles dies continebat, eos nimirum, qui iuri dicendi expositi sunt, hoc est fastos. Quod si is pronunciauit, forte post sententiam sui copiam statim non fecerit, appellatori nihil nocebat, ut d. Marci oratio uoluit, sed ubi primum eius copia esset, prouocare licebat. Est in L. §. Biduum. et §. dies autem istos. ff. Quando appellandum sit. et L. Eos. §. Si autem in iudicio. C. de app.

Olim bis
duū aut
triduū ad
appellandū
dum.

Sed cum Iustinianus uideret tantillum temporis ad id negocij expendendum non sufficere, multisq; damno esse, quibus à iure suo cadere etiam, inconsulto, præsens erat, ueterem obseruationem antiquauit. Atq; ut cuilibet prouocaturō

X. dies ad
appellandū
dum.

DE APPELLATIONIBVS

decem dies largirentur, intra quos appellationem suam interponere liceret, recens constituit. In Auten. de appella et intra quæ tempora. E. C. §. j. colla. III. & repetitum. in Auten. Hodie. C. de appella. atq; in Canone. c. Anteriorum. II. q. VI.

Appella-
tor intra
decendiū
potest ua-
riare.

Quod tempus adeo statum est ut etiam partiū consensus produci non queat. in Cle. Quamdiu. de app. Et quia ad deliberandum dari uide-
tur, poterit appellans interea uariare, & interpo-
sitam appellationem ad arbitrium suum, uel reuo-
care, uel etiam alium iudicem, siue par sit ei quæ
appellauit siue maior, modò is sit idoneus, prouo-
care. Est in L. Si quis libellos ubi gloss. & Sali.
C. de app.

Quod rursus in loco est, nisi appellatio com-
modet etiam uictori seu appellato, ut qui ab im-
pensarum compensatione non appellauit iuxta L.
omnem honorem. C. quando prouo. non est neces-
se, quo casu appellator non poterit resilire in ui-
ctoris præiudicium, qui ad factam appellationem
in sumptibus quoq; obtinendis iuuari debet, sen-
tit Bar. in allegata. L. Si quis libellos.

Insuper illud tempus X. dierum, quo ad sub-
initium

initium utile dicitur, & quo ad progressum, con-
tinuum, supputatur autem à sententiæ die, quem
& ipsum adnumeramus, modo præsentis princi-
pale uel cius Procuratore sententia proferatur.
Sim autem eo absente id fiat, tunc à scientiæ die
tempus illud supputare incipimus, ne fraudi sit cui
ignorare sententiam, ideoq; à iustis iudicijs ad de-
liberandum concessis, interim ignorantem cade-
re, apud ad. in citata Auten. Hodie. gloss. in c. An-
teriorum. & Guido Papæ. in de appella. q. C. II.

Tempus
X. dierū
quomo-
do utile.

Quis iudex appelletur, & quo-
modo alternatim id fie-
ri soleat.

CAPVT V.

MAiorem iudicem appellandum esse, ratio
ipsa suadet, nam ut prior sententiā emen-
detur, hoc subsidium quærimus, id quod maioris
autoritatis est opus, etenim par in parem non su-
mit imperium, nisi omnem Magistratus uim dis-
soluere, & rempublicam quæ sine eo consistere
non potest, internitioni exponere uelimus, mo-
nente etiam Christo unico orbis doctore. *ῥῶσσε
Βασιλεῖα περιστάσα καθ' ἑαυτῆς ἐρημῶται*
F 5 καὶ

Maior iu-
dex ap-
pellatur.

DE APPELLATIONIBVS

Appella-
tio ut gra-
datim fit.

καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία περισθεῖσα κατ'
ἑαυτῆς, οὐ σαδύσεται. Habet maiorem iudi-
cem recte prouocari (qui ob id modò iudex ad
quem modò iudex appellationis uulgò dicitur)
in quo tamen & ratio quædam per ius ciuile ob-
seruiatur, ita & gradatim seu per medium fiat,
hoc est ad eum qui iudice à quo superior tantum
est, licet is adhuc maiorem habeat, ueluti ab infe-
riore iudice Præsidentem, atq; ab illo, imperatorem
appellamus, ut à delegato, eum qui dedit, idem est
in subdelegato, subdelegantē enim prouocamus,
nisi Pontificis sit subdelegatus, quando Po. Max.
appellationis iudex erit. per Rei. de foro. in L.
Iurisperitos. ff. de execut. tu. & Inno. in c. Super
questionum. ff. de officio. delegati. Idcoq; appel-
latio ad iudicem competentem interponi potest,
& intelligimus, qui proximus est à priori. Bal.
in L. Apertissimi. C. de appell. gloss. Arg. &
ad. in L. Cum proponas. C. de bo. libcrio.

Maior iu-
dex per
errorem
appellari
poterit.

Sed quid si alium pro alio appellarit? ut uidē-
dum est, si per errorem, minorem iudicem pro-
uocasset, & error illi nocebit, quod si maiorem
ubi minor prouocandus erat, nihil oberit, nam
quod

quod pluris est, utiq; tantum esse uidetur L. Cum furti. ff. de in litem iuran. qua propter & medium iudicem comprehendisse putatur. Igitur non est prorsus inutile Imperatorem omisso medio per errorem appellare, & ad iudicem competentem, fit remissio. Est in L. Imperatores. ff. de app. & apud Vlpianum in L. j. §. Si quis. eo. Specu. in de appella. §. Nunc tractemus.

Sin autem minorem iudicem, æqualem uel, aut etiam superiorem citra tamen errorem prouocasses, nihil efficias, nisi tempus illud decem dierum adhuc aliquid suppeditet, quo sententiam mutare, & competentem iudicem appellare posses. Quod siquidem nullum est, impedimentum non præstat. argu. L. Libellorum. §. Quod si libelli. ff. de accusa. & est in L. Si quis libellos. ubi gloss. & Sali. C. de app. & c. Non præstat. de reg. iur.

Quomodo alius
iudex appellatur.

Ius Pontificium in ea obseruatione non nihil disidet à nobis, permittens ut omisso etiam medio prouocari possit, præsertim ad Pontificem Rhoma. Quod Petrus de Ferrarijs propterea usurpatum refert, quo plus negociorū forensis

DE APPELLATIONIBVS

forensium ad Curiam illam pertraheretur, & nū
dinationes frequentiores essent. uide c. Ad Rhoma
nam. II. q. VI. Gloss. & Interpretes in c. dile.
cti. de app. & c. Rhomana. de app. in VI.

Appella
tio altera
natiua.

Proinde receptum est ut appellationes nōnun
quam alternatiue interponantur, ad hunc, uel
hunc iudicem, ita tamen, ut utrunq; causa contin
gat, quemadmodum ex statuto Hessorum Princi
pem, uel Imperatorem prouocamus, ubi opus est
Iudex alteruter ad quem negotium deuolui uo
lumus intra X. dies ad appellandum concessos
declaretur, certusq; sit quem appellaueris, aliā
laterem lauas. Gloss. & Io. An. in c. In alternati
uis. de reg. iur. in VI. Angel. & dd. in L. j. ff.
de app. Alex. Consil. CI. & CLXIII. II. part.

Plures iu
dices ap
pellantur

Quandoq; etiam plures Iudices simul appella
mus, quod de iure Canonico non est absurdum,
causa subsistente, quo casu etiam oportet intra
X. dies exprimat, certusq; fiat qui Iudex esse
debet. Io. An. in addi. Spe. de app. §. Nunc tracte
mus. uer. Sed pars aliqua. Imo. in L. j. §. Si quis
ff. de app.

Quid

Quid interposita appellatione fieri
debeat, & de literis dimissio-
rijs, quos ἀποσολογς
uocant.

CAPVT VI.

HActenus interposuimus appellationem,
sed ne id, ad procrastinandum magis ne-
gocium factum uideri possit, ut tamen fieri ple-
runq; solet, non est in eo solo consistendum, sed
periculum faciundum, quo sententia illa corriga-
tur, & quod iustum est atq; equum ultro citroq;
pronunciatur, in qua re si cessator esse uelis, &
in utramuis aurem, cum illo apud Terentium dor-
mire, deserta interim causa, succumbes, & non si-
ne dispendio cōpertum habebis, uerum esse, quod
Serbidius Scœuola dicere solebat. Iura uigilan-
tibus subuenire. Itaq; est opus ut qui appellatio-
nem interposuit, testimonium eius aliquod habe-
at apud iudicem, qui de appellatione cogniturus
est, siue is princeps sit, siue alius, quare literas pe-
tat ab eo à quo appellatum est, quibus significetur
eum prouocasse, ut sic missionem obtineat ad
iudicem superiorem. Vnde & literas dimissorias
seu ἀποσολογς uocari Marcellus scribit, & A-
postoli reuerentiales eo nomine proprie ueniunt,

Apostoli,
seu literæ
dimissoriae.

DE APPELLATIONIBVS

Apostolo
rū forma

Et quibus significatio magis respondet, quod etiam Butria. Et Abb. sentiunt. Sunt autem Apostoli in hunc sensum concipiendi. Lutum Titium à sententia inter ipsum Et Mœnium lata, appellasse Philippum Hessorum principem facior, ad eum Et hiſce literis eum dimitto. In qua tamen re alie atq; alie consistoriorum sunt obseruationes. Sæpe enim uerbis duntaxat iudex de Apostolis respondet, quibus indicat se appellationem uel admittere, uel refutare. Et si eam admisit, acta iudicialia loco apostolorum petenti præbet, id quod ferme frequentatur. Eo duntaxat adiecto, quod Et terminum præstare solet iudex, à quo est appellatum intra quem appellans se apud eum, qui de appellatione cogniturus est tandem cum apostolis illis repræsentet, qui terminus Et arbitrarius est, omnia hæc uidere est in L. Singulari. ff. de libellis dimissorijs, ubi etiam dd. Et c. Ab eo, Et c. Post appellationem. II. q. VI. L. Præses. C. de appella. c. Personas, Et c. oblate. de app.

Apostoli
quā scrip-
to per
tendi.

Vbi Et hoc obseruare conuenit, ut si libellis appellatorijs, hoc est, scripto prouocatur, etiam scripto apostolos esse petendos, ut qui portio quedam

quædam sunt ipsius appellationis secundum Bal.
in L. Eos. §. Apostolos. C. de app. et lo. de
Imo. in c. Ab eo. de app. in VI. Nec tamen ne-
cessum est et interim dum appellatur, literas il-
las dimissorias quoque petas, sed post eiam fieri
poterit, tempore tamen constitutionibus præsti-
tuto, quod est XXX. dierum à die sententiæ
prolatæ, intra quod instanter et sepius ueniunt
petendæ, iuxta allegatam. L. j. §. Sufficit autem,
et Cle. Quamuis rigor. de app.

Et iudicibus non solum necessitas imposita
esse uidetur suscipiendæ appellationis, uerum et
etiam ut intra hoc spacium XXX. dierum gesta
seu acta iudiciaria unâ cum literis dimissorijs li-
tigantibus etiam non petentibus præstare inte-
gra cogantur, nisi multam XXX. pondo au-
ri à Constantino Impe. indictam luere uelint.
L. Quoniam iudices. et L. iudicibus. C.
quam et in Canonum album Gratianus retu-
lit II. q. VI. c. Ei qui. §. Iudicibus) C. de
appella.

Intra xxx
dies literę
dimissor
riæ dādę.

Insuper quia iudicis eius à quo appellatū est,
officium etiam post appellationē, quo ad eius usque
prosecutionē durat, ne sententiæ immortalis aut
perpetuæ

DE APPELLATIONIBVS

Dies res perpetuae sit suspensio, in arbitrio est iudicis uel
spondendi statim dare apostolos, uel intra dies à constitutio
de aposto ne praestitutos. Præter hoc quod breuius tempus
lis præsti dicere poterit ad id officij peragendum, quo casu
tui potest opus est appellator in eodem die, loco, & tempore
 re quo iudex pro tribunali sedere solet, aut alias
 ubi id facere est iussus, compareat, apostolosq; si
 bi dari incessemer efflagiet, quod si neglexerit,
 nisi legitimo impedimento decineatur, appellati
 oni renunciassse tacite uidetur, et eius quasi deser
 te omni iure priuatur, docent nostri in L. Pri
 ses. C. de app. & L. II. ff. de iudi in c. Sepe. & c.
 Personas. de app. & Cle. II. de ap.

Tametsi sint qui hoc tempus neq; produci, neq;
 minui posse sentiant. Et quidem produci non po
 test, quare post XXX diem à sententiâ prolata
 iudex frustra respondet, tempore amplius non sus
 fragante. Breuius tamen dici, ad hoc etiam ut ap
 pellatores perstringit, uti iam relatum est, mores
 iudiciorum diuturni, aut consuetudo nobis facile
 erit exemplo, sed tunc iudex etiam requisitus ut
 respondeat, non subiacebit multæ, cum tempus il
 lud cui ipsa adnectitur, hæc sit præteritum, ut
 constitutioni fiat obnoxius. Est gloss. & Imo. in
 Cle.

Cle. Quamuis. ubi & Cardi. de appell. arg. c. Indultum, ubi Dy. & Io. And. de regul. iur. in VI.

Aduertendum quoq; est huiusmodi tempus Tempus
triginta
dierum
cōtinuū.
XXX. dierum continuum esse, hoc est, de momento, ut dicunt, in momentum decurrere, ut ita tam nefastos quàm fastos dies supputemus. Et hoc sicuti frequentatur à die sententiæ prolatae. L. iudicibus. toties repetita. L. j. §. Biduum ff. Quando appellandum sit, gloss. in c. Non solum, & c. Sciuerit. de appell. in VI. glossa in L. j. ff. de libell. dimiss. Ioan. And. in c. Ab eo. de appell. in VI. Quamuis Hostiensis grauis autor, à die appellationis interpositæ tempus illud supputet, id quod Guido in de appell. q. XXVII. indubitatum adserit, si quando iudex terminum illum dandi Apostolos intra uicesimam diem adsignasset, quem casum constitutionis tempus non egriditur, etiam si decem illi dies adcesserint, quibus prouocare conuenit. Singulare est, ubi decima iuris dies præstituitur, à sententia enim dicta initium facimus, puta tertia post sententiam die Apostolos dari est optatum, & septima (quia iuris decima est dicta) post die, rectè peruntur.

G

Sed

DE APPELLATIONIBVS

Quid si
Appli nō
dentur.

Sed & hoc est æquum, si per eum steterit qui libellos dimissorios dare debet, quo minus det, petenti id minus officere, ut in cuius diligentia simul atq; instantia nihil desideratur, uerum ne & in hoc parum sis prudens, & quia sedulitatem illam probare non poteris, *h. d. x. ep. i. m. fiat.* Sic agendum erit, si iudex à quo prouocatum est latitando, faciat ne Apostolos impetrare queas, tunc intra X. dies ad appellandum concessos, uel iudicem ad quem, uel uicinie honestiores uiros accedere poteris, & per te id non stare, disertè protestari: Sin autem se non subtrahit, sed Apostolos se daturum ex confesso negat, sufficit protestationem illam intra triginta dies à sententia lata fieri, & nihilominus appellationem prosequi non prohiberis, tantum abest, ut in mora esse censeari possis, per quem non stetit quo negotium promouetur. Est etiam in Clem.

Quamuis rigor,
ubi gloss. &
Card. de ap
pella.

*

Index

Iudex ne conuicijs appellatorem
excipiat, neq; appellans iudici
quid improperet, & de eo qui
per metū non appellauerit.

CAPVT VII.

Hic non possum silentio præterire insolentiam quorundam, quos citius tyrannos, quam iudices, quibus salutare illud iuris sacerdotium publice committitur: dixeris, qui non rearentur appellationes non modò non suscipere, de peena constitutionum parum equidem solliciti, sed etiam pro Apostolis, nulla non conuicia appellatoribus ingerere solent, ut tolerabilius sit multis non solum hanc litem, sed & bonam rerum suarum partem amittere, quàm tantas iniurias sic deuorare. Sed facessat illa mortalium pestis. Nos eum exigimus iudicem qui grauis sit, sanctus & incorruptus, iusticiæ & æquitatis antistes, cui iidem sum Aetij, quòd Tiliij, usq; adeo alterius ius, propter alterum non supprimit, neq; ad appellationis suffugium recurrentem absterret, memor non modò inciuile hoc esse, & ab officio iudicis alienum, sed etiam propter hanc solum contumeliam admitti appellationem, cui

In iudicibus truculentos.

A iudicibus contumeliam prouocatur.

DE APPELLATIONIBVS

aliàs nullus locus esset, tantum abest, ut iniuriam sibi fieri existimet iudex, si litigator ad prouocationis suppetias, & quasi naturæ asyllum conuolasset. L. Et in maioribus, & L. Si quis prouocatione. C. de appel.

Appellator contumeliosus extra ordinem punitur.

E regione quôq; qui appellat, non debet conuitiari ei cuius iudicium suspendit, memor se non coram priuato homine uersari, sed eo qui iusticiæ publicum ministerium gerit, cuius maiestatem suspici oportebat, & uenerari, non contumelijs aspergi: quod qui contempserit secundum diuorum fratrum rescriptum plecti debet, atq; ab eodem iudice extra ordinem puniri: Ita enim oportebat eum officij sui maiestatem tueri, cum iniuria illa sit manifesta, quæ altiore indaginem ut alio progressu iudiciario sit opus, non desiderat. L. illud sciendum. j. ff. de appell. arg. L. Nullum. C. de testib. L. j. C. Ne quis in sua causa. & L. j. §. Expilatores. ff. de effractoribus. Præter hoc quod & iudex iniuriarum contra huiusmodi conuicialores experiri poterit, & condemnati nominis ignominia notantur. L. iudici. Vbi gloss. & interpretes. ff. de iniurijs.

In qua

In qua tamen re ne impingas, non statim peccat erga iudicis maiestatem, poenaeq; obnoxius fit, qui iniuste pronunciatum dicit, modo reuercntia sit dicto, sed tunc demum, quando iudicem δωροφάγοι seu muneribus corruptum, odio uel aut fauore plectum in sententiam prorupisse, non uereatur asserere, praesertim in eo, quod ostendere non ualet. Refert etiam Paul. de Cas. in cita ta L. Illud sciendum est cum qui prouocat. quibus adde, quae scribuntur ad L. debuit. ff. de ijs qui notan. infra.

Quis ius
dici cōui
ciatur.

Vtq; ad ea quae in iudice ceu absurda notauimus, reuertamur, faciunt nonnulli hac sua insolentia, ut litigatores territi non ausint etiam ab iniquissima sententia prouocare, qui & ipsi propterea non deferuntur. Etenim inter dies legitimos quibus appellare licet grauamen illud publica contestatione proponere poterant, aut protestari, quibus de causis sibi appellare non sit interdictum, & d. Seuerus ueniam eis dedit, causamq; appellationis exercere permisit, pro facto siquidem accipimus id, in quo quis alium perhorrescit quo minus fiat. Est in L. Cum quidam propter uolentiam. ff. de app. & apertius in L. Iis qui

De eo qui
per metu
iudicis
non ap
pellat.

DE APPELLATIONIBVS

tempore competenti. ad finem. C. de ijs qui per metum iudi. non appella. et L. In omnibus causis. ff. de reg. iur.

Quamuis autem eo non attento etiam pergere in causa cogatur, id tamen non officit, sed etiã uicto succurritur, cum per hoc quasi appellatio= ni renunciasset, minus sit habendus. Inno. in c. fi. de app. & c. Cum matri. de offi. delega. habet Spe. in de app. §. j. uer. Si propter metum iudicis.

Id tamen quod propter inanem metum non est introductum, quem etiam quisq; meticulosus, & Pisandro timidior, pro se ferre posset, ut iudicis calumnias strueret, & socordiae suae praetextum inueniret. Porro qui sic umbram quasi propriam metuentes appellationem non interponunt à reuocanda lite repelluntur. L. j. & L. II. ab exordio. C. de ijs qui per metum & c. Ceterum oportet cum conceperit metum, qui & constan= uirum reuocari soleat. Probatu aut, quia minatus est iudex, se appellantem atrociter exceptu= uel quia consuevit eos qui prouocarint carcerib. mancipare, atq; id genus uiolentijs afficere, ut sic ex personae qualitate uis in coniecturam ueniat. L. Metum, cum gloss. ff. de ijs quae ui. L. Si à bona

Quam uim
elle oport
teat, &
quò proz
batur.

bonæ fidei. ff. de rei uendi. Bar. in L. de pupillo §. Si quis ipsi Prætori. ff. de noui ope. nunciacione.

Rei, aut quantitatis exiguitatem
quandoq; appellationi obsta-
re, & ut plureis summæ
coniunguntur.

CAPVT VIII.

IN hoc quoq; Reipublicæ non in uanum pro-
spicitur, quod modò ius constitutionis, modò
id, quo municipia utuntur, appellationibus non
sic passim concedendum uoluit, non tantum, quia
uel iudicis maiestas, uel res controuersa, uel sen-
tentiæ natura id faciat, sed etiam propter rei, aut
summæ uilitatem de qua negotium est, ne, dum
de re quantulæcunq; æstimationis querimus, &
nulla non tribunalia fatigamus, plus tandem
sumptuum impendamus, quàm ipsa etiam ui-
ctoria compensare ualeat, unde statim oportet
hominem non semper eius quod uile est modum
per se adsequi, sed plerunq; suo ipsius pericu-
lo sapere. Non modo tunc igitur, seu legistato-
rem audiamus oportet, qui in hoc priuatorum
G 4 rebus

DE APPELLATIONIBVS

rebus prospicit, secundum Platonem, ut in publicam utilitatem redundent. Præter hoc quod in re tam leuicula iudex non creditur litigatores facile grauare. Et licet id faciat, satius tamen esse, ut uel unus id ædificet atq; iniuriæ deuoret, quàm omnibus lites reuocandi fenestra sine ullo modo patefiat.

Princeps
in quota
summa cognitionē
suscipit.

Recte itaq; factum est, in causis per appellationem auocandis non unam esse notionem, porro ubi summa litis X. auri libras non excedit, uel unus Præfectus prætorio, uel sacri palatii quæstor cognoscit, supra eam summam autem ad XX. usq; utriusq; iudicium expectatur. Sin autem XX. libris æstimatio rei quæ controuertitur maior sit, Princeps, aut commune auditoriū Augustalis palatii notionem habebit, ut sic in prouocationibus quoq; offerendis discrimen aliquod æstimatio litis, ut cum imperatore loquar, nobis ostendat, per Iustinianum in L. In offerendis. C. de app. ubi Sali. & Paul. de Cas. Hodie tamen appellaturis nonnihil accessit, quandoquidem Caroli V. constitutione illi solum ad iudicium Camere Augustalis prouocare inhihentur, quorum lites quinquaginta solidos non excedunt.

Vt pro

Vt prouinciarum obseruationes & statuta præteream, quibus & præsidet in hoc prospicere non cessant, ne subditi perpetuis litigijs impliciti sibi ipsis sint detrimento. Sic & magnus ille Philippus Hessorum Princeps, cum iusticiæ, tum literarum singulare asyllum statuit, ne ullæ lites, quarum æstimatio XX. solidos non esset maior ad principis curiæ tribunal per appellationem reuocentur.

Philippus
Hessorum
Princeps.

In qua parte etiam illud cui remoram faceret, si plures summæ petitæ coniungi quæant, ut sic iudicis maioris cumulata notionem faciant, quam singule non adsequerentur? Et magis est autore Vlpiano, ut si una actione plures summæ comprehendantur, puta X solidos à Titio petis, quos ex empto frumento, atq; XI. quos ex uino debeat, at in utroq; sit condemnatio, duabus illis summis coadunatis prouocare Titius poterit, eum iudicem, qui supra XX. solidos notionem habet, quam singule summæ non præstabunt. In L. Si qui separatim. §. Si quis cum una actione. ff. de appellationib.

Plures sū
mæ qñ cō
iungūtur
ad appel
landum:

Quod & in omnibus alijs speciebus quantumuis diuersis probamus, quæ una actione per-

G s strins

DE APPELLATIONIBVS

stringuntur, æstimatio siquidem earum conueniens facit ut unius quantitatis loco habeantur, unde & appellationis iudicem consequimur. Addeo quæ non prosunt singula, multa iuuant, differunt nostri in L. Si plures. ff. de pactis. L. Instrumenta. C. de procu. & c. Præterea de testib.

Secus est, quando diuersæ res, aut quantitates, alia aliq; actione in iudicium perducuntur, licet enim & in his fueris condemnatus, non tamen coaceruantur summæ illæ plures, quo ad appellationem instaurandam, sed singularum rerum æstimatio intra iurisdictionem sui tribunalis separatim consistet, per L. Si idem cum eodem. ff. de iurisdic. omnium iudicum. & L. Sanamus. §. Si quis. C. de dona.

Intra quæ tempora appellatio exerceri debeat, & quomodo impeditis subuenitur, deq; probando impedimento.

CAPVT IX.

VT appellationes sua tempora præstituta habeant, quibus & exerceri & finire debet, non inconsulto est factum, aliàs enim plures inuenire esset, qui protelādi solum negotij causa præsidium hoc falso prætexerunt, quàm qui iusticiam sibi administrari, & litigio extremas manus imponi desiderio ducantur. Haud contemni rem suam meminisse, cum illo apud Plautum, nisi & aliorum progressum sub iuris præsidio remorari pro delicijs haberent, discurrere magis cupientes, quàm nemini nocere. Cui malo Republicæ formatores & magistrum morum, obstaculo quidē esse potuerunt, sed non internicioni. Facilius enim reprehenditur quod per consuetudinem cui inditū est, et sic quasi natura adheret, quàm ut extinguatur, usq; adeo ὥστε τὸν νόμον τοῦ κακίου ὁρᾷ ὁ βέλτερος. Nunquam (inquit Aristophanes) efficies cancrum rectā incedere. Sed nec propterea ciuitates deserendæ ueniunt, cum mali illi mores, optimarum legum causa esse soleant.

Recte itaq; et ad ἐπὶ τοῖς νόμοις ἀνίστασθαι appellationi exercendæ & suum tempus est præstitutum, quod neglectum præscriptioni locum facit, ubi nolo reperire fatalium dierum tempora, quæ

Añus ad appella.
exercēdā,
& ex caus
sa bienni
um.

DE APPELLATIONIBVS

quæ Theodosius & Valentinianus principes diuerſa, ſecundum iudicium diuerſitatem præſcripſerunt, iuxta L. Tempora. C. de tempo. app. inueterata enim conſtitutio eſt. Cæterum illud obſeruaffe ſatis eſt, cuiſlibet appellatori annum im-
 pꝛtiri à Iuſtiniano, intra quem appellationem in-
 terpoſitam proſequi & finire debet, aut ſi iuſtum
 impedimentum interceſſerit alius annus indulge-
 bitur, qui & ipſe ſi tranſactus ſit priuſquam lis
 abſoluatur, rata manet ſentencia. In Auten. de
 ijs quæ app. ingred. §. j. colla. V. & eſt in C. repe-
 titum. Auten. Ei qui appellat. de temporib. ap-
 pell.

Cauſæ ex **quibus al** **ter annus** **ter annus** Cauſæ ex quibus impedimentum allegatur, hæc ferme ſunt (ut earum quæ magis frequentantur aliquas ſaltem referamus) ſi iudicis non fuiſſet copia. Item ſi appellator, uel aduerſarius propter ualeitudinem decumbens, uel paupertate, aut tempeſtate, uel alterius dolo atq; inſidijs, aut caſu fortuito etiam procuratoris ſui perperditus, negocium perſequi non potuiſſet. Inno. & Philipp. De ciuſ c. Ex ratione. & c. Sæpe. de app. L. ſi. §. Illud etiam. C. de tempo. app. & Bar. in L. Præſes. C. de app. Idem iuris eſt, ubi nullitatis cauſa exerceatur, aut negocium principale per pactum expreſſum.

pressum, uel compromissum in uiri boni disceptatoris arbitrium factum, fuerit in suspensio. in Cle. Quamdiu. de app. Bar. & Alex. in L. Si ex pressim. ff. de app. & Bal. in L. Eos. §. Apostolos. C. de app. & Spe. de executio. sen. §. Postremo.

Quod si appellator ex aliqua istiusmodi causarum etiam uno saltem die agere impediatur, alterum annum ex constitutione adeoque lege habebit & eum integrum, per Inno. in c. Si duobus. de appella. Tametsi etiam citra ullam causam hoc tempus prosequendi appellationem produci possit, partium scilicet consensu, quod in eo tempore, quo appellatio interponi, atque item de Apostolis respo- Tempus hoc etiam partiū cōsensu prodicitur. deri debet, non habet locum, statum siquidem est, & neque litigatorum adensus id longius facit, iuxta Cle. Quamdiu. de Apostolis. & Bal. in Aute. Ei qui. C. de temporib. app.

Cum itaque duo sint anni fatales (sic enim ab ultimo tempore cognominantur, quod in hoc perniciosum esse solet, quia negotium abrumpit, & ulteriori cognitioni nihil reliqui facit) quorum alter omnibus appellatoribus competit, alter uero Secundū fatale quō petendū. ijs solum, qui hactenus causam prosequi legitime sunt

DE APPELLATIONIBVS

Secundū
fatale
quod per
tendum.

sunt impediti. Et ipso iure conceduntur, quod obseruandum est causarum patronis, ne sibi alterum annum illum à iudice dari ineptissimè petant, cum iudex propter allegatam causam decernat duntaxat eum ex iure competere, quod expectari debet, id tamen quod uulgus procuratorum ignorat. Monet etiam Petrus Iacobi in libello, super nullitate. §. Nunc est notandum.

Habes iam duum annorum tempus à iure expositum intra quod appellationes absolui debent, supra quod, aliud per legem non conceditur, sed si quid accesserit, hoc fit, quia uel iudex propter occupationes de causa cognoscere haud interim potuit, uel quia res ipsa minus obuia indagatio- nis plus desiderabat. Id quod hodie causidicis illis ueteratoribus, non leuem occasionem præstat negotia fori atq; lites protelandi, & donec partes egregiè ærascarint. usq; ad egnoslinuq; eti- am producendi.

Tertius
annus qñ
ex restitu-
tione dat

Ne tamen ex iusto iniqui sit progressus, factum est, ut si & ad illud fatale tempus impedimentum iustum intercesserit, prætor æquatis intuitu in tertium annum det restitutionem, non quidem

quidem integrum semper, sed eius solum temporis, quod ex secundo & præcedenti anno propter impedimentum non poterat commodare, ut quia toto anno impeditus eram, totius anni tempus ad expediendam appellationem restituetur, & in hunc modum accipienda est gloss. in Auten. Et qui appellat, dimidij autem anni impedimentum facit, ut eiusdem dimidij restitutio fiat, & in tertium annum producat, quod & in mēse atq; alijs anni partibus observamus, per L. Sed & si. §. Sed cum forte. & §. Quoties. ff. Ex quib. caus. maiores. Inno. in c. Si duobus. de app.

Si vero appellator hanc integri restitutionē in tertium usq; annum impetrare cessauerit, tunc illud temporis quod ex tertio anno decursum est, cum eo quod prioris anni impedimentum accessit compensamus, & ad illud quod reliqui est secundum iuris rigorem tantum est restitutionis beneficium, & sic in modico tempore est cessatum, non si negligentia modum excedat. Sentit etiam Guido. in de app. quæsti. c. I. & est in L. Ab hostibus. §. Sed quod simpliciter Prætor. ff. Ex quibus causis maiores. Eum enim qui differt restitutionem nō esse audiendū Neratius, Autore

DE APPELLATIONIBVS

Autore Vlpiano scribit. Ad quam restitutionem solo citationis edicto opus est, & non libello, apud Bar. in Auten. Item si appellatione. C. de temporib. app. & Alex. in L. Ita demum. C. de procura.

Si procurator aut aduersarius impeditur.

Potest etiam fieri ut fatale tempus aut negligentia procuratoris constituti decurrat, aut dolo atq; insidijs aduersarij, & neq; secundus annus ex constitutione, neq; tertius per restitutionem impertietur, sed contra procuratorem ex officio minus sollicitum ad interesse actio erit, nisi sit inops, ut & hoc prestare nequeat, nam eo solum casu restitutioni ad fatalia locus erit. In aduersarium autem qui per insidias & dolum malum impedimento fuit, de dolo malo experiri licet. Cardi. in Cle. Sicut. de app. Abb. in c. Ex ratione. eo. Spe. de app. §. Nunc uidetur. uer. Quid si pars. Bar. in L. Arbitro. §. dolo. ff. de dolo. & Bal. in Auten. Ei qui. C. de tempo. app.

Impedimentum ut probatur

Ad probandum autem impedimentum ex legitima causa obstetisse, quod pertinet, nonnihil uariatur, nam de iuris rigore euidentissimis probationibus ostendi debet, per iudicem fuisse, aut aliam

aliam inexorabile causam, quod litem interim exercere minime ualuisset. L. Cum anterioribus. §. Illud etiam. C. de tempo. appel. Refert Petrus de Su. in Auten. Ei qui appellat.

Sed moribus iudiciorum quodammodo receptum est, ut per iusiurandum à iudice delatum, idq; semel duntaxat, & non iterum, atq; iterum probetur, præsertim in causis non tam grauib; atq; ubi probationes impedimenti citra iusiurandi religionem minus sunt expositæ, ubi & iudici difficiendum est, ne boni uiri officium posthabeat, & periurijs ansam præbeat, maxime hoc corruptissimo seculo, quando homines nullo iusticiæ amore delinentur, nullam pietatis religionem admittunt, tantum abest, ut Dei optimi maximi ullus sit timor, ulla suspicio, unde à periurijs, quæ solum Deum ultorem habent, deterreantur. Videas itaq; ne omnibus, & passim, iter ad hoc religionis præsidium pateat.

Nisi enim integri nominis, uitæq; minus deploratæ sit, aut suspectæ qui offertur, ad iusiurandum idoneus non erit, cuiusq; fuerit uel exiguam rerum iacturam pati, ubi neq; aperte, neq;

H

coniecturis

DE APPELLATIONIBVS

coniecturis causam tuam iuuare poteris, quàm peierationi obnoxium fieri, & æterno supplicio excrucians seruari, de impedimento per iusiurandum probando, uide Bar. Angel. & dd. in L. Sed & si quis. §. Quæsitum, & L. Non exigimus. §. Quod diximus. ff. Si quis cautionibus. Petrus de Ancho. in c. Præterea. de dila. Specu. de appell. §. Nunc breuiter. uers. Quid ergo.

Quibus & hoc adijce, eum qui uim undarum allegat, non audiri, nisi etiam probet se flumen adcessisse, sed ob exundationem non patuisse transitum. Bar. in L. Præses. C. de appell. Angel. & Alex. in d. L. Non exigimus. §. Quod diximus. ff. Si quis cautio.

Tempus illud fatale ut breuius dari possit, & de uarijs terminis per iudicem, à quo prouocatur indicendis.

CAPVT X.

Non tamen adeo statum est atq; perpetuum illud tempus exercendæ appellationis

nis, quin coarctari etiam possit. Etenim iudex à quo est prouocatum, de Apostolis respondens, breuius indicare poterit, uel quia interest iudicis quodammodo, ut sententia quam pronunciauit, non sic cū eunducatur, sed quàm primum uires suas recuperet, uel, quòd fatalia illa appellationis à prima causa pendere dicuntur.

Et hunc hominis, puta iudicis, non iuris, terminum appellamus, qui non solum appellatorem, uerum etiam appellatum, ut dicunt, perstringit. Porro, ut appellator intra eum causam prosequi, atq; id, quod iussus est, facere cogitur, nisi appellationi quasi renunciasse, eamq; deseruisse, uideri uelit. Ita & aduersarius eodem termino comparere debet, & defensiones suas allegare, peremptorius siquidem est, & aliud citationis edictum non requirit. c. Cum sit. c. Reprehensibilis. & c. Sæpe. ubi dd. de appell. & in L. Ita demum, C. de procu.

Hominis
terminus.

Proinde hic terminus multifariam, multisq; modis à iudice præstituitur, uidelicet ad iter adripiendum, ad prosequendam appellationem. Et quo se appellator apud iudicem, qui de causa

DE APPELLATIONIBVS

Termin-
nus ad
præsen-
tandū.

cogniturus est, præsentet, & de eo iudice à quo fidem faciat, quæ omnia ad hoc sunt introducta, ut appellatoribus calcar iniiciatur negotium magis magisq; promo uendi, adcelerandiq;. At qui ad præsentandum, atq; iter adripicendum termini dantur, in eandem fermè effectum cadunt, puta, ut iudex superior de interposita appellatione certior reddatur, præter hoc, quòd uterq; est arbitrarius, in hoc saltem distantes, quòd in termino ad præsentandum appellator se iudicis conspectui exhibere debet unà cum Apostolis aut libellis dimissorijs, eiusq; testimonium recipere, quo iudex inferior id sic esse factum certior reddatur, ne sententiam impunè mandet executioni, credens appellationi post hoc tempus uerisimiliter esse renunciatum.

Et quamuis non cògatur appellans post missionem rursus apud iudicem à quo, de iuris rigore comparere, nisi grauamen ipse reuocare uelit, cum officio suo sit functus, tamen si terminus ad faciendum fideri sit indictus, quem non auersabatur, ei standum uenit. Est in. L. Præses. & in. L. Personas. C. de appel. c. Abbate, & c. Ex insinuatione, ubi Anto. Butri. de appel. in Decis.

Decis. Rotæ. CLVIII. in nouis. Pa. in c. Personar. de app.

Termin. ad iter as
ripiendū.

Ad iter uero accipiendum terminus in hoc non solet præfigi, ut iudex etiam eius certior fiat, sed magis ut intra hoc tempus se præparet, itinereq; accingat ad insinuandum appellationem, in quo & personæ, & itineris ratio haberi debet, ne angustus sit nimium, & excusationem recipiat, cum aliàs sine fraude esse non soleat. Hodie enim ueteratores illi qui ad Rhomanum consistorium negotia forensia rei etiam uix unius Gry, euocare solent, quo partis magis expilent, æruoscant, accincti, baculoq; innitētes coram iudice, aut si is absit, tabellione præsentibus testibus se re præsentāt, & paratos se esse, termino satisfacere, nisi legitima causa hæc uel hæc obstet, disertè testatur etiā in eo orbi imponētes, quod ex re serialudum quendam faciunt, dum iter illud se facturos mentiuntur, quod ne unquā animo hæsit, sed male pereat, inquit Tullius, qui malè mentitus est. Vide quæ sunt in c. j. de electio. in VI. in c. Personas. c. Cum sit Rhomana. & c. Peruenit. de app. in decisio. Rotæ. CXVII. & CLVIII. in nouis.

Ad persecutionem appellationis tempus à

H 3 lege

DE APPELLATIONIBVS

Termin.
ad profes-
quendū.

lege præstitutum est unius anni, & ex causa biennium, quod similiter iudex breuius dicere poterit, ne sententia diutius, si non perpetuo, sit inanis atq; in suspensio. arg. c. Abbati. de app. Cui litigator tunc satisfacit, si qualem qualem diligentia adhibeat, impetrato saltem citationis edicto, uel in eo quod itinere se accinxisse dicitur, refert Specu. de app. §. Nunc breuiter. uer. Sed quid si pars. & dd. in citato c. Cum sit Rhomana. de app.

Vt finiatur autem appellatio hominis terminum non ita recipimus, ne iudex inferior ei, qui superior est, legem dicere uideatur, quare hoc faciens de præsentandi termino sensisse intelligitur, per interpretes in c. Ex insinuatione. de appella.

Iudex ap-
pellationis
de terminis
iuris
nihil aesti-
tuit.

Proinde iudex de appellatione cogniturus, non poterit terminum illum uel iuris, uel ab homine datum, breuiorem statuere, aut coarctare, pendente enim dilatione, nec dum censetur esse iudex. Sinit Specu. in de app. §. Nunc breuiter. uer. Item pone. arg. c. Significante. de app. & c. fi. de dilatio. Verū cum sint qui contrariū uelint,

Panor.

Panor. in c. Personas. hoc temperamentum adhibet, nisi periculum præsertim animæ sit in mora, quando necessitati magis quam rigori legis uenit concedendum, ne ex summo iure summa oriatur iniuria. Animæ iacturam, & eam irreparabilem illatura.

Haud dissimiliter neq; litigatorem coget, ut negotium ante terminum siue iuris, siue hominis adgrediatur atq; exerceat. Cum beneficium istiusmodi temporis seu intercapedinis prosequendi appellationem à iure concedatur, ideoq; nemini auferendum, iuxta c. Indultum. de reg. iur. in VI. Vbi Dynus, & alij.

Quod æque fallit in casu, quo animæ dispensandum subesset, in multis enim propter hoc unum deuitandum conuenimus, cum anima omnibus rebus sit preciosior, quare damnum eius inestimabile & nullis modis compensandum. L. Sanctimus. C. de sacros. Eccles. Specu. de pos. §. IX. Tangendum. Feli. c. In præsentia. de proba. & Socci. in Consil. CXCI. Incipit. Licet difficultates. II. uolu. Præterea si dolus litigatoris procrastinationem querat, urgeri poterit ut

Qñ litigatorem ante terminum appellationis prosequi conuenit

DE APPELLATIONIBVS

terminū aneuortat, in c. oblatæ. de app. Id quod etiam per obliquum contingit, aduersario sententiam confirmari petente secundum Speculatorē, prius enim quā defensiones obiecerit negocium appellationis proponet, ne insidiosè uideatur differre, quod aliqui in manus ut sumat est necessum.

Quid si appellator aut etiam appellatus intra tempus præstitutum emanet, & an ne ab ultimo mense persecutioni sit locus.

CAPVT XI.

Propterea autem tempus fatale appellationē prosequendi præstituitur, siue id à iure, siue ab homine, ut si interim non exerceatur, pro desertà habenda ueniat, & sententia executioni mandari possit. Cæterum cum emanentium, & in hac parte non una sit consideratio, sub istiusmodi distinctione rem accipias.

Aut enim utraq; partium emanet, & appellatio planè deseritur, adeo ut neq; per eum, contra quem

quem interposita est, repeti queat, de quibus non
nihil etiam apud Canonum sectatores in c. Sæpe.
de app. & Cle. si appellationem. de app.

Aut appellator in termino præstituto compa- Si appella-
ret, aduersarius uero emanet, & tunc si appella- tus abiēs
tio fuerit recepta per iudicem, uel aduersarium, fuerit.
terminusq; in hoc peremptorius factus, aduersus
contumacem absq; alio citationis edicto negotiū
prosequi poterit, sed appellatione minus recepta,
nova citatione aduersarius euocetur opus est,
quo facto recte pergis in absentem etiam lite non
contestata. L. si. §. illud. C. de tempo. app. & c.
Per tuas. de app.

Aut appellatus solum (quæ uocant) se repræ- Qñ appel-
sentat, appellatore emanente, et haud dissimiliter lator emā
prouocationem deferri est receptum, quo etiam ca- ferit.
su is contra quem appellatio interposita est, si
eius interfit, quia uel sumptus sunt cōpensati, uel
sententiā cōfirmari cupit, ipsam prosequi poterit
maxime appellatione à iudice recepta, aut à par-
te comprobata, quod si non, tunc nisi contra cita-
tum legitimè, non procedet utiliter in negotio ap-
pellationis in c. Sæpe. c. Nicolao. & c. Interposi-
ta. de appella.

DE APPELLATIONIBVS

Sed de eo quæsitum est, si appellator tantum temporis elabi passus sit, ut indubitatum habeatur, cum appellationem intra terminum quem iudex indixit, persequi non posse, an etiam super desertione negotium instaurari queat? Et quamuis Hostiensis, quod & Bal. refert in c. Personas de app. putet hoc casu iudicem priorem sententiam suam exequi posse, non secus atq; si totus annus esset elapsus. Io. And. tamen aliud sentit, expectandum scilicet donec totus annus sit decursus, cui & Panor. subscribit, & magis frequentatur.

Ultimo
anni men-
se datur
psecutio.

Cæterum is qui iuris tempus habet, hoc est, annum illum fatalem, & causam in ultimum usq; mensem differre passus est, non uidetur ab ea cecidisse, sed audiendus est de appellatione, etiam in secundo anno, maxime si per eum non stetit, quod hætenus non fuit expedita, per Inno. &

Io. And. in c. Ex ratione. de app. Bar.

in L. j. ff. de lib. dimisso. & Io. Fa-

bri. in Auten. Et qui. C. de

tempo. app. & Oldra.

in Consil.

LX.

Appel-

Appellatore defuncto, ut hæres eius
appellationem prosequi pos-
sit, atq; item de eo cuius
bona adnotantur.

CAPVT XII.

CAeterum appellatore defuncto, siquidem
sine hærede, cuiusq; generis appellatio fue-
rit, euanescit. Sin autem hæres extiterit, & nul-
lius quidem interest appellationis causas reddi,
eam prosequi non est cogendus, ut Marcellus scri-
bit. Si uero alterius contra quem appellatum est
interfit, hæres necesse habet causas appellationis
reddere, uel sententiæ adquiescere, usque adeo
vsaoris isthæc seu instantia causæ appellationis
in hæredem quoq; demigrat, ut qui in uniuersum
ius succedit, quod defunctus, cum quo eadem per-
sona censetur, tempore mortis habuit. Est in L.
Singulari. ab exordio. ff. Si pendente appella-
mors interuenerit, & L. j. C. Eo. L. Hæredi-
tas. ff. de reg. iur. & Auten. de iurciu. à mori-
tu. præst. colla. V.

Hæres qñ
appellati-
onem des-
functi p-
agere coa-
gitur.

Est tamen quod hæres defuncti appellationem
peragere nō sit cogendus utcunq; alterius interfit
id fieri

DE APPELLATIONIBVS

Appellati
onē à sen
tentia p
nali hēres
non pro
sequitur.

id fieri, quemadmodum in iudicio criminali, ubi facinus in persona eius qui id patrauit, aut, ut fieret mandauit, extinguitur, tantum abest, ut hæredem perstringat, autoremq; suum egrediatur in L. Si ei qui. C. Si pend. app. mors inter. L. j. & L. Si is quem. & L. defunctis reis. C. Si reus, uel accus. mort. fuerit.

Appella.
à munere
hæres nō
peragit,
& qñ.

Idem respondemus quando ad publicum munus quis nominatione uocatus appellationem interposuerit, qua pendente in uiuis esse desijt, cum eiusmodi honoris seu muneris quæstio morte, adeoq; in ipsa persona euauerit. Porro ut hæres non succedit in publicam functionem, quam non promiscuam hereditariam uel esse oportebat, sed delectu quodam in idoneos conferre, ita neq; in litem eius causa suscitata. Est in L. Si pater. C. Si pen. app. & cæt. L. Tutela. ff. de tutel. & L. j. C. Si quis igno. rem mino. eme.

Id quod fallit si in gerendo munere fuisset perperam uersatus, quid uel neglexisset. Aut litis causam habuisset parum iustam, qui prouocauit, ut sic in sumptibus condemnandus foret hæres. arg. L. Quaquam. C. de execu. tuto. L. Qui testa
mento

mento. ff. de execu. tuto. L. Vtiq. ff. de rei uendi.
 Et L. Nominaciones. C. de appella. Et L. ista.
 C. Ne filius pro pa.

Sed quod diximus appellationem à sententia
 poenali unà cum autore euanescere, hæredemq;
 minus perstringere, non sine distinctione est acci-
 piendum. Porro si bona cum damnato ueniant
 conficienda, idq; sententia sit expressum, hæres
 prouocationis à defuncto interpositæ causas red-
 dere poterit, et bona quæ successoribus salua esse
 debent tueri, licet enim qui criminis reus postula-
 tus est desierit, bona tamen reliqua sunt, quorū
 contemplatione sententia emendari poterit. Hoc
 enim casu duæ sunt sententiæ, quarum altera per
 mortem extincta, altera adhuc remanet superstes.

Si uero eius naturæ sit crimen, ut et bona adia-
 mat, atq; in fiscum redigi faciat, uti est, quod ca-
 pitis poenam meretur, uel metalli cohercionem,
 uel deportationem, atq; id genus alia, de quibus
 apud Vlpianum in L. Si quis. §. Sed et si quis fue-
 rit. capite Damna. ff. de iniusto. rupt. Et irrito
 facto testa. Et L. Tutelas. §. Si libertate. ff. de cap.
 dimi. Et sic bona per accessionē supplicio sumpto
 uenirent

Appell.
 qñ ob bo-
 na confis-
 canda ex-
 ercetur.

Qñ defū-
 cto cōdē-
 nato de
 bonis
 quæstio
 etiā abor-
 letur.

DE APPELLATIONIBVS

uenirent publicanda, etiam citra iudicis expressi-
onem, tunc morte interueniente priusquam ap-
pellatio sit peracta, non opus est heredem appella-
tionis causas reddere, cum & de bonis questio
sit abolita. in L. Si is qui. §. j. C. Si pend. app.

Quæ consideratio ueteri quidem iure locum
habet, secundum Autenticas autem sanctiones
secus est, quibus bona damnatorum (excepto
perduellionis crimine. L. Post d. Marci Con-
stitutionem, & L. Quisquis. C. Ad legem Iul.
Maiestatis) descendentibus, uel ascendentibus,
uel à latere in tertium usq; gradum coniunctis
obueniunt, unde & uxoribus dotes suæ, & an-
te nuptias donationes saluæ esse debent, eorum
si nemo amplius supersit, in publicum ærarium
tandem referuntur. Auten. Vt nulli iudicum. §.
fi. coll. IX. & repetitur in Auten. Bona damna-
torum. C. de bonis proscript. & damna.

Cōdēna-
tio bono
rū qñ ex-
pressa dic-
itur,

Vtq; intelligas quæ condemnatio in bonis
quoq; facta esse expressim dicatur, uel non, ada-
uerte in hac sententia, deportandum Seium sala-
sarium in insulam pronunciamus, bonaq; eius pu-
blicamus, expressam esse bonorum ademptionem
ubi

ubi etiam defuncto appellatore opus est hæres bona tueatur prosequendo appellationem, ut quorum nomine & ipse per sententiam afficitur, per gloss. Bar. & Ludo. Ponta. in L. In cognitione. ff. Ad S. C. Sylla. Sin autem ita sit, deporamus Seium cum publicatione bonorum. Accessorium est aut consequens quod bona confiscantur, quare peremptio principali publicatio quoque perimitur, & nulla bonorum questio remanet, apud Bar. & dd. in L. 1 ff. Si pendens. app. gloss. & Salicetum, in L. Si is qui. C. Eo. & in L. Si quis. C. Si reus uel accus. mort. sue. Angel. Areti. in de maleficijs. uer. Bona publicamus.

Quod rursus fallit in ijs flagitijs quorum memoria quoque post mortem ut damnetur publice interest, ubi & in bonis delictum persequimur. L. Manichæos. C. de hæreti. & L. Ex iudiciorum. cum gloss. ff. de accusa.

Idem iuris hæredi reliquum est etiam si condemnatus intra tempus interponendæ appellationis & prius decesserit quàm appellet, nam hæres ne & ipse poenam nihil tale meritis luere cogatur, prouocare, causasque eius
interim

DE APPELLATIONIBVS

interim reddere poterit maximè in expressa bonorum publicatione, non item intacita uel accessoria, per glossam notatu dignam, & dd. in citata L. Ex iudiciorum. ff. de accusa.

**Adnota-
tio reorū
ut sit.**

Fit quandoq; ut eo, qui criminis insimulatur, delitescente in bonis poenam quæramus, eo usq; interest publice, ne delicta maneant impunita, sed tamen æquitatis ratio non patitur secundum Martianum, ut quis absens, & inaudita causa condemnatur, sed requirendus est atq; adnotandus, ut copiam sui præstet, ubi id quoq; obseruari debet, ut Magistratus eum quem adnotaucrunt etiam edicto alijsq; literis adesse iubeant, ut queat innotescere qui nam sit adnotatus, & si intra annum prouinciæ Præsidentem seu magistratum illum adierit, & satis obtulerit, bona in fiscum non redigentur, sed rem suam integram habebit, si autem neq; redierit, neq; qui se defendat, habuerit, tunc post annum ab adnotatione facta decursum bona in fiscum cogentur, interim mouentibus, ne aut mora deteriora fiant, aut aliquo modo intereant, uenundatis, precioq; in depositum collocato, idq; ad rescriptum Seueri & Antonini. L. j. L. Annus. & L. Mandatis. ff. de requirendis reïs.

Ex quibus apparet intra annum duntaxat post adnotata atq; descripta bona, cui regressum ad ea fore, quo elapso bonisq; iam publicatis & in fiscum relatis, ipse se quidem excusare poterit, sed bona non recuperat, ut quæ fisco secundum iuris præcepta sunt iam incorporata, atq; in executionem coacta. L. j. C. de requi. re. & L. Anni. ff. Eo. reliqua apud Specu. uidere est. de accusatio. §. Sequitur. uers. j.

Sed de eo quæsitum est, qui requirendus reus adnotatus est, & appellauit, idq; intra annum, & ante peractam causam mortuus est, bona illa nunquid in fiscum cogentur? Et magis est, ut quia adnotatio illa, quam & descriptionem nostri, atq; ἀπογραφὴ uocant, eiusq; effectus pro uocatione in suspensio habetur, morteq; adnotati planè absorbetur, ad successores transmittantur, etiam absq; eo quod interpositam appellationem exerceant. Est in L. Eius qui. ubi dd. C. Si penden. appell. mors inter.

Admonendi quoq; sumus appellationis peragendæ locum esse propter adcessorium, principali extincto, ut si seruum uel ancillam cum p-

Appellat-
tionē q̄q;
propter
accessoriū
exerce-
mus.

DE APPELLATIONIBVS

culio uendices, & ab aduersa sententia prouoca-
ueris, defuncto mancipio, nihilominus appella-
tionem prosequi poteris, ne peculio quoq; per
iniustam sententiam frauderis, iuxta L. Quam-
uis ancilla. C. Si pende. appell. Principali enim
perempto, adcessorium in iudicio propositum
non extinguitur. apud Paulum in L. Vltq; ff. de
reiuendi.

Ex quibus locis nonnulli obiter colligunt, ad-
uersus usurarium etiam post mortem eius de re
bus malo scenore quæ sitis, & restituendis inquisitio-
nem fieri posse, quæ cum ἀποδοτέοντα sint,
& parum in loco, pergendum censemus, & eo
maximè argumento, quod tractandum suscepimus.

Hæres iiii
menses pro
exercens
da ap. sus
pra reli-
quū tem-
pus habet

Hæres nimirum, quia nouus litigator, neq;
ita instructus in defuncti ius succedit, plus tem-
poris ad exercendam interpositam appellationem
per constitutiones adsequitur, quàm appellator
ipse habiturus esset: supra enim tempus quod li-
tigantibus datur, quatuor mensium intercape-
dinem habet peragenda appellationi concessam.

Et in casu quo super adeunda hæreditate de-
liberat, tempus illud quatuor mensium post in-
ducia

ducias illas, & adita tandem hereditate supputabitur, cum conueniens sit hereditate iacente, appellationis fatalia currere, atq; illud cui imputari, quod citra eius culpam obuenerit. Neq; refert appellator in principio, medio, aut fine temporis prestituti decedat. Est in L. Si unus ubi Cy. Bal. Paul. de Cast. & Sal. locupletiss. C. Si pendente appell. mors interuenerit.

Tutor uel curator ut appellacionem pupilli uel adulti nomine prosequitur, atq; item heres eius, ipso defuncto, & quatenus id fieri oporteat.

CAPVT XIII.

Pupillis & minoribus frustra tutores curatoresq; praeficeremus, si non administratione quoq; deinerentur, recte itaq; à D. Marco constitutum est, ut qui scit se tutorem datum, gerere, atq; tutelam administrare extra ordinem cogi possit, & si cesset, suo periculo id faciat, ut loci sunt iuris uulgatiores quàm quòd hic obtrudi debeant. In qua administrationis parte ne gicia forensia quoq; comprehensa sunt, quae tu-
Tutorū
& curato-
rum admi-
nistratio.

DE APPELLATIONIBVS

tores simul atq; curatores quàm diligentissimè gerere debent, ne propter incuriam ad interesse & indemnitatem minoribus obstringantur.

**Tutor ut
curator
quando
appellat.**

Et cum id genus causarum citra appellationis præsidium rarò expediatur, opus est ut contra aduersam sententiam prouocent, appellationemq; prosequantur, præsertim si bona sit causa, atq; iusta, quæ cõtrouertitur, alioqui ad id quod pupillorum minorumue interest, tutelæ iudicio tenentur. L. Si bonam, ubi dd. C. de adminis. tuto.

**Tutor ne
malā cau-
sam pu-
illi noīe
moueat.**

In causa autem quæ iure minus fulcitur, ut ab actionis onere tutores uel curatores eximuntur, si sciant calumniosam esse, nisi ipsi eo nomine condemnari, & suo tantum periculo litem dispendiosam mouere aut suscipere uelint, ita quoq; appellationem uel interponere, uel exercere non sunt cogendi. L. Non est ignotum, C. de admi. tuto. L. Quoties. §. Planè. ff. Eo. Bal. in L. Legitimos. ff. de legit. tuto. Specu. de aduo. §. Vtriusq; . uers. Item etiam caueat.

Et ne isthoc scrupulum iniiciat, causa iusta sit nec ne? Aduertendum est, in negotio peracto iustam

stam præsumi, in omiſſa autem appellatione iniu-
stam, donec contrarium sit adseueratum, propter
sententiã quæ aduersa est prolata, arg. L. Heren-
nius Modestinus, ubi est gloss. in uerbo. Ex præ-
scriptione. ff. de cuietio.

Adeo autem tutor uel curator inchoatam li-
tem atq; interpositam appellationem exercere &
peragere debet, ut etiam finita tutela aut cura id
facere sit cogendus, nisi fortè rationem unã cum
instrumentorum monumentis reddidisset, tunc
enim exrescripto Seueri et Antonini Impe. hu-
iusmodi molestias amplius deuorare non tene-
tur.

Sed & si tutor uel curator qui prouocauit in
negocio ad pupillum uel adultum spectante, &
ante causam peractam moriatur, quia sufficit mor-
tis tempore ad causas appellationis reddendas
obligatum fuisse, secundum Marcellum, hæredes
eius atq; successores interpositam appellationem
prosequi necesse habent, & hoc ante redditas ra-
tiones, nam post neq; tutor neq; curator appella-
tionis merita probare cogetur, tantum abest ut
hæres ad hoc adstringatur. Est in L. Tutor. ff.

Tutor
uel hæres
eius ap-
pellatio-
nẽ ante
rationes
exercet.

DE APPELLATIONIBVS

de app. in L. si. ff. Si tutor uel curator &c. ap-
 appella & L. Singulari, ad finem. ff. Si penden.
 app. mors interuenerit.

Eam solum causam, quæ in ap-
 pellationem uenit apud iu-
 dicem superiorem uen-
 tilandam.

CAPVT XIII.

MAior est iudicis autoritas, quàm ut si in
 una causa displiceat, in uniuersum repel-
 li, & suspecte sinceritatis insimulari debeat.
 Nam ut Simonides apud Stobæum ait: *ὡς περ ἀπὸ
 δὲ ἀμυνῶν ὁντίς οὐδ' ἀκρίβιος*. Nemo, secun-
 dum adagium, ex mortalibus omnibus horis sa-
 pit, potest fieri ut in una re cæculiat, in alijs au-
 tem oculatissimus sit, & iudicem rectum strenu-
 umq; agat. Quapropter eam saltem causam su-
 per qua appellatio est interposita apud iudicem
 quem prouocasti exercere poteris. Præter hanc
 enim quicquid rerum controuersarum habes ad
 iudicis prioris cognitionem spectant, tantum
 abest ut hoc prætextu uti uelis, quasi apud os-
 fensum

Index pri-
 or de alijs
 is causis
 cognoscit

ſenſum iudicem nō debeat experiri, cum poſſis de
novo prouocare.

Et hoc eſt quod Vlpianus ait, cum qui appella-
uerit oportere in prouincia defendi in alijs ſuis
cauſis, etiam ſi appellationis cauſa peregrinetur,
hoc eſt peregrè apud iudicem non ordinarium
uentiletur, idq; diuos fratres, Decio Chiloni
reſcripſiſſe, utcuq; interpreſ Bar. atq; alij eum
locum in diuerſum torquant. Quare inſcitè
errat cauſidicorum uulguſ, quando lites de qui-
bus in priori iudicio neq; actum eſt, neq; præ-
ſens negocium conſequuntur, ipſi corradunt,
& abſq; ullo delectu promiſcuas ingerunt, hoc
uno facientes, & eos nihil planè intelligere, ne-
mo non intelligat, diſpice L. j. ff. Eum qui appel-
latur in prouincia defendi. L. j. ff. Apud eum à quo
appellatur aliam cauſam agere &c.

Pendente appellatione nihil o-
portere nouari, & quomo-
do nouata reuo-
centur.

DE APPELLATIONIBVS

CAPVT XV.

Etiam ap-
pellatiōe
non rece-
pta, nihil
innouan-
dum.

EA uis est appellatiōis, ut rem de qua di-
sceptatur in eo statu retineat, quo fuit ante
sententiam latam, adeo lis nec dum est peracta,
sed pendet, qua propter appellatiōe interposita
siue ea recipiatur siue non, medio tempore nihil
nouari oportet. Siquidem fuerit recepta appella-
tio, quia recepta est secūdum Vlpianum: Si uero
non est recepta ne præiudicium fiat ei, quo ad
deliberetur, utrum recipienda sit nec ne? Et re-
cepta appellatiōe tam diu nihil erit innouandū,
quam diu de ea, nunquid sit iusta, erit pronuncia-
tum. in L. appellatiōe. C. de app. & L. Scien-
dum. ff. de appella. recipien. L. Singulari. ff.
Nihil nouari app. interpo. I. q. VI Sub titulo
appella. pendente. c. An sit. de app. & c. Bo-
næ memoriæ Io. de confir. utili & inutil. & dd.
in L. Ex illo. C. de app.

App. in-
terposita
participat
quis ordi-
ne & ho-
nore.

Id quod non solum in rebus ciuilibus locum
habet, sed etiam in causis pœnalibus, ut que
maioris præiudicij sunt, atq; damni non ita repa-
rabilis. Ergo si quis ordine abstinere per senten-
ciam sit iussus, & prouocauerit, poterit iterum
participare, integer enim status esse uidetur pro-
uocatione

nocatione interposita, cum hoc et constitutum sit, et iuris explorati, ne quid pendente appellatione innouetur.

Proinde qui deportatus est uel adnotatus, neque uincula patietur, neque ullam aliam iniuriam, quam patitur qui sententiæ adqueuit, quod et in alijs delictis respondemus quibus reus postulatur, et prouocationem admittunt. Sed quid in eo qui ex pluribus facinoribus condemnatus, propter quædam appellauit, propter quædam non, utrum differenda poena eius sit an non? Et siquidem, ut Valerianus respondet, grauiora sunt crimina, ob quæ prouocatum, leuiora autem propter quæ appellatio non est interposita, recipienda omnino est appellatio et differenda poena. Si uero grauiorem sententiam ex ea criminis specie meruit, ex qua appellatum non est, omnino poena erit imponenda, ut quæ per appellationem non est suspensa, sed iudicatum esse coepit.

Qui ex pluribus delictis condemnatus, ex quibusdam tantum prouocat.

Neque solum appellatione interposita innouandum non est, sed etiam quodcumque de re in iudicio disceptari coeptum sit, de ui enim omnino est super sedendum, ubi iuris subsidium imploratur

I S

quam

DE APPELLATIONIBVS

quam ob rem neq; iudex neq; litigator rei, de qua
lis est, statum interturbare debet, sed magis iuris
euentum expectare, ne turpiter reddere cogatur,
quod temerè & citra iudicis tempestiuum auxi-
lium occupare non est ueritus, de quo tituli sunt
non contemnendi etiam in decretalibus pontifi-
cijs, ut lite pendente nihil innouetur, & in Cle-
mentinis constitutionibus, præsertim c. si. eius-
dem tractatus.

Qñ noua
tur.

Veruntamen sunt casus in quibus etiam ab in-
terposita appellatione progredi licet, & quodam
modo nouare, puta si ab interlocutoria prouoce-
tur, & iudici ne pergat, nec dum sit inhibutum, in
c. Non solum. de app. in VI. Bal. in L. II. C. de
Epis. aud. Proinde si id petatur, quod ante ap-
pellationem præstandum quoq; fuisset, ut cau-
tio. L. Postquam. §. Imperator. ff. ut lega. no.
caueatur.

Idem iuris est in appellatione quæ contra legis
formam interponitur ob id non recipienda, fri-
uola siquidem est, & ab appellationis uirtute alie-
na, nisi forte ipsi per iudicem sit delatum c. Cum
appellationib. friuolis. de app. in VI. Angel.
in L.

in L. Per hanc diuinam. C. de tempor. ap-
pell.

Præterea fructus rei litigiosæ poterunt apud
sequestrum deponi ne interim diripiantur. L.
Imp. Seuerus & Antoninus. §. Idem. ff. de app.
L. Ab executione. C. de app. non recipien. c. ab
illo. de seques. poss. & fruct. Bal. in addi. Spe-
cu. de app. uer. Pendente.

Haud dissimiliter iusiurandum per sententiã
oblatum potest etiam statim præstari non attenta
prouocatione, apud Bar. in L. Generaliter. C. de
reb. creditis. & L. Si quis ius. ubi etiam Bal. C.
Eo. Reliquos casus quibus nouari licet, uidere est
per Specu. de app. §. Nouissimè.

Sed & hic rationem inuenit iuris religio, quã Reuoca-
non admodum commodaret quod de factò quis au- tio atten-
dere, & lite necdum finita attentare non erube- tatorum.
scit. Porro appellatione pendente quæ innouata
sunt in quacunq; litis parte priusquam sententia
feratur, reuocari poterunt iudicis officio, causæ
tamen qualicunq; cognitione prælibata, & hoc
citra ullã libe- tũ, citra litis contestationẽ, aut aliã
iudiciariũ processũ, tamẽ oportet cõstare de eius
iure

DE APPELLATIONIBVS

iure qui hoc praesidium implorat, gloss. in c. non solum. ubi Io. And. de app. in VI. Bal. in L. Appellatione. C. de app. Philip. in c. dilecti. de app. Inno. in c. Cum dilecti. de app.

Quid p= bandū in nouatis.

In qua parte satis est ut quis ostendat tempore re appellationis se possedi, se rem, aut in alio statu eam fuisse, & ipsum qui nouauiam eam occupare, aut deturbasse statu. Et eo nomine reuocatio attentatorum compendiosior est quam interdictum Vnde ui, quod similiter hoc casu intentari poterit, iudicio tamen magis ordinario, quando & possessio & deiectio probari debent, Et per nouationem offenditur non modò lex, uerum etiam iudex, pars & iudicium. Respondet Alex. in Consil. XCIX. uis processibus, V. uolu. & est apud Sabarell. & Philipp. in c. Bonae memoriae. de app.

Poterit tamen reuocatio illa etiam in libello appellationis cumulari, petiq; ut ante in statum, quo tempore prouocationis fuerunt, cuncta reuocantur, quemadmodum saepissime est constitutum, id quod & fieri debet. etiam lite ad eum libellum contestata, quae sententia tam sanior est secundū
Io. And.

Io. And. & Pet. de Anchora. in c. Non solum.
de app. in VI. Bal. in L. Appellatione interpo-
sita. C. de app. Neq; tempora appellationis inter-
rim dum super innouatis quæstio est, decurrunt,
sed causæ principali salua manent. arg. L. Ma-
iores. ubi Bal. C. de inoffi. testamento. Philipp.
in c. dilecti. de app. Rota in decis. CII. Item
quod fatalia.

Aliud est prouocatione ab interlocutionis sen-
tencia factata, quando attentata prius non reuocan-
tur quam de appellationis iusticia constet, & hoc
nisi inhibuisset superior iudex ne porro fiat pro-
gressus, aliàs enim coniecturæ sunt ordine omnia
expediri, appellatione non sic recipienda, qua
una de causa non fuerit inconsultum literas inhi-
bitorias impetrare, ut iudicij progressus facilius
reprimatur, notant dd. in c. Significantibus. de
app. in c. Significante, & c. Rudolphus. de re-
script. Inno. in c. dilecti. de maio. & obedi.
Specu. de execu. sen. §. j. uer. Quod autem dixi.
& nostri, in L. Cum ex causa iudicati. ff. de app.

Nonare
post app.
ab inter-
locutoria
quatenus
licet.

Vnius tamen monent Inno. & Philip. in ci-
tato c. dilecti. posse quoq; per uiam exceptionis
peti

DE APPELLATIONIBVS

peti reuocationem innouatorum etiam quando executio urgetur, appellatione tamen nec deserta, ut tunc obijciatur appellationem interpositam atq; interim factam nouationem quam cupiat reuocari, qui modus licet non sit tam triuus, à iure tamen minus uidetur alienus.

Fatali appellationis tempore elapso, ad iudicatum quomodo perueniendum, deq; iudice qui sententiam exequi possit.

CAPVT XVI.

CAeterum, ne sententia per prouocationem suspensa perpetuo ita hæreat, & tunc fortè consecutura effectum uideri possit cum mula pepererit, ut est in prouerbio, non solum litigatorem sumptibus parum utilibus conficiens, uerum etiam quæ & iudicis cum operam tum existimationem ludificatura esset, recte est constitutum, ut si neq; appellator neq; alius quispiam eius nomine interpositam appellationem, uel intra tempus à iudice priori indictum, uel à iure præstitutum prosecutus fuerit amodo pro sopita atq; deserta habeatur, & perinde atq; si non esset facta, quapropter sententia in iudicatum transit, executioniq;

Appellati
one deser
ta senten
tia manet
rata.

cutioni; uiam aperit. Auten. Ei qui. C. de tem-
porib. app. in Cle. Si appellationem, ubi Cardi.
de app. c. Constitutus de appella. & L. Si contra
maiores. C. de app.

Atqui ut appellatores negotium diligentius
exercere & quasiurgere cogantur, atq; à prouo-
cationibus, quas nonnunquam insidiosè, sepiissi-
mè inconsultò & temerè faciunt, per cessationem
suam citius cadant, solliciti iudices certum tem-
pus præfigere solent, quo aut se iudici represen-
tent, aut appellationis causas reddere pergant,
id quod per constitutiones facere ipsos posse ante
est relatum, quod si posthabuerint sententia iu-
dicati uim obtinebit, scribit Matth. in singula.
XXI. Nota practicam &c.

Sed de tempore per Constitutiones indulto
inter iuris interpretes nonnihil dissidetur, etenim
qui ad Canones nonsecus atq; ad sacram ancho-
ram pro litium decisione confugium per primi
anni lapsum, nisi in propatulo sit impedimenti
causa, appellationem descri, & sententiam in
rem iudicatam transire non sine iuris adminicu-
lo contendunt, id quod mores tribunalium ferme
recepta

El pfo tē
pore lata
li qñ ap-
pellatio
deseritur

DE APPELLATIONIBVS

receperunt, est in Cle. Sicut de appella. & senti-
unt Canonistæ. in c. Ex ratione. de app.

Sed Bar. in L. j. ff. Nihil nouari app. pend. pu-
tat ad hoc ut appellatio expirasse uideatur, non
sufficere primi anni decursum, sed oportere ut
secundus quoq; annus fatalis præterierit. ex Au-
ten. Ei qui appellat. C. de tempo. app. quam opi-
nionem Paulus de castro æquiores esse scribit,
id quod esse quidem poterit in eo præsertim, qui
iustum impedimentum habuit, nam citra illud ne-
scio si Authentica constitutio tam suffragari uidea-
tur, & in re alioqui per leges festinanda, procras-
tinationi fenestram aperire: licet enim Imp. uen-
it secundo anno transacto, nisi lis interim sit ex-
pedita, sententiam manere ratam, ante tamen mo-
nuit si iusta intercesserit causa alium annum in-
dulgendum, quasi tunc demum altero quoq; an-
no elapso sententiam executioni committendam,
si ille annus ex iusta causa cessisset.

De hoc interim quæsitum est, quo nam pacto
sententiæ executionem decurso tempore fatali
consequi ualeamus, nunquid absq; eo quod aduer-
sarius ad eam per citationis edictum uocetur, de
qua

qua re inter nostros non est uulgaris contentio. alijs opinantibus citra edictum iudici auctoritatem esse sententiam exequendi, ut Immo. in c. Ex ratione. de appella. quod temperat Cardi. ubi constet de partis negligentia. Alijs contra sentientibus, in quorū sententiam ut ueriores itum est, et magis frequentatur. Cum quod aduersarius audiri debet, si quid allegare possit propter quod executio non sit facienda, tum, quo iudex certior fiat de negligentia eius, qui causas appellationis in tempore reddere non curauit, id quod parte non euocata parum bene expedietur.

Quisquis itaq; citra disputationis periculum in hac re tuto & ex compendio progredi uelit, Vt citetur appellans ad executionem. fatali tempore præterlapso, iudicem à quo est prouocatum accedat, atq; appellatorem per edictum citari petat, quo appellationem desertam pronunciari, sententiamq; executioni mandari, coram audiat, causasue alleget, ob quas id fieri minus conueniat, iuxta L. Si contra maiorem. C. de appel. & L. si. §. Illud C. de temporib. appel. Et sentit Bart. cui Paul. de Castro & pleriq; omnes subscribunt in L. j. ff. Nihil nouari appel. penden. Vide dd. in L. Eos. ff. de app. Bar.

DE APPELLATIONIBVS

in L. A diuo Pio. ff. de re iudi. Bald. in L. Tale pactum. §. Qui prouocauit ff. de pactis. Et colligit Fede. de Se. consil. cxxxij.

Tametsi Angelus in L. Si contra maiorem. C. de appel. arbitretur satis esse, ut iudex à quo res iudicatas exequatur, absq; eo quod l. super desertione pronuncietur, simpliciterq; petendam esse executionem, & si alligetur appellatio, ipsam desertam replicandū fore, ut sic quasi ex emergenti super desertione fiat notio, qua habita, iudicatum exequatur. Ad stipulatur Imola. in L. Præses. de re iudicata.

Adeo autem sententiæ, quæ prouocatione
deserta in iudicatum transiit, executio ad iudicē
& quādo. à quo pertinet, ut etiam si maior iudex appellati-
onem desertā pronunciaffet partis ad priorem
iudicem remittere debeat pro executione appa-
tanda Bartol. in L. fin. C. de iudi. in L. Eos. C. de
appel. & in L. Præcipimus. §. In officijs. ff. de
appel. no. in c. Rhomana. de appel. in VI. Sin au-
tem sententiā illa per superiorem iudicem con-
firmetur, siue ob decursum fatalium, siue alia de
causa, tunc ipsius quoq; erit ipsam exequi. Bart.

in L. Tale. §. Qui prouocauit. ff. de pactis, quod
 & usurpatur, utcunq; Bald. in L. Ante senten-
 cie tempus. C. Quorum appel. non recip.
 adhuc ad iudicem priorem executio
 nis officium spectare putet.

Finis Libri Secundi de Appell.

LIBER III.

De reddendis appellationum
 causis, & quid causidicis in ea re
 obseruandum.

CAPVT I.

MARCVS CICERO IN
 libris quos de legibus scripsit
 ex intima Philosophia hauri-
 endam iuris disciplinam disse-
 rit, quasi ad participandum
 alium alio, communicandumq; inter omnes, iu-
 stos natura nos esse factos, quam utilitatem ad ho-
 nesti speculum ex bono & a quo haurire oportet,
 & qui aliter ius ciuile tradunt, non tam ius-
 ticia,

DE APPELLATIONIBVS

In iure quod uti-
le & ho-
nestum sit
querendū
ficiæ, quàm litigandi vias tradere, ut qui ueram
iuris rationem non habeant, sed disceptandi tan-
tum litigiosam ignorationem. Quocirca, cum
et nos hactenus in ea appellationis parte simus
uersati, quæ ad eius instaurationem, operosam
magis, quàm industriam spectare poterit, operæ
pretium facturus uideor, si ad id quoq; pergam,
unde usus appellandi peti debet, ne et hæc iuris
portio à legitima æqualitatis conseruatione,
adeoq; ab ipso fine diutius aberret.

Cum nullum scientiæ genus tam sanctum sit,
tam utile, quin per abusum adulterari, atq; in-
diosum fieri queat. Superest itaq; ut ad interpos-
itam appellationem non consistamus, aliàs enim
iudex appellatorem duntaxat audiret, quod à fun-
ctione eius tam abesset, ut quod maximè. Quan-
do Alexandri Magni exemplo, alteram tantum
aurem actori præbere, alteram autem reo inte-
gram seruare debet. Et hoc est quod uulgo cir-
cumfertur. Audiendam et alteram partem. Non
satis est itaq; sententiam appellatione suspendi-
se, nisi et causas reddere sis paratus, ex quibus
manifestum fiat eam iniquam earumue iustam, et
quandoq; nullius momenti esse, ut sic non re-
morando

morandæ iusticiæ animo ad prouocationis suppetias cōfugisse uidearis, sed ut meliorem sententiā atq; secundum eam quod tuū est semel consequaris. Quam sanè rem ut oportet tractare, non est cuiusuis de lapide empti ulcunq; ueteratoris, cū & ex ijs qui ad forum iam quasi consenuerunt, pleriq; in ea parte aut cæcutiant, aut cum rem acutelligisse uolunt, ineptissimi tamen esse appareant, atq; utinam suo tantum ipsorū periculo, et nō itē clientū, de quorū fortunis interim luditur.

In primis ueniunt præcogitanda duo. Primum est ius quo litigator nititur, in cuius scrutatione erit, ut scias ut per modū agendi seu excipiendi id proponere debeas, quod tamen antea tibi cognitum esse oportet. Alterum ne in forma pecces, licet enim prouocationis causam in propatulo habeas, certa tamen ratione & illa uenit exercenda, ne præter sumptus quos inanes facis, etiam aduersarius oblata qua elabatur occasione, desiderium tuum peragendi negotium remoretur, adeo & in litibus disceptandis errare non est sine perniciē, tam rei de qua controuertitur, quā clientum qui & impensas, & fori molestias deuorare interea coguntur.

Quæ in
exercenda
appellati-
one consi-
deranda.

DE APPELLATIONIBVS

Iuris autem quo causa fulcitur inuestigatio tanti non constabit, si recte in priori iudicio fuerit deductum, nisi ut id repetas in quo est peccatum, iudicisq; imperitiam detegas in hac instantia corrigendam: Deinde autem ne inepte quid proponatur, obseruandum est in ordine iudicario (præsertim quod ad substantiam, aut ueram causæ notionem pertinet & rei ueritas, quantum satis est, haberi non potuit) peccatum ne sit, an in iudicis pronuntiato non tam iusto?

Et si ea ex processu desiderentur quæ acta conuellunt, & momenti aliquid habere prohibent, nullitatis habenda est ratio, & hoc bifariam. Aut enim actor est qui prouocauit, & processum nullum coarguit, cum ut sententia, quam aduersam recepit, quoq; cassa reddatur, tamen ut causæ melior, adeoq; legitima cognitio fiat, rectiusq; de iure disceptatur. Aut reus est & idcirco ordinem iudicarium ut perperam obseruatum, aut sententiã ipsam cum nullius momenti impugnabit, quo iudicium in spongiã eat, atq; minus consequatur, tantum abest ut altiore causæ indagine urgeat cum ipse impetitus sit & à sententiæ nexibus liberari solum cupiat.

Ex processu uiciatur sententia, si quando li-
te non contestata, iurciurando de calumnia post-
habito, testibus non iuratis, atq; item alijs quæ ad
iudiciorum ordinem requiruntur, omiſſis proſera-
tur, de quibus abundè est apud nostros in L. Pro-
latam. C. de sen. & interlo. omnium iudi. & in
c. Ei qui appellat. §. Diffinitiva quoq; senten-
tia. cum aliquot sequentibus II. q. VI.

Sententia
nulla dici-
tur duos
bus nomi-
nibus.

Sed & præterea multis modis sententia su-
gillare poterit, cum primis ob iudicem qui eam
protulit, quia fuerit nominis ignominia notatus,
ſeruilis conditionis, pecunia corruptus, aut aliàs
ad hoc muneris parum idoneus. c. Sciscitatus. de
reſcript. c. Ad probandum. de re iudi. L. II. ff. de
reg. iur. & L. Seruus. C. de iudi. c. Ei qui §.
Venales quoq; ſententias. II. q. VI.

Quod & respondemus in eo qui arbitrarius
est atq; receptus, aut Pedaneus & de causa libera-
li. criminali uel matrimoniali cognoscit, ſenten-
tie enim auctoritatem id pronunciatum non obis-
nebit. L. Non distinguemus. ff. de arbi. L. II. C.
de pedane. iudicib. & c. Causa restitutionis. de
in integrum restit.

DE APPELLATIONIBVS

Deinde quomodo ob defectum iurisdictionis, aut quia litigatore defuncto, tempore nefasto, atq; alijs id genus modis, quibus uicium contrahit, est conuellenda, porro locis magis appositis exponemus, modo eorum saltem monuisse conueniebat, quibus litigator ad causam appellationis dicendā sese ab initio statim adornare poterit.

Actor ut
appellati
onē exer
cet.

Qui uero actoris partes subit, non debet statim contentus esse, ut ostendat iudicium retrò habitum, simul atq; sententiam nullius esse momenti, nam eo etiam per omnia sic procedente, adhuc tamen id quod controuersum fecit, & tot sumptibus quaesitum est haud consequitur, sed aliud iudicium instauret oportet, & quod iam actum erat, rursus agere incipiat.

Quapropter non inutiliter fecerit, si impensarum, atq; item diuturni litigij rationem aliquā habeat, & primo sententiam alleget nullam, post deinde iniquitatis quoq; causas subtexat, ut sententia propter nullitatem irrita facta, id quod nonnunquam ab exordio statim fit, iniquitatis causae habeantur expositae ad quas continuo sit progressus, et grauium quasi per compendium
cognis

cognitio. Quod et Carolus eius nominis V. Rho. Imp. apud Cameræ Augustalis tribunal obseruandum non semel constituit, dignum quod in nullis non consistorijs appellationi expositis usurparetur. Qua ratione etiam fieri poterit, ut si nullitas absq; altiori illatione ex prioribus actis manifestetur, iudex super ea non statim pronunciet, sed inductis grauaminibus & appellationis causis, eodem tempore & super nullitate, & super negotio principali sententias proferat.

Similiter reus qui post aduersam sententiam Reus ap-
prouocauit iniquitatis causas nullitati subtex- pellās qñ
re poterit, maxime si de nullitate pronunciati nō iniquitas
ita cōstet, aut aliās ab impetitioni liberari cupiat, tē etiā cū
quod indubitāter obtinere poterit actore nō pro nullitate
bante, etiam si ipse nihil præstiterit. L. Qui ac- exercet.
cusare. C. De adendo. L. Actor. C. de proba. §.
Cōmodum. Insti. de interdict. c. Ex literis. de pro
ba. & c. fi. VI. q. V.

Proinde si reus in possessione sit eius quod aduersarius controuertit, & non sit contentus absolui ab impetitione, sed etiam dominus rei decerni velit, ut non modò exceptionem indicati con-

K s sequi

Sententia
adiudica-
toria.

sequi, uerum & actionem in animo habeat, pote-
rit docere re eam iure dominij, uel quasi ad se per-
tinere, atq; id iure decerni efflagitare quo probato
iudex eū, ut petitum eſt, & absoluet & rem eius
eſſe recte pronuntiabit, quam ſententiam ob id
adiudicatoriā noſtri cognominant, locū in foro
uſurpatum utcūq; uulgo non ita cognitum apud
Imo. in c. Ex conqueſtione. de reſti. ſpolia. Iure-
conſulti in L. Pomponius. §. Sed & is. ff. de pro-
cu gloſſ. & Sali. in L. Circa. co. ti. Et quamuis
Hoſti. 10. And. & Panor. eam praxim non pro-
bent. 10. de Imo. tamen in adducto. c. Ex conque-
ſtione ad rixas id conijcit, & Innocentij ſententia
am ut benigniorem, adeoq; magis frequentatam
preferi cui & ominus Henningus Godenus Ha-
uelbergensis Præceptor noſter in practica ſua
iudiciaria. Rub. de termino ad probandum, haud
obſcure ſubſcribit.

Habes iam quaſi per nebulam oſtenſum quo
compedio uti debeas in cauſis appellationum pro-
ponendis, ne aut ſuperuacanei quid inculces, aut
quibus liſtua ſuffulcienda erat poſthabeas. Reli-
quum eſt ut & illi diligentie ſue in ea re mone-
antur qui procuracionibus funguntur, & rerum
diſceptandarum patrocinium ſuſtinent, ex quibus
pleriq;

pleriq; cō audacius aliorum negocijs peragendis
 sese ingerunt quo sunt imperitiores. Etenim so-
 las nullitates, sola grauamina ab initio statim oc-
 cinunt clientulis, & differcam si ex multis unam
 uel alteram causam tuto seligere queam, unde uel
 nullitatis uel iniquitatis basis consistat. Iuris si-
 quidem ignari plerunq; sunt, ex quo constans ex-
 ercendarum causarum ratio peti debet.

In uuls-
 gus Ras-
 bularum.

Quare in foribus aut primo limine impingere
 coguntur, Rabule magis quàm iuris ministri, in
 quos locus ille Ciceronis non malè quadrat, qui
 olim Publio Conſe, homini legum experti, & ta-
 men audaculo, qui cum in numero iurisperitorum
 haberi uoluit, & tanquam testis de facto interro-
 garetur, atq; se nihil scire diceret, disce quæso,
 ait, forſan de iure te interrogatum credis, ualde
 enim eſt turpe neſcire artem, ut Plato in VII. de
 legib. diſputat, in qua uerſaris, id quod de iure ma-
 xime uerum exiſtima, quod ſine magno clientum
 diſpendio & rerum iactura nunquàm ignoras,
 ubi non ſecus atq; in re militari dicere, non pu-
 taram, impudentis eſt hominis, & eius qui ad
 Pragmaticorum uocem ſolum duci, & non ſecus
 atq; bubalus ſine per nares acto, trahi uolet.

In foro
 nunq̃ ſi-
 ne dāno
 peccatur.

Cum

DE APPELLATIONIBVS

Cum tamen illi non perpetuo adistere soleant
& non semel uno atq; altero uerbo inscite profu-
so, in actaq; relato fieri possit, ut uel tota causa
pessum eat, uel intolerabilibus etiam sumptibus
aux resarciri ualeat.

Cæterum ut alias fori partibus in quibus ab hoc
hominum genere sæpius peccatur in præsen-
tium taceam, nihil ineptius committi putaue-
rim quàm causis appellationum proponendis o-
mnia quæ in superiori iudicio peracta sunt, ab-
ouo ut dicitur repetere, ita ut libellus ille appella-
torius cuncta, quo ordine fuerint inducta contine-
re cogatur, nempe quid nam inter se confabulati
sint litigatores, donec ad actionem peruenissent,
quid responsi aduersarius dederit, quibus modis
ad probationes sit uentum, qua difficultate testes
sint admissi, quid item eis obiectum, & ubi ultro-
citroq; dixi, accessisset, atq; in negotio esset con-
clusum, sententiam prolatam eamq; parum pro-
pitiam, à qua prouocatum tandem.

Quæ omnia in facto consistunt atq; ex actis
apertius ueriusq; se iudicatu prodeunt, quàm ut
in aliquid adiuere aut lucis dare poteris, præter
hoc

Hoc quod ἀπὸ τοῦ δ' ἰόντα sunt, ad causæ victo-
riam id facientia quod canis in balneo. Et omnium
ineptiarum haud scio, an ulla sit maior, quam illi
solent, quocumq; in loco, quacunq; in litis parte,
nihil attinens agere, quo aliquid agere saltem ui-
deantur, in hoc etiam iudicio molesti, quod inter
centum δέσσεις aut positiones uix unam aut alte-
ram inuenire est, quæ negotio quicquam suppe-
ditare possit, tantum abest ut reliquæ etiam om-
nes probatæ (quod apud indoctos promiscue fie-
ri solet, non habita aliqua impensarum iactura)
magis profuerint, quam si nebulas, ut dicitur,
diuerberes.

Oculatus itaq; fidus patronus ne istiusmodi
ineptiarum ludificationibus & clientulis incom-
modet, & sese notos faciat, sed causa bene ex-
amclata, ea proponat, quæ uel è medio iure sunt
eruta, uel id facti comprehendant ut probata ui-
ctoriam proxime contingere oporteat. Nimirum Attinens
tia solum
proponē
da.
ubi de nullitate quæritur, sufficiat ea duntaxat in-
ducere, quæ huic quæstioni rectè satisfaciunt, pu-
ta citra litis contestationem, item, testibus non in-
ratis, aut diebus nefastis, alijs uel ad hoc genus
actionis pertinentibus omisis iudicem & pro-
gressum esse, & pronunciasse.

DE APPELLATIONIBVS

Sin autem super iniquitate sit pergendum, iā statim poteris ex ijs quæ prius sunt peracta causas aliquot corradere, quibus ostendas sententiam cōtra te latam iniquam esse, uel quia iuris ratione non obseruata, uel quia probationibus non expensis sit pronunciatum, ut posthac fusius suo loco exponemus. Et in utraq; parte tā nullitatis quā iniquitatis inducere solum debes quæ causam inueniunt, siue in iure siue in facto illa consistant *τὸ ἀπορροῦν* illis & non a tinentibus prætermisissis, ne dum hac atq; illac fluctuas expiscaturus quæ tibi subuenire uideri possint, tandem omni auxilio destitutus & operam & impensam perdas.

Tam periculosum est pedem in hijs rebus malè figere, & per emendicata suffragia lites sustinere. Prouidi enim iudicis est, ut absq; eo quod tu omnia ante acta libellis inculcare, & quasi centones sarcire uelis, ut ipse singula prioris iudicij actitata ob oculos ponat, æstimet, & pro sententia emendanda aut confirmanda sese quantum res patitur & opus est instruat, ut quæ pro ra & puppis sunt appellationum iustificandarum, adeo nullius est momenti sententia quæ his non exanclatis profertur etiam si non sit iniusta.

per

per Bar. & Bal. in L. II. C. de edendo. Tamen si ex
Constitutionum beneficio etiam aliquid accede-
re ualeat, quo grauamina magis sarciantur. iuxta
L. Per hanc diuinam. C. de temp. app. & c. Fra-
ternitatis. de testib.

Aliam causam, præter eam quæ libel-
lis appellatorijs insita est, posse al-
legari, & in qua specie appel-
lationis, tandemq; unam
causam probabilem
sufficere.

CAPVT II.

Quisquis in appellatione succumbit, ille
p omnia ab ea causa cadit, nec est quod
alio præsidio inueniatur ad ipsam restaurandam, aut
ex nouo capite recentandam (id tamen quod in
rebus principalibus non abhorremus. nam pluri-
bus actionibus competentibus si una parum suc-
cesserit, ad aliam est recursus apud Bar. & dd. In perage
da appella-
In L. Non est nouum. ff. de actio. empti. L. j. latioe po-
C. Communia de lega. Specu. in de actio. §. terit alia
Sequitur uidere. uer. Illud uero) quapropter recte
factum
gari.

DE APPELLATIONIBVS

factum est ut si certam appellandi causam apud iudicem à quo dixerit, ab ea discedere possit, & aliam allegare, prouocationemq; suam quibuscumq; modis poterit prosecui.

Quod maximè procedit, quando ex interuallo à sententia diffinitiuā prouocamus libellis datis, in quibus causam quoq; appellandi comprehendere poteris, quamuis nō pecces si & eam omiseris, in qua apud iudicem appellationis uariare licet. Est apud Vlpia. in L. Scio quæsitum. §. Quid ergo? ff. de app. L. Per hanc diuinam. C. De de temp. app. Bal. in L. Præscriptiōe. C. Si cōtra ius uel utilitatem publii. c. Constitutis, & c. Cum causam. ubi gloss. & dd. de appella.

Nō disces
dñf ab al-
legata
causa in
app. ab in-
terlocuti-
one.

Secus est in appellatione ab interlocutione, quam nostri à grauamine cognominant, ubi necessum est causam illati grauaminis statim coram iudice à quo dicere, & eam, quæ si probaretur, recte prouocatum esset, à quo & in exercenda appellatione discedere non licet, & aliam subtexere, cum ex ea solum dixerit se grauatum, quam & allegauit, & non quam nouam surrogat. Est in L. II. ff. de app. recip. c. Vt debitus, & c. Cum causam

causam. de app. ubi gloss. in uers. dummodo hæc
 & c. Appellanti. in Cle. de appel.

Postremo ex pluribus appellandi causis pro- Sufficit
 positis, unam duntaxat quæ ad uictoriam satis unā cau-
 est, reddere & probare poteris, cum frustrato- sam hæ-
 rum sit pluribus aliquid uallari, quod pauciori- bere pro-
 bus, & quasi compendio, nobis obuenire queat, babilem.
 quæ omnia ita se habent, nisi ad omnes causas te
 æquè adstrinxisses, quo casu eas quoq; deducere
 opus habes, in L. Appellanti. ubi Paul. de Castro.
 ff. de appell. gloss. & dd. in c. Ex parte. de re-
 script. Bart. in L. Si pluribus ff. de lega. II. & L.
 Si plures. ff. de admi. tuto. Cy. in L. Cum te. C. de
 procu. & iterum Bart. in L. Diuus. ff. de re iudi.

Sententiam duobus nomini-
 bus impugnari, ut nullam, atq; ut
 iniquam, iniustam ué.

CAPVT III.

NE autem in tumultuaria isthac commen-
 tatione præteriamus, quæ ad hanc iuris fi-
 guram non magis utilia quàm necessaria habentur,
 adaertendum est sententiam duobus nomini-

L bus

DE APPELLATIONIBVS

bus expugnari, nullitatis uidelicet, atq; iniquitatis, unde tibi statim non secus atq; ē promptuario quodam causas sumere poteris ad exercendam appellationem expositas, & sic usum comparare. Sententia nullius momenti pluribus dicitur rationibus, quarum usitatiores sumuntur à iudice.

Sententia Litigatorib. loco, tempore, causa, quantitate, modo, & processu. Iudex enim si ineptus sit, puta nulla quoties dicit. **nominis ignominia notatus, seruus, foemina, pecunia corruptus, arbiter, pedaneusue, qui de liberali causa cognouit, nulla est sententia quam profert.** c. Sciscitatus. de rescript. **L. Seruus. C. de iudicijs. L. ij. ff. de regul. iur. c. Ei qui. §. Venales. II. q. VI. L. Non distinguemus. §. de liberali. ff. de arbitris. & L. ij. C. de peda. iudi.**

Idem respondemus si iuris dicundi auctoritatem non habeat, qui pronunciauit. **L. si. ff. de iurisd. omnium iud. L. Nulli. C. de sen. & interlo. omni. iudi. & c. Significate, de foro competente, quorsum adtinent etiam qui se delegatos falso uenditant, aut ad unam causam delegati, in altera quoq; citra commissionem dijudicare non uerentur.** c. Super eo. de cri. fals. & c. Cum olim. j. de offi. delega. Litigatorum quoq; persona facit
ut

ut sententia ceu nulla impugnetur, ut quia contra minorem XXV. annis est lata, quæ per tutorem aut curatorem non defendebatur. L. j. C. Qui legit. Perso. stan. in iudi. non habent.

Aut falsus interuenit procurator. L. Licet. C. In mortuo non debet pronuciari. de procura. Aut quia condemnatus tempore sententiæ prolatæ mortuus erat, atq; inter homines non exiabat, quod procedit etiam si per procuratorem causa fuerit defensa. L. Paulus. ff. Quæ senten. sine appel. rescind. L. In summa. §. fin. ff. de re iudi. L. de qua re. §. Cum absentem. ff. de iudi. et gloss. in c. Ex parte. de arbit. Aut furiosus est, bonisue ipsi interdicitur, aut nunquam in iudicio se repræsentauit, neq; per procuratorem. L. Furioso. ff. de re iudi. et L. j. C. de senten. et interlo. omnium iudi.

Similiter locus facit ut sententia inefficaciter proferatur, puta, si fuerit inhonestus, quale poterit esse prostibulum, taberna alcatoria, ganerum, et id genus diuerticula meretricibus, lenonibus, belluonibus, alcatoribus et sexcentis alijs hominum pestibus magis exposita, quam iudicis maiestati. Quare uiderint, qui dum de causis

Ne iudex in loco minus honesto præfideat.

DE APPELLATIONIBVS

disceptandis cognitionem habere debent, easq;
iusta ratione diffinire, in nullam non tabernam
irreptant, atq; inter media pocula uino hesterno
adhuc madentes pronunciare solent, & de serijs
rebus probè poti statuere, ne sobriam illam & ho-
nestissimam iuris functionem non modò profa-
nent, sed etiam se ipsos, cuiusmodi sum, rectè pro-
dentes, præter hoc quod nihil efficiunt, etiam se
ridendos exponant. Pro tribunali enim, quod
Græci propterea *δικαστήριον* appellant, res illæ
finiri debent. Aut si illud non extet in loco aliàs
honesto, apertoq; ne eius contagio & iudicantis
maiestatem inficiat, contemptamq; reddat. L. Si
locus. ff. de iudi. L. Voluit prætor. §. fin. ff. de in-
terrog. actio. c. Qua fronte. de appell. refert Spe-
cu. in de senten. §. iuxta. uers. Si tamen parteis.
& est Papiniani sententia in L. Si cum dies. §.
Sed & si. ff. de arb.

Nefastis
diebus
iuris non
dicendū.

Tempus quoq; sententiæ ferendæ obstat. Por-
rò si dies sint nefasti, ferias nos dicimus in quibus
iuris dicere non est permixsum, maxime aliissimæ
maiestati dedicatis, quando & consentientibus
litigatoribus lites exerceri non permittitur, & si
sententia præferatur, inefficax erit. L. j. ff. de fer.
L. Omnes

L. Omnes dies, & **L.** Dies festos. **C.** De ferijs. **L.**
 Si ut proponis. **C.** Quomodo & quando iudex.
 & c. fi. De ferijs.

Item nulla est sententia neq; condemnatio-
 nem, neq; absolutionem, neq; quod equipolleat
 his palam comprehendens. **L.** Præses. **C.** de sen.
 & interlo. omnium iudi. **L.** Quid tamen. §. j.
 ff. de arb. **L.** In summa. ff. de re iudi.

Sed & quantitatis æquilibrium posthabitu-
 sententiæ officit, ut de **XX.** est disceptatum, &
 iudex **XL.** deberi pronunciauit, super re scilicet
 non sic petita. **L.** de qua re. ff. de iudi. **L.** Diligen-
 ter. ff. Mandati. Quamvis sint qui in eo senten-
 tiam tantum uariari putent, in quo est excessum,
 quasi & minor quantitas in maiori sit compræ-
 hensa, ut differunt in **L. II.** & **L.** Quæ extrinse-
 cus. ff. de uerbo. obliga. & **L.** Placuit. ff. de
 usuris.

In modo quoq; pronunciandi peccatur, & Vt in mo-
do, or-
nuncianz
di peccat
 sententia inutilis redditur, ubi iudex obambulans
 & tergiteat & sententiam profert, atq; etiam
 non ex scripto, cum illud sedens & pro functio-

DE APPELLATIONIBVS

nis maiestate, atq; è charta facere debeat ipse, non alius eius nomine, nisi forè in eo tribunali moribus secus fuerit receptum, aut lites modicæ sint æstimationis, uel Princeps sit qui pronunciat. L. Si cum dies. ff. de arbi. L. I. C. de sen. ex parti. recit. §. Scdebunt. in Auten. de iudi. coll. VI. c. fi. de sen. & re iudi. lib. VI. L. digna uox est. C. de legib. Spe. de sen. §. iuxta. uer. Non ualet etiam.

Ex processu haud dissimiliter sententiam scrutamur, etenim si lue non contestata, iureiurando de calumnia petito, sed non præstito, & reliquis neglectis, quæ ad solitum iudiciorum ordinem pertinent proferatur, inefficax est, & rei iudicatæ autoritatem non meretur, per ea quæ fusius tractantur in L. Prolatam. C. de senten. & interlocu. omnium iudi.

Reliqua, quibus sententiamodò, quia contra iuris obseruationem, modò contra ius ipsum expressim dicta, nullius momenti esse conuincitur, memini nos superius referre, & passim ex iuris libris peti poterunt, quare ad alteram speciem qua sententia iniusta dicitur, porrò accelerabimus, saltè
hoc

hoc uno prius ob oculos posito, quod uti non licet in una eadēq; causa tertio prouocare, ita neq; post treis sententias conformes nullitatis quæstionem ingerere, priusquam executio sit ad plenum facta, ne forsitan sub nullitatis peragenda præ-textu sententia rei iudicatæ exitum etiam post tot confirmationes, habitura sit unquam, ueruntamen patefacta post executionem nullitate, etiam executionis reuocationem consequeris. Est in cle. j. de senten & re iudica. ubi interpret Card. atq; alij. c. Suscitata. de in integ. resti. Auten. Quæ supplicatio. C. de precib. imp. offe. l. j. C. Ne liceat tertio. prou. refert. Soc. Cōsil. XXIX. uolu. III.

Post treis sentēcias cōformes de nullitate non est quæstio.

Iniqua uero atq; iniusta multis modis sententia dicitur, quos si omnes referre uelim, totam iuris rationem, ut in quam tunc peccatur, repetere oporteret. Iudex enim quia iusticiæ minister est, non aliter ius dicere debet quam aut legibus, aut constitutionibus, aut moribus proditum est. Ut sic unusquisq; consequatur quod suum est, quem propterea & μετὰ τὸν ἀρετῆς Aristoteles uocat, à qua norma quotiescunq; aberrat.

DE APPELLATIONIBVS

et Alexo's fit, hoc est iniustus et iniquus, ubi non multum referre arbitror, sententiam iniustam con- arguas, aut iniquam, cum quod iniustum sit, id quoq; iniquum esse rectè dixeris, porro ius legiti- mum atq; scriptum non adeo tuemur, quin ex bo- no et æquo uoluntatem eius eruenam admitta- mus, nisi forte ex summo iure, summam iniuriam sequi uelimus.

Inris ad
bonū &
ædū in-
terpreta-
tio.

Atqui oportebat ius scriptum, quod rectum, statum, inflexibile, et omnibus idem est, æquita- tis constitutione interpretaremur, emendaremus, molliremus, dilataremus, et quod illud generali- ter cauet, nos presentibus negocijs, secundum eo- rum qualitatem, circumstantias, personarū digni- tatem, rerum, temporum et locorum conditionē rectè aptaremus, ut sic mens legis faciat concen- tum quendam inter ipsam et æquitatem, ne quod iustum est ab æquo seiungatur, et rursus quod æquum à iusto dissidere uideatur, nisi forte ab ori- gine utrunq; considerare, et sic discriminare ue- lis, eleganter itaq; et Celsus secundum Vlpianū definit: ius est ars boni et æqui, cuius merito quis nos sacerdotes appellat. Iusticiam namq; colimus, boni et æqui noticiam profiteamur, æquum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernētes.

Quorsum

Quorsum & Aristotelem respexisse in V. Ethicorum rectè inueni statim apparet, quando iudice τὰ πρὸς τὴν ἀρετὴν seu equitatem obseruandam monet, ut quoties aliquod in disceptando iure, aut Republica contingit quod lege generaliter lata non sit expressum, & tamen coniecturæ sunt legislatorem, illud sit tunc usu uenisset, aut sciisset eadem lege uel disertè complexum fuisse, ex bono & æquo diffinitione opus esse, qua sit ut mens legis, ipso legis rigore, quandoq; melior sit, & modis omnibus præferenda, ne dum à præscripto iuris per latum digitum quidem discedere nolumus, quod absurdum est in Republica committamus, & medium excedentes iniustissimi reddamur.

Vbi rursus commodat illud Modestini, Non posse omnes articulos sigillatim aut legibus, aut Senatusconsultis comprehendere, sed cū in aliquo casu sententia eorum manifesta est, is qui iurisdictioni præest, ad similia procedere, atq; ita ius dicere debet, ut sic ius scriptū quasi indefinitæ causæ generalem figuram habeat de re similiter indefinita, quod per interpretationē ex bono & æquo petitam nulli non negotio coaptare queamus.

L 5 Non

DE APPELLATIONIBVS

Plumbea
Lesbiæ æ-
dificatio-
nis regu-
la.

Non secus atq; plumbeæ illius regulæ apud Lesbi-
os in re ædificatoria usus erat, quando ad lapidis
formam mutatur, de qua Aristoteles ille Stagiri-
tes sic scribit: τοῦ γὰρ ἑσπίσου ἑσπίσος καὶ ὁ
καπνῶν ὅστις ὡππερ τῆς λεσβίως οἰκοδομῆς
ὁμολίβδινος καπνῶν, πρὸς γὰρ τὸ σχῆμα
τοῦ λίθου μετακινεῖται. Cuius hanc ratio-
nem quidam adsignant. Lesbij ipsi cum lapides
haberent apud se præduros & intractabiles, quos
propterea non ita dolare exacte solebant, sed in-
certis ordinibus uti suum quisq; cubile caperet,
apponebant: uerum ne lapides singulos circumfer-
re & suis lacunis coaptare cogerentur, plumbe-
am illam normam adeoq; flexibilem excogitarūt,
qua interferendi lapidis angulis lateribusq; ada-
cincta, obflexaq; structorum lapidum interuacua
prætentarent, lapidemq; sine tanta & sumptuum
& laboris iactura suo loco aptè redderent, de
quo etiam apud Leonem baptistam, in VII. de re
ædificatoria libro est uidere.

Sententia
iniqua di-
citur.

Ceterum qui iuris cognitionem habet facile
causas corradet, quibus sententiam ut iniustam
sugillet, quas tunc maximè habebit, si quando iu-
diciario ordine seruato contra ius litigatoris eius
qui

qui uictus est, sit pronunciatum, ut quia de causa non satis liquebat, sed per iuris imperitiam ini- qua profertur sententia, quemadmodum si excep- tio quæ in loco erat rejciatur, dominium alteri us alteri citra legis adminiculum adiudicetur, no- xale iudicium in eum decernatur, apud quem ser- uus non est, aut si libitarius ob pollinctorem alienum seruum liberum uel hominem actione in- stitoria condemnatur, cuiusmodi exempla ex nul- la non iuris parte tibi ipse suppeditare poteris.

Quandocumque enim sententia contra legem ex- pressim non est sed tacite, propterea quod identi- tas rationis sit neglecta, ex æquo & bono lex nõ expensa, tunc aduersum ius litigatoris pronun- ciari respondemus, & iniusta dicitur sententia ma- gis quam inutilis, quæ nisi appellatione suspensa fuerit in iudicatum transit, & ex non iusto iustum efficit. Bal. in L. j. C. Sen. rescindi non poss. In- no. & Abb. in c. Cum speciali. de app. Hosi. & Abb. in c. Lator. de re iudi. & c. Quoniam contra falsum. de proba. L. Res iudicata. & L. Ingeniũ. ff. de statu. ho. L. Præses. ff. de re iudicata.

Nisi forte in cõfesso sit iniquam esse sententiã, nã tunc etiã nulla dici poterit, ius enim quod manifeste iniquum

Sententia
notorie
iniqua
redditur
nulla.

DE APPELLATIONIBVS

iniquum est non tueretur, siue quia hoc notorium, siue quod ex actis colligi possit, quare statim retractanda uenit, etiam si iam rei iudicatæ exitum fecerit, tantum abest ut uir bonus ea niti, & sibi rem cum alterius iactura, hoc prætextu iniquè cōparare debeat. Id facere laus est (inquit Seneca in tragœdia quam Octauiam inscribit) quod decet, non quod licet. c. Inter cæteras. de re iudi. Bal. in L. j. C. Sen. rescindi non posse. Inno. in c. Cum dilecta. de rescript. in c. Quia plerunq; de immunitate Eccles. L. Meminerit. C. Vnde ui. & rursum Inno in c. Fraternitatis. de frigid. & malefi.

Sed & ex coniecturis sententiam ut iniustam impugnamus, puto, iudex ubi paucis ante diebus negotium cōtrouersum, in plurima acta sparsum recepisset, sententiam protulit, quandoquidem causæ merita rei uel statum necdum consecutus esse creditur, de iniusticia pronunciati est suspicio quasi nimis properarit, & absq; cognitione causæ indeliberato ius dixerit. Cum alioqui, si una duntaxat die, aut nocte acta retinuisset nulliter, ut absq; eo quod de re liqueat, iudicare dicitur. Bar. in L. Prolatam. C. de sen. & interlo. omnium iudicium. est in c. Cum ex literis. Vbi Abb. de in

de in integ. resti. & notatur in c. Ecclesia. de constitu.

Ex quibus facile apparebit, sententiam iniquā plerāq; communia habere cum ea quam nullam diximus, inter quas nisi oculatus fueris, non tuto discernes, quā propter nullitatem ipsa probata, de iniusticia amplius non est quærendum, quasi non possit iusta esse sententia, quæ sit inutilis, & sententiæ nomen haud mereatur, quod tum e regione non ita probamus, etenim sententia utcumq; sit iniqua aliqua tamen est ut subsistat, id quod in nulla desideratur, sic uocata, quia rei existentiam non habet, unde alicuius momenti esse possit, Est in c. Cum contingat. Vbi Abb. de offi. delegati. reliqua huius farinae sunt apud Specu. in de senten. §. Quoniam.

Hinc est in quæstionem uocatum, si per appellationem interpositam sententia confirmetur, perinde atq; ab ea ut alicuius sit momenti prouocare uideamur? Et eam quæ ipso iure nulla est appellatione non approbamus, cum non ut confirmetur, sed magis ut rescindatur, aut emendetur sententia appellationis remedium habeatur comparatum. Quod si aliās sit nulla, cuiusq; causæ apud tribus

Sententia nulla si per appellationem confirmetur.

DE APPELLATIONIBVS

tribunal reddi queant, per appellationem cen aliqua sit recipi uidetur, & ammodo ut nulla impugnari non solet, quod ne obsit cautelosi appellatores, addunt sententiam illam dico nullam & si qua est appello. Vide interpretes in L. Si expressim. ff. de app. L. Licet. ff. de re iudic. & L. Cum minor. §. Falsus. ff. Rem ratam hab.

Quādo iudicium nullitatis simul atq;
iniquitatis unā exerceri possit? &
sententiam super iniquitate
prolatā, quēstioni nul-
litis nonnunq̃
obstaculo
esse.

CAPVT III.

Nullitas
& iniqui-
tas qñ u-
no libello
cōprehen-
duntur.

IN qua retractanda dispicere quoq; est, si quādo nullitas unā cum iniquitate eodem libello comprehendi, simulq; deduci possint? Porro si duo illa uicia ex diuersis fontibus promanarint, inuicem non pugnabunt, recteq; cumulabuntur. Vtpote sententia contemplatione deductorū ini-qua dicitur, & quia contra minorem indefensum, etiam nulla, adeo frustra in minores qui legitime nō defenduntur pronūciamus, quamuis secundū

eos rectè hoc fieri possit. L. Acta. §. Contra indefensos. ff. de re iudi. & L. Nō eo minus. C. de pro cu. refert Paul. de cas. in L. Si expressim. ff. de ap. pell.

Idem respondemus etiam si ex eodem fonte & nullitas, & iniusticia profluant, dum modo tamē alio alioq; respectu id contingat, in hunc modum dicimus sententiam nullam & contra minorem indefensum latam, atq; iniustam, quia obligatio illa quæ condemnationi causam præbuit, ab ipso si ne curatoris autoritate contracta dignoscitur. Secus est ubi ex eadem scaturigine uiciū utrunq; initium sumit, sed modis inuicē pugnantibus, ut si Pamphilus ætate minor alleget sententiā cōtra se latam nullius momenti, quia is cuius autoritate iure egit non fuerit curator.

Proinde iniquam ob ea quæ per curatorem illum sunt gesta, quando causæ illæ inter se contrariæ simul reddi non queant, nec enim fieri potest ut à non curatore aliquid minoris nomine agatur, unde conditio eius deterior sit, quod iniqui naturam induat. quapropter diuidendæ illæ sunt causæ, ea etiam commoditate suffragante, ut donec nullitatis iudicium peragis, tempus exercendæ

Nullitas
quæ teorici
ab iniquitate
tractatur.

DE APPELLATIONIBVS

exercendæ appellationis non delabatur. arg. L. Eum qui. & L. Contra maiores. C. De officio. testa. refert Bar. in L. Si expressim. ff. de app. & L. j. C. Quando pro. non est necesse.

**Sententia
duob. mo
dis nulli
u. momē
ti esse di
cimus.**

Quod ut sanè intelligas, aduertendum est nul litatis causas reddi bisariā, aut principaliter aut incidenter. Principaliter quando apertè in iudi cium perducitur, cum ea petitione ut sententia nulla pronuncietur, id quod in XXX. uel XL. usq; annum facere non prohiberis, maxime in sen tencia contra litigatoris ius dicta, cum quæ ex pressum iuris errorem habet, rei iudicatæ nullo unquam tempore autoritatem consequantur. Card. in Cle. j. de senten. & re iudi. Bal. in L. Sicut. C. de præscript. XXX. uel XL. anno. L. j. §. j. ff. de feriys. gloss. in L. j. ff. Quæ senten ciæ sine app. Et hoc modò petes sententiam offi cio iudicis nullam pronunciari, secundum Inno. in c. si. de offi. iudi. referi & sequitur Bar. in L. j. C. Quando prouo. non est necesse. Spe. de offi. iu di. §. j. uer. Item cum nullitas petitur declarari.

**Nullitas
incidēter**

Incidenter seu obliquè exercetur per uiam ex ceptionis, etenim quādo ad executionē sententiæ properatur

properatur, obijcere poteris sententiam nullius esse momenti, id quod & statim atq; ex continenti debet probari. Est tex. in L. j. C. Quando pro. non est neceff. Bart. in L. fin. C. Si ex fals. instru. quam probationem si continuo facere non poteris, & sic ab exceptionis instituto cadis, adhuc supererit remedium, quod ordinaria ratione & libello proposito nullitatem instaurare liberum erit, ne hoc quod iure non subsistit, uim aliquam sortiri, & de rebus tuis te inuito periculum facere interim tutò permittatur per Bart. in citata L. j. C. Quando prouo. non est neceff.

Poterit et replicatione nullitas proponi, quod tamen in alijs negocijs maxime usurpatur, quibus inanitas, & desiderata solennitas ob stare solet. Etenim qui hereditatem ab intestato petit, testamentum oppositum replicatione nullum dicere poterit, & ius suum rursus sarcire. Bald. in L. Suus heres. C. de repud. heredi. & est in L. Papinianus. §. Si filius. ff. de inoffi. testa.

Hic non planè *ἡδὲ γὰρ* se quasi obtrudit, quod passim quærimus, uideatur ne iudex, dum pronunciat, bene iudicatum, et male appellatum, sententiam etiam quo ad nullitatem suffulcire, ut

DE APPELLATIONIBVS

Iudex ap-
pella. qñ
sententiã
nullã con-
firmare
videtur,
nec ne?

porro impugnari non queat? Et si quidem ea est
nullitas quæ expressim contra iuris regulam ten-
dit, non confirmatur, non magis quàm si Chimæ-
ram illam Poetarum suscitare uelis. Nam ut hæc
per naturam non subsistit, ita neq; illa per legem
L. j. §. j. ff. Quæ sen. sine app. rescind. Bart. etiam
in L. j. ff. de erro. calcu.

At in alijs sentencijs quæ aduersum partes in-
utiliter proferuntur, hanc distinctionem adhibe.
Aut enim nullitatis causæ inter agendum etiam
sunt redditæ, quamuis in appellatorijs libellis nõ
comprehendantur, & eò, quòd post cognitio-
nem habitam pronunciatur, bene iudicatum, uel
male appellatum. Videtur sententia quoq; nulli-
tatis cõfirmari, adco ut nisi prouocatione suspen-
datur, iudicati auctoritatem consequatur, quando
sententia ad acta præsertim in probationis parte
ueniat referenda, quibus & nullitas deducta ap-
paret. L. Hæc sententia. C. de sen. quæ sine certa
quant. profertur. L. Ait prætor, et L. In summa.
& L. Cum prolatis. ff. de re iudi.

Aut nullitas in processu non est deducta, ut-
cunq; eius in libello appellationis habeatur men-
tio, & sententia, bene iudicatum, uel male appel-
latum, non officit, quin denuo induci queat: Ad
iniquiz

iniquitatem enim magis respexisse iudex creditur, quam ad nullitatem, cuius notionem non habuit, & uerba sententiæ strictam significationem accipiunt. L. j. C. Si plures una sententia. Vbi Bart. L. Eum qui. C. de inoffi. testa. L. Si à te. ff. de excepti. rei iudi. & est in Cle. j. ubi Cardi. de re iudica. Idem Colligit Bar. in Consil. XXXI. Clericus non subest.

In eo autem pronunciato. Bene iudicatum, & perperam prouocatum, tam nullitatē, quam iniquitatem comprehendi apud interpretes est receptū. L. Eos. C. de appel. gloss. in L. j. C. Quando prouo. non est necess. Vbi & Bar.

Quomodo in exercendis appellationibus deduci queat, cuius apud priorem iudicem non fuit allegatio. Et Canones à legibus in ea re non dissentire.

CAPVT V.

Fieri insuper poterit, ut iudex secundum ea quæ proponebantur, non adeo insulse pronunciarit, & tamen succumbens sit grauatus, ut

DE APPELLATIONIBVS

cui ius quidem suppetit, sed iudicatio non satis
liquebat, aut quia allegationes necdum comper-
tæ erant, aut ab aduocatis parum sollicitis non sic
fuerunt inductæ. Verum, cum id in ciuili disci-
plina unicum, autore Tullio, queramus, ut sit in
rebus cauſisq; ciuium legitimæ & uſitatæ æqua-
litate conſeruatio, nulliusq; res ſine culpa ſua in-
teruertatur, conueniens erit, ut is qui de cauſſa
cogniturus eſt, nihil omittat quod ad eius inueſti-
gationem pertinet.

Iudiciorum
finis eſt
ius.

Nam perinde atq; uerus Philoſophus inſpici-
endæ ueritatis cupidus eſſe debet, apud Plato-
nem in de republ. ita & iudex rei in diſceptatio-
nem perductæ, ad uiuum etiam notionem habere,
ut eius ueritate ob oculos poſita, de iure pronun-
ciare, & unicuiq; quod ſuum eſt tribuere ualeat,
quæ una ratio eſt iuris inquirendi, quem iudicio-
rum finem cum Cicerone ſtatuimus.

Rectiſſime itaq; ſancitum eſt, ut ſi quid in prio-
ri inſtantiâ non ſit deductum, in exercendis ap-
pellationibus induci poſſit, quo tractatis iam ne-
gocijs pleniori ueritatis lumine ſubueniatur. Cu-
ius ſingularem conſtitutionem habes in L. Per
hanc

hanc diuinam. C. de tempo. app. quam ut Cynus putat, inter reliquas eius farinae sanctiones, ob id nō secus eminere et quasi radiare dixeris. atq; liliū inter spinas. Est etiam apud Canonistas in c. Fraternitatis. de testib. ubi non solum actoribus ipsis atq; item appellantis prospicitur, sed etiam reus, & ijs contra quos est prouocatum, in hoc enim alium iudicem quærimus, ut iniquitas prioris detegatur, quod facile non poterit fieri, nisi etiam recens deducta uiderit, cognouerit, causæ plus luminis adferentia.

Porro quemadmodum actor nouis adsertionibus in prosequenda appellatione uti poterit, ita & reus nouis defensionibus, uterq; tamen his, quas protelandi iudicij ergo, & quia prouocati-
onis prætextum apparabat non suppressit, nam illæ insidiæ faciunt, ut postea & his non queat uti, tantum abest, ut dolosum animi institutum cuiquam debeat patrocinari. gloss. & Anto. de Butr. in c. Ad audientiam nostram peruenit. de re script. gloss. & dd. in c. Inter monasterium. ubi & Abb. de re iudi.

Allegatio-
nes in pri-
ori iudiz-
cio infidi-
ose sup-
pressas
non pro-
desse in
appella-

Non tamen passim & per omnia nonis locus

DE APPELLATIONIBVS

est in appellatione, sed his duntaxat, quæ ex propositis manant, & ceu ueteribus originem ducunt, aut eis cõiuncta ad minus habentur, in causa enim principali nullæ non allegationes, modò nō essent exoticæ, atq; οὐδ' ἐν πρὸς τοῦ Διόνυσου potuissent adduci, probari, sed nō in appellatione, quæ propter necessum est ut delectum habeamus in deducendis, ne pro attinentibus ea inculcemus, quæ negotio illustrando, solas tenebras offundunt, hoc est pro ἑργαῖς πᾶρεργα obtrudunt, tantum abest, ut uel iuuare ex aliqua parte illud possint.

Et profecto tritum est hodie uerbum, & nemi ni non expositum, Appello, sed ut causæ porro legitime exerceantur, hoc opus, & hic labor est, cuius statim exemplo tibi esse potest uulgus procuratorum, qui adeo id non aduertunt, ut dum etiam intolerabilibus clientum sumptibus totum negotium se quasi deuorasse contenderint, neq; statum eius adhuc sint consecuti.

In causa appellationis igitur illud solum tractari debet, quod ex ijs quæ proponebantur in priori instantia, ceu fonte aliquo deriuatur, siue hoc sit mediate, siue immediate, quæ ob id ad uetus capitulum

pitulum pertinere Iustinianus ait, non enim patitur appellationis ratio ut aliquid omnino nouum proponatur, nam hoc esset magis iudicij figuram immutare, quàm ea quæ ante sunt acta uelle illustrare, ut sic iudex uideat, iuste uel iniuste sit pronunciatum, quod sic accipe. Paratus erat actor intentionem suam ex integro probare, sed prope rante iudice id facere non licuit, et succubuit, permissum est in causa appellationis non probatum, probare, & ius quo nititur per omnia detegere, quod compendium est ad reddendum rationes grauaminis rectà inducens.

In appella-
tione om-
nino nou-
um non
debet pre-
poni.

Cæterum potest fieri ut quasi per obliquū subueniatur negotio, inductis quæ ei sunt coniuncta licet enim iam primum adeoq; recens proferantur, uetera tamen sunt & ad causæ notionem maxime cōmodant, ubi non est omittendum, quem admodum orator locum coniecturalem habet ab adiunctis, cum ex eo quod proponitur, aliquid aliud uel esse, uel fuisse, uel futurum esse colligitur, ut Manlius Seuerinus in III. Cōmentariorum ad Ciceronis Topica docet. Ita nostri quæcūq; ad causam relata, eius cognitionē nobis ob oculos magis ponūt, & quo iure sit cēsenda, referant, cōiuncta nominant perinde atq; causæ adhibita, concentū

Coniuncta.

DE APPELLATIONIBVS

aliquem sibi inuicem faciant, rei cognoscēda usq;
quaq; respondentem, ea tamen quæ uno modo se
se habent.

Quædam enim in hoc adiunguntur ut propo-
situm iuuent, uti sunt replicationes quibus ius ex-
ceptionis resolvitur, & partes actoris iuuantur.
L. 11. §. Replicationes. ff. de excepti. & L. si. ubi
gloss C. de ædendo. Quædam coniuncta habentur
ex eo quod obstaculo sunt petitis, uidelicet ex-
ceptiones peremptoriæ, quæ faciunt, ut quamuis
persecutio, qua actor experitur, iusta esse uideatur,
tamen iniqua sit aduersus eum cum quo agitur,
ut sic actione confecta quod iustum est coniun-
gat, & quod dici solet opposita iuxta se posita,
quasi ævtri dēt q̄ rem apertius ostendant.

Proinde quæ ut detrahant inesse videntur,
etiam coniunctorum nomine ueniunt, uti Baldus
ad, erit (apud quem exigua menda est, trahendū
puta pro detrahendum) quemadmodum possunt
esse pactiones post contractus conuentæ, ut in
emptionibus, ne duplæ cautio præstetur, & id ge-
nus aliæ contrahentibus usurpatæ. L. Pacta con-
uentia. ff. de contrah. empt. Quæ omnia tamen si
diuina

diuersa uideantur, tamen si iungantur connexorum naturam accipiunt, maioremq; lucem cause adferunt, iustis modis disceptandæ.

Ex diuerso quæcunq; facti distantia separantur, cum nihil commune habeant, disiuncta dici possunt, ut quæ ex alijs alijsq; fontibus deriuantur, quare cum de his in priori iudicio non fuerit controuersum, neq; sub appellationis exercitio comprehendendi debent, quæ eam solum causam admittit de qua est disceptatum, alijs apud eum iudicem peragendis, à quo est prouocatum. in L. Singulari. ff. Apud eum à quo appellatur. Disiuncta

Quam rem ut plenius adsequaris, locos singulares est aduertere in capitula, ut nostri uolunt, distinctos, quorum alterum nouum, alterum antiquum dicimus, & sic ea accipies, capitulum nouum constitutiones habent secundum Cynum, quod nouum. Capitulū nouum.
ex ijs, quæ in priori iudicio proponebantur, non deriuatur, & in secunda instantia non potest deduci, ut cuius intuitu nullum grauamen est illatū, tantum abest ut sententia per iudicem, à quo prouocatum est, lata præiudicio esset, aut rei iudicantis exceptionem pareret. Sic qui centū ex deposito

M s petijt,

DE APPELLATIONIBVS

petijt, mutata iudicij figura commodatum obtrudit, & frustra, diiunctum enim est quod postremo ad iur, & ad institutæ actionis manifestacionem nihil facit. apud Spe. de sen. §. Qualiter. uer. Quid si lex. Bar. in L. j. ff. de æden. & Bal. in L. Per hanc diuinam, & L. si. C. de anna. excep.

Canones autem capitulum nouum id dicunt, quod cum ijs quæ acta sunt communionem habet, à quibus & pendeat, sed in appellatione recens proponitur, quod fieri utiq; possit, in c. Fraternalitatis. de testib. & Cle. si. de testib. Vbi si consideraueris utriusq; iuris intentionem, facilis erit conciliatio, nam ius ciuile nouum capitulum tam origine quàm propositione expendit, puta quod ex ante actis non procedit, & iã recens proponitur.

Capitulū
antiquū.

Vnde statim intelliges uetus capitulum esse quod ad causæ coniunctionem pertinet, ad eamq; illustrandam est expositum, utcunq; iam primum adducatur, quod permissum est quo exercitatis iam negocijs pleniore ueritatis lumine subueniatur.

Canon uerò effectū rei magis considerans nouum Capitulum cognominat, ab eo solum quod iam nouiter est propositum, & non quod ab
ante

ante actis habeatur separatim. In uerbis itaque solum erit pugna, etenim quod constitutiones antiquum Canones nouum capitulum dicere uidentur qua λογιστική composita, perinde erit antiquum uel nouum capitulum struxeris, ad appellationis causas legitime reddendas, modo cum negotio peracto sit idem, ei ue adiunctum, seu connexum, ne mutata iudicii figura, nouam rem inducas ad eam iurisdictionem non spectantem.

Constitutiones à Canone nō dissentire in capitulis, ponendis

Quod non actores tantum in adsertionibus, uerum reos in defensionibus quoque suis obseruare conuenit. Actor nimirum rem iure dominij uendicans, posuit eius traditionem sibi à Scio factam deinde poterit ostendere, à Plautio, ex legati causa, alio ue titulo sibi traditam. Absolutoria enim ad generalem impetitionem lata, rei iudicata exceptionem per omnia obstaturam producit, neque est absurdum ab una persecutionis causa desciscere, & aliam in appellatione sed coniunctā in eius locum subrogare, & hæc est uariatio, quam Baldus actori concedendam putat, nisi forte ad unam solum causam seu allegationem inter agendum se adstrinxisset, adsentientibus Saliceto etiam & Antonio de Butrio.

Aktor ut nō deductum deducit.

Proinde

DE APPELLATIONIBVS

Proinde qui rem petit dominium duntaxat est contestatus. cum & reum possidere in hoc actionis genere fuerat ostendendum, & possessionem adhuc probare non inhibetur, quod non est nouam causam instaurare, sed ueterem legitimis modis sarcire. L. Officium autem iudicis. & L. Sin autem. §. Possidere. ff. de reiuendi.

Postremo (nam reliquas huius farinae species ipse tibi quantum satis est parare poteris) actor in secunda instantia de iure adcrescendi probabit, quod in priori iudicio non induxit, nam contra unum ex heredibus institutis cum inofficiosi testamenti querelam instituisset cæteris cohæredibus, quorum nomine testamentum subsistebat, repudiatione uel alijs modis, atq; etiam incapacitate exclusis, per aliud caput experiri poterit, & illorū partem sibi adcreuisse iure ostendere per Vlpia. in L. si non mortis. §. Si quis. & L. Si proponas. §. Si duo. ff. de inoffi. testa.

Vt reus
nouis defen-
sionibus uti
queat.

Neq; ad reum quod pertinet ualde operosum est nouas quoq; defensiones inuestigare, quibus actoris persecutio iniqua esse ostendatur, adeo usq; actori non debet licere, secundum Dominum Vlpianum

Vlpianum, quod reo non permittitur. Porro exceptiones etiam causæ coniungi, atq; ad eius notationem facere abunde est enarratum, nam re uelro citroq; uentilata, poterit index utriusq; partis ius peni ius intueri, expendere, et quod iustum est pronunciare, quod non posset si uel actoris tantum, uel rei allegationes recipere uelit, non ergo minus curæ sit iudici defensiones aduersarij exaudire, quàm allegationes quibus actor intentionem suam stabilire contendit. Exceptio enim siue suaperueniens sit, ut dicitur, hoc est, à nouo competere incipiat, siue non, modò instituto commodet, admitti debet. Nec obstat, quod exceptio actione prior esse dicitur, nam quo ad originem id adseueramus. Sed nobis uera eius consideratio est ab exercitio, et quando apponi solet, quæ priuationis quodammodo speciem præ se fert habitu posterioris. L. Decem. ff. de uerbo. obliga. et L. de quare. ff. de iudi. Quare et actioni inesse uidetur, et quandocunq; superuenerit, obijci poterit, ne incassum, et citra aliquem usum oborta existimari possit, refert etiam Cynus in L. Peremptorias. C. Senten. rescindi non posse.

Rectè itaq; factum est quod etiam exceptio
pendente

DE APPELLATIONIBVS

pendente appellatione adquisita, ad eam actiōem elidendam obijci ualeat, quæ in priori iudicio erat mota, cuiusmodi est pacti conuenti de non petendo rem. in L. Iurispergentium. §. Pactorum. ff. de pactis.

Præterea qui inductam exceptionem apud priorem iudicem adserere non potuit, aliam in reddendis appellationum causis allegare permittitur, ueluti rem iudicatam non probauit, & deum exceptionem transactionis, solutionis, iurisiurandi, aut id genus aliam obtrudit, & est audiendus, ut quæ ratione utcunq; aduersatiua, causæ notio oppidō iuuatur & lucem recipit, præter hoc quod nemo pluribus defensionibus uti prohibetur. L. Nemo prohibetur. ff. de excepti. L. Nemo ex ijs. ff. de regul. iur. L. Dolus. ff. de except. rei iudi. et c. Nullus pluribus. Vbi Dynus. de regulis iur. in VI.

Quæ omnia probamus, si quādo in loco sunt, atq; ex his descendunt, eis uel adiuncta sunt, quæ prius proponebantur, nam si fuerint separata, & sic nouum capitulum respiciant, ea ut impertinentia nō admittimus, neq; enim actori, neq; reo, neq; disceptandæ etiam rei proderunt, quare iudicio

haud

Exceptio
nes extra
locū non
admitten
das.

haud includuntur. L. Si duo patroni. §. Idem Iulianus. ff. de iureiurando. & L. Si quis libertatē. §. si. ff. de petitione heredi.

Eiusmodi est exceptio compensationis in priori iudicio non obiecta, quæ reconuentionis uim magis habet secundum Baldum, quam ut coniunctis adnumeretur, aut sit aduersatiua. Quapropter ad appellationis negotium non attinet, quod pronuntiantis iniquitatem petit, & non pronuntiationis. Actus quandoquidem respectu rei controuerse iniustus esse poterit, etiam absque iudicis peccato. tractatur in L. Neque. C. de compensa. & in L. Eos qui de appellationibus. per gloss. in uerbo. uel iniustam. C. de appell.

Insuper spurius agente agnato condemnatus non potest exceptionem legitimationis obijcere, cum uti nouus homo ueniat, sed ineptus, quem admodum nec quasi dolo malo faciat, qui se tueretur, quæ exceptio prioribus non coniungitur.

Quod & tunc respondemus quando defuncto appellatore heres noua exceptione in appellationis prosecutione uti uelit, pro sua. n. persona atque ut nouus homo id facit, quare non est audiendus.

DE APPELLATIONIBVS

ea enim quæ materia separat, iudicio haud pos-
sunt conuenire, quos locos optimè ad hanc rem
quadrare Baldus scriptum reliquit.

Exceptio-
nes quò
propoz-
nendæ.

Quibus adijce, obiter tamen defensiones reor-
um ab excipiendo initium sumere, quare non suf-
ficit simplex facti narratio, per Bal. ad L. Si unus
§. Pactus. ff. de pact. sed opus est defensio profer-
ratur & suis numeris inclusa actorem petat, quo
casu non releuaret pacti, ne petas, exceptionem
comprimis adseruisse, & in altera instantia tem-
poris diuturnitatem sub eaq; præscriptionem os-
tendere uelle, nisi per modum excipiendi.

Tametsi Bar. æquiores sententiam plerunq;
ante alios interpretes, etiam ipso Baldo teste, se-
cutus, in L. j. uer. Quæro quid si. ff. de except. &
L. Si adulterium. §. Idem Pollioni. ff. de adulte. cō-
trarium sentiat, cui & lo. de imo. accedit. in L.
Dies cautioni. §. Hoc autem ff. de damno infecto.
à qua sententia & ipse Baldus non utatur admo-
dum discedere, in L. Edita actio. C. de ædend. ubi
permittit excipi quoq; per instantiam posse. Mo-
uet autem eos quòd ex facto propositio iudex æ-
què instrui possit, atq; si adiecisset, excipio, quo
ostendo

ostenso ius pro reo dicere nec minus ualeat. arg.
 L. si. C. de petiitio. hæredi. & L. iij. ad finem. ff.
 Nautæ, caupo. etc.

Veruntamen ne superuacuis contentionibus Vt exce-
 fenestram aperias, turissimum erit, non simplici ptiones
 facti narratione, sed excipiendi modo defensionis tutius op-
 nes tuas proponere, sic enim fiet, ut negotium ci- ponunt.
 tius expedias, & minus tædij laborisq; deuorare
 cogaris.

Habes, nisi me fallat opinio, quantumuis bre-
 ui ratione, quibus appellationis causas reddere,
 & uulnerato negotio καὶ ἁπλοῦς ἀδελφῶν adhibere
 possis, ca si diligenti animo reuolueris, non dubi-
 to, quin in foro uersantur sint aliquando profutura.

Negotium in appellationis cau-
 sa, quomodo testibus pbari pos-
 sit, ubi rursus dissidium est inter
 ius constitutionis, & canones.

CAPVT VI.

Veruntamen allegationes illæ in appella-
 tionis disceptatione cum citra probatio-

N nem

DE APPELLATIONIBVS

nem non ita profint, ubi is uincet qui & legibus, & rationibus ostenderit se aduersario potiorē, documentorum quoq; certam habere rationem oportet, eorum maxime, quæ testibus fieri solent, non enim literarum monumenta, aut adseueratio per coniecturas facta, semper nobis suppeditat fidem, quæ iuris nostri indubitātam opinionem iudici suggerat.

Alios testes in appella. produci.

Sæpiſſime autem contingit quod ad eam rem monstrandam cogamur anhelare, quæ antea fuit induc̃ta, atq; etiam probationi exposita, sed minus scilicet. Operæ precium est cognoscere, an etiam super eadem re noui testes adiri, atq; iuncti ueteres repeti iterum possint? quod & respondemus, neq; impedimento est. Auten. At qui semel. C. de proba. & ab origine, in Auten. de testib. §. Quia uero. colla. VII. ubi est, eum qui semel testes produxerit, eorumq; testificata didicerit, non habere licentiam ulterius testes producendi, id quod propter subornationem est constitutum, quam uis in testimonio eiusdem rei toties repetito accedere, non omnino incassum fingit.

Ex quo tamen præter necessitatem id euenit, in appellationibus exercendis à suspitione illa subor-

subornationis quodammodo desciscimus, cum quòd alia sit à priori causa, non quidem rei diuersitate, cum eadem habeatur quæstio, sed iudicij atq; instantiæ potius intuitu, ubi de sententiæ iniquitate plerunq; tractatur citra negocium principale. L. Non distinguemus. §. Cum quidam. ff. de arbit. L. Absentem. C. de accusa. & L. Cum apud Sempronium. ff. Iudica. solui. Bald. in L. Per hanc diuinam. C. de tempo. app.

Tum quod probi testes, quos in hanc partem vocare debemus, se non ita adornari patientur, ut obliuisci iurisiurandi, quod unum Deum ultorem habet, secus testificentur, quàm ipsis sit compertum. Insuper constitutioni tunc locus esse uideatur, quando causa apud idem tribunal exercetur, ut ad appellationis iudicem egredi non possit alij dicasterio præsentem. Quapropter & testes denuo iurare debent si in secunda instantia reproducantur, licet prius hoc super eadem quoq; fecerint. per gloss. & dd. in cita. L. Per hanc diuinam & Alex. in L. Heredes palam. §. Si quis. ff. de testa.

Sed hic rursus dissensio est inter iura. Porro ius ciuile testificationem admittit tam super ut-

DE APPELLATIONIBVS

teribus capitulis, quàm nouis, dummodo ex his oriantur, eisq; coniuncta sint, de quibus apud priorem iudicem est disceptatum. Canones uero non permittunt ut super antiquis capitulis iterum testes recipiantur, sed super nouis tantum, cum non modò in causa principali, uerum etiam in appellatione testis instrui possit, quid nam deponere deberet, quasi in nulla iudicij instantia adornationis insidias effugere, atq; imposturis cedere queamus.

Id quod adeo obseruatur, ut attestationibus semel publicatis, neq; super iisdem capitulis, neq; super contrarijs, uel eosdem, uel alios testes produci fas sit, in citato c. fraternitatis, ubi Card. Zabala & alij, de testib. & apertius in Cle. Testibus. eodem tractatu. Quod dissidium tametsi necdum sit conciliatum, sed ius civile in Caesaris foro, Canones apud Pontificem obseruandos non stri arbitrentur: Salicetus tamen secutus glossematicum in c. Fraternitatis, putat hoc sic fieri posse, ut Constitutio ad iuris Pontificij præscriptum accipiatur, quasi publicatis attestationibus, testimonium super iisdem articulis non debeat recipi, sed super nouis tantum, qui ex prioribus

Vtriusq;
iuris opus
nro quò
conciliari
possit.

ribus deriuentur, quam sententiam Bartolus re-
cti iudicij homo non improbat. Et Baldus ipse æ-
quiores esse adfirmat, eaq; de causa in æquitalis
foro retinendam, altera in rigidi iuris domicili-
um reiecta.

Quod sic accipe. Contra eum qui XX. au-
reos ex mutui causa persequitur, exceptio pacti
generalis, ne petas obijcitur, in appellatione ad
aliam allegationem recurritur, qua ius agentis
possit sarciri, iuuariq; pacti uidelicet ut petere
liceat, quod replicationis capitulum nouum qui-
dem est, sed causæ adiunctum, & his quæ in di-
scertatione sunt oppidò atq; in tempore subueni-
ens, quando ius exceptionis soluit, actorisq; in-
tentionem refocillat. L. Non exceptionibus. C.
de except. L. II. §. Replicationes. L. Exceptio.
§. si. ff. de except. & ab exordio institutionum,
de replica.

Cui rursus duplicationem, & illi triplicatio-
nem, & sic deinceps, subtextifas sit, modò in loco
habeantur, anteq; actis respondeant, quæ omnia
ad nouum capitulum pertinent, ab antiquo mi-
nus separatum, ubi non deductum deduci, & non

DE APPELLATIONIBVS

probatum probari, absq; ulla difficultate poterit,
ut est haecenus enarratum.

Ad antis
quū capis
tulū qñ te
fres induc
untur.

In antiquo capitulo plus scrupuli est, aut enim
in priori iudicio testes non sunt adhibiti, & eos
recens induci prohibet nihil, quod si adhibiti fuiss
sem, sed nō ritē, hoc est, solennibus posthabitis, et
denuo recipi poterunt, quod enim inutiliter est
factum, pro nō facto habetur, in citata Cle. testib.
& L. Hæc conditio. ff. de condi. & demonstra.

Ritē autē testibus receptis, negotioq; fundato nō
est alia adsecratione opus, sed poterit iudex ex
ijsdem actis probationibusq; sententiam proferre
causamq; de qua iā liquet, sine alia inuestigatione
diffinire, id quod superius me reficere memini.

Et uerum est, nisi aduersarius quesita defensio
ne ius illud actoris elidere, et iniquū esse quod pe
titur ostendere cœperit, quādo permissum est alit
os adducere testes, & quod prius manifestauit, quon
dammodo suffulcire, quam probationem obliquā
seu indirectam, propterea nostri cognominam, faci
cit enim utcunq; ne adumbrata ueritate succumba
bas, & quod tuum est consequaris.

Verbi gratia: Sempronium centum tibi ex stia
palatu

pulatu debere ostendisti, ut quia Marpurgi testi-
 pulante, ipse promississet. Interposita appellatiōe
 Sempronius testes inuenit, qui adserunt eum tūc
 temporis Cassellis fuisse, quandoquidem ipse ad-
 uersarius ius tuum ambiguum reddit, nouēq; pro
 bationi fenestram aperit, citra omnem subornatio-
 nis suspicionem, alios testes induxeris, quibus ostē-
 des & te & Sempronium eo tempore quo ex sti-
 pulatu inter uos conuenit, quemadmodum pro-
 posuisti, Marpurgi fuisse, & negocijs iam exerci-
 ta is pleniori ueritatis lumine, ut inquit Iustinia-
 nus, subuenire, refertur etiam in L. si. C. de testib.
 & L. Testium fides. §. Ideoq; ff. de testib. & re-
 petit Angel. Consi. LXV. llll. partis.

Aut testes in priori instantia sunt admissi, sed
 nihil effecerunt, causa adhuc in obscuro manente
 & non debent uel illi, uel alij exercitato olim ne-
 gocio subdi, facile enim est quod testificandorum
 moneri, et sic adornati uenire possent in iuris frau-
 dem, quod omnia synceriter et indagari & expe-
 diri statuit. in Auten. de testib. §. Sed quia multi.
 & Cle. Testibus. ut reliquos locos præteream to-
 ties inculcatos. Et tunc maxime procedit, si testi-
 ficationum amplius probaturo necdum sit facta
 copia, ut sciat quid nam præ se ferant.

Ad semel
 probatū
 denuo
 nō admit-
 tuntur te-
 stes.

DE APPELLATIONIBVS

Adeo ut etiam si contraria probatione id infirmare uelis,, ante publicationem secundum iuris rationem hoc facias oportet. Eadem enim subsistente causa subornationis, eadē debet esse prohibitio, in Auten. At qui semel. c. Series. de testib. ubi gloss. L. Illud. ff. ad legem Aquiliam. L. Si liberam. C. de nupt. & c. inter corporalia. de transla.

Qñ cōtra riu depo-
situri atq;
itē alij tes-
tes post
publicati-
onem ad-
mittantur. *Secus ubi ante testificata potuit quis scire quibus testem refelleret, quia inimicus atq; item si mu-
neribus corruptus deposuisset, aut falsum, quod
obliquē docebit, & audietur etiam facta publica-
tione. L. Diuus. ff. de rei iud. Bal. & Abb. in c.
Licet. de proba. & Bal. in Auten. At qui.*

Apud quem & alij casus sunt testimonia post
recipientes, non tam remoti, quam ob usum coti-
dianum aduertendi. Puta resignatis attestationsi-
bus absente parte, aut inutiliter, ut die nefasta,
aut per insidias, atq; in gratiā aduersarij, quā ut
contrarijs testibus porro non pateat locus, cum
probationum uia non sit angustanda, minus præ-
cludenda. gloss. in c. Testibus. de testib. & Cle.
Præcept. eo. Spe. in de testibus. §. Satis.

Idem

Idem respondemus si iudicis dolo testimonio-
nes fuerint suppressæ. 1o. And. in c. fraternitatis
de testib. aut casu perditæ, nam & isthoc uerita-
ti non debet esse detrimento, sed producturus ob-
tenta restitutione ex clausula generali poterit
uel priores repetere uel alios inducere. dd. in L.
Velui. ff. de ædend. Bal. in Marg4. uer. Atte-
stationes.

In causa quoq; criminali ualet iudex ipso accu-
satore nomina eorum ædente, uel inquirens, alios
aliosq; testes ex officio recipere etiam priorum di-
ctis manifestatis, & hoc, ne maleficium exemplo
in republica pernicioso maneat impunitum. Bar.
in L. j. ff. de questionib. Bal. in L. II. C. de abo-
litio. Inno. mc. Cum clamor. de testib. & Angel.
in de maleficijs. §. Processum publicatum.

Proinde quia matrimonia in humani generis
legitimam propagationem diuinitus instituta sin-
gulari fauore excipimus, et pluri nobis sunt quæ
ut subornationis prætextu impediri debeant, fa-
ctum est ut & in his iterum atq; iterum testes uel
super eodem capitulo recipiantur, & donec de
re liquet notio sit. c. Causam matrimonij. de pro-
ba. c. Sicut ex literis. de sponsalib. & c. Iudican-
tem. XXX. q. V.

In causis
matrimo-
nialibus
aliq testes
inducunt

DE APPELLATIONIBVS

Item super diuersis summis diuersi testes admittuntur, nam qui in primo iudicio ostendit, rem de his æris ualere, poterit in secundo probare eam XV. æris habere, etenim maior summa non red-
dit capitula sibi inuicem contraria, sed diuersa duntaxat, quæ aliam probationem non respuit, Bar. in L. Cum furti. arbi. Angel. & Alex. ff. de in litem iurando.

Quibus illud accedit cotidianum magis quam intricatum, eum qui testificata per exemplum aut iudicem ipsum, & non ex originali scripto didicisset, nisi fortè exemplum ab eo tabellione sit exaratum, extra subornationis suspicionem haberi, atq; ab alijs testibus non prohiberi. notat singulartiter Bal. in L. si. ubi & Io. de Imo. & Angel. in L. Si duobus. ff. Quemadmo. testa aperiuntur.

Probatio
ocularis
seu per fa-
cti euidẽ-
tiam.

Est & probatio per facti euidẽtiam, seu ocu-
lorum inspectionem, quam Azo omnium certissi-
mam uocat, ut non abs re Comicus quoq; dice-
re uideatur, pluris esse ocularem testem unum,
quàm auritos decem, ad quam & aduersarius est
adhibendus, quo ipso præsente fiat, ubi simili-
ter calumnie non est locus, ut quam res oculis
exposita

exposita nihil obscure superat, quare non solum publicatione, sed etiam conclusione allegandorum facta testes super iisdem articulis repetitis. Bal. & Sali. in L. Si quis testib. C. de testibus. Alex. in L. Publia. ff. De positi. & Bar. in L. Qui bona. §. Hanc stipulationi. ff. de damno infecto. Et habet locum secundum Archidiaconum in questione finium regundorum (de quo & Frontinus, & Aggenus Urbicus de controuersijs limitum aliquid tradunt) etatis, uirginitatis, oculorum, genitalium, impregnationis, pecunie numeratae, atq; uoletudinis corporalis.

Sed & minoribus iure prospectum est in hac re, qui etiam si didicerint testificata, poterunt restitutionem petere, ad novos inducendum testes, & quod probant, ijs quoq; accedit, qui litis sunt coniortes. Specu. in de dilationibus. §. Videndū. uer. in summa.

Quod in maioribus quoq; XXV. annis non semper improbamus, nam quoties iudex iustam causam uiderit, iuramento calumnie interueniente poterit in causa appellationis per beneficium restitu-

DE APPELLATIONIBVS

restitutionis postulatum alios testes super eodem capitulo recipere, per Inno. in c. Cum uenissent. de testibus.

Cautela
ut testes
alii iudicis
officio
interrogati
sint.

Quibus hoc etiam notatu non indignum adijce. Eum qui à testibus iterum inducendis propter adorationis suspensionem arceatur, maxime si examinantis neglectu parum diligenter & rite sint excussi priores, testes quos adhuc habet iudici nominatim exhibere posse, & urgere quo ad maiorem ueritatis indaginem ipse eos ex officio interroget, atq; his sic curatis discedat, & ualebunt testificationes in hunc modum impetratæ. apud Bal. in L. Ampliorem. C. de appella. Inno. in c. per tuas. de testib. Rho. in Rubri. de arbitris. colla. XIX. reliqua huius farine colligit And. Barbatius. ad Bal. in L. Per hanc diuinam. C. de tempo. app.

Præter hoc quod non solum publicatis testibus, sed etiam post conclusionem eorum quæ disceptantur, atq; item à sententia lata, in XX. usq; annum per restitutionis beneficium admissus probari poterit testes falsum dixisse, ut refertur in c. Ex tenore. de testibus. & c. Cum uenerabilis. de exceptio.

Vbi neq; omittendum uidetur cuius Cynus monet, fieri enim potest ut appellatione iustificata, Cuius sit probare
 (reus enim est qui eam interposuit, aut etiam actor, & cardo negocij in exceptione necdum ostensa uersatur) de principali causa haud dum lique-
 at, & ne diutius hæreas, cuius nam sit hoc casu probare, constat eum recte uincere qui legibus et rationibus se potio-
 rem ostendit, qua propter ut principale negocium procrastinationem interim recipiat, quicunq; in eo superior atq; uictor esse cupit, non probatum probet, adeoq; causæ causas reddat oportet, ita enim fiet ut non tantum super appellatione, uerum etiam de re principali semel pronuncietur, secundum ea quæ habentur in L. Hereditatis. C. Quibus non obstat long. tempo. præscript. & Bal. in L. Hi qui ad ciuilia. C. de appella.

Testes quomodo repeti poterunt, atq; item instrumenta, & iudicem ut uerum deprehendat testes posse interrogare.

CAPVT VII.

DE ijsdem testibus reuocandis, non modo quia facilius aut corrumpentur muneribus, aut

DE APPELLATIONIBVS

Testes
minus fo-
lennter
examina-
ti repe-
tuntur.

bus, aut instruuntur, plus difficultatis est, uerum etiam quod periurij periculum sepius parturire solet, praesertim si ex interuallo repetantur, & secus quam antea deponere testimonium praesumpserit. Quam rem ut cerio teneas, sic distinguenda uenit. Aut testes primo rite non sunt recepti, uel examinati, & nihil prohibet eos super antiquis capitulis etiam apud eundem iudicem, ne dicam alium, reproduci, & in ueritatis subsidium quod ipsis compertum est detegere. dd. in l. Si quis testibus, C. de testib. Abb in c. Ex tenore. & in c. Cum causam, de testib. Io. And. in addi. Specu. de test. §. VI. uer. Item quari debet. & est in Clc. si. de testib.

Idem fieri potest, si ex insidijs uel negligentia examinantis capitulum aliquot sit omissum, uel interrogatoria posthabita super quibus similiter fuerant excutiendi. Io. And. in c. Praesentium. de testib. lib. VI. Alex. Consil. CLXXII. uisis, & oportunè discussis. uolu. II. Et Lanfrancus in c. Quoniam contra, uer. Non est praetermittendum. de proba.

Aut nihil in testibus omissum est, quod ad examen rite

men ritè factum pertinet, & ex interuallo nō potest repeti etiam uolente iudice, ad hoc ut testimonium suum uel suppleant uel emendent, cum id sine declaratione haud ita fieret, iuxta c. literas. ubi gloss. & dd. in uerbo. Purgauit. de præsumptionib. Sed ad declarandum quod testificatus est, aut causam eius reddendam petenre parte, atq; item iudice exigente tutò repeti ualet, ne obscuritas iudici remoram faciat, & disceptando negotio intercedat. Bar. in L. Repeti. ff. de questio. gloss. & Angel. in Auten. de testib. §. Quia uero. & Card. in Cle. Testibus. de testi.

Testes ex interuallo dicti sibi declarare poterunt.

Et hæc declaratio sit expositiua dicti testimonij, non peremptoria, ne illud ambiguum reddat, cum ei aduersetur, porrò declaratio illa petita facit ut testimonium in suspenso sit, expositionemq; desideret, & nisi per hanc iuuetur, nullius erit momenti. c. Cum bonæ. de proba. sentit. Bal. in Auten. At qui semel. C. de proba. & Anto. de But. in c. j. de iudi.

Et testis qui ut ob declarationem faciendam eius quod obscure dixit, aut reddendam causam uocatus repetitur, non est cogendus denuo sacramen-

DE APPELLATIONIBVS

sacramentum prestare, sed ad id quod dedit, iussa exequitur. Bal. in Auten. Hodie. C. de iuracal. Bar. in L. Heredes palam. Vbi & Alex. ff. de testa.

Quamuis autem in L. si. C. de testibus Bal. sentiat, testes qui in secunda instantia repetuntur iterum debere iurare, nisi forte ad declarationem faciendam id fiat. Abb. tamen Panor. & Felinus in citato c. fraternitatis, tunc illud probant, quando testes super tota causa non iurassent, aliis enim ad iusiurandum haud sine adigendi, sed intuitu prius dati, ueniant examinandi.

Testes ex continenti uariare permittuntur.

In continenti uero (quod intelligimus etiam si alio die uenerit) testis absque religionis detrimento testimonium emendare, ambiguum enucleare, ac quod deest supplere poterit, & si animo corrigendi id faciat, aliud deponere, & sic uariare, quod est citra sacramenti offensam, cum in eodem adhuc consistat actu ad quem est accitus. Bar. in L. Quicquid adstringendae. ff. de uerbo. obliga. gloss. in L. Planè. §. Si eadem. ff. de lega. 1. gloss. in c. Præterea uer. in continenti. de testib. cogen. Bal. in L. Lecta. ff. Si certum petat. condi. & Abb. in c. Nostra. de testib.

Et quod neq; eorundem, neq; aliorum testium
inductio super ijsdem articulis secundum iuris
regulam fieri possit, temperamentum recipit in
casu, quo litigatores utroq; ad sensum
præbent, ut ad testificationes iterum debeat esse
recursus, cessante adornationis suspitione, unde
fit ut prohibitio quoq; cessare debeat. L. Libero-
rum. §. j. ff. de ijs quæ no. infā. arg. L. fin. ff. de te-
stib. & c. Præsentata. de test.

Ex partiū
consensu
testiū fit
reprodu-
ctio.

Idem iuris est in Chartaceis documentis, quæ
ob fidem receptam suspitioni non subijciuntur,
quare produci poterunt quodcumq; opus sit,
uocato ad hoc aduersario, non solum in qua-
cumq; litis parte usq; ad conclusionem, sed etiam
in appellationis iudicio, nec firmè est quod in
hoc genere probationis plus lucis adferre soleat,
cognoscendis rebus, atq; instrumenta in perpe-
tuam actorum memoriam solenniter confecta,
gloss. & Sali. in Auten. At qui semel. C. de pro-
batio. c. Cum dilectus, de fide instru. Iano. in c.
Cū uenisset. de testib. & in r. Pastoralis. de causa
poss. & propt. & in c. Quoniam contra. de pro-
ba. Bart. in L. Peremptorias. C. Sen. rescind. non
posse. Bald. in L. Si quando. C. de test. Paul. de

Instrumē-
ta repro-
duci pnt.

DE APPELLATIONIBVS

Cast. in L. ueluti. §. Hæc uox. ff. de æden. et Specu. de instru. edi. prætream.

Iudex ipse
testes pos-
terit pro
ueritate
interrogare.
re.

Veruntamen & aliæ rationes sunt, quibus ad causæ cognitionem penitus uenire datur, sine litigatorum opera, quod ad iudicantis officium spectat, cuius interest prius causæ notionem habere, quàm de ea pronunciet, idcirco quod partibus deest ipse supplere non prohibetur, in his maximè, quæ ad actorum declarationem pertinent, utcunq; facti naturam sapiant, cuius questio iudici non subijcitur, sed iuris tantum, ut sciat quid ex legibus, & constitutionibus decreti conueniat, uti in L. singulari uidere est. C. Vt quæ desunt aduo. partium. Iud. suppleat.

Siquidem fieri potest ut etiam probatione facta, adhuc aliquid in ea desideretur, absq; cuius cognitione quodammodo iudex hæreat, inscius, in quam nam partem ius tuto impertire debeat, testes itaq; pro religione sua iterum interrogare poterit, & maiorem ueritatis indaginem expi- scari, non quod ipse uel non probatum probare, uel facti propositi inquisitionem litigatoris nomine suffulcire uelit, sed quo ex inducta proba-
tione

tione, scrupulum inter considerationem iniectū
eximat, & pronunciaturus nulla disceptando=
rum remora impediatur.

Quas interrogationes non solum erga testes, sed
etiam in litigatores facere est permissum: ut rei fi
niendæ uel ex æquitate accedat, quod eam citius
inuet, & ueritatem (quam ex profundo puteo
pleranq; petere cogimur) eius, in apricum po=
nat. Bal. in L. fin. C. de æden. & in L. si. C. de re
iudi. & in L. singulari C. Ut quæ ad hoc. desunt.
Bar. in L. Si quis libertatem ff. de peti. heredi.
Inno. in c. Per tuas. de testib. & Specu. de testib.
§. VI. uers. datis.

Nouas allegationes in prouoca
tione ab interlocutoria non reci
pi. Atq; etiā reconuentioni in ap
pellationibus locum non esse.

CAPVT VIII.

DE appellatione quæ ab interlocutoria sen
tencia interponitur, hic nihil inculcabo,
ne mihi occinatur, quod dici solet, οὐκ ἔστιν ἔτι
ἀναγκαῖον, quamuis, etiam si fieret, fastidium fortè

DE APPELLATIONIBVS

non ita generaret, ijs præsertim, qui stomachos suos ad publice, simul atq; priuatim commodaturam adsuæ faciunt, & rursum illud Platonis quædraret, δ'is καὶ τῶν καλῶν.

In appel.
ab interlo-
cutoria
nouæ alle-
gationes
nō fiunt.

Sed illud saltem referre instituimus. Ex quo necessum est, ut in appellationibus ab interlocutione causæ exprimantur, grauamen inferentes, quæ & ipse porro inter iustificandum exerceri debent, reliquis non nominatis, quatenus in facti quæstione consistunt, apud priorem iudicem remanentibus: non esse quod in huiusmodi appellationis genere nouæ allegationes admittantur. Est text. in Cle. Appellanti. de appell. & L. Generaliter. §. Si iudex. ff. de reb. creditis. Bart. in L. Eius qui. ff. de appell. recip. & c. Cardi. de appella. in VI.

Id tamen quod non procedit in appellatione à sententia, cuius grauamen per diffinitiuam irreparabile est, quemadmodum, si iussus sis quæstioni subdi, aut torqueri: uel, ut alteram ex secundo decreto in bona tua ire patiaris: uel, si interlocutus sit iudex te proscribendum, atq; id genus alijs sentencijs quæ ad diffinitiuam quàm proximè accedunt, ubicunq; enim par ratio est, idem

idem ius quoq; censemus, iuxta L. Quæsitum est
 ff. Ad legem Aquiliam. L. Si postulauerit. §. Ra-
 tio. ff. de adulte. L. Nauta §. si. ff. Nautæ. caupo.
 & §. Istas Insti. Quod cum eo.

Idem respondemus si iudex allegantem audire
 noluiſſet, nam tunc ostendere, quod probatum
 non est haud prohibetur, ut Bal. autor est in L.
 Per hanc diuinam. C. de tempo. app. quamuis hoc
 capitulum non prorsus habeatur nouum, cum pro-
 uocationi causam dubio procul dederit, magis
 conuenire uidetur si noua exceptio, uel tale quid
 piam ex aduersarij allegatione oriatur, nam ad iu-
 stificandam uel impugnandã appellationem utiq;
 adhibere poterit. arg. L. Tale pactum. §. Qui pro-
 uocauit. ff. de pactis. & L. Siue manifestus. §.
 Tamdiu. ff. de condict. furt.

Postremo illud quoq; obiter tamen aduerte, Reconuen-
 tionem apud iudicem appellationis non esse locum. Nouum enim plane est capitulum ab
 antiquo non pendens, quod propterea sub eius iu-
 risdictionem, quam per deuolutionem solum ha-
 bet, non est relatum. Præter hoc quod impossi-
 bile sit reum si appellasset, posse reconueniri, cum
 iam ab initio sit conuentus.

Reconuen-
 tio in ap-
 pellationis
 causa nō
 fit.

DE APPELLATIONIBVS

Proinde actor si & ipse prouocasset, partes rei in exercenda appellatione sustinet, similiter nõ reconuenitur, quare frustra instauraretur reconuentio, cui ne uer respondere cogretur, apud Cynum, & Bal. in L. Per hanc diuinam. dd. in L. Singulari ff. Eum qui appell. in prouin. defend. & L. II. §. Legatis. ff. de iudi. L. Ad cognitionē. ff. Ex quibus caus. in poss. eat. c. j. de caus. pos. & proprie. Bar. in Auten. Et consequenter. de sen. et iurisd. omnium iudi. Soccinus in, de fallen. regula. CCCXXXII. uer. Fallit in omni appellatione.

Et licet Angelus in citata Auten. Et cõsequenter refellat Baldum, quasi reconuentio coram iudice delegato propter communem partium consensum fieri possit, atq; item per uim exceptionis sine nouo libello. Soccinus tamen in allegato loco. uer. Fallit quando conuentio, ex Baroli sententia id non probat quod & Maria. Soccinus scilicet in Consil. XXXVIII. Pro decisione. uer. Principaliter moueor. I. uolu. atq; idem Bar. Soccinus in Consil. XLI. Antequam ad questionem prædictarum decisionum etc. uolu. I.

¶ uer. a

ἀνακρίφαλαίωσις eorum quæ tam
ab appellatoribus, quàm ijs con-
tra quos prouocatum
est, obseruari cō-
uenit.

CAPVT IX.

Fortassis ère foret, priusquam Colophonem
huic cōmentationi adderemus, exemplum
aliquod ob oculos eorum qui Tyrocinium in iu-
re faciunt, appellationis et interponendæ, et
exercendæ, ponere, quo non secus atque formula al-
liqua uterentur, in hoc disceptationis genere pe-
riculum facturi, uerum cum pleni earum sint libri,
qui de ratione litigandi à formularijs scripti, cir-
cumferuntur, superuacaneum existimaui nocturnas
Athenis inferre, et temporis iacturam magis appa-
rare, quàm studiosis prodesse.

Ideoq; repetenda mihi saltem uidentur, quæ
appellatori non tam in reddēdis appellationis cau-
sis, quàm in ea interponenda obseruare conuenit. Appella-
tor quid
obseruan-
dum.
Atque ex diuerso, quid appellato incumbat, prola-
tam sententiam defensuro.

Comprimis autem qui prouocare maiorem ius

DE APPELLATIONIBVS

dicem animo uoluit, sententiæ naturam considerare debet, si etiã prouocationem admittat, quod tunc facile constabit, ubi cognouerit à quibus sentencijs appellare non liceat. apud Bar. L. In maioribus. C. de app. & Specu. de app. §. In quibus.

Deinde si non apud acta ipso die uoce appellauerit, sed ex interuallo, aut à sententia interlocutionis, ut intra X. dierum tempus id fiat. Autem. Hodie. C. de app. & c. Anteriorum. II. q. VI.

Tum & grauaminis causam libellis appellatorijs & eam ueram inserat, ne si temerè aut per calumniam ad salubre illud appellationis præsidium confugisse te appareat, non solum litis sumptuum detrimentum pati, sed etiam constitutionis poenam subire cogaris. L. Eos qui. §. Ne temerè. C. de app. & L. Ab executione. §. Sciant. ff. Quorum app. non recip. c. Cum appellationibus frivolis. de app. in VI.

Quarto, coram iudice à quo prouocare debes aut si eius non sit copia, in publici tabellionis conspectu, de quo tam aduersarium, quam iudicem ipsum certiore reddere opus est, ne ignorantie prætextu

prætextu sententiæ executionem remq; nouam
præsumat. c. si ubi dd. de app. Cy. in L. II. C. de
ijs qui propt. met. iud. Card. in Cle. j. de app. &
Bal. in L. Aperitissimi. ff. de iudi.

Quinto, superiorem iudicem prouocare con-
uenit, idq; gradatim, atq; item plures alternati-
ue, sic tamen ut intra X. dierum spacium decla-
res, quem iudicem tibi esse uelis. Bal. in L. Aper-
tissimi. C. de app. gloss. & Io. And. in c. In alter-
natiuis. de regul. iuris. in VI.

Sexto, libellos dimissorios, quos ἀποσώλως
uocamus, intra XXX. dierum tempus tibi da-
ri, instanter & sæpius petas, efflagites, ut qui por-
tio quædam sunt ipsius appellationis. in L. j. ff. de
libel. dimisso. L. Præses. C. de app. c. Personas. de
app. et c. Quamuis rigor. in Cle. de app.

Septimo, Est ut instructus uel per procurato-
rem uenias, appellationiq; exercendæ intra pri-
mum annum extremas manus imponas, quod si
fieri minus queat, secundum fatale tempus tibi re-
liquum atq; competere decerni facias, aut si illud
quoq; non sufficiat, probato impedimento tertium

O s annum

DE APPELLATIONIBVS

annum tibi per restitutionem dari rogites. Auten.
 Ei qui appellat. C. de tempo. app. & ab origi-
 ne. in Auten. de ijs quæ appella. ingred. §. j. col-
 la. V. L Sed & si. §. Sed cum fortè. & §. Quo-
 tie s. Ex quib. caus. maio. & c. Si duobus. ubi In-
 no. de app.

Ostendo, In reddendis appellationis causis
 impigrum adeoq; uerum te esse oportet, & sen-
 tenciam uel ut iniquam, uel ut nullam impugna-
 re. Ad quod si inducta causa non satis uirium ha-
 beat, aliam poteris subrogare, & propositum tus-
 um legitime ostendere, idq; uel alijs accitis testi-
 bus, uel nonnunquam his quos ante dederas, re-
 petitis. dd. in L. Per hanc diuinam. C. de tempo.
 app. & Auten. At qui semel. C. de probatio. &
 à nobis quantum satis ferme est, hætenus rela-
 tum. Cuius etiam Specu. monet. de app. §. Quali-
 ter, & deinceps.

Appellas
 to quid
 obseruan-
 dum.

E regione quoq; poterit is contra quem pro-
 uocatio interponitur, qui ob id appellatus uulgo
 dicitur, oculatus esse ne appellationi citra neces-
 sitatem cōcedat, & iudicatū ipse uel impediatur, uel
 intolerabili comperendinationi exponat, pro sen-
 tencia

lencia itaq; modò in eius commodum sit prolata,
non se ius aq; promeritis pugnet, causas statim
exponens propter quas appellationi ut temere,
frivolæ, ac in negocij duntaxat p. o. rasi natione
interpositæ, non sit deferendum, ut quã ius ipsum
non recipiat. c. Cum appellationibus. Et c. Per-
uenit, de app.

Quod si neq; his neq; alijs exceptionibus. puta
quia appellatio uoce interponatur, cū scripto id
aut libellis oblati fieri debeat, aut præstituto tem-
pore neglecto, et his similibus, eius cursus quin ad-
mittatur, præpediri nequeat, tunc urgendum a-
pud iudicem est, quo tempus illud prosequendi
appellationem à iure datū, breuius indicat, quod
facere ipsum posse dudum est relatum, adeo ut si
posthabitu sit à litigatore appellatio deferatur
Et sententia in rem iudicatam transeat. Auten.
Ei qui. C. de tempo. app. c. Si appellationem. Vbi
Cardi. in Cle. de app.

Proinde negocio intra fatale tempus non fini-
to, sed in tertium annum absq; temporis restituti-
one protenso, aut si appellans in ultimum men-
sem fatalis anni nihil præstulerit, permissum est
aduersario

DE APPELLATIONIBVS

aduersario super desertione agere, & petere quo
sententia per officium executioni committatur,
apud Io. Fabri in citata Auten. Ei qui. ubi & dd.
& Spe. de app. §. Nunc breuiter. uer. Itē fallunt.

Præter hoc, quod si appellator nolit quam in-
terposuit appellationem exercere, & prosequi,
sed magis sententiæ parere contendat, & foris
inter sit appellati maiorem iudicem de appellatione
cognoscere, ut uel sumptus litis, uel sententiã
adiudicatoriam consequatur, poterit inuito ad-
uersario appellationem exercere, & quantum es-
ius interest prosequi. dd. in L. fi. C. de app. Inno.
in c. Ex ratione, & in c. oblatæ. de app. Bar. in
Auten. Ei qui. C. de tempo. app.

Atq; ut semel dicam, appellato omne ius suum
in hac instantia quæ ipsi communis est contra ad-
uersarium inducere, & nihil non attentare (mo-
do iniuria absit) quod allegationes eius pessundet,
sententiãq; prius latam tueatur, per omnia est
non solum concessum, sed etiam necessarium, re-
fert Bal. in additionibus Speculatoris. de app. uer.
fi. Officium iudicis. & uer. An inuito.

Reliqua ipse inuestigare poteris, & pro nes-
gocij cona

gocij controuertendi qualitate proponere, nos ex multis pauca saltem deligere uolebamus ad huiusmodi argumentum non omnino *ωάρεργα*, ne in ipsa commentandi breuitate, aut cotidiana omis-
misse, aut tibi prouehendi studia nullam ansam dare uideamur, nam qui manum de tabula iussit tollere, nolebat rem sic persunctorie & quasi oscitanter tractari, ut ab eorum præceptionibus, quæ necessaria esse uidentur putet abstinendum, sed ita laborem temperandum, quo sedulitatis suæ modum habuisse cognoscatur, & ab eo abstinuisse, quod licet nimium non sit, argumenti tamen tractandi rationem etiam desideratū non impediat.

Iudicem appellationis ut pronū-
ciare conueniat, & utra sen-
tenciarum executioni
subijcienda.

CAPVT X.

Strabo Gnosius in libro quem de orbis situ, Colopho
hominumq; moribus inscripsit, inter alia sci-
tu digna, refert Colophonios Ioniz incolae non les.
solum milite naualis expeditionis, uerum etiam
equite adeo præcelluisse, ut nullum ferme bellum
posset

DE APPELLATIONIBVS

posset Colophonij copijs ad id non accitis, expectari, unde & prouerbij uice circumferri solitum, κολοφῶνα ἐπεδύκει, in re accedente sine qua negotium confici nō potest, ita nobis quoq; ad absoluentum quod instituimus necessarium existimamus de sententia nonnihil adijcere, quæ in appellationis causa post ea quæ ulro citroq; deducta sunt, profertur, ut sine qua frustra fuerit tantū tædij, & uigiliarum in hocce iudicio deuorasse, insumpsisse, ut eorum obliuiscar, quæ in appellationis quasi subsidium comparata sunt, eiq; non impigre ancillantur.

Ex actis
iudex p-
nūciabit.

Iudicis itaq; est rei hætenus controuersæ ad iuris amussim finem imponere, quod tunc rectius fiet, si actis diligenter, & quantum satis est expensis, non tantum quæ in prima, sed et quæ in altera instantia allegata, & demonstrata fuerint, ob oculos habens, ipse ius dixerit, & unicuiq; quod suum est, modò ex iure constituto modò ex bono & equo tribuere non cesset. Vbi hoc potissimum obseruare conuenit, ut ad ea quæ inter acta sunt relata, & utrumq; litigatorem respiciant saltem pronunciet, nam si alios perstrinxerit, nihil efficiet, sed nullius momenti sententiam effundet. Bar. in L. j. & L. II, C. de eden.

Ceterum

Ceterum cum in priori sententia examinanda
discutiendaq; bona negocij pars hæreat, alter si-
quidem eam iniustam, alter uero iustam esse inde
sinenter contendit, oportet iudex ex his quæ pro-
posita sunt de iure partium se instituat, ex quod
in appellationibus quærimus, inuestiget, emendan-
da uidelicet sententia prioris iudicis ne sit, an
confirmanda, quod tunc haud difficulter cogno-
scet, si de re quæ controuertitur certior reddi-
ditus, quid propterea iuris sit per omnia scrute-
tur, ita nimirum faciet, quod ad inquirendam
ueritatem pertinet, idq; ex officio quod alijsis-
mum gerit. L. is apud quem. C. de æden. L. Vbi
autem non apparet. §. j. ff. de. uerbo. obliga. &
L. j. ff. de iurisd. om. iudicum.

Vt senten-
cia prior-
is iudicis
discutien-
da.

Sed de eo quæsitum est, si quando prior sen-
tencia confirmatur, illa ne quam in primo iudicio
prolatam esse constat ex quo subsistit, an potius cō-
firmatoria seu quā appellationis iudex dedit, ueni-
at executioni cōmittenda? Ad quod hac distinctiōe
opus est. Aut enim causis appellationis plene ueti-
latis, sed ad infringendū pronūciatū haud suffici-
entibus, calculū suū iudex adiicit, et sententiā com-
probat expressim, bene uidelicet iudicatū, et malē
prono-

Vtra sen-
tenciā
executiōi
mandāda

DE APPELLATIONIBVS

prouocatum, & illam suam sententiam confirmatoriam iudex appellationis exequetur, is maxime qui est ordinarius, eiusq; autoritatem habet. Aut confirmatio illa tacite est facta, quia uel tempus est decursum, uel aliud prætermissum, propter quod rata manet sententia, præter hoc quod noua rei cognitionem desideret, & rem iudicatam metur, quo casu eius executio ad priorem iudicem remittitur atq; spectat, is enim ad quem prouocatum erat, de causa plenius cogniturus, eam intra sua septa oclusam inuenit, quare nihil notionis habere potuit unde censuram sententiæ antea late adhiberet, qua propter citra nouum calculum eadem manet quæ prius fuit, atq; item eiusdem iudicis, ad quem pro executione legitime facienda fit causæ remissio. refertur in L. Eos. L. Practicimus. per Cynum. C. de app. L. Furti. §. j. ff. de ijs qui no. infamia. Auten. Ei qui. C. de tempo. app. & Auten. Si quis litigantium. C. de Epis. audi. Bar. in L. Tale pactum. §. Qui prouocauit. ff. de pactis. Et colligit Papiensis in practica sua. de forma sententiæ in causa appellationis.

Fieri etiam poterit ut eadem sententia ex parte ueniat confirmanda, & ex parte corrigenda,
contra

contra hoc, quod sententiam indiuiduam, neq; se-
parationem recipere dicimus. L. In hoc iudicio.
ff. familie hercescundæ, quo casu ne impingas, o-
portet sententia, secundum sui naturam, in certa
capita diuidatur, ex quibus aliud probes, aliud au-
tem corrigas, et tot erunt sententiæ, quot capi-
ta, tantum abest ut eius fiat diuisio, sed singula
capita singulas sententias efficiunt. Vt Plautius
condemnatus nomine XX. solidorum, quos L.
Titio in auro puro puto soluere debeat ex legati
causa: et interposita appellatione constat legatū
hoc quidem à Plautio relictū, sed nō in auro puro
puto. Cognitione itaq; habita, diuidenda erit sen-
tencia & illa confirmanda, hæc autem emendan-
da, ne utile ad inutile quoq; succumbere cogatur
& vires perdere. L. Etiam. ff. de minorib. c.
Raynaldus. extra. de testa. & Bar. in L. Am-
pliolem. C. de temporib. app. & Bal. in L. j. C.
Ne liceat tertio prouocare.

Sententia
qñ partim
cōfirmari
& partim
corrigi
possit.

Insuper de ratione pronunciandi non omni-
bus æquè constat. Quamuis enim pleriq; omnes
interpretes iuris in hunc modum per appellationis
iudicem pronunciari posse opinentur. Male
iudicatum esse, et bene appellatū, quasi secundum

DE APPELLATIONIBVS.

Quo pro-
nunciandū

ea quæ exprimuntur, aut absolutio, aut conde-
mnatio, perinde atq; iusto pronunciato requi-
ritur, includi intelligiq; uideatur: Bartolus ta-
men, ut apertus esse solet, & à furo quantum
profectio patitur, alienus: tutius esse arbitratur,
ut non sit quis simplici illo pronunciato conten-
tus, quo dicit: Male beneue iudicatum, & bene
maleue appellatum, sed adiiciat. Et L. Titium
condemno, uel absoluo, secundum negocij exi-
gentiam de quo est controuersia, ut sic conde-
mnatio, uel absolutio expressim quoq; adcedat,
ne in sententia quid desideretur, & uicio subia-
ceat.

Id quod & ipse probarim in ea maximè sen-
tencia, qua idipsum per priorem iudicem disertè
non esset factum, sed ad æquiualens ueniret re-
ferenda, quo extra uicij suspicionem habeatur.
Bar. in L. Offilius. ff. de legatis. III. L. Eos. C. de
appella. L. Quod si fortè. Vbi & Alexan. ff. de
solutio. gloss. in L. Præses. C. de senten. & in
terlo. om. iudi. lo. Calde. in c. Significauerunt. de
exceptionib. & c. Raynaldus. de exceptio.

Vbi eius quoq; monendi sumus, non absur-
dum

dum fore si iudex appellationis priorem senten-
 tiam reuocaturus, improbaturusue causas adsi-
 gnauerit, quarum consideratione illud faciat. Ita Causa ut
sententiæ
inserirur.
 enim fiet, ut minus existimationi eius qui antea
 pronunciauit, decedet (modo imputandum cui
 sit ex iuris regula minus dijudicasse, qui citra
 culpam latam, in ius litigatoris solum peccasse
 uideri possit, utcumq; quod potuit, interim præ-
 stitit) id tamen quod in foro Pontificio usurpa-
 tur magis, quam uulgo, nisi Consistorij moribus
 habeatur receptum. Secundum c. Cum Bertola-
 dus, nec non gloss. & ad. in c. Sicut nobis, de
 re iudi. Et temperamentum ad illud præbet quod
 in nullis non dicasterijs frequentatur, sententiam
 sine causa inserta tutius proferri. Parum enim
 abesse, quin ex ea disertè expressa possit subuerti.

His adde à sententia quæ nullius est momen-
 ti, non opus esse ut prouocetur, per se enim haud
 subsistet. Qua de causa, oculatus iudex esse de-
 bet, ne appellationi per imperitiam nonnihil de-
 ferat, aut concedat, pronunciet itaq; nulliter iu-
 dicatum, & superuacaneè prouocatum. Quam-

DE APPELLATIONIBVS

uis in casu quo de nullitate non ita constat, nisi
comparatum sit, ut nulliter & male iudicatum,
coniunctim adseramus, in L. Quædam mu=
lier. ff. Famil. eriscund. L. Nomina=
nis. C. de appell. Bald. in L. j. C. Quan=
do prouo. non est necesse. Angel.
in L. Si expressim. ff. de ap=
pell. & Imol. in L. Cum
quærebatur ff. de
re iudi=
cata.

*

FINIS LIBRI III.

de Appellationibus.

DE SUPP.

115

DE SVPLI

CANDI VSV, ATQVE
*aduersus rem iudicatam
restitutione.*

LIBER III.

Quando appellatione prohibi-
ta, ad supplices libellos recurren-
dum sit, & quis eorum usus.

CAPVT I.

MAXIMVS TYRIVS

Philosophus Platonius in eo
sermone quo uitam actiuam,
meliozem esse contemplatiua
differit, magni negocij esse pu-

tat, perfectam uiuendi rationem inuenire, simul
atq; hominem perfectum, adeo usq; omnibus stu-
dijs inopiam quandam commisceri, quæ non si-
nat ea pulchritudinem illam contingere extre-
mam: Hominisq; ingenium rem nullam perpetuo
probare, at semper esse querulum, præterea mo-

P

3

rosam

DE SUPPLICAN. VSV

Homo
semper
querulus

rosam, ac proprijs etiam rebus minime contentū,
quod & ijs perspectum fuisse qui Rempublicam
legibus componere instituerunt, ille statim cogno-
scit, cui sedulitas illa in mentem uenit, qua toties
prospectum est ut unicuique quod suum est citra
iniqui suspicionem obueneri possit, ut sic lex per-
suasione quadam salutis in cōposito ciuitatis mo-
re, decoraq; administratione consistentis quenc;
capiat, sine qua inanis saltē scriptura esset, & ab
ociosis excogitata uiuendiratio, quā nec ipsi prae-
stare uellent, quae & Philosophorū quorundā est
Respublica sine publico rerū usu ad umbratiles
duntaxat concertationes redacta, Vtopia, si dijs
placet, quandoq; profutura. Nos optimarū legum
ministerio ciuitatem rectē cōstitui sentimus, quae
utentium uirtus custodit, quae ab ratione exoritur
atq; exercitatioe conualefcit, quae statim te doce-
bit, quā necessarium fuerit, etiam non unum re-
medium ijs polliceri, qui se iudicato laesos, onera-
tosq; conquaruntur.

Quā salutare autem sit illud atq; commune
prouocationis praesidium, & quibus modis expo-
situm, hactenus quantum ad cōpendij methodum
ettinet, enarrauimus, uerū quia intra certos fines
est con-

est contractum, quo procacitas eorum compesce-
retur, qui in ipsis litibus lites querunt, atq; ut ne-
mini non negotium facessant, saligunt, proq; de-
licio habent, ne alijs quoq; nō ita meritis, illud in-
stitutum sit fraudi (in cōmunem siquidem Reipu-
blicæ utilitatem leges constitutionesq; sunt com-
parate, tātum abest, ut casses esse debeant, quibus
boni quoq; intricati, non possint ullo pacto iuua-
ri, exq; summo iure, summa iniuria nasceretur,
contra omnē ciuilis & sociæ uitæ rationem) pla-
cuit quidem intemeratam eorum seruare existima-
tionem, quos legislator præstabiliores cēset, quā
ut uel iniquē, uel minus ex legis præscripto, quē
pronunciando grauari uelim, ueritatem quidem
cunctis præponent, honestumq; cum Antigono
habebunt quod honestum est, & iustum quod ius-
tum, neq; ad dextram neq; ad sinistram teme-
rē declinaturi. At cum diuinum potius sit quam
humanum omnibus horis æquē sapere, præ-
sertim ut nunc sunt homines, quibus ipsa di-
es quandoq; parens, quandoque nouerca esse
solet, iuxta illud: ἄλλοτε μὲν γυνὴ πᾶσι
πατρὶς, ἄλλοτε μητὴρ. Haud oportebat
confidentiam illam in Republica ad iusticiæ
P 4 stateram

ut iudiciū
existima-
tio cōsers
uetur.

DE SUPPLIC. VSV

stateram, atq; regulam administranda, cui præiudicialem esse, & bonos, atq; malos iuxta haberi.

Supplicandi
di usus.

Quapropter egregiè constitutum est, ut si ab alicuius iudicio provocare non liceat, in quo tamè lesum te, grauatum ue contra iuris, aut boni & æqui benignitatem adseris, adhuc suffugium in Republica inuenias, quo iuuari atq; innocentie tue causas exponere possis, supplicandi uidelicet rationem atq; beneficium, in appellationis quodammodo subsidium comparatum, Ex quibus sollicitudo eorum apparet, qui urbem legibus formare, & ad æquabilitatem quandam redigere conati sunt, tantum abest, ut in ea minus quàm per legem competeat, secum actum conqueri posset quisquam, aut quasi iusticiæ ope destitutus, communes hominum suppetias, & contra iniuriam auxilium ei denegetur qui iustè deprecatur. L. j. C. de sen. Præf. Præto. §. si. Insti. de ijs qui sunt sui uel alie. iur.

Supplices
libelli.

Vtilis itaq; non tantum sed & necessarius est supplicandi usus, tunc maximè quando à graui mine releuari cupis, cui per commune appellationis auxilium non subuenitur, Hinc fortè sumptus quod

quod ueteres et pro rebus bene gestis iusticiū in-
dicere, quo à litibus tractandis aliquā diu cessare
tur, & supplicationes fieri dijs suis in gratula-
tionem uolebant, ut apud Liniū in X lib. ab
urbe condita, ita si quid periculi humano auxi-
lio non ita auertendi imminebat, supplicatione
indicta superis committandū precibus offereba-
tur. Quare supplicationem nostri libellos di-
cam, quibus superioris benignitas ad submouen-
dum grauamen imploratur. Et aduertere est gra-
uamen illud non unius considerationis esse. Nam
aut per sententiam infertur, aut priusquam sentē-
cia sit prolata, & utroq; casu supplices libelli ha-
bent locum, tunc demum si appellationem inter-
ponere prohibearis, frustra enim ad extra ordina-
rium subsidium recurris, ubi ordinarium habes
expositum. Hinc est quod prouinciarū præsides,
aliq; minores iudices & Magistratus huiusmodi
libellos non recipiunt ut à qbus prouocare liceat,
secundum Innocentium, nisi in casu qui ad nobi-
le iudicis officium pertinet, neq; actionis iure ex-
pediri debeat, magis frequētato, q̄ ut à nobis admo-
dū inculcari opus sit, plenæ siquidem huiusmodi
supplicatiōibus omnes hodie sunt aulæ Principū,
plena oīa consistoria, usq; adeo nulla magistratus
P 8 domus

DE SUPPLICAN. VSV

domus est, quin l. bellis illis pateat, in rebus non solum exiguis, uerum etiam magni ponderis, per iudicis tamen officium & citra ullam facti scrupulosam indaginem expediendis, id quod ad uim subditorum compescendam, pacemq; publicè pro uehendam ualde conducit, dummodo unusquisq; iure potius experiri iubetur, quàm sibi ipsi uis dicere, & alterius rem, contempta legum maiestate interuertere: ut in L. Nec quicquam. §. Vbi decretum. ff. de officio Proc. sul. & L. Omnia quaecumq;. ff. de regul. iuris. de qua tamen nobis in presentiarum tractatus non est, sed de ea supplicatione, qua uel sententiæ periculum anteuortimus, uel ipsam sententiam latam retractari contendimus.

Aut enim apud eos iudices protracti litem su-
 Supplicat- scipere iubemur, qui forte parum erunt propitij,
 tionis an- & ueremur, ne de scripti iuris, aut statuti rigo-
 te senten- re succumbamus, ad æquitalis benignitatem de ui-
 ciâ usus. ctoria nihil dubitantes, neq; solliciti admodum,
 modo ne aliquid aduersi nobis & minus late ob-
 ueniat, Et forte defensor, quem prius accedere de-
 bemus, eodē hæreat lato, iusticiamq; impertiri no-
 lit. in Auten. ut disse. iudi. §. Si uero. colla. IX. &
 de man-

de mandatis Principum .§. Et non permittere.
colla. III. Principem supplices accedere interim
possumus, & quo causam pro singulari sua be-
nignitate misericordiaq; ad se protrahat, aduo-
ceiq; cōiecturisq; ex rerum circūstantia sumptis
pro negotij qualitate, & Reipublicæ tranquilli-
tate causam expendat, & quod æquum bonumq;
sit pronunciet. Quod haud ita nouū est, cum non
tātum in sacro Cæsaris auditorio usurpetur, sed
etiam principū Imperij Rhomani, qui hisce mo-
dis quandoq; causas ad æqui & boni contempla-
tionem diffinire, quandoq; intolerabilibus fori
sumptibus modum dare instituto non ita illibera-
licurant. Neq; absurdum fuerit quandoq; iuris
præscriptum egredi, & æquitatis rationem habe-
re, et hoc pro temporis, loci, personarum, atq; rei
in iudicio tractatæ conditione, alioqui ius ipsum
non rebus, sed res iuri coaptaueris, & facies ut ni-
mum emungendo sanguis eliciatur, quod Reipu-
blicæ usquequaq; non conueniet, monente etiam
Platone, de supplicatione ante sententiam oblata
differunt nostri Aulen. Quæ supplicatio. C. de
precibus Impe. offeren. Et est in Authentica, ut spō
sali. Largitas. §. Aliud. colla. IX.

Aut

DE SUPPLICAN. VSV

Post sen-
tentiā sup-
plicatio.

Aut sententia iam est lata, iuri litigatoris pa-
rum respondens, & propter iudicis excellentiā,
statuti ue autoritatem non ausis prouocare, tamē
ne contrainiuriam tibi auxilium denegetur, prin-
cipi supplicari permissum est, ut causa ad examen
reuocata sententiam retractet, & contra fas atq;
equum te grauari non patiatur. Et ex officio pa-
rum ageret si te suppliciter deprecantem non ex-
audiret, misericordiam ue toties petenti subtrahere-
ret. de qua re in L. Si quis. C. de precib. Imp. ofe-
rend. & c. Ex literis. de in integrum resti. ubi
gloss. ad uerbum. Supplicauit. Inno. & dd. in c.
Ad audientiam. II. de rescript.

Supplicaz-
tionis effe-
ctus.

Vtroq; autem casu hoc querimus, ut sententia
impediatur siue proferenda siue prolata, illa ne
pronuncietur, hæc autem ut prolata retractetur.
Vnde cōsequens est supplicationem in hoc equi-
parari appellationi, quod & ipsa sententiam pē-
dere facit, atq; reuocato examine retractari. per
Io. de Lignano. in de Ecclesiastico interdict. §. Ad
partem affirmatiuam. Tamen si effectu non tam
equali. Porro quod supplicatio oblata sententi-
am in suspensio tenet, fit quia rescindi poteris, ni-
hilominus tamen eius interim executio præstita
per

per uictorem satisfactione, præsertim si à X. die offeratur, quod sentēcia legitimè resoluta omnia restituere etiam cum augmentis uelit, quæ in condemnationem sine perducta fiet, in Autem. Quæ supplicatio. Id quod in appellatiōe nō est, ut quæ executionē quoq; impedit, neq; nouari quicquā permittit. L. Appellatione interposita. C. de app. L. j. ff. Nihil noua. app. interpo. Et c. An sit. de appellat.

Sunt & aliæ species in quibus supplices libelli ab appellatione distant, nam præter hoc quod supplicationi tunc demum locus sit, quando pro-uocare non licet, siue propter personam, siue propter rem, siue alia de causa, uti est receptum. Etiam contra bis pronunciatum supplicari potest, à quo non appellatur. Vtpote principis, & præfecti prætorio. L. Si quis aduersus. C. Precibus Imp. offerendis. & refertur in L. Præfecti. ff. de minorib. Insuper de supplicatione idem iudex cognoscit, non autem in appellatione. L. Eos. C. de app. Scruilis quoq; conditionis homines etiam si ad supplicium per sententiam grauem ducantur, nō exaudiantur appellantes, sed à supplicationis trīsti auxilio nequaquam submonētur, per Martia-

Supplicatio ab appellatione differt.

num in

DE SUPPLICAN. VSV.

num in L. Serui. & L. Lutius Titius. ff. de appell.
la. Proinde relatum est appellationem X. die im-
ter poni, uerum supplices libelli non modò intra
decendum, sed etiam ad bienniu offerri poterūt.
L. Singulari. C. de senten. Præfct. Præto. & II.
q. VI. Anteriorum. Postremo à iudice quoq; dele-
gato supplicatur maiori, præcipuè in re qua ap-
pellari est prohibitum, fortè ob contumaciā, quæ
facit alienum ab eo beneficio. L. Diuus. ff. de in in-
teg. restitu. & est casus in c. Ex literis. Vbi Inno.
extra de in integrum restitu. & Imo. in L. Ex cō-
sensu. §. si. ff. de app. adserens hanc quæstionem
in Aula Regis Aragonum diu fuisse tractatam du-
biam.

Qñ etiam
precibus
non est
locus.

Quod uero cessante appellatione tandem præ-
ces offeruntur, procedit, cum apud eum iudicem
à quo prouocari non permittitur, tum si eius gene-
ris habeatur sententia, ut appellationem ex iuris
præscripto non respuat, alioqui etiam frustra sup-
plicationem apparaueris, ueluti est sententia quæ
duabus tertia accessit conformis. Et hoc ne uictor
ri contra iuris constituti prohibitionem præiudi-
cetur, principisq; indulgentia cui sit damnosa,
quem ita oportet supplicem audire, ne alter gra-
uetur.

netur, cum & in beneficijs suis impertiendis, princeps iuris ordinem imitari præsumatur, tantum abest, ut illi quid aduersus permittere possit intelligi, unde alius lædatur, & petenti commodeiur. L. Ex facto. ff. de pupill. substi. Bal. in L. Omnes populi. ff. de iusti. & iur. & in c. Quoniam. de naturalib. liberis. & L. Rescripta. C. de precib. Imp. off. & repetitur, in c. Rescripta.

Ex quibus statim consequens est, & supplicationibus modum præstitutum, ne beneficij illius quoq; necessarium usum, in abusum quis transuertat. Vulgò enim fieri solet ut indulgentia de teriores reddamur, & is cui palma conceditur, totum cubitum arripere quandoq; ausit. Rectè itaq; & principali constitutione factū, supplicem semel duntaxat in una eademq; causa audiendū, quod & ipsum discrimen parit ab appellatione, quæ denuo iterumq; fit, quisquis igitur aduersus sententiam preces obtulisset, denuoq; uictus est, nullam licentiam habebit iterum super eadem causa supplicandi. L. Si quis aduersus. C. de precib. Imp. offe. gloss. & dd. in L. j. super uerbo. Retra-
stare. C. Ne liceat in una eadēq; causa. tertio. pro
no. & est in L. II. C. Senten. Rescindi non posse.

Semel tã-
tum posse
supplicari

A quo

DE SUPPLIC. VSV

A quo, item ad quem supplicandum ueniat, & hoc quandoq; sine libellis.

CAPVT II.

Et ne in hac beneficij parte impingas desiderata eius ratione, oportet cognoscas quænam implorare debeas, & qua uerborum figura id competat, quò oportunè atq; ex præscripto illud facere nō possideas. Neq; ultimā iuris partem existimes eò recte posse quem uti, quod si passim, & omnibus esset datum, iam tot uigilijs, tot sumptibus ad comparandam hanc prudentiam non foret opus, sed eius sibi ex libris ipsis mutisq; magistris, non secus atq; ex copię cornu quisq; opulentissimam suppellectilem facillè quæreret, & domi adsequeretur.

A quibus
supplicat

A Præfectis itaq; prætorio, ipsoq; principe supplicare est permissum, ut à quibus non prouocatur. Licet enim illi tantæ confidentiæ uiri sint, ut nemo statim sibi persuasum habeat, non iure fieri quicquid publicè egerint responderint uel, quia tamen homo iustum & ciuile est animal, abominans in alterius dispendium perperam quid statueret

A præfectis prætorio.

statuere: si audierint deprecantem de iure con-
 queri, humanitas ipsa, & officium ad illud quod
 homo homini debet facile eos induci debent, ut
 supplicem audiant saltem, & si ex allegatis illati
 grauaminis causis instruuntur, æquū esse quod
 petitur, existimationis suæ conceptum pondus
 alterius iniuriæ haud præferent, verum sibi ipsis
 cedent τῇ συμπαθείῃ quæ, aut condolecen-
 tiæ quam ciuitas ex suorum incommodis subit
 apud Platonē, ex Solonis instituto ad ipsos quoq;
 pertinenti, locum præbebunt, & quod uel per
 inconsiderantiā, uel ex causâ se non ita habentis
 suggestione est factum, meliori consilio resol-
 uent, & ne innocens condemnnetur, uel nocens
 absoluat, alius perspecta lege, & æqui beni-
 gnitate perpetuo curabunt. L. Quod iussit. ff.
 de re iudi. c. Cum cessante. de appella. c. Sacro. de
 sen. excom. & c. Qualiter & quando.

Haud dissimiliter de principe cogitandum est
 qui tametsi omnia iura in pectoris sui scrinio ha-
 bere dicitur, unde haud secus atq; ex fonte quo-
 dam scaturiant, promanentq;: dignum tñ & ex
 imperio magis existimat sese legibus submittere
 & suam auctoritatem de iuris quoq; auctoritate
 pendere,

A principi
 pe quādo
 q suppli-
 catur.

DE SUPPLICAN. VSV

pendere, tantum abest, ut regie functionis obli-
tus, etiam pauperculam animum iusticiam humiliter
inuocantem cum Alexandro, exaudire et peti-
torum compotem reddere contemnat: Quapro-
pter negotium, de quo dum non usq; quaq; lique-
bat aliquid decretum est, ad supplicationem rea-
uocari non est nouum: quid enim si coniecturæ
accedentes qualitatem rei iuuare recens coepe-
runt? quid ubi qualis qualis notio factum ipsū
non ita clarum fecit, sed porro demonstrari po-
terit, uel ex iure aliud decernendum, uel æqui
benignitatem rigore iuris superiorem esse debe-
re? cuius exemplā cum longum sit corradere,
tyronibus ea inuestiganda relinquo.

Cui et hoc adijci posset, quod in multorum
principum auditorijs inuenti sunt, qui non so-
lum personarum in dicendo iure respectum ha-
buere, sed ius etiam uenale facientes turpissimis
sordibus pollutum adulterare non sunt ueriti,
quorsum et δ'ωποφόρος apud Hesiodum, et
κνέμενος ἐσθίει apud Pythagoram, pro ijs qui
muneribus corrupti perperam iudicant, prouer-
bio dici legimus, malo illo, dubio procul, et in
ea secula minus corrupta collapsa, cuius qui-
dam

dam & Tribonianum uirum extra omnem aleam
 erudito insimulant Suida autore, cum tamen
 Procopius cum singulari omnium artium doctri-
 na, morumq; suauitate, si quod auariciæ crimen
 haberet, facile obscurasse, scriptum reliquerit.
 Quæ omnia iudicio sum Principem quoq; anti-
 quius putare quod iuri & æquo consentaneum
 esse posset, quam quod in cuius iniuriam est fa-
 ctum.

Habes supplicari à principe, atq; ipsis præse-
 ntis prætorio posse, secundum adduct. L. Si quis.
 & Autem Quæ supplicatio, & tradit Inno. in c.
 Ex literis, quod & apud præfides ac seniores ma-
 gistratus usuuenire, experientia testis est satis lo-
 cuplex, nisi offi. ij. implorationem eam dici malis
 quam supplicationem, quam à certis iudicibus, in
 certisq; rebus appellationi non expositis, fieri si-
 gnificantius, placuit. Vt cunq; tamen sit, nobis sa-
 tis est usum cognoscere, & labenti causæ apud
 eundem iudicem demonstrato grauamine suppe-
 cias ferre intrepidè posse. Quid enim si iudex
 interlocutus sit de solutione facienda, aut multa
 eroganda, et ostendere poteris te neq; debere illud,

Apud mi-
 nores ius-
 dices qd
 usus pres-
 cum.

DE SUPPLICAN. VSV.

nec in multam incidisse? magis est hoc casu ut sententiam illam ipse grauamine comperito reuocet, quàm contra fas & æquum innocenti damnum inferat. L. Quod iussit. ff. de re iudicata. Angel. in L. Si debitori. ff. de iudi.

Ex quibus non obscure apparet, cognitionem precum ab illis quoq; habendam qui ipsi grauamen intulerunt, quod ideo absurdum esse negamus, quia supplicatio, uenia quædam dicitur per misericordiam impetrata, quam citra iudicij leuamen quis causis ad hoc motis impertiri potest in L. Præfetti. ff. de minorib. in integ. restituendis. Liberum tamen etiam erit, si Præfectos prætorio tibi parum propicios scias, sententiamq; non statim mutaturos, imperatori preces offerre, & quam misericordiam in præfectorum auditorio, non inuenis, apud principalem clementiam obtinere, quæ & indicio erunt quibus libelli illi supplices porrigi debeant, Principi uidelicet atq; Præfectis prætorio.

Et q; gra-
uarunt,
de precib.
eos cog-
scunt.

Si autem eorum copia non ita haberi poterit, nihil officit consiliarijs uel causas introducendis: quos Innocen. cum Iustiniano referendarios,

rios, Bald. Tabelliones, pleriq; à libellis cognominant, preces exhibere, qui ipsi earum notionem non habent, neq; enim inferior iudex de actis apud superiorem ventilatis examen habet. L. Minor autem magistratus. ff. de minorib. & L. Cui inferior. de maioritate & obedientia, sed ad principem, aut præfectos eas referre debent, in citata Auten. Quæ supplicatio. Vbi. Bal. Iason & reliqui interpretes iuris id tractant. & dd. in c. Ex litteris. de in integ. resti.

Supplicatio, etiam
his que ad
consilium
sunt por-
rigitur.

Quæ omnia eò spectant ut supplicationis utilitatem cognoscamus, & qui gravamen intulit, illud idem revelare auctoritatem habere nobis constet, quare ab eodem ad eundem preces supplices fundimus, quasi à non bene instructo, ad melius & exactius instruendum, alia quidè ratione quàm ille, qui à iudice probè poto, ad sobrium provocabat, quod licet ridiculum sit expectare in eo qui negocijs publicè & serio tractandis præficiatur, plura tamen eius exempla etiam nostra ætas videre cogitur, utinam priuatim duntaxat, & non item publicè in ommodantia, quam admodum expediat, bonisq; uiris & Reipublicæ bene uolentibus probeatur.

DE SUPPLIC. VSV

Supplicatio-
tionē scri-
pto fieri
& quan-
doq; uo-
ce.

Neq; hoc te lateat, supplicationem scripto cō-
prehendi inseris causis quibus te grauatum adse-
ris, nec tamen omnibus, sed his solum quas ob iter
concupere poteras ad iudicē quo de petitis cogno-
scat inducendum, quod & ex nomenclatura quo-
dammodo se ostendit, qua libelli supplices dicun-
tur. Veruntamen si statim apud acta iudice adhuc
pro tribunali seden- e supplicationem interpone-
re libuerit, uoce illud, & sine libellis fieri ad ap-
pellationis exemplum posse pleriq; omnes senti-
unt, quo casu fortē non fuerit satis uno uerbo id
facere, puta, supplico, quemadmodū cum Martia-
no dicimus Appello, sed oporteret te causam ali-
quam immiscere, ne temerē ad precum subsidium
recurrere uidearis, tamen si à nostris eius non sit
mentio, sed uoce tantum supplicationem apud ac-
ta interponi. gloss. Cynus. Salicetus. & la'on.
in Auten. Quę supplicatio. super uerbo. of-
ferenda.

De tempore intra quod supplicatio-
nem interponi constitutum est,
tum de executione quid
interim fiet.

CAPVT

CAPVT III.

SVperest ut de tempore quid adnotemus intra quod supplicatio interponi debet, cui si ea quæ hæcenus memoratu ad præsentem tractatum digna relata: adieceris, statim habes quæ ad formam huius negocij pertinere nostri putant, ut sine qua uel non cõsistet, uel minus commodabit. adeo ut qui temporis rõnem nõ habeat: etiam à cõstitutione sit alienus. Quandoquidem supplicatio litis pendenciam nõ inducit, quare & nullam requirit contestationem, sed principem ad misericors benigniusq; iudicium inuitat, quo iudicatum resoluta sententia rescindat, interim tamen non potest sententiæ executionem impedire, qui est litium finis secundum Baldum, qua propter nullius usus foret, si non uim aliquam ad intercedendum sententiæ haberet. Eam nimirum quod pronunciata ad eam reiractatur, et nullius fiat momenti, qui effectus non omnino est cõtemnendus, quando multis subsidio fuit, ne res ipsorum per iniuriam interuenterentur, ex meoq; fieret tuum, rursusq; ex tuo meum.

Quia uero executio sententiæ nihilominus fieri solet per supplices libellos minus impedienda, oportebat rationem induci, qua etiam facta

Quæ sit
uis suppli-
cationis.

DE SUPPLICAN. VSV

executio nihil officeret, sed resoluta sententia inanis redderetur. Et secundum negocij controuersi exigentiam & naturam integri fieret restitutio.

Supplex
qñ inter
gri restitu
tionē pe
tit.

Quando hoc obseruare conuenit, eum qui supplices libellos offert, solere etiam integri restitutionem petere. Cæterum ne ineptè hoc petas, aduertendum est ad eam sententiam, qua reus solū absolutus est non tam opus esse, ut restitutionem quoq; impetres, uerum sufficit sententiam retractari, quo ex reo consequaris quod in actione est perductum, nisi fortè ad hoc integri restitutionē urgeas, ut persequendi quod tibi debetur iudiciū porrò maneat saluum, de qua re post uberius scribemus. Sin autem tu sis condemnatus, & non obstante supplicatione, parere sententiæ iubearis, tū integri restitutionem, quā sententiam retractādam instaurare debes, quod tanto facilius obtinebis, quanto ad resolutionem sententiæ restitutio propius accedit.

Executio
qñq; per
supplicati
onē impe
ditur.

Nec tamen per omnia uerum est executionem precibus non impediri, etenim si id in sententiā perstringatur, quod executioni mandatum repari non potest, ueluti in supplicio de sententiā

passis

passis sumendo, ad iudicatum non uenit contem-
pta supplicatione properandum. Idem responde-
mus quando Respublica proscibitur, aut in Ban-
num imperiale, quod uocant, declaratur, quid de
sonibus simul atq; insontibus poena expectare-
tur, quod tamen iuris ratio obominatur ab execu-
tione cessandum est, & quid nam supplices libel-
li sint impetraturi uidendum. Inno. in c. Graue
L. de senten. excommunicationis.

Sunt & alie species quibus interposita sup-
plicatione executioni non sit locus, puta si de nul-
litate sententiae quaeratur, & paratus sis nullita-
tem ex continenti probare. L. III. §. Condemna-
tum. ff. de re iudicata, si autem longiorem exa-
minis indaginem desideret, ad executionem pro-
cedetur, donec negotij finis quid porro sit facien-
dum, ostenderit. L. si. ff. de ordi. cognitio. & tra-
dit Bal. in Auten. Quae supplicatio.

Ceterum de tempore intra quod precandi li-
centia cui esse possit, interpretes iuris non idem
sentiant, praestitutum tamen est, atq; statum con-
cessum, non sine causis principem ad hoc impel-
lentibus, ex quo enim in appellationis subsidium

DE SUPPLIC. VSV

commoditas illa quodammodo introducta uideri
debeat, non secus atq; ipsum appellandi beneficiū
intra fines suos ut consisteret a quum erat, aliās
enim facillimum fuerit ex eo quod in publicam u-
tilitatem sit comparatum, abusum nasci, quo alter
alterum insidiosè magis incesset, quàm ut graua-
minis, quod sibi illatum putat, subsidium humili-
ter imploraret, & iniuriæ obstaculum oblati etiā
precibus poneret.

**Quo tem-
pore sup-
plicandi
licentia
datur.** Et regulariter secundū constitutiones tempus
interponendæ supplicationis est X. dierum à sen-
tencia lata (nimirum ad exemplum appellationis
quæ hoc idem tempus habet præstitutum) quo fa-
cto satisfactionis commodū supererit, alioqui bi-
ennium competet ad illud expediendum, iuxta An-
ten. Quæ supplicatio.

Sed in eo dissensio est, sunt enim ex quorū nu-
mero AZO quoq; est, qui constitutionem sic acci-
piunt, ut Præfectis prætorio intra decimum diem
à lata sententia, uel eius scientia, precandi licen-
tia sit, & imperatori usq; in biennium. Proinde
si contra iuris ordinem sit pronunciatum biennio
retractationem apparari, sin uero contra ius liti-
gatoris resolutionem X. dierum intercapedine
fieri

fieri debere, de qua opinione uideri cō in gloss.
etiam L. j. super uerbo. Nostro numini. C. de
senten. præfecto. prætorio. gloss. in c. Ex literis
de restitu. in integrum. & apud Nepotem de mon
te Albano. in de exceptio. articulo. XXIII. quā
& Bartolus non improbare uidetur.

Innocentius tamen in adducto c. Ex literis se-
cus locum exponit, & ad eam habet Cynum, Sa-
licetum, Iasonem, Cardi. Sabarell. cum plerisque
ex recentioribus iureconsultis. qui secundā glos-
sam ut legi magis respondentem imitantes, in sa-
tis datione duntaxat uim esse opinantur, si intra
X. diem, aut biennium preces obtuleris. Porro
supplicatio quia litis pendentiam haud inducit, Quorsū
etiam iudicatum non poterit impedire. sed inte-
rim executioni committitur, nisi fortē in casu quo
illud specialem inhibetur. die suppli
care.

At qui intra X. diem supplicationē interposu-
erit. id cōmoditatis adsequitur, quod sententiā suā
iudex nō poterit exequi, nisi aduersarius fideius-
soribus datis, & sic idoneo cauisset, de eo quod
iudicato

DE SUPPLICAN. VSV

iudicato comprehensum est unà cum fructibus atq; augmento restituendo, ubi sententia fuerit resoluta.

Sin autem id post hoc temporis distulisset, & in biennio ad precandi auxilium recurrendum si bi in animum sumpserit, satisfactionis commoditatem non habebit expositam, tamen retractandi iudicatum adhuc in biennium illud ius saluum retinet, sed iudex nihilominus iudicatum exequitur, in alijs negocij finem expectans, nihil sollicitus si interim res dilapidetur, uel eò sit collapsa, ut uel retractata sententia nihil amplius reliqui sit quod etiam uictor redhibere possis.

Neq; ad tempus quod pertinet secundum hanc opinionem admodum refert, ad imperatorem, siue Praefectos praetorio preces destinaueris, cum ad utrosq; X. dierum intercapedine, uel biennij hoc fieri possit, sola fideiussionis utilitate excepta, quae sententia etiam usu quasi recepta est, & magis probatur, nisi fortè calumniandi animo, seu quo precandi illud beneficium procaciter impedi at aliquis uetator, ut nunc sunt, qui tribunalia fatigant, priorem opinionem mordicus tucatur, uel

vel potius obirudat. Videre est Cynum. Salicetū.
 Et alios. in sepe citata Auten. Quæ supplicatio.
 Et L. j. C. de senten. præf. præto.

Atqui fieri poterit ut neq; principem, neq; præfectos prætorio intra X. diem à sententia, uel ex quo de ea certior sis redditus, commodè accedere possis, ut supplicationem tuam quam concepisti, offeras, cum tamen tua ualde intersit propter satisfactionem præstandam ad præscriptum in tempore illud fieri, quod ne et ipsum fraudi tibi sit, non solum necessitas (quam extra legis uinculum esse placuit) permittit, sed etiam usus modum ostendit, quo absentiam illam compensare, et rebus tuis magis consulere, ualeas. Est enim ut coram publicè autoritatis tabellione, testibusq; ad hoc uocatis, intra X. dierum tempus sententiam tuam de supplicatione interponenda exponas, quod uel coram principe ipso, uel præfectis prætorio libentius fecisses, si non itineris longitudine, temporisq; breuitate impediaris, quare apud ipsum ad hoc publicam fidem habente, te id in tempore facere, rogans quo id monumentis cartaceis commendet, et pro officio suo memorabile, atq; perpetuum esse faciat, quod instrumentum insinuatum documento

Supplicatio apud tabellione non cum interponitur.

interdum
 interdum
 interdum
 interdum

DE SUPPLICAN. VSV

documento erit, tempus illud decem dierum, ut fieri potuit, obseruatum esse, fideiussionemq; deberi, id quod ad appellationis exemplum sic usur pari nemo non uidet.

Nec obstat per appellationem litis pendentia, ut dicunt, induci, propterea latissimi usus esse deberet, ut iuris ordine exercendam, cum tamen supplices libelli ad hoc permittantur, ut indicis benignitate consequi ualeamus, quod per iuris rigorem contingere nobis minus possit, quandoquidem hæc precandi largitas in subsidium appellationis est comparata, non minus aliquando necessaria, quam ipsa appellatio, quamuis non tam lata, quare & ipsam sic contrahere haud oportebat, ut impossibile factu, tam adimeret, & quod per te non stetit, impedimento tibi fore, contra humanitatis rationem permittatur. argu. L. Si cui in prouincia. ff. Ex quib. causis maiores in integrum restituntur. L. Si ideo. C. de ijs quib. ut indignis.

Vt intra
bienniū
sententia
retractet,

Sed retractationem iudicati per libellos petita
tam intra biennij tempus faciendam explorati est
iuris. Porro ut publi. non expedit singulis legum
adminis

ad minicula denegari, ita absurdum quoque fuerit
in crucem alterius, & diuturnum incommodum
ea indulgeri: non tamen sic statum illud tempus fa-
cimur atque inexorabile, quin ulterius produci que-
at, multa enim intercedere poterunt ne per omnia
notum consequaris, & forsitan neque principi neque
pretorianæ præfecturæ auditorio integrum fue-
rit in hoc Auerias atque biennij tempore causas tu-
arum precum uel semel audire, ne dicam perfice-
re aut expedire. Proinde tu quoque legitimis for-
te modis interceptus grauamina quæ tibi illata
existimas proponere & ut liqueant patefacere,
quare & hoc casu quod æquum est spectamus, oc-
casionique concedimus, longius tempus indulgen-
tes, quàm angusta iuris ratio postulet, & si ad
istiusmodi impedimenta intrabiennium, quo eti-
am princeps iudicis nomine suppliciter interpel-
latus est, causas supplicationis exercere atque per-
ficere non queas, ob id à precibus te cecidisse non
est existimandum, sed alterius anni, aut etiam bi-
enni spacium habebis, quo ad similitudinem ap-
pellationis illud expedire sit expositum.

Cum in huiusmodi rebus nō habeatur hodie in
principum

DE SUPPLICAN. VSV

Tempus
exercēde
supplicaz
tionis ab
appellati
one petē
dum.

principum aulis certum aut præstitutum tempus
patrocinatur, quod est in c. Placuit. §. Potest.
XVI. q. III. & habes glossam ab omnibus proba-
tam. in L. j. C. de sentencijs. Præf. præto. ad fi-
nem ubi Alex. Salicetus & alij. quam Baldus
modo illum commentarium agnoscat (nam sunt
qui Angelo fratri eius ipsum adscribunt) in hoc
memoratu dignam prædicat, quod ubicunq; uel
statutum, uel constitutio aduersus sententiam au-
xilium permittit, exercitij, expeditionis uel tempus
ad appellationis exemplum debere regulari atq;
dirigi, quod est in Auten. Sed lis. C. de temporib.
appellationum.

In quibus causis supplicare nō est
permissum, & qui id facit
quādoq; nominis igno-
minia notari.

CAPVT. III.

Non illepidè, me Hercle, Plinius secundus
scribit. Perniciosissimum etiam in omni
uita esse, quod nimium, perinde atq; modum sin-
gulis adhibere sit optimum, autore etiam Platone
quam rem & legumlatores obseruasse ex nulla
non ius

non iuris parte apparet, maximè in præsentiarum quando supplicandi beneficium gratuitò, atq; ex benignitate quadam concessum, neq; omnibus, neq; passim dari placuit, sed his solum qui uel contra honesti specimen, uel in exempli perniciem, illud temerè insidiosè uel non peterent. Et cum ante sit relatum, ubi ad appellationis præsidium non fuerit aditus, supplicationi locum esse, quasi dicere uelis, ubi appellatio desinit, supplicationem incipere, oportet sanè intelligas, de rebus uidelicet in quibus prouocari non est prohibitum, cum iuris sit regula. Neq; supplicationem admitti in ijs, quibus appellare non est permissum, quàm causæ solum contempatione facimus, non pronunciantis, alioqui nullus omnino foret supplicandi usus.

Non est supplicationis locus, ubi appellatio est prohibita.

Etenim non admittitur ubi prouocationi est locus, si modo etiam adimeretur extra prouocationem, iam de lana caprina, & re planè nihil nobis esset tractatus, quare sic rem accipe, tunc demum appellatione silente, ad precandi licentiam recurrendum, si quando ob iudicantis auctoritatem non prouocamus, ut est receptum, quod tamen adeo superstitiose non obseruatur, quin

R

etiam

DE SUPPLICAN. VSV.

etiam ex personæ intuitu prohibitus appellare, possit supplex auxilium implorare, cuiusmodi est contumax, qui emanentia suæ causam utcumq; nouit prætexere. in. c. Ex literis, ubi dd. de regula glossam habes, et dd. in L. j. super uerbo retractare. C. Ne liceat in una eademq; causa eto. tertio prouocare.

Qua de causa perductionis aut maiestatis postularius propter sceleris enormitatem non auditur supplicans, cum indignum sit ab eo misericordiam expectare in cuius necem est machinatus. L. Quisquis. C. Ad legem Iuliam maiestatis.

Sceleris
enormi-
tas preci-
bus obs-
tat.

Idem respondemus in eo qui Nili Ægypti fluminis aggeres ruperit, undasq; è proprijs uisibus auerterit, nam quia uictus statis reuerentiam et propemodum ipsius imperij securitatem impetisse uidetur, flammis eodem in loco exuri debet, omni uel supplicandi, uel recipiendi ciuitatem, dignitatemue licentia adempta. Consistuerunt Honorius et Theodosius. AA. in L. j. C. de Nili aggeribus non rumpendis, quæ consuetudo tamen si hodie sit, inanis, propter Turcam impiissimum Christiani orbis deuastatorem, qui

qui principibus nimis tarde occurrentibus, hanc quoque terram, pro dolor, occupat, at tamen cognoscere est ex ea, quam nihil boni principes omittere uoluerint, quod cum ad imperium propagandum, tum ad illius auctoritatem, etiam in aggerum siue Nili siue cuiuslibet aliterius fluminis publico usu conseruandam, possit attinere.

Possimus hic multa obtrudere quæ propter facti atrocitatem preces non admittunt, nisi breuitatem cum rerum utilitate coniungere in animo tantum sit, ut ex multis ea solum quæ cotidiana sunt, & communiter exposita comprehendantur. Et adeo quos conuenerimus uenia habentur indigni, ut etiam alijs non liceat impune pro eis supplicare, quamuis peracti sceleris consortes non sint, cum aliqui nemo prohibeatur calamitosum etiam oblati precibus iuuare, sed humanum sit magis, & extra poenam. L. Relegati. §. si. & L. Diui fratres. ff. de poenis. Hic tamen quia expresso iure uetitum est, id facere poenæ obnoxium habetur. Scribit Paulus Florentinus Castillionis in de poenis omnifariam coitus. Parag. Decimo nunc est uidendum, uers. Interdum uero.

DE SVSSLICAN. VSV.

Sunt qui & hic adsuunt precandi licentiam pro nuptijs acquirendis non tantum denegari, sed etiam grauissimis poënis exponi, porro qui puellis insidiantes talibus rescriptis per obreptionem impetratis nuptias sine parentum adsensu inuasferit, præter hoc quod matrimonij ius amittit, publicatis bonis in insulam perpetuo exilio multandus deportari debet.

Nuptias
ex rescrip-
tis non
petendis.

Quod licet ὁ δὲ πρὸς τὸν Διόνυσον sit & non tam in loco, & ad supplicationis propriam significationem minus pertinens, quia tamen rem continet multis modis aduertendam, libuit hic referre nuptias, puto non principum rescriptis, non potentiorum autoritate & metu comparandas, sed libero puellarum atq; parentum adsensu. L. j. C. Si nuptiæ ex rescripto petantur. XXXVI. q. II. Nullus. c. Gemma. de sponsalib. & gloss. in c. Insinuante. super uerbo. Supplicatum. Qui Clerici uel uocantes.

Quod si aliqui hodie obseruarent locupletum filias, atq; item uiduas opulentas non ita ex principum aulis uenarentur, diuitias magis ducturi quàm uxores,

Præterea

Præterea incassum preces offert qui rem iudicio susceptam controuertit, ut si pendente lite & ante principem supplex accedere uelit quam sententia feratur, nam etiam si audiat & rescriptum impetrarit, non tamen est quod ad retrahendum ea quæ per iudicem sunt determinata patrocinetur, nisi enim prouocatione interposita remedio communi atq; ordinario, non poteris iuuari.

Pendente
lite non
supplicat

Oportebat siquidem iudiciorum institutum perpetuum manere, non ita ad cuiuslibet preces uel arbitrium impediendum, nisi forte ex his causis, quas recipi etiam publice interest, cuius exempla nostra ætas non leuia quoq; suggerere posset, si ea referre huius argumenti esset, aut oppido expediret. Est in L. j. & L. II. Vbi dd. C. ut lite pendente, uel post prouocationem &c.

Adeo autem legitima appellandi ratione quis contentus esse debet, ut etiam grauissima poena excipiat, qui ea contempta ad supplicationis auxilium impudens prosilire sit ausus. Etenim quis quis se lata sententia grauatum putat, uel prouocationem repudiat, uel pronunciatum in rem iudicatam transire etiam tacite patitur, atq; ad principem

Post rem
iudicatam
ignominiosum est
supplicari

DE SUPPLICAN. VSV

ei pro resolucendo iudicato supplex recurrit, ille non solum desiderio suo carebit, sed & nominis ignominiam sustinebit.

Cautus itaq; sit qui pronunciatum per supplicationem rescindere molitur, quo ex tempore intercedat, ne in rem iudicatam transeat, alioqui post facta consilium quæret, ut est in prouerbio, & ignominia notatus facile posset repelli in negocijs quæ uirum candidæ famæ requirunt, cuiusmodi sunt testimonia, & id genus alia in ciuitate ab integris hominibus præstanda.

Præter hoc quod talis aduersario etiam in litis æstimationem condemnari poterit. Omni uenia porro indignus. Est in L. ij. & L. si. Vbi Bal. & Paul. de castro. C. Vt lite pendente, uel post prouocationem etcæt. Reliqua fermè ad supplicationis tractatum pertinentia apud Speculatorem ipsum in de supplicatione, ordine non tam incompofito uidere est.

Causas

Causas quoq; adducendas quibus ad
recipiendam supplicationem,
princeps. aut præf. præ
to, moueatur.

CAPVT V.

Huius quoq; monendi sumus, quod in hac
parte extremum non est, quomodo instru-
cti ad supplicandi ueniam procedere ualeamus,
& negotium quodammodo desperatum suffulci-
re, & non secus atq; bonus imperator exercitum
q; profligatus est, reparare, in qua re hoc difficilli-
mum habemus, quod omnes ferme coniecturæ no-
bis aduersantur, nosq; rem parum æquam moliri
propè urgere uidentur.

Hinc enim iudicis stat præstantia, eam fiduci-
am Reipublicæ faciens, ut tam abesse uideatur
quod non ex iure pronunciare uelit, ut quod ma-
ximè, cui si existimationis pondus adieceris, cui
his modis plurimum decedere possit, & porro
ludum inter mortales ius ab eo expectaturos, face-
re, iam rem planè nouam et pueris etiam exhibilan-
dam inchoare uideris.

Illinc iudiciorū autoritas cōtra te stabit, perin-
de atq; minus Reipublicæ cōueniat, hoc quod sub

R 4 iusticiæ

DE SUPPLICAN. VSV.

iusticiæ examen tanta consideratione receptū est
rursus in dubium uocare, litibusq; nullum finem
præstitueret, quare hoc opus, hicq; labor esse uide-
tur, posthabitis huiusmodi obstaculis, causas in-
ducere, quibus ut reuocetur examen, princeps
persuaderi debeat.

Causæ un-
de sumūt

Causæ ex quibus sumi poterūt, unde quis per
sententiam alijsq; modis grauatur, hoc est, ex iu-
re, negotio in questionem uocato, & rei qualita-
te. In ius bifariam peccatur. Aut enim sententiā
contra iuris ordinem expressim est pronunciata,
quod multis modis fieri posse antea nos tractare
memini, & cōfacilius ab ea receditur, quod ipso
iure non subsistit, uiresq; nullas habet, in quo ge-
nere, neq; prouocationis auxilium necessarium
erit, ut ex L. Si cum inter te. & insigni titulo. C.
Quando prouocare non est necesse, cognosces.

Aut in ius litigatoris est peccatum, quod tunc
fit, quando contra manifesti iuris formam nihil de-
cernitur, sed secundum ea quæ proponūtur quod
iudicatum est iuri minus respondet, cuius exem-
plo tibi erunt omnes, omnium iudicum, senten-
tiæ, quæ per appellationē retractātur, emendanturq;

turq; quæ & ipse propterea nullius momenti esse dicuntur, nisi appellatione posthabita in rem transferint iudicatam, & faciunt, ut ex non iusto, iustum fiat. L. Res iudicata. ff. de statu hominum. L. Præses. de re iudicata. Bal. in L. j. C. Senten. rescindi non posse. & Abba. in c. Lator. de re iudicata.

Ad quem locum & referre poteris, quæ ad sententiæ formam, simul atq; iudiciorum ordinem pertinent, ut si absolutionem uel condemnationem non habeat, aut ordo iudiciarius, per quem ad legitimam rei controuersæ definitionem necessario peruenimus sit neglectus, præpostere ue obseruatus, rei iudicatæ autoritatem haud obtinebit, per L. Præses. & L. Prolatam. C. de senten. & inter locu omnium iudicum. L. j. ff. de re iudicata. & c. Ei qui appellat. §. diffinitiva quoq; sententia. cum aliquot sequentibus. II. q. VI.

Ex negotio controuerso causæ grauaminis petuntur, quia cognitione de eo non usquequaq; diligenti & necessaria (unde scōrip eius scopumq; adsequi potuisses) habita, ad sententiam nimis properè est acceleratum. Est enim diligentis iu-

A negotio
cio e iustæ
petantur

DE SUPPLICAN. VSV

dicis ante omnia factum ipsum indagare (quatenus tamen officio eius respondeat ne patroni non iudicantis partes agere uideatur) donec ad statum causæ, atq; id in quo cardo rei uertitur puenerit.

Deinde ad iuris questionem, est ut animum cōuertat, & cum iureconsulto, ut Cicero tradit, quid iustum sit dispiciat, & tota lege perspecta, secundum ea quæ proponuntur, pronunciet, ne non iure aliquid diffiniens, cui iniuriam faciat, et functionis & ministerij obliuiscatur. L. Is apud quem. C. de ædendo. L. j. §. Ergo quilibet iudex potest. ff. de iurisdictione. omniū iudi. L. Si per imprudentiam. ff. de euictio. & ab exordio institutione de iniurijs.

Hic non libet inculcare omnes modos quibus in hac parte peccatur, cum plures sint, quàm huius commentarioli institutum capiat, quicquid enim in probando negotium, siue testibus, siue monumentis chartaceis, siue coniecturis, desideratur, aut per omnia non est receptum, huc poterit referri, quorum pleni commentatorum sunt libri, plena omniū cōsistoria in quibus cotidiano quasi strepitu hoc unum queritur, ut cognita rei ueritate ius

tate in sum sit iudicium, quod probationibus interceptis aut coangustatis fieri non poterit, cū de re minus tunc liqueat L. Quoniam C. de hæreti. lo. An. in c. Fraternitatis. de testib. Bal. in Autē. At qui semel, C. de probationib.

Proinde rei qualitas tibi causas suppeditabit, quæ facit ut strictam iuris observationem nō semper conveniat sequi, lex enim, secundum Platonē non tam rebus, quam temporis uenit coaptanda, uerum cum in genere sit lata, singulis haud semper respondebit, ad æqui igitur & boni naturam respiciendum erit, quæ cum iusti sit quasi regula, legis duriciæ moderari & plerumq; emendare solet, porro quod Lydius lapis est auro, hoc æquū & bonum legi scriptæ, cui hoc adijcere solet, quod legislatorem, si eum casum considerasset, eum fecisse est uerisimile.

Qualitas
rei be-
nigne in-
terpretati
onē de-
bet.

Sit enim statutū, ut quicūq; alterius sanguinē in publico hauserit XX. muliæ nomine luere debeat, & de tonsore quæsitū est, qui Ph'ebotomo etiā ciuis sanguinē in platea hausit, si statuto sit obnoxius? Et rigore obseruato haud se exiricabit, uerum cū absurdū planē sit existimandū poenā eū quoq; comprehendere q̄ citra doli mali suspiciōē atq;

DE SUPPLICAN. VSV

atq; pro hominis salute sanguinem effundit, benignioremq; sententiam spectamus, & à culpa postulatum eximimus. L. Benignius. ff. de legibus. L. Non dubium. Vbi Iason refert Bononiæ id multis negotium fecisse. C. de legib. Bar. in L. Omnes populi. ff. de iusticia & iure. & Panor. in c. Solite. de maio. & obediens.

Mōstrosa
iusticia
Charundæ
Tyrj.

Quorsum & illud admodum præfractæ iusticiæ exemplum spectare uidetur apud Valerium Maximum in VI. libro. Charundas enim Tyrius cum seditionibus populi obuiare uellet, lege cauit, ut si quis conciones ciuium cum ferro intrasset, continuo occideretur, interiecto deinde tempore ex longinquo rure ipse ueniens, gladio ut erat accinctus ad indictam concionem processit, ab eoq; qui proxime illi adstiterat, legis suæ à se solutæ monitus, Idem ego, inquit, illam sanciri faciam, & protinus ferro quod habebat, incumbens se ipsum interfecit. Licuisset Charundæ uel culpam dissimulare, uel errore palliare, maluit tamē debitam supplicij pœnam legi reddere, quàm ut solueretur, occasionem dare. Sed facessat monstrosa illa iusticiæ figura, unde summa iniuria profiscitur, tantum abest ut publicè utile esse uideri possit.

Sed

Sed & ab ijs qui publicam functionem quaestoriam uel praetoriam gerunt, non semel contingit quod subditos operas dominis suis praestare, sub certa poena iubeant, ex quo autem nonnullis compertum est operas illas non obuenturas dominis, sed questorem in priuatum usum eas suffragari, non parent. Sed de poena quid in contemptum Magistratus indicta? & magis est eam non deberi, cum absurdum sit, sub magistratus praetextu in suam rem multa dicere, & subditos interim expilare, quod saluberrimae & omnibus modis necessariae sanctiones de repetundis olim praecauebant, quando & Collegium τῶν λογιστῶν, hoc est, expensorum, atque item censores erant, apud quos de gesto magistratu quisque rationem reddere cogebatur. Cicero in III. de legibus. Apud eosdem censores hi à magistratu abierint, aedant & exponant quid in magistratu gesserint, de ijsque censores praedificent.

In magis
firatus
subditos
deglubentes.

Insuper constitutiones quasi dira minantur eis qui res sacras in prophanum usum conuertunt, aut monasteria demoliuntur, sed propter necessitatem poena cessat, & poterunt res sacrae contra Turcam, & pro captiuis redimendis exponi, atque interdum

DE SUPPLICAN. VSV

interdum monasteria ne hostibus obsidionis sint propugnacula solo æquari, id quod non solum constitutionibus est permissum, sed etiam à maioribus, & usu quodammodo receptum. Quæ omnia propterea ueniunt cōsideranda, ne iuris subtilitate obseruata, faciamus in ciuitate quod absurdum sit, & quandoq; exemplo perniciosum. L. Nam absurdum. ff. de bo. liber. L. j. §. Vnde queritur. ff. de publica. L. Obseruare. §. si. ff. de offi. Procos. Bal. in Auten. Sed nouo iure. C. de Episcopis & Cleri. & L. Pomponius. ff. de nego. gest. & Consil. XXIX. III. uolu.

Non abs re foret ad hunc locum coaptare quæ συμβουλευτικὰ, hoc est, suasoria habentur, cuiusmodi sunt publicæ tranquillitatis interruptio, mali exempli facies, bellum iniquum, Reipublicæ internitio, & id genus incommoda, nisi hoc decretum temperamentum recipiat, & ἐπιείκεσθαι illam ab Aristotele tantopere commēdatam pro rei qualitate admittat, cuius expositissima argumenta, apud Ciceronem in orationibus suis uidere est, aliosq; tam Græcos quam latinos Oratores, qui iudicem ad id magis præparare conati

conati sunt quod rebus sese offerētibus responde-
ret, quān quod ipse ad legis subtilitatem fortassis
sibi conciperet.

Præter hæc sunt et alia unde supplicandi cau-
sas petere licet, uti est fauor nuptiarum qui eo ci-
tius ad recipiendum preces iudicem mouet, quan-
to humani generis progressus eam rem commen-
datiorem nobis relinquit, cui tunc maximè locus
est, si contra matrimonium sit pronunciatum, in-
hibita etiā porro appellatione, & causas for-
te prætexis quibus te grauatum demonstrare
possis.

In nuptia-
rū fauorē
preces ad-
mittuntur.

Quemadmodum & illa mulier in cuius con-
tumaciam secundum diuortium sententia prolata
erat, quia tamen iure iurando adserbat se cu-
iusdam fraude atq; insidijs eum diem emanfisse,
Innocentius eius nominis Pontifex III. de Canonica
benignitate supplicationem eius admisit, &
pro Matrimonio postulantem ad audientiam res-
tituit.

Ex quibus cōsequens est, iusiurandū solū quia
uiolēta præsumptio quæ à iudicato stat, per hoc
eliditur, quādoq; causam præbere ut supplex au-
diaris, et contumaciam diluas, ut est in c. Ex literis
Vbi

DE SUPPLICAN. VSV

Vbi Inno. & dd. de in integ. resti. etiam arg. c.
Cum Bertoldus. de re iudi. & c. Extra ordina-
ria. XXXV. q. III.

Idem respondemus de quibuslibet causis fauo-
re dignis, quibus ob id libentius concedimus, quod
benignitatem prae alijs merentur, refert etiam In-
no. in c. Ex literis.

Rescriptū
ad suppli-
ca. actio-
nem per-
petuat.

Habes quodammodo quæ ad supplicandi ra-
tionem spectare videntur, & poteris principi sta-
tim aliquas grauaminis causas exhibere (neque
opus est omnes) & si propterea exaudiaris, reli-
quas quoq; corradere debes, quo sententiæ retra-
ctationem consequaris. Interim tamen rescrip-
tum petendum est, cuius magnatibi utilitas eo-
rit, & non aliter atq; litis contestatio ius tuū per-
petuat, neq; solum in XXX. uel XL. annos præ-
scriptioni intercedit, sed etiam ad supplicantis
hæredes illud transmittit, non requirendo per quē
illud sit impetratum. L. Vniuersis. & L. finali.
C. de precib. imp. offer. L. j. C. Quando libellus
principi datus litis contestatio facit. L. j. C. de an-
nali except. L. Constitutionibus. ff. de actio. &
oblig. & c. Placuit. §. Potest. XVI. questio. III.

De

De restitutionis aduersus rem iudicatam beneficio, ex bono & æquo procedente, & quid ab appellatione & supplicatione distet.

CAPVT VI.

Restitutionis beneficium non est ut à nobis multum celebretur, cum ab utilitate eius interim satis commendari possit, autore *Ulpiano*, ne uino uendibili suspensa hæc admodum opus esse censeamus, & nescio si plus præstiterit qui rem primo instaurauit, eo, qui collatam restituit, pristinasque uires redhibere fecit, quorsum etenim pertineret optimos quoque principes uiros in cælum usque tollere, patriæque patres salutare, si labascentibus rebus humeros non supposuissent, easque saluberrimis modis restitussent, ita enim oportebat hominē homini præsidio esse, atque ex mortali immortalem fieri, quod ipsum *Deorum* non solum prouerbio locum dabit, *ἔνθ' ὅπου ὁ αὐτὸς πῶς ἀσσεύουσιν*, ut *Eraſmus* elegantissime exponit, atque tot numina uetustati peperit, apud *M. Tullium* de naturis deorum, & *Ioannem Boccatium*, sed etiam *Iouem* ipsum reliquis dijs superiorem, & infinitis nominibus censei fecit, ut

S

Augusti-

DE SUPPLICAN. VSV

Augustinus in septimo de ciuitate Dei libro rec-
te, ueluti omnia, colligit.

Restituto
à Pretore
introduc-
ta ad re-
iudicatā
promas-
nauit.

Quod tamen cum sit remotum, nos rem pro-
pius adcedentes, de ea restitutione tractare per-
gemus, quam ex bono & equo profectam, præ-
tor modò lapsis, modò circumscriptis, modò ex
quacunque causa quæ ipsi iusta uidebitur, subue-
nire pollicetur, cuius non solum in testamentis,
contractibus, poenis, atq; id genus innumeris ne-
gocijs cum fori, tum alijs, est usus, sed etiam con-
tra rem iudicatam, consilio non imprudenti, por-
rò ut in cæteris negocijs. per decretum tamen &
sententiam quis maximè poterit lædi.

Verum ne & in hac parte auxilium petenti-
bus denegetur, introducta est ratio per quam ci-
tra ullam uis suspensionem inrisuè discrimen, illud
ab æquitate petitum concederetur, quare iustissimè
factum est, quod restitutio non solum ius po-
stulantis, sed etiam quod aduersarij est in pristina
nam integritatem reponit. L. j. C. de reputationi-
bus quæ fiunt in iudicio, in integ. resti.

Quid enim præstabilius esse putas, quàm cum
ita in republica ex lege fieri, atq; ad iusti æquili-
brium diffiniri? quid eccontrario insulsius & com-
muni rerum tranquillitati magis inimicum, quàm
sub

Sub iuris prætextu quod iniuriam est statuere, alterumq; in alterius uilitatem, uel disertè hoc protestantem interim grauare? Nam ut restitutio cum alterius iactura cui dari non debet, ita & ob aduersarij commodum nemini uenit deneganda, ne quisquam per alterius dispendium locupletetur. L. Si is qui. ff. de furtis. L. Assiduus. C. Qui patio in pigno. habeantur, & c. Cum causam de præben. & Bart. in L. Sciendum. ff. Ex quibus caus. maiores in integrum restituantur.

Et quis dubitet æquitatis tam simile esse, ut quod similitimum, ita ciuitatem componere ut futura negocia ad iusti regulam & consistant & expediantur? quæ non patitur eum destitui, qui bonum & æquum: omnis iusti saluberrimum fontem inuocat, ne inde iniuriæ occasio nascatur, unde iura proficisci nobis habemus persuasum. L. Meminerim. C. Vnde ui. c. Qualiter & quando. de accusa. L. j. C. de ijs qui ueniam ætat. impet. et L. ij. C. de indicta uindicta. & XVI. q. VI. c. Consuetu do.

Aequū &
bonū ius
sui fons.

Vnde statim apparet, rei indicatæ quoq; autoritatem tanti non esse (tametsi litibus exercendis postremas manus imponat, tandemq; finibus earum ostensis, unumquemq; suo contentum esse

iubeat) ut si qua iusta lésionis causa esse uideatur, quin ad æquum ipsum, adeoq; legitimos modos subsidere, & rectius examen admittere debeat, quod nō ægre mihi dederit, qui uouet *Reipublicæ* causa esse, non rempublicam, ut ad legislatoris arbitrium, etiam in his quæ minus honesta sunt, uel concedat uel obsecundet. Nam propter quod unumquodq; tale est, & ipsum magis tale esse dicitur. Philosophis quoq; docentibus.

Restitutio
no qd fit.

Igitur cum in integrum restitutio, secundum Hermogenianum, uel erroris proprii ueniae petitionem, uel aduersarij circumuentionis allegationem contineat. Inde consequens est, ut hoc propter quod imploratur in pristinum statum reducat, quod etiam contrariam iudicatam, causis id urgentibus, fieri maximè oportebat, multis uarijsq; periculis expositam, quibus litigatores grauari, & ne, quod suum est consequi, aut in media republica tueri queant.

Ex sententia enim quæ non retractatur, ius fit inter litigantes, ut quæ ex non herede heredes facit, ex non filio filium, hoc est, ex non ente, ens, ut cum Philosophis loquar, adeoq; consi-

stet, citra expressum iuris errorem, ut etiam si iudex pœnitentia ductus se iniustum iudicasse ex confesso adseueret, adhuc tamen sententia illa uires obtinet, & in alierius præiudicium non debet conuelli, sed pro ueritate habenda est, ne turpidi-
 nis suæ causas detegens, ueritati præiudicet. L. Res iudicata. ff. de reg. iuris. c. Cum inter uos. extra. de re iud. gloss. in L. Si non sortem. §. Hæred. ff. de conditio. indeb. L. II. §. si. ff. de libe. agnoscen. & L. Si quis in graui. §. Si quis moriens. ff. Ad. S. C. Sylla.

Iudex nō
audiet di-
cens se in-
iustū iudi-
care.

Vbi Bartolus in teste quoq; idem sentiendum, qui etiam si in extremo uitæ se falsum deposuisse disertè fateatur, tamē fidem non inueniet in illius dispendium, qui testimonio eius adiutus, rem iudicatam habet. refert etiam Bal. in Auten. Si dicatur. uer. Quid si testis. C. de testib.

Cæterum ne & hæc rei iudicatæ existimatio cui sit fraudi, uidendum est, unde nobis arietes cōparare sit permissum, quibus eam conuellere, ualeamus, & modis non illegitimis retrudere: inter quos etiam restitutionis beneficium est expositū, quæ ita facienda est, secundum Paulum iure con-

DE SUPPLICAN. VSV.

sultum, ut unusquisq; integrum ius suū aduersus rem iudicatam recipiat.

Restitutio iusticiæ intus
tu fortior

Eam duplici ratione consequimur, aut enim causam prætexis, quæ uenia sit digna, ut poterit esse proprius error, inconsiderantia, iuris ignorantia, & id genus alia, minoribus potissimum, eorūq; similibus patrocinantia. Aut iure tibi non sic ad amussim impertilo læsum te allegas, siue hoc aduersarij circumuentione sit factum, siue iudicis culpa, siue quod his quæ tibi nunc tandem adminiculo esse possent, non fueris adiutus, quod multo fortius est præsidium iusticiæ ipsius contemplatione quæsitum, iudicemq; magis impellens, quàm quod per ueniæ petitionem indulgeri tantum solet, ubi gratia est quicquid adsequimur sola iudicis benignitate, cui & iusta causa esse uidebatur, impensum. Argu. L. Quod si minor. §. Scæuola noster. ff. de minorib. in integ. resti. & refert Nelsus de S. Geminiano. in de bannitis. parte. j. quæstione XI. ad finem.

In qua parte tamen oculatum te esse oportet, ut ueluti Chirurgus ad singula ulcera, id malægmatis adhibet, quò rectius possit curari, ita tu quoq;

quoque litibus exercendis implicatus omnem lapidem mouere debes, ne quid extra locum, extra tempus in manus sumas. Etenim si promiscua iuris tractandi ratio esse deberet, frustra tot legum, constitutionumque capita, tot denique tituli nobis ob oculos essent positi, ex quibus non solum generale singulis rebus prescriptum ius habemus, sed etiam speciale, proinde rationem qua illud inducere et rebus coaptare iubemus. Nec enim fieri potuit, ut omnes articuli seu casus sigillatim, legibus aut constitutionibus comprehenderentur, sed cum in aliquo casu sententia eorum manifesta sit, is qui iurisdictioni praest ad similia procedere, atque ita ius dicere debet. L. iura. et L. Neque leges. et L. Non possunt cum L. Nam ut ait Pedius. ff. de legibus. et S. C.

Ius nō p̄
miscue ex
positum.

Quapropter inuestigandum erit quo casu appellatio, quo supplicatio, quo item in integrum restitutio ad rescindendam sententiam possit quadrare, quod nisi adsecutus fueris per omnia inpeties, et citius quod contra te est auxilium imploeraueris, quam quo causae tuae suppetias tuleris.

Porro si in eo articulo fueris (ut cum Vlpiano

S 4 loquer)

DE SUPPLICAN. VSV

loquar) cui per appellationem subueniri poterit, neq; precibus, neq; petita restitutioni erit locus, sed eo remedio utaris oportet, quod tibi rectè competit.

Verū dic-
serim in
ter appel-
lationem
supplicati-
onē & re-
stitutionē

Si autem ab eo iudice sententia sit lata à quo appellare non est licitum, & causam habeas qua dissolvere ipsam contendis, ad supplicationem tibi recurrendum erit, quæ in hoc appellationi ancillatur, ut est expositum. Sed in ea negocij specie qua est iudicatum omissa appellatione, quam tamen pronunciantis contemplatione interpone re potuisses, & causas superesse uideris, quæ tibi auxilium suppeditare queant contra rem iudicatam, restitutioni insistes, & uoti compotem te faciet.

Discrimē
ab effectu

Neq; tamen ab instaurandis huiusmodi beneficijs, sed etiam ab effectu eorum discrimen petere licet, quod si rectè obserues appellationem, compesces executionem planè impedire, ne ea pendente quid inuouetur. E regione supplicationis est natura, ut ea non attenta, ad iudicatum faciendum procedatur, Restitutio autem mediam uiam tenet sententiæ executionem quandoq; impediens, quādoq; concedens, id quod sub hac disunctione quidam comprehendunt.

Qui restitutionem implorat, aut bona fide adiutus id facit, aut temerè. Si bonam fidem præ se ferat, peccata restitutio non secus atq; ipsa appellatio omnia in suspensio tenet donec restitutionis habeatur examen atq; euentus, audiri enim non debebat aduersarius iuris auxilium postulans, qui ius desiderata fide contrarium sibi habere uideatur. L. Si causa cognita. C. de transactionib.

Aut temerè restitutionem apparat, & hoc ex euidentibus coniecturis, quia causæ sunt frigidae postulata colore non ita appposito obducere, aut etiam palliare ualentes, & similiter nihil erit in suspensio, sed iudex pronunciatum exequetur.

Restitutio cum executionem impedit & quā nō.

Aut temeritas illa quæ sitis rationibus contestata manet, fucumq; quodammodo accepit, ne sic in propatulo habeatur, quia lex tamen de fide postulantis addubitat, propter sententiam prolatam, à cuius parte in dubijs stare solet, res iudicata & hoc casu faciēda est, satisfactio prius oblata, de in integri restitutione, si prætori causa illa iusta fuerit uisa. Est in c. Suscitata, de in integ resti. (ad quod & L. j. C. In integrum restitui. postulata ne quid innouetur, secundum aliquos temperatur.)

DE SUPPLICAN. VSV

¶ in Auten. *Que supplicatio. C. de precibus. Imp. offerend. Vbi Baldus, quod Paror. subiungit uerum esse si reuocabilis fuerit sententia, nam de irreuocabili nihil amplius sit querendum.*

Ex quibus consequens est restitutionem inter utramq; & appellationē & supplicationem mediam esse, & quasi participare cum eis. Vbi enim executionem suspendit, cum appellatione, ubi uero id non facit, cum supplicatione quid commune habere putatur.

Quibus restitutio hæc detur, & apud quem iudicem postulari debeat.

CAPVT VII.

Restitutionis beneficium ualde est patens, omnibus expositum, qui in eo, quod sunt lesi, iure communi non utuntur, sed inducta grauaminis causa pristinum illud ius integrum recipere postulant, quod cum in alijs rebus minus scrupuli habeat, contra tamen rem iudicatam non tam latum esse placuit, ne iudiciorū autoritas uili or reddi, aut subuerti interim uideatur, ea propter æquissimā esse causam oportet, quæ ipsam cōuelle-
re debet, cum alioqui desiderata æquitate, ipsa in
integrum

integrum restitutio quoque cessare debeat, quā nec ipsi damus, contra quem præsumptio iuris simul atque de iure militat, leuās hoc unde æquitatis causam censemus. L. Nec utilem, ubi Bar. ff. Ex quib. caus. maiores in integ. restituuntur. Angelus in L. Inter stipulantem. §. Si Stichum. ff. de uerbo. obliga.

Ad rem autem ut propius accedamus. Ab ætate quodammodo personas æstimamus, atque conditione quibus hoc beneficium conceditur. Porro si minor sit XXV. annis contra quem sententia est prolata, etiam si defensio fuerit legitime per tutorem, curatorem uel, aut etiam procuratorem, tamen quali quali læsione demonstrata ea per restitutionis auxilium rescinditur, et eandem iuris integritatem recipit, id quod in minoribus iusta defensione exceptis procedit, nam contra indefensos inutiliter pronunciatur, ut passim est uidere in L. Cum et minores. C. Si aduersus rem iudicatā restitutio postuletur. et L. Minor. ff. de minori.

Neque contentus fuit prætor minoribus propter ætatis fragilitatem toties subuenire, uerū etiam in heredes eorū hoc iuris manare uoluit, ut ex edicti interpretatione est receptū, quamuis sint ipsi maiores

DE SUPPLIC. VSV

Minorū
hæredes
restituun-
tur.

maiores, autorem unde ius illud defluit conside-
rans, non eos qui acceperunt. apud Vlpianum in
L. Minor autem magistratus. §. si. ff. de minori-
bus XXV. annis.

His adde filium secundum iuris regulam non
audiri in postulāda restitutione aduersus patrem,
sed in status gratiam posse fieri ut non repellatur.
Etenim procul causam examinans pronunciauit
filium patris iuri esse subiectum. Gordianus ue-
ro Imp. restitutionem ab eo qui prouinciam regit
contra patrem fieri posse rescribit, in L. Si cum
pater. C. Si aduersus rem iudicatam.

Vbi non possum silentio præterire illud cuius
Baldus monet, uerbis tamen non ita apertis. Con-
stat ex lege X. Virali liberos sub patria potestate
esse, eamq; neq; nuptijs. neq; etate dissolui, sed
legitimis tantum modis siue emancipatione hoc
fit, siue morte parentum, siue alijs in hac iuris par-
te expressis. & quicquid interim filius contra-
hit, aut negotiorum agit, nisi patris autoritas in-
teruenerit fragile illud esse et parū subsistere, etiā
si nuptiæ sint secundo contrahendæ, ad quam ne-
cessitatem cuncta redigeremus necessarium esset,
quæ

quæ filius uiuente Auo, aut patre in his gessit, ad quæ patris, sub cuius potestate est, auctoritatem requirimus.

In quo, ne diutius hæreas, id considerandum uenit, si etiam filius temporis diuturnitate libertatem sibi à patrio iure cōparare & adipisci quæat? & magis est ut in status gratiam id possit, hæc adhibita distinctione. Aut de liberatione à patria potestate quæritur, aut de negotiorum ualiditate quæ interim sine patris auctoritate contraxit.

Vt præscriptio fiat
huiusfa. sui
sit iuris
contra patrem.

Et si intra X. annorum tempus filius patiente id patre se non secus atq; liberum à patrio iure gessit, contrahendo, & alijs rebus quæ sui iuris hominum sunt, quo ad negotiorum illorum subsistentiam satis præscriptionis consecutus est, per quam consuetudo inducitur tale quid pro suo iure agendi, contrahendiq; ex quo enim publicè paterfamilias plerisq; uidebatur, secundum Ulpianum, sic agebat, sic contrahebat, sic muneribusungebatur, mutuumq; accipiebat, ratum id erit, & cessabit etiam. S. C. Macedonianū. L. Si quis patrem fã esse crediderit. ff. Ad S. C. Macedonianum, & plenè Bartolus in L. Labco. ff. de suppellectile lega.

Sim

DE SUPPLICAN. VSV

Sin autem XX. annorum spacio se pro patre-
 fa. gessit, nulla precedente emancipatione, porro
 sui erit iuris, temporis diuturnitate ad hoc suffra-
 gante, qua contra patriam potestatem præscriptio
 recte intercedit. L. j. Vbi gloss. & dd. C. de patria
 potestate. Spec. de actore. uer. Item quod filius fa.
 & colligit Abb. in Consilio. Clementissimi Dei
 patris, quod postremum est inter Consilia Alex.
 de Imo. quarti uoluminis est relatum. Patientia
 enim patris qua filium tanto tempore suum agere
 permisit non minus operatur quam uera ipsa &
 cum solennitate celebrata emancipatio. L. Si fi-
 lio. Vbi Bal. eleganter. C. de patria potestate.

Verum cum omnes liberi uiuentibus patribus

Ut proba sub eorum iure potestateq; esse præsumamur, ni-
 tur quæ p si probent se emancipatos, eo uel iure solutos. L.
 emancipa j. C. de pa. potesta. & institu eo. Facti siquidē est
 to se gessisse. emancipare, quod doceri debet alioqui ad sensum
 non habebit, dispiciendum est quomodo id proba-
 ri queat, hoc est, quid nam testes deponere conue-
 niant, ut ostendat quem se pro emancipato aut
 patre fa. gessisse.

Atq; oportet testimoniū esse de negocijs, quæ
 uocant;

nocant, differentibus, hoc est, quæ emancipatis so-
lum congruat, quæ uiderit, audieritq; cum age-
re, cuiusmodi sunt actus testandi, mutuum constan-
di, in iudicio persistendi, bona arbitrio suo dispo-
nendi maxime quando seorsum à patre agebat.
apud dd. in citata L. Si quis patrem fã. esse credi-
derit. ff. Ad S. C. Macedonianum. Inno. inc. Ex
parte. de restit. spolia. & Baldus eleganter in
L. Si cum pater. C. Si aduers. rem iudicatam.

Quod tunc rectè probatur quando testis adse-
rit se non minus X. annis uidisse filium in huius-
modi negocijs celebrandis uersari, quo ad ac-
tus illos roborandos, aut XX. annis ut porro
sui iuris esse ualeat, nam in hunc modum proba-
mus quod communem temporis usum requirit,
ut præscriptioni locum faciat, quem Bartolus eru-
ditè tradit in L. Labeo. ff. de suppellectili le-
gata.

Et non mireris filium XX. annorũ tempore
patriũ ius effugere posse, & patrẽ fã. fieri, cũ &
seruus qui tanto tẽpore patiente dño se ut liberũ
gessit pro manumisso, et sui iuris deinceps sit
habendus, dominumq; status, questionem ipsi
de præ

DE SUPPLIC. VSV

de prescriptionis adminiculo excipienti, frustra mouere, per gloss. & Cynum in L. j. C. de pa. po.

Ecclesia restituitur. Ecclesia quoq; instar minoris restituitur (ut quæ suos etiam œconomos habet) & contra tertiam sententiam duabus conformem, licet eo casu non possit appellare. Bal. in L. Omnes C. de Epif. & Cle. & L. j. C. Ne liceat tercio prouo. Specu. de restit. in integ. §. Infra quod & Bal. in addi. uer. Ecclesia censetur. L. Orphanotrophos. C. de Epif. & Cle. & Auten. de non alie. reb. §. Sinimus. coll. II.

Respubl. restituitur. Similiter Respublica minorum iure uti solet, ut quæ sub administratoribus, perinde atq; minores sub curatoribus agit, ideoq; restitutionis auxilium postulare permittitur. in L. Respublica. C. Quibus ex caus. maiores in integrum restituntur. L. Rempubl. C. de iure Reipubl. lib. XI. et L. j. C. de offi. eius qui uicem alte.

Haftenus de minoribus & his qui minorum nomine censentur, ut contra rem iudicatam restituntur causis non tam exquisitis, uti paulo post enarrabimus, & maiori etiam compendio, ab huiusmodi

huiusmodi enim restitutione postulata non admodum solliciti sumus, ut de bona fide instituti negotij quodammodo adducamur, quo executio impediatur, sed oportet omnia in suo statu remanere, donec causa illa finiat, adeo nec res alienari debet, nec executioni mandari ante potest, quàm de restitutione quid faciendum cognoscatur. Est in L. j. C. In integ. resti. postulata ne quid noui fiat.

De restituendis qui XXV. annis maiores sunt, plus est negotij, nam cum neq; ætatis imbecillitate, neq; diuinarum rerum ueneratione, neq; publica utilitate inuentur, oportebat alia adminicula haberent, quibus præterea possint niti. Et iustissima causa est factum, ut etiam maiores edicti restitutorij beneficium consequerentur. ac non solum læsus per id tempus quo Reipublicæ operam dabat, uel alijs modis, ius suum integrum reciperet, sed etiam si qua alia causa prætori iusta uideatur, quantum eius per leges, plebiscita, Senatus consulta, edicta, et principum decreta licebit, restitutionis beneuolentiam sentiret, apud Vlpianum in L. j. ff. Ex quib. cau. maiores. In quo tractatu per multa capita uidere est, quando

Maiores
XXV. annis
restituuntur.

T maiores

DE SUPPLICAN. VST^a

maiores ius illud integrum habere debeant, etiam
contra rem iudicatam, & nos porro uberius in-
dicabimus.

Apud
quem res-
titutio
postulat.

Interim eorum facimus mentionem, apud
quos integrum ius aduersus sententiam consequi
liceat, in qua re id regulæ loco obseruare debes.
Restitutionem aut ab eodem, aut à maiore postu-
landam. Minor siquidem magistratus contra ma-
ioris sententiam, nihil autoritatis obtinet, tamen
si aduersus eius iudicatum restituat, qui par est
imperij, cum & in suam sententiam id facere
queat. Neq; inconsultò hoc fieri existimes, sed ad
Reipublicæ bene compositæ formam, in qua non
modò necessitas imperij ordines ostendit, sed etiã
ipsa natura, in functione iudiciaria uel maxime
obseruandos. Ne cum par in parem sibi ius usur-
pet, etiam iudiciorum autoritas dissipetur, pes-
sumq; eat. Et hoc est cuius Vlpianus monet, Ma-
gistratus pro sua iurisdictione restituere in inte-
grum posse. L. In causæ cognitione. §. si. & L.
Minor autē magistratus. ff. de minorib. XXV.
annis.

Vtq; speciatim rem habeas, princeps ex pote-
statis prærogatiua per omnia iuris integri te fa-
ci-

sit participē, ad hoc datus, ut cuiq; quod æquum
 & iustum est obueniat, omnes pariter audiens Iudex ut
 siue æqua siue iniqua proponant, iuxta illud Chi tranque
 lonis Laconis apud Diogenem Laertium. partem
 ἕως ἄνευ λόγῳ ἡγεῖσθαι δικάζωντας ἢ ἐπὶ ἰσχύϊ. do- audiat.
 nec ipse rei finem daturus quod rectum est sta-
 tuat. Et hoc esse uidetur quod Alexander ille
 Macedo, cum capitali iudicio præsideret, accu-
 satori alteram duntaxat auriculam præbens, al-
 teram uero oclusam reo integram seruare ma-
 lebat.

Quod nostris quoq; magistratibus utinam
 usueniret, qui ad unius modò querelas, modò
 preces quicquid iubent, quicquid urgent, nibili
 facientes si alter & æqui & iuris religionem uel
 lachrymis imploret.

Sed principem solum contra sententiam pro-
 curatorum, seu delegatorum iudicum, aut qui
 eius uices gerunt, aut etiam quando nominis, o-
 mniumq; rerum periculum est, restitutionem
 dare, expediti est iuris, in L. j. C. Vbi et apud
 quem cognitio in integ. restitui. agitanda sit. Et
 L. j. C. de senten. passis.

Princeps
 qñ solus
 restituit.

T a Deinde

DE SUPPLICAN. VSV.

Deinde præfecti prætorio ipsi suum quoque iudicatum rescindunt, iuris enim sunt ministri, sine quo indigni munere funguntur, Rem publicam male prodentes, quod uero sententiam suam petita restitutione soluere possunt, et non appellatione interposita: Restitutio contra propriam sententiam fit, quia appellatio iniquitatis querelam continet, restitutio uero uenit petitionem, quam citra reputationis sue detrimentum quisque citius dederit, quam ut iniquitatis notam sibi ipsi contra sententiam coactus etiam, inurat. Est in L. Præfecti etiam prætorio ff. de minorib. Et Iason in Auten. Que supplicatio. C. de precibus imp. offerendis.

Ordinarius restituit.

Quod in maxime frequentatur, ubi is iudex restituit qui ordinarius est eius contra quem id postulamus, oportet enim et in hoc forum rei sequamur, quo etiam uocato et lite contestata restitutio tractari debet, ne contra ignorantem adeoque indefensum aliquid committatur. Et tam hoc munus ad eos pertinet qui ordinariam apud tribunal cognitionem habent, ut etiam alijs id delegare atque committere queant, quibus idem in hoc iuris erit. L. Cum scimus. C. Vbi et apud quem cognitio in integrum. et L. In causæ cognitione. §.

ne. §. Nunc uidendum. ff. de minorib. c. Causa re=
stitutionis. & c. Cum ex literis. de in integrum
restitu.

Potest etiam fieri ut executorem datum pro re=
stitutione aduersus iudicatum imploremus, apud
Baldum in addi. Spe. de sentēcia. uer. An coram.

Igitur neq; per delegatum absq; speciali man=
dato, neq; per arbitratorem restitutio datur, ut
qui iurisdictionē ad hoc sufficientem non habent.
arbitrator tamen cui plenior autoritas accedit, per
obliquum seu, ut dicunt, incidenter iuris integra=
tionem impertit. Bar. & dd. in L. si. C. Vbi & a=
pud quem. Bal. in L. Si libertas. C. de testa. Car=
di. in Cle. j. de app. & Spe. de arbit. §. III. uer. Itē
de causa. da in integ. restitu.

Exercitium restitutionis etiam per procura=
torem ut pleraq; alia fieri est receptum, & qui tor etiā re=
negotio huic tractando ipsi superesse uel nolunt stitutionē
uel non possunt, saltem per alios id facere liberū exorat.
habeant, singulare mandato ad hoc constitutos,
generale siquidem eo casu non est satis, nisi for si=
tan & restitutio procedente causa principali in=
cidenter, ut dicunt, fuerit tractanda. maxime ubi

DE SUPPLICAN. VSV

intra X. dies à sententia petitur, quo tempore liceat etiam provocare. L. j. C. Etiam per procuratorem causam restitutionis. Vbi glossa & Interpretes. L. illud. §. Si talis. & L. Quod si. ff. de minoribus. & L. Pomponius. ff. de procu. Abb. in c. Suscitata. de in integ. resti.

Quod sit tempus restitutioni impertitum, diuersisq; diuersum dari, etiam secundum ætatis, & petentium rationem.

CAPVT VIII.

Non autem conueniebat hoc beneficiū perpetuo exponi, & iudicatum propter litigatorum socordiam absq; uiribus etiam in tribunaliū ludificationem circumduci, cum inuicilis sit Reipublicæ qui in aliquot etiam annis rerum suarum, atq; iuris aperti nullum faciat censum, utcumq; oculatissimus etiam habeatur, & quis unquam sapere existimandus sit, qui sibi ipsi non sapit, Alexandro quoq; Macedonum Rege subinde dicente, *μὴ δὲ σοφίσῃ, οὐδὲ οὐχ ἄντ' αὖ σοφός.* Aduertendum itaq; est ius uigilantiū subuenire etiam illos uoluisse, qui restitua-

restitutionis beneficium ciuitati rectius cōpositæ donare non posthabuerunt, dispicientes ne uagū esset, nullis sedibus, nullo temporum interstitio cohibitum.

Quapropter suum tempus præscriptum habet intra quod postulari debeat, quatuor uidelicet annorum, secundum Iustiniani constitutionē, cum ex prætoris edicto utilis tantum annus cōpeteret, quam rem sic intellige ad ueteris iuris honorarij interpretationem magis attinentē, q̄ ut eius in republica quo ad hāc rem aliquis sit usus. Prætor cui iuris & dicendi, & ad æqui boniq; regulam emendandi, interpretandi autoritas in urbe erat, in integrū restitutioni unius anni tempus cōcessit, quem utilis cognominabat, ea propter quod ijs, qui in foro negocia haberent, poterant uti, ut in quibus cum Prætori ius dicere licebat, tum actori copia agendi, & reo sese defendendi daretur, ideoq; non omnes dies eo numero erant, sed illi tantum qui fasti haberentur, hoc est, iudicarij, ut ita loquar, quorum ex anno in annum tot supputabantur, ut integri anni tempus conficerēt quod trecentos sexaginta quinq; dies, & sex ferme horas comprehendere solet) qui utilis annus dicebatur,

Annus utilis quō supputabatur.

DE SUPPLICAN. VSV

Sed cum multa cotidie intercedebant, ne illuxisse uideretur, sicq; in tempus planè incertum restitutiones coniectæ differebantur, iam enim finita minore ætate supputatio incipiebat, iam absentia, atq; item ignorantia tempus eximebatur, ut ex multis etiam annorum curriculis uix tantillum temporis liceret eruere, unde utilis ille annus coiret, litigatorum desiderio satisfacturus.

Hodie
quadrien
nū restit
tutiōi cō
cessum.

Quod ne fraudi foret ijs qui per sententiam quoq; uictores finiendam litem cupiebant, quadriennij tempus & hoc continuum loco utilis anni, restitutionibus & contestandis, & ad finem perducendis est deputatum, omnibus illis differentiis atq; cauillationibus sublati, quibus beneficiū hoc remoram accipere posset. Vti in L. si. etiam per glossam, & doctores satis abunde exponitur.

Minores
quāto tē
pore resti
tuuntur.

Non tamen omnibus illud tempus æquè præfixum est, uerū ad ætatis rationem discriminatur. alia consideratione minoris, alia XXV. annis maioris habita. Quandoquidem si minoris sit ætatis qui læditur etiā per iudicatum in XXI. usq; annum ætatis suæ restitutionem postulare poterit, ita ut XXV. fragiliori ætati attribuatur & quā

Et quatuor qui sequuntur ad interponendam restitutionem, finiendamq; sint reliqui, quo tempore lésionis grauamen in ea ætate censetur perfectum, ut quicquid ante uicesimum quintum annū etiam lésionis acciderit, non ita expensum, ætatis imbecillitati accepto sit ferendum, reliquo tempore maioris ætatis quatuor illis annis comprehenso ad legitimè prosequendam illam lésionem exposito.

Verbi gratia: Titius ex Scio undeuiginti annos nato, petit agrum strigatū, et curatore ipsum defendente succumbit, sententiāq; ad reddendum agrum condemnatur, quamuis aduersus Seium defensum iudicatum sit, restitutionis tamen beneficium saluum habet, quod in XXXIX. annū producit, ut XI. annos habeat, quibus ad iustam defensionem ius integrum recipit, et sic quicquid intra XXV. annum donec XXVI. anni primus dies illuxerit ei aduersum contigerit, ad minorem ætatem referri debeat, et integri restitutioni subiiciatur, non autem quod intra quatuor illos annos restitutioni accomodatos fortè sit factum. L. Cum et minores. Vbi gloss. C. Si aduers. rem iudicatā. dd. in L. si. C. de temporibus in integrū

T 5 resti

DE SUPPLIC. VSV

restitu. Inno. in c. Coram. de in integ. restitu. & Bal. in Marcha. Terminus. uer. VIII.

Maiores
quāto tē-
pore inte-
gri resti-
habent.

De maioribus XXV. annis aliud est constitu-
tum, commune enim quadriennij tempus solū ha-
bent (in quibus ætatis nulla est prærogativa) id,
quod à lesionis die statim currere incipit at sup-
putari, & statū illum terminum uulgò non exce-
dit, quapropter neq; litis contestatione restitutio-
nis ius perpetuatur, sed ad quadriennium solum
perdurat, quemadmodum Vigelius per sententiā
iussus est ædes quas hereditario accepit, Detiore
stituere, & cum res sit iudicata contra quam ap-
pellationis non est remedium, ad restitutionis gra-
tiam animum intendit, eamq; aduersus sententiam
allegatis causis sibi impertiri postulat.

Verum ne sero nimis ueniat, quatuor annorū
tempus à prolata sententiā, hoc est, lesionis die,
expositum habet, intra quod restitutionem & ap-
parare, & legitimè finire debet, nam quicquid ex
ius temporis etiam lite contestata egredi conatus
fuerit, incassum erit, nisi fortè per ipsum non stetit
set negocium progressum suum minus obtinuisse,
in citata L. Supernacuam differentiam. C. de tem-
po. in

po. in integ. restit. Bar. in L. Ab hostibus §. Sed
quod simpliciter. ff. Ex quib. caus. maiores. et Car
di. Zaba. in Cle. j. de restit. in integrū. & c. Cū
ex literis. de resti. in integ.

Quod tamen in eo temperamentū recipit, qui
hactenus ignorabat se ita læsum, qua de causa pro
ducendum erit tempus in quamlibet diuturnum;
id tamen quod ego non de tempore quo de leſio
ne constare coepit, sed de eo potius intelligerem,
quod interim decursum est, quando id nesciebā,
ut in ij. fieri poterit, quæ falso procuratore me in
ſcio sum gesta, & pronunciata, nam in millesimū
usq; annum nulla dici poterunt.

Restituti
onis tem
pus à die
ſcientiæ.

Quod & de ea sententia accipitur, quæ ex fal
ſis probationibus fuit lata, contra quam appellati
one omiſſa per integri restitutionem est auxilium
L. Et qui. Vbi Baldus & dd. poſt gloſſam. C. Si
ex falſis inſtru. ſenten. Card. in Cle. j. de restit.
integ. & Paul. de Caſ. in L. ſi. C. de dolo.

Cæterum ubi ſententia contra ignorantē pro
fertur aut aliās inſcius grauatür tēpus poſtulatæ
reſtitutionis à ſcientiæ die rectius currere incipi
et, ad appellationis exemplum ſecundū quā omne
tempus

DE SUPPLICAN. VSV

tempus ad reparandum grauamen illatum quod iure expressim non significatur, in dubio uenit referendum, ut elegans est gloss. & passim recepta in L. j. C. De senten. Præfct. præto.

Qui post
tres sentē
cias cōn-
formes re
stitutio-
nē postu-
lat.

Insuper qui contra rem iudicatam restitutionem petit à die prolatæ sentēcie tempus illud dubio procul numerabit, sed de eo quæsitum est qui aduersus rem quæ tertio sentencijs cōformibus est iudicata, postulat. Vnde nā tempus accipiet ne rei minus inuigilasse dici possit? & uidendū est quæ sit ex his sentencijs, cui postulata restitutio accepto sit lata, & secundum ea quæ proponuntur ultima erit, contra priores enim appellationis subsidio fuit usus, quod amplius locum non habet, sed ad restitutionem spectandum, quæ etiam hoc casu nō denegatur, modo de iniusticia quodāmodo cōflare queat. In decisio. Rotæ CLXVIII. latis & II. Aduersus. in nouis.

Ad appel
landū re-
stitutio.

Et fieri poterit ut restitutio quam iterum postulas, non recipiatur, id quod per restitutionem licebit, quando in ea quam prius super eadem re desideraueras repulsam es passus, quando restitutio ad eandem rem, nisi ex noua causa id fiat, sepius non

pius non debeat postulari. Ad hoc tamen regres-
sus tibi erit, ut ad appellandum quod possidui-
sti ius tibi integrum aperiatur. L. j. & L. II. C.
Si sepius in integrum resti. postuletur. Et elegan-
ter Card. Zab. in c. Beneficio. de resti. in in-
tegrum.

Habes iam temporis postulandæ restitutionis
modum, propterea tibi observandum, quod qui
illud negligit, & ipsum restitutionis beneficium
neglexisse uidetur, ut qui tempus constitutioni-
bus quadriennij uidelicet præfixum, quasi eius
formam non retinet, in qua tamen re non inutili-
ter feceris, si pro negocij qualitate exporrectus
statim ab initio ius tibi reintegrari petas, tēpusq;
longius expositum prudens anteuortas.

Fortè enim aduersario quid dare, aut restitui
ere per sententiam es iussus, & appellationis de-
cendio elapso in rem transit iudicatam, quam &
ipse facere, adeoq; executiōi locum dare cogeris,
tamen si restitutionem aduersus hanc rem iudica-
tam instaurare permissum sit, res tamen apud ad-
uersarium etiam sine ulla satisfactione manebit,
donec restitutionis causa fuerit expedita. Quod
si ab

Expedit
restitutio
nē statim
instaura-
re.

DE SUPPLIC. VSV

si ab initio statim sententia nec dum executioni mandata, uenisses, atq; propositi tui bonam fidem ostendisses, executio fuisset præpedita, aut ad minus si aliquem causæ sucum fecisses, absq; satisfactione de omnibus restituendis, sententiæ parare nequaquam potuisses cogi, quæ commoda postulatam rem sero nimis compellas, id quod non potestremum existimauerim in hac beneficij parte animaduertendum, ne parum rectè ipso imprudens iuris.

Restitutionis quis sit usus, tum de actione utili rescissoria, & quomodo utraq; possit intentari.

CAPVT IX.

Qui disciplinas liberales rectè consequi uelit, usum earum sibi comparare debet, ne sophistarum more in eo tantum consistat, ut do mesticis sedentarijsq; cogitationibus, & rerū frigida quadam cognitione inescatus, iam sibi aliquid esse uideatur, et solis titulis beatus, sed magis habeat, ortus sui partem patriam, partem amicos sibi uendicare, quod tunc fiet, si non solum priuatum, sed & publicè prodesse omnibus modis studeat, in

deat, in qua re non postrema tenent, qui alios ad rempublicam rectè instituunt & componunt. Quare Socrates haud insciè dicere solebat, cum multo utiliore civitati esse, qui multos Reipublicæ gubernandæ idoneos efficeret, quàm qui ipse rectè gubernaret, neq; fieri potest, quin scellicissimè in disciplinarum studijs ille versetur, què ipsam rerum cognitionem cum utilitate coniungit, eruditione usquequaq; absoluta. Nimirum, omne tulit punctum, ut ille inquit, qui miscuit utile dulci.

Sic in præsentiarum non admodum profuerit cognoscere restitutionis causas, nisi etià usus eius præsto sit, in hoc negociorū genere nobis cōmodaturus, quem cō libentius ostendam, quò & his nostris uigilijs, potius noctibus dicerem (adeo subcisiuis horis ppter occupationes utcūq; illiteratas, et propè ad lucernam mihi exciderunt) in iure tyrocinium facturis non tam gratificari, quàm rem etià foris utilem exponere, in animo fuit.

Diximus autem tunc ad restitutionem nobis aditum patere, si quando appellationi locus non sit, quod & de supplicandi usu sentimus, cum utrumq; beneficiū extra ordinem concedatur, ob id ordinarijs

DE SUPPLICAN. VSV

ordinarijs actionibus concedens. Non tamē absq̃
discrimine, nam ex quo supplicatio propius ad
ueniē impetrationem accedit, non tam latius
est restitutio, sed à præfictis prætorio, et quādoq̃
à principe ipso secundum constitutiones solum fi
eri solet. Restitutio autem ab omni Magistratu,
quem te la sisse probare poteris, ut rectē dici poss
sit reintegrandi iuris beneficium tunc compete
re, si quando precibus non sit locus.

**Iudicis of
ficio dat
us inter
grum.**

Et quia extra ordinem postulatur, iure actio
nis non solet dari, sed per iudicis officium duntax
at, qui cognitione qualicunq̃ habita recessis a
ctis ad pristinum ius aditum præbet, & hoc est
officium iudicis, quod nōnulli rejectuens cognos
cunt, à uiuo prætore ex defuncti edicto imper
titum, per gloss. Bar. & dd. in L. Ab hostis
bus. §. Sed quod simpliciter. ff. Ex quib. caus. ma
io. in integrum resti. inno. & Card. zab. in c.
Ex literis. de in integ. resti. & L. j. C. de res
sti. mino.

**Restituti
onis duo
sunt capi
ta.**

Insuper duo capita restitutio complectitur.
Primum quo audientia aperitur, ut ex allegatis
causis contra rem indicatam postulare tandem
admittas

admittaris frustra enim de læso iure conquiritur, quem iudex non dignatur audire, ijs itaq; modis ad eundem crit, ut ad beneuolentiam compositus petentem non repellat, in quo & hoc commodum habebis, quod & sententiæ executionem, modò aliquam fidem allegationum feceris, uel impedire, uel ne absq; satisfactione fiat efficere poteris.

Alterum caput ad restituendam uel adiudicandam rem pertinet, tunc expositum quando id de quo agimus apud aduersarium est, siue hoc ex iudicato, siue quia possidet. Quòd si apud actorem res sit qui aduersus illegitimam condemnationem restitui petit, non est opus ex eo capite postulare, nisi probationibus inductis sibi adiudicari eam uelit, ne insulse, hoc sibi reddi urgeat, quod iam tenet.

Quod sic accipe: Lulius Titius condemnatus est, insulam iure emptionis possessam Seio reddere, post iudicatum comperit uenditorem dominum rei fuisse, seq; restitui contra sententiam postulat. Quòd si aduersus iudicatum iuris reintegrationem tantum querat, sufficit ex pri-

DE SUPPLICAN. VSV.

Ad sententiam uidentur acta quoque rescissa. mo capite postulare ut sententia per iudicis officium rescissa, ipse tutus sit, & iudicatum facere non cogatur. Et ex eo quod sententia rescinditur, etiam omnia hactenus gesta per quae ad eam ipsam est uentum rescissa intelliguntur, tam abest, ut cuiquam porro opitulentur, aut praeiudicent. c. Ex insinuatione. de procu. cum. c. In nostra. & c. Qualiter. de electio.

Restitutio autem contra sententiam solū rei fit. Sin uero iudicatum fecisset Titius, remque in aduersarium transtulisset, aut sibi eam adiudicari probationibus plenius inductis cupiat, tunc non oportet contentum esse, ut integri solum restitutionem instauret, sed rescissa sententia, rem sibi aut reddi, aut adiudicari, secundum negotij continentiam, etiam postulet. Quod rursus bifariam intentare licet, cum ut sententia rescindatur, tum & rescissa, ea etiam res tibi reddatur uel adiudicetur.

Ad quod tamen aduertendum, restitutionis duplicem uim esse, in primis facit postulantem audiri, ut non obstante iudicato cognitio super allegata lesione habeatur, & reintegratum ius sit: Deinde ne in pristino causae statu consistas.

Et sola iuris commoditate tibi applaudas. Plus iugoris Prætor adhibere uoluit, et rei ipsius restitutionem etiam adijcere, ut quod antea paululum suspirare beneficium coepit, iam omnibus modis uegetum hoc efficaciter præstet, propter quod imploratur.

Et præterea factum est, cum actionem quæ ex restitutione apta est, Rescissoriam cognominari, et est actio restituta apud interpretes, per hos enim quod prima restitutio imperitur, ius discoopertum est, quo ad repetendam, uel ad iudicandam rem deinceps tenere possit, aut etiam in alia specie ad contractum rescindendum præscriptionem, aut aliud secundum propositi intentionem.

Rescissoria actio
cuius natura.

Rescissoria autem non est proprium actionis nomen, sed ex eo quod resoluta sententia datur (unde nostri eam datiuam potius esse uolunt, quam natiuam) ab originatione actionis id nomen sortitur, ut rescissoria dicatur, alijsq; actionibus quibus à capite fuerat agendum, uiam aperiat, et est utilis in rem, ut à Prætoris concessa, adeoq; annalis, quam prius cum uerborum solennitate

DE SUPPLICAN. VSV

nitare oportebat impetrari, hodie uero ad solam
 restitutionem absq; ullis alijs cæremonijs & uer-
 borum tendiculis permissa. L. ij. §. Omnium. ff.
 de origi. iuris. L. si. ubi glossa notatu digna. C.
 Quibus ex causis maiores in integ. restituuntur.
 L. Ab hostibus. §. Sed quod simpliciter, ubi gloss.
 & dd. super uerbo. Restitutionis. ff. Ex quibus
 causis maiores XXV. annis etc. L. In honora-
 rijs. uers. Sed cum rescissa ff. de actio. & obliga.
 §. Rursus. Instituta de actionib Bart. in L. Nec
 non. §. Exemplo ff. Quibus ex caus. maio. in no.
 & Cardi. Zabarella in c. Cum ex literis, de in in-
 tegrum restitutione.

Restituz
 tio & rez
 scissoria q
 ordine in
 tentant.

Vbi nequaquam inutile cognitu erit, quo or-
 dine & restitutio, & actio rescissoria ueniant
 instaurandæ, sunt enim qui putant segregandas
 esse, atq; ex interuallo utranq; usurpandam,
 quod fieri quidem poterit, minus tamen necessa-
 riò. Etenim qui iudicis officium duntaxat contra
 sententiam instaurat, licet sententia rescindatur,
 non tamen consequetur illud quod apud aduersa-
 rium est, sed opus est nouam apparet actionem
 pro re illa uendicanda, uel aliàs acquirenda,
 quemadmodum Plautius domum uendicatu-

rus sententiam aduersam accepit reo absoluto, re
deinde in iudicatū perducta, causas se habere præ
textit, quibus contra sententiam restitui postulat.
Et si ex officio solum iudicis quod implorauit re
scindatur sententia, non propterea domus petita
in priori iudicio, ipsi etiam cedit, cum hoc non pe
tierit, sed ut sentētia resoluatur tantū, quare iudi
cato rescisso noua actiōe opus est, qua domū uē di
cet, ad quam non patebat aditus nisi sententiæ ob
staculo per restitutionem ablato. Monent Inno.
& Zabarella. in c. Cum ex liceris. de in inte
grum restitū.

Melior tamen uia & nō tot impensis, tantoq;
tempori exposita in restitutione postulanda hæc
est, ut non sis contentus petere quo res iudicata
in integrum ius tibi restituatur, sed ut utrunq; cō
iungas & simul iudicis officium ad rescindendū
sententiam, simul atq; actionem rescissoriam ad
restitutionem rei, uel adiudicationem intentes, et
non aberit, quin uno saltu duos quasi lepores ap
prehendas, hoc est, & integri iuris, & rei quoq;
restitutionem consequaris tempore non tanto in
teriecto.

Poterit
cū resti
tutione etiā
res ipsa
peti.

Quod in re iudicata non tantum procedit, sed

DE SUPPLICAN. VSV

Forma libelli quo
restitutio
etiā rei pe-
titur.

etiam in alijs negocijs, uti sunt contractus, pactio-
nes, præscriptiones, quibus resolutis aliquid ad se
qui uoles, quo casu forma libelli erit, ut sententiā
rescindi emendariq; postules, et id de quo tracta-
tur restitui, aut tibi adiudicari. cuius exemplum
est in citato c. Cum ex literis. Vbi Inno. Zaba.
Et alij. Vbi sententia eugenij Papæ petitur, re-
scindi reformariq; in melius, Et Ecclesiam Hiler-
densē restitui, secundum ea quæ ex privilegio
ponebantur.

Nos tibi locum distinctius aperiemus. Aut e-
nim possessio rei post iudicatum in aduersariū est
translata, Et recte petes sententiam rescindi, Et
secuta actio re utili rescissoria rem tibi reddi, sicq;
in integrum restitui. Aut penes uictorē est quod
controversum sit, Et quia iudicis pronuntiatiōe
finem accepit secundum Modestinum, Et res iudi-
cata dicitur, nisi per Prætoris beneficium, quod
lesis ex causa iusta indulgetur, intercesseris, pa-
rere sententiæ cogaris, Et possessionem rei apud
uictorem relinquere, atq; rei iudicatæ exceptio-
nem tibi perpetuo aduersam habere.

Ideoq; restitutione inplorata, atq; ad reddē-
dum causas benigne admissus, quod primum re-
stitutionis

stitutionis caput nominare libuit, poteris non modo restitutionem aduersus rem iudicatam postulare, uerum etiam ut res tibi dominiotenus adiu-
dicetur, quod & contestatione domini facta, tibi non uenit denegandum. & hac ratione, cū sententia rescissa, tum re tibi adiudicata iuris integritatem recipies, utili rei uendicatione, quam & rescissoriam cognominamus, proposita.

Res qñ tibi inter res restituendū etiā adius dicatur.

Quod tamen nō uidetur procedere in eo, qui cum ipse rem possideat, & post iudicatam quo alteri eam cedere est iussus, iudicis beneficio implorato, uolet & restitutionem aduersus sententiā, & rei ipsius adiudicationem consequi, nam hoc esset plus quā integrum ius recipere. Iudicis enim officium in eo solum, hac specie commodat, in quo te læsum adseris, uicunq; sit latum, quod non potest fieri in re quam petis recens tibi adiudicare, cum antea id non feceris. Videntur sentire etiam Inno. & Cardi. Zabarella. in c. Cum literis.
§. Quocirca. de in integrum restitū.

Ex qbus oībus q̄libet succinctē cōprehensis, sine magno labore, nisi fallat me opinio, uerū restitutionis aduersus rē iudicatā usum habere poteris.

DE SUPPLICAN. VSV

quam & iuris partem referre duntaxat in præsentiarum nobis constituimus, reliquas eius species tibi in utriusq; iuris codicibus inuestigandas permittens, præsertim apud Guilielmum Darandam, uirum si contractior paulo esset, & collatis ultro citroq; interpretum opinionibus tantum, lectorem suspensum non teneret, qui de uersantibus in iuris harena quam optimè sit meritus, ut alios præterierim hanc rem & integris commentarijs, & ad susceptam iuris interpretationem tametsi sparsim, diligenter tamen exponentes.

Causas oportere allegari ppter
quas restitutio aduersus rem iudicam
indulgeri debeat.

CAPVT X.

Rei iudicæ non uulgaris est autoritas, ut quæ finem controuersiarum pronuntiatione iudicis accepit, siue id cõdemnatione, siue absolutione contingat, autore Modestino, quam etiã prætor, nisi ex causa quæ sibi iusta uideri possit, labefactari non patitur. opus est itaq; ut qui restitutionis beneficium maximè aduersus rem iudicam sibi indulgeri postulat, causas perinde atq; digilos suos

gitos suos, cognitās habeat, quibus inductis, quod petit uotis respondeat.

Quicumq; enim impedimentum alicui rei obtrudit, causam eius exponat oportet, qua cessante impedimenti nulla erit ratio, quod hac parte ubi de conuellendo iudicato agitur in primis obseruamus. L. Liberos. §. 1. ff. de ijs qui notantur infā. L. Si chorus. ff. de legat. III. L. Generaliter. C. de Epis. & Cle. & L. Si pater. C. de hēredib. insti.

Restitutio omnis ex causa fieri debet.

Vsq; adeo omnes restitutiones in integrum causis cognitīs à pratore permittuntur, scilicet ut iusticiam earum diligenter examinet, an ueræ sint, quarum nomine singulis subuenitur. in L. Omnes. ff. de in integrum restit. L. In causā. ff. de minoribus. & c. Causa. de restit. in integrum.

Nos causarum diuersitatem comprimis ex ætate postulantiū metimur, siquidē minores XXV. annis etiam defensi contra sententias ex quali quali lēsonis obiectu integrum ius obtinebunt. Etenim prator ob fragile atq; infirmum huius ætatis consiliū, multis captionibus, multorumq; insidijs

V s

exposi

DE SUPPLICAN. VSV

expositum, tutelam minorum suscipiens auxiliū
eis etiam edicto proposito, & aduersus captiones
opitulationem est pollicitus.

Muneribus restitutio facile indulgetur. Neq; institutum nobis est exponere quibus de
causis minoribus subueniatur, aduersum obligati
ones ipsorum pactionesq; modò interuenientibus
tutoribus, modò non interuenientibus, sed in IIII
Pandectarum libro, de minoribus XXV. annis,
tam copiose tractantur, ut quæ copiosissime.

In hoc ius etiam propiciū habemus, quòd ad
solum tempus quo se læsos conueruntur restitui
poterunt, atq; item si quodammodo uel semiplene
læsionis causas attulerint ad uerisimilia recurri-
mus ipsi, nihil omittentes, quo ætati succurratur,
facile enim præsumitur læsus quo Prætoris auxi-
lium magis sibi apertū habeat. L. Si cum pater, &
L. Cum & minores. C. Si aduersus rem iudica-
tam L. Eos qui. C. de ijs qui ueniam ætatis impe-
tra L. Si minorem. & L. Minoribus. C. de in inte-
gram restit. minorum.

De maioribus XXV. annis plus scrupuli est
ui qui ætatis subsidium non habent, sed alias cau-
sas ex quibus restitutionem meretur, uti est absen-
tia rei

tiareipublicæ causa, metus, dolus malus, uincula, captiuitas, & si qua alia iusta Prætori causa esse uidebitur, propter quam in integrum restitutio- nem pollicetur. per L. j. ff. Ex quibus causis maio- res in integrum restitu. & C. Quibus ex caus. ma- iores & c.

Verum ut cognoscamus illas causas, præsertim quæ Prætori iustæ esse uidentur, ego ex multis paucas duntaxat ob oculos tibi ponam, quibus obseruatis locos aliquos tibi seligere poteris ad apparandas restitutiones, quæ aduersus rem iudi- catam postulantiur. Et quemadmodum oportebat uim atq; metum à Republica abesse, ita & dolum malum, qui ob id nemini patrocinari debet, neq; cui damno esse. L. Electio. ff. de noxa. & L. III. ff. de transactio. Rectè itaq; factum est, quod ad- uersus sententiam dolo malo siue iudicis siue ad- uersarij latam, integri sit restitutio. Quod & de ea respondemus, quæ per gratiam aut etiam odiū atq; item præuocationem pronunciatur, adeo iudex æquus esse debet, et semotis affectibus absq; ullo personarum respectu sententiā dicere, ut cui idem esse debent Actij quod Titij, differitur, in L. Seruo. §. Cum Prætor. ff. Ad S. C. Trebelli. a Bar.

Sententia
dolo uel
gratia la-
ta.

DE SUPPLICAN. VSV

Bar. in L. Sed et si .§. Ait prætor. ff. Ex quibus
caus. maiores. & Bal. in L. j. C. Quomodo &
quando iudex.

Proinde omnia in Republica aperte fieri de-
bent, maxime autem in iudicijs, ne sub falsi præ-
textu quis insidiosè circumueniatur, quare cum
documenta quibus rem suam esse quis contestari
uoluerit, sine fūco esse debeant, sed uera, sed nihil
simulati continentia, iustissimum prætori uisum
est, ut si ex falsis probationibus, siue per instrumē-
ta, siue alia monumenta id fiat, sententia feratur,
ea restitutionis beneficio rescindi atq; emendari
possit.

Sententia
ex falsis
probationibus
releindit.
Quod tam uerum est, ut etiam si aduersarius
alijs probationibus inductis pronunciatum inua-
re, & iustum ostendere uelii, non tamen audire-
tur, ne quod minus candidè est obtentum in alte-
rius iniuriam subsistat, tractuq; temporis conua-
lescat, quibuscunq; adminiculis porro suffultum,
quod ab initio non ita subsistebat. L. Diuus. ff. de
re iudi. c. Cum uenerabilis. de exceptio. c. Licet
causam. de proba. gloss. & dd. C. L. Si eis ad
quem. ff. de adqui. hæredi. L. ij. atq; alijs. C. Si ex
falsis instru.

Et po

Et potest fieri ut probationes tempore quo res controuertebatur, in iudicio fidem satis non sup-
 pedient, sed post latam sententiam tandem sese
 prodant, atq; à nouo reperiantur, quo casu si pro
 ducentis negligentia non accesserit, res iudicata
 retractari poterit. L. Sub specie. Vbi dd. C. de re
 iudicata. Cy. in L. j. C. de conditionib. indeb. Fe-
 linus in c. Suborta, de re iudicata. et Pau. de Cast.
 Conf. 325. In causa quæ uertitur.

Sententia
 ad proba-
 tiones à
 nouo res
 pertas.

Ad eam quoq; sententiam quæ ex euidēti pro-
 batione est prolata, puta ad spectu, ut fit in uentris
 inspectione, uirginitatis iudicio, corporis egritu-
 dine, atq; id genus alijs quæ oculis uidemus, si cō-
 trarium probetur, causas petimus restitutionis
 adornandæ, quod & in eo iudicio recipimus,
 quod medicus super lepra, uel alia corporis im-
 mundicia constituit, licet enim indubitatum sit
 quod uidemus, tamen si de eius causa & natura re-
 ctè pronuncietur, hinc statim tibi apparebit, quod
 etiam de uomica tot sententias eius rei periti quā-
 doq; ferunt, quot sunt qui adhibentur. Angel. in
 L. Marcellus. §. Si mancipium. ff. de ædilitio e-
 dicto.

Cōtra iu-
 diciū ex
 inspectis
 one.

Præterea instrumenta recens inuenta causam
 præbent

DE SUPPLICAN. VSV

*C*etera sententia ex iureiurando. præbent ex generali edicti clausula, ut iudicatum ad iusiurandum necessarium restitutioni subiacet. Bar. & Angel. in L. Admonendi. ff. de iureiur.

Idem probamus in sententia ad iusiurandum in probationis supplementum prolata nisi in contumacem fuerit iuratum, quamvis Alexander putet non opus esse restitutione, uerum posse actorem à nouo iudicium instaurare, & si reus excipiat de iudicato, in promptu erit replicatio de instrumentis recens acquisitis, ex quibus petat sententiam retractari.

Ceteras causas puta erroris, falsi iurisiurandi, impediendi ne uel testes uel instrumenta pro robora intentione produci potuissent, probationis à uicinia petitorum in modum præsumptionis, si quando alie & meliores posthabeantur, atq; item superuenientis æquitaris, & scripto liberationis recens inuento, atq; id genus similibus ex clausula generali receptis, quibus sententia non minus restitutione postulata impetitur, hic referre super sedeo, nam sunt apud Bal. in L. j. C. de conditionibus. indebiti. L. Si qui adulterij. C. de adulterijs.

Aze

Azo. in summa. de re iudicata. & plenius apud Bar. & ad. in L. j. ff. Ex quib. causis maiores.

Ex quibus facile tibi erit atq; expeditum restitutionem etiam aduersus rem iudicatam instaurare, ad quod maximè opus est causam inferere, propter quam læsus pristinum iuris statum habere cupias. Et quia in hoc beneficij genere aduersarius quoq; uocari debet, liisq; cōtestatio ultro citroq; fieri, obseruandum tibi erit qua uerborum forma libellus ipse concipi debeat, ne petenda omittas, & ea inculces quæ ad hanc rem non spectant. Nempe dicere poteris. Tametsi intentionem meam satis probauerim, aut probare potuissim, si non fuissim impeditus, nihilominus tamen contra me est pronunciatum, cum tamen secundum me id potius debuisset fieri, quare sententiam dico nullam, & si qua sit in pristinum statum aduersus ipsam me restitui, rescissamq; in melius reformari, proinde rem mihi restitui, aut adiudicari postulo. Singula singulis, ut in loco sint coaptanda, quemadmodum ad propositam rem paulò antè sunt distincta, & habet Bar. in L. j. C. Si aduersus rem iudicatam. in L. Si expressim. Vbi & Alex. ff. de app. & in L. j. C. Ex quib. causis maio. & Bal. in L. Adita. C. de edendo.

Ut restituo aptè postulet.

Ad cuius

DE SUPPLICAN. VSV.

Ad cuius similitudinem tibi ipse secundū rei
propositæ naturam atq; ipsius lesionis quā præ
texis, postulationem formare, & aptè concinnare
poteris, ne medium posthabeas per quod restitua
tio est danda, cum alia ratio sit petendi restitutio
nem aduersus sententiam ex falsis documentis
prolatam, alia si quando nouarum probationum
adminiculo pristinum ius reintegrari cupimus,
quæ omnia ex ipsis causis etiam non uno modo
expositis tibi rectè petes, & peculiare atq; ex
omni parte fecundum huius generis ex
emplum libelli habes apud Petrū de
ferrarijs. In forma libelli quo da
gitur, ut rescindatur sen
tencia lata prætex
tu falsi instru
menti.

FINIS LIBRI III.

De

161

DE EXCE- PTIONIBVS, QVAE

aduersus sententiam, atq; item eius execu-
tionem opponuntur. & de Re-
cusationibus Iudicis.

LIBER V.

Sententiam uarijs procellis ex-
poni, nā & exceptiones esse, quæ
ipsi, eiusq; executioni obijciun-
tur, & in quem finem.

CAPVT I.

OCRATES

ille, qui primo phi-
losophiam è cœlo
uocasse dicitur,
inter alia quæ pri-
denter egit, & il-
lud referri solet.

Cum puer ad eum
ducretur, ut in-

genij eius periculum aliquod faceret: Loquere

X

inquit

DE EXCEPTIONIBVS.

Ex sermo inquit o adolescens, ut te uideam, quasi ex oratione
ne qs co- ne facile apparere soleat, quid intus ingenij foue
gnoskitur ret. Et non inscite profecto, cum & Democritus
 Milesius τὸν λόγον ὀψ' γὰρ σκιδν, hoc est, ser
 monem operis umbram esse uoluerit, qui tanto
 certius hominem prodit, quanto ex animi pene
 tralibus altius egreditur, quod & ei qui inter li
 tigatores pronunciaturus est contingere quan
 doq; posset, ut sententia prolata cognosceretur,
 qualis nam esset iudex, iustus ne an iniustus? ita
 enim iudicantis quoq; personam excutere solent,
 qui nullo decreto satiabiles, cogitare perpetuo
 incipiunt, quomodo controuersijs nullum finem
 dare, alteriq; negocium usq; ad sepulchrum sa
 cessere queant.

Pronun-
ciare diffi-
cile esse.

Vbi deuorandum quidem esset, quod etiam
 res iudicata toties impetitur, si non iudici ipsi
 quoq; nonnunquam esset periculosum: Adeo ut
 & Plato ipse monuerit: Difficile esse etiam inter
 amicos pronunciare, ex quibus alter utcunq; sui
 similis maneat, alterum tamen offendis, atq; ex
 amico inimicu facis, cuius et exempla tibi ob ocu
 los ponenda haberemus, si non ad institutum no
 bis esset properandum, Et familiare est homini

bus, inquit, Velcius paterculus, omnia sibi ignoscere, nihil alijs remittere, & inuidiam rerum non ad causam, sed ad voluntatem, personarq; dirigere.

Sed habeas sententiam & iuri tuo, & uotis respondentem, tamen inanis uox erit nisi ad executionem perducatur, quod tunc citius fieret, si non pleraq; obstaculum praeberent, minus obscurum ubi persuasione quisq; eò duci posset, ut sententiam iustam, æquam, atq; citra ullam iniquitatis suspicionem prolatam crederet. Et quia illi iniquum putant se citra iuris praescriptum grauari: Hi autem nec illud admodum expendant, sed quia dimidium uitæ in litibus quærunt, omnem lapidem mouent, quo ad consistoria confescent, & aliorum detrimento ipsi saginètur. Fit, ut sententiam non solum calumniosis prouocationibus sepius incesant, sed etiam rem iudicatam, quæ controuersiarum finem iam faceret, quasi ex insidijs petere, non pauci machinentur.

Esto enim ab interponenda appellatione securus sis, neq; supplicatio, neq; in integrum restitutio tibi intercesserit, quin sententia rem tibi

In litigio
suo ueter
ratores.

DE EXCEPTIONIBVS

ex iudicato suppeditare debeat, illud tamen impedimento fuerit, quòd aduersarium tuum tot exceptionibus, tot defensionum tricis septum uidere cogaris, ut è labyrintho illo Minotauri citius elabi possis, quàm ut illas etiam de industria quaesitas tendiculas effugias, quod multos cò adigit, ut rem iudicatam quam infinitis sumptibus obtinuerunt, non modò nihil esse sinunt, sed etiam errori accepto ferunt, saltem hoc impetrare liceret, ut reliquum molestiarum quod sibi à ueterratore ob partam uictoriam imminet, uel insigni rerum iactura redimere non cogrentur.

Hoc mediufidius est, quod pleròsq; ab experiundo iure pro rebus nihil obscure debitis terret, quando uident quempiam minori periculo ipsum Oceanum enatare posse, quàm hanc litigandi rationem tolerare.

Noni mo
res inter
mortui.

Quod tamen ijs conuenire experientia nihil obscure nos monet, qui ob ingenij prauitatem nullius iusti, nullius tranquillitatis desiderio ducuntur, sed non secus atq; turbo aliquis, Rempublicam commouentes, aliorum quietem interrumpunt, & lites ex litibus suscitantes bonos les-

dunt, de quibus non ineptè hoc Plauti in Trinuo
mo dici posse uidetur. Mores bonos inter mortuos
esse.

Quorum insolentia tametsi faciat, ut non so-
lum de iure bene meriti male audiant, sed etiam iu-
ris prudentia splendida quædam nundinatio, &
ciuitatum æruscatio uulgo habeatur, hoc tamen
in eos reiiciendum est, qui in iure solas diuicias
quærum, & nonnunquam aliorum calamitatem,
tantum abest ut Rempublicam per id componere,
aut quod deceat solum, inuestigare uel semel co-
gitent,

Nec debent boni & qui in alterius detrimen-
tum iuris subsidijs illubentissimè abuterentur,
propterea eas suppetias contemnere, quibus iudi-
cantium procacitati apertis modis uenit obuian-
dum, nam si cognouerimus quis sit rectus rerum
usus, iam ab eo quod prauè irrepsit citius poteri-
mus nobis cauere.

Diximus itaq; , ut ad rem ipsam accedamus,
quando appellationis auxilium tibi expositum ad
uersus sententiæ iniquitatem atq; iniusticiam cor-
rigendam, tandem prohibita ea, supplicâ di usum
patere, deinde restitutiois beneficium ad integrè

DE EXCEPTIONIB.

Exceptio
nes cōtra
sententiā

ius recipiendum aduersus rem iudicatā per Præ-
torem indulgeri, & principum constitutionibus
nonnihil iuari, sed ne adhuc desiderare possis,
quod te contra sententiā uel extra huiusmodi be-
neficia, forsità posthabita appellatiōe, tueri queat
Ecce multarū defensionū quasi syluā, quibus mo-
dō rei iudicatæ, modō executioni commodum ob-
iectis, est ut sententiā quasi euitata haud obsit,
uel executio eius impediatur, intra uē modum cō-
tineri debeat.

Exceptio
in quo di-
fieri a sup-
plicatiōe
& restitu-
tione.

Vnde est consequens in aliū finem supplicatio-
nis, atq; restitutiōis usum esse, nēpe ut ex illo sen-
tentiā rescindatur, ex hoc autem pristini iuris,
atq; rei etiam fiat restitutio. In aliū exceptionis,
quæ licet sententiæ opponatur, non tamen facit,
ut reuocetur, sed insurgenti obstat ne uires conse-
quatur, & uictō etiam noceat, quod ad naturam
exceptionis facile obseruare est, quæ ueluti com-
paratur defendendorum eorum gratia quibus cū
agitur, ita etiam eorum contra quos est iudicatū.

Fieri enim potest, ut sententiā propter rem iu-
dicatam, quæ ius inter partes facit, iusta esse uide-
tur, iniqua tamen sit aduersus eum contra quem
est proa

est pronuntiata, ideo exceptiones sunt expostae,
quibus condemnatus aduersus eius insultum tueri
se ualet.

Id quod & in ea sententia maximè frequen-
tatur, cui nullitatis exceptionem opponimus, quæ
facit ne alicuius planè sit momenti, tantum abest,
ut uel ullas vires, uel executionis causam habere
debeat, cum & iureconsultus, id quod non est,
minus agnoscat, sed inter inania cum Philosophis
ipsis reijciat.

Quid in huiusmodi exceptionib.
obseruandum, tum apud quem
iudicem opponuntur, & quando
executionem impediunt, nec ne.

CAPVT II.

Qvisquis itaq; sententiam aduersam acce-
pit, contra quam pro iure suo, aut ne-
gocio pposito malè suspicatur, prudentiū cōsilia
adhibito dispiciat, et uliro citroq; exanclet, quib.
de causis melior sentēcia fuisset prolata, & si ordi-
nariū prouocationis auxiliū restet ad illud cōfugi
at, uel si ab eo iudice id nō liceat facere, supplicā-
di usum habet, aut iusta existente lē sionis causa à

DE EXCEPTIONIB.

Prætor beneficium restitutionis, secundum ea
quæ paucis antè exposuimus, imploret, & iudica-
tum retractabitur.

Exceptio
nis cōtra
sententiā
quā usus.

Sin uero sententiæ concedere, uim tamen im-
pedire, & quo inanis hæreat, aut sic per omnia
non cogaris satisfacere, curare uolueris, inuestiga-
re est quæ nam exceptiones (ad quas hoc casu ue-
nit recurrendum) in hoc sint expositæ, quarum et
tunc usus est, quando executionem eius retrudæ-
re sis conatus, aut intra modum cogere, quapro-
pter rectè Paulus iureconsultus, exceptionem esse
se ait quæ reum modò à damnatione eximit, mo-
dò damnationē minuit, quæ & opponitur, quia
non sit factum, quod fieri oportuit, uel quia factū
sit, quod non oportuit fieri. L. Exceptiones. &
L. Exceptio. ff. de exceptionibus.

Exceptio
nes sentē-
tiæ aut ex-
ecutioni
opponi.

In quare ut rectè progrediaris, obseruandæ
sunt exceptiones, quæ contra sententiam possunt
obijci, eius enim sunt naturæ, ut si obstare senten-
tiæ uideantur, etiam executioni obstant, quare li-
berum est eas uel sententiæ, uel executioni eius
opponere, quod maximè procedit in exceptione
qua sententiā nullius momenti esse dicimus, cuius
usum

usum latissimè patere, & propè solam in hac specie tractari diligentius, deinceps compertum habebis.

Eam si per exceptionis tutelam obijcias, ne sententia uires consequatur intercedit, sin autè principali ex & agendi modo eam intentes, facit ut retractetur sententia, quo facto, ipsa executio quoq; retractata habetur, & frustra ipsam urgesbis.

Quod in hunc etiam modum fieri solet, ut actione recens aut denuo instaurata, si excipiat de re iudicata possis replicare sententiam nullius esse momenti, atq; ut iudicis officio dissoluta ea, melius iudicetur. per Dynam in L. Consilio. ff. de cura. furios. Bal. in L. Qui testamento. ff. de execq. tuto. & Inno. in c. Ex insinuatione. in uerbis. sententia. de procura.

Per omnia autem sit oculatus, qui exceptionē sententiæ intercedere, aut executionem impedire uelis, ne probationibus destitutus uerbis id solum atq; insidiosè, cum in iudicis, tum rei iudicæ cōtemptrum, in animam sumpsisse uideri possis, nam quicumq; excipiendi animo uel iudicij progressum differre, uel sententiam, eiusq; uim impedire

Non proz
ba s exce
ptionē in
pensas lu
ir.

DE EXCEPTIONIB.

temerè fuerit conatus, ad impensas quas ea de re aduersarius facit rectè obligatur. c. Finem. de dolo & contumacia. Bar. in L. II. C. de usur. & fructib. leg. c. Sentenciam. de pœnis. L. Non ignorat. Vbi Bar. C. de fructib. & lit. expen. Specu. de exceptio. §. II.

Cōtra sentenciā az
pud pri-
mū iudicē
et atq; eti-
am execu-
torem qñ
excipitur.

Sed neq; aptè satis, neq; utiliter exceptionem prætexit, qui apud idoneū iudicem id facere ignorat. nam si eum accesseris, qui neq; sentenciam dedit, neq; executionem eius habeat, rē nihili ages. secundum iuris autem regulam apud eum iudicē de sententiæ nullitate excipies qui ipsam pronunciat, ut interim discernat quam nullius momenti iudicatum sit, atq; ob id executione omnino indignum. Card. in Cle. j. de re iudi. Bal. in L. Si suspecta. ff. de inofficioso testamento, & Alex. in L. Si expressum. ff. de app.

Sed & apud sententiæ executorē opponitur, exceptio præsertim nullitatis ad executionē præpediendam, & hoc, quando est uel manifesta ut aliorum testimonio, adeoq; altiori indagine non habeat opus, uel ex uictoris confessione magis & confestim aperiatur, tuncq; leniè festinare debet
ad alia

ad auferendū id quod sententia parum ualida est
comprehensum, ne eadē facilitate uictō restituere
illud porrō cogatur, qua iā auferret, & qui facit
secundū Paulū, quod facere nō debet, nō uidetur
facere id quod est iussus. in c. de cætero. Vbi Abb.
& dd. de re iudi. Card. in Cle. j. de foro cōpetenti
Bar. in L. Si Prætor. ff. de iudi. & in L. si. C. Si ex
fal. instru. et L. lili. §. Condemnatū. ff. de re iudi.

Quando exceptio contra senten-
ciā, aut post ad executionem op-
ponitur, ac etiam qñ ipsa impedi-
tur, deq; satisfactiōe eius qui exe-
cutionem petit.

CAPVT III.

Hic rursus obseruare est discrimen earū de-
fensionū de quibus in presentiarū tracta-
mus. Aliæ siquidē cōtra sententiā, aliæ post sentē-
ciam ad executionis impedimentum obijciuntur,
quamuis utrunq; etiam post sentēciā fieri uulgō
dicatur. Quarū cōtra sententiā est usus, plerūq;
post uel in ipsa sententia initiū sumunt, aut reno-
uantur, non autē antea, ueluti mulier intercessiōis
causa, non obiecto Velleiani Senatus consulti be-
neficio condemnatur, atq; interim denuo fidem
interponit

DE EXCEPVIONIB.

Que exce
ptiones
post sentē
ciam. interponit, Senatusq; consulti exceptionem con-
tra sententię auctoritatem prætexet, non quidem
ex eo capite, quod ante iudicium intercessit, sed
quia secundo id fecit, & à sententia fideiussione
renouauit. argu. L. Si se non obtulit. §. Si ex con-
uentione. ff. de re iudi.

Ea autem exceptio quę ante sentēciam ortum
habuit, post non admittitur secundum regulam iu-
ris, sed in tempore erat opponenda. per L. Pe-
remptorias. C. Senten. rescindi non posse.

Idem respondemus de nullitatis exceptione,
siue hoc sit ratione processus, siue ipsius sentēcię,
semper enim iudicato opponitur cui est perempto-
rialis ut in L. j. C. de iuris & facti ignorantia.
L. Præses. ff. Quomodo & quando iudex. L. j. ff.
Quę senten. sine certa quantita. & Bar. in L. si.
ff. Si ex falsi. instru.

Exceptio
nes ad ex
ecutionē. Quod si ad impediendam executionem iure
excipiendi uti uelis, iam non spectamus quo tem-
pore coeperit sed absq; ulla distinctione post sen-
tenciā id facere licet. Fateamur enim hoc casu
sententiam aliquid esse, tamen quid exceptioni
insistimus.

insistimus, eius executioni non damus locum. Vt.
 pote maritus condemnatus ut creditoribus satisfaciat
 exceptione se tuetur, ne plus ab ipso exigatur
 quàm facere possit. per Bar. in L. j. C. de iuris
 et facti igno. & L. Si filius. ff. Quod cum eo. &
 Bal. in L. Exceptionem. ff. de proba.

Compensationis quoq; defensio executioni ob
 iicitur ut quæ sententiam non impugnat, sed facit
 tandem ne hoc dare compellaris quod tibi restitu
 ere eundem oportet. L. Si cum militi. §. j. ff. de cō
 pensa. L. ij. & ibi Bal. C. de compensationibus.

Videndū tamen est si quando exceptione præ
 fertim nullitatis opposita sententiæ executio fieri
 debeat nec ne? & si de exceptione ita liqueat, ut
 citra ullam aliam extrinsecus adhibitam probati
 onem sit manifesta, tunc executioni non est locus,
 puta sententia est inualida, aut in dominum pro
 lata, cum procurator fuerat condemnandus, atq;
 id genus alijs ex causis de quibus antea est relatū.
 L. j. C. de exceptione rei iudicate. & L. Si cum
 nulla. ff. de except. rei iudicate.

Si de exce
 ptione cō
 stat execu
 tio impe
 ditur.

Quod et probamus etiam si de exceptione nō
 ita com

DE EXCEPTIONIB.

constaret, posset tamen ex continente probari, puta instrumenta ex quibus pronunciatum est in peracto iudicio sunt reprobata, ita ut de falso iam non amplius sit quærendum, quæ omnia ad summariam cognitionem pertinent in executione quoque exercendam. Est in L. si. C. Si ex fals. instrumentis. & L. A diuo Pio. §. Si super rebus. ff. de re iudicata.

Exceptio
de qua co
gno. cet
nō impe
dit execu
tionem.

Exceptionem autem illam non sic aperta, sed altioris probationis indaginem requirente, non est quod executio impediatur: & ea altioris desiderant indaginem uel cognitionem, quæ intra tempus ad executionis processum destinatum, ubi nulla intercederet defensio, propter testes fortassis adhibendos, aut alia monumenta quæ sic in promptu non habes, doceri haud possunt, quapropter ad meri executoris quoque cognitionem, quæ summaria est, non pertinebunt. L. iij. §. Ibidem. ff. ad exhibendum. L. Ille à quo. §. Si de testamento. ff. Ad S. C. Trebell. Bar. in L. Si se non obtulit. §. Condemnatum. ff. de re iudi. & colligit Antonius de Canario, in de executione instrumentorum, q. V. & IX.

Quibus

Quibus adde, Tametsi exceptio alioiorem cognitionem desiderans, ut sic in continenti probari non possit, executioni non sit impedimento, esse tamen quod qui eam petit, nequaquam sit audiendus, nisi satis dederit se omnia restitutum, si exceptionem præsertim nullitatis superiorem esse contingat. argu. c. Suscitata. de restitu. in integrum. sentit Bartolus in extrauagante. uersl. Summarie. l. si. C. Si ex fals. insiru. & l. j. C. Quando prouocare non est necesse.

Petēs executionem
satisdat.

Prouidus itaq; esse debes, ne in proponenda defensione impingas, & repulsam passus neq; executionis obstaculum, neq; satisfactionis emolumentum obtineas. Quandocunq; enim post sententiā ad executionis impedimentum exceptionem opponis, adijcere debes te paratum esse ad eam contestim probandum, quod si feceris nulla crit executoris functio.

Exceptio
contra sententiam
ut opponenda

Sin uero minus et cōfides ex intervallo id præstare te posse, nisi satisfactio habita iudicatum impleri non debet, quam formam nisi obseruaueris facile est quod temeritatis arguaris, & in solam iudicati protelationem nescio quid suffugij, ædquē ex insidijs fortē causari dici possis.

Mon

DE EXCEPTIONIB.

Monet Bartolus in citata L. si. C. Si ex falsis instrumentis. & in L. j. C. de iuris & facti ignorantia.

De exceptionibus quæ cōtra sententiam opponi solent, earumq; ratione.

CAPVT III.

EX omnibus interim defensionibus ad eleuandam sententiæ uim, una quæ de nullitate prætexitur est certè frequentissima, atq; utinam tam candidè à plerisq; ad insulium aduersarij tantum uocaretur, ut sæpe: quid enim expeditius & magis etiam stupidis promptum esse possit, quàm dicere sententiam esse nullam? in hoc minus foelices, quòd etiam id allegatis causis docere coguntur, nisi uictor ipse harena cedere uelit, & rei, propter quam hætenus decertauit, superiorq; sit, ad inanis præsidij commentum, iam demum terga dare sibi aliquid esse credulus ducat, non expectata quam eius debeat probationem?

Ad inuestigandum causas nullitatis. Vnde exceptio hæc proficiscitur non est opus, ut diu quis
se dis

se distingat, multæ enim sunt à nemine non con-
gestæ, & petuntur modò ab ineptitudine libelli, Nullitatis
modò à solennibus processus iudiciarij omiſſis, exceptio.
modò ab ipsa sententia contra solitum iudicio-
rum ordinem pronunciata, & quandoq; iudicis
contemplatione, ad quem hoc negotium diffini-
endum non spectabat, etiam si treis in eo senten-
cias protulisset conformes, quæ omnia faciunt, ut
iudicato intercedatur, per gloss. & Bartol. in L.
III. §. Condemnatum. ff. de re iudi. 10. And. in c.
Quia Guil. de re iudi. Felin. in c. Ex parte. de
offi. delegati. & Card. in Cle. j. de poss. seque-
stranda. Et quasi ex ordine habentur apud Vber-
tum de Bonacurso in, de impedimentis executio-
nis. §. Videamus nunc de causa nullitatis.

Deinde exceptiones quas peremptorias cogno-
minant, ad hoc ubi exponuntur, quarum nonnul-
læ personis inhereant, uel ob priuilegium, uel
odium, neq; ad hæredes transmittuntur. Aliæ au-
tem rebus attribuuntur hæredibus similiter obue-
nientes, uel ijs quibus res contingunt.

Ex his quæ personis commodant. Est exce-
ptio Senatus consulti Velleiani, quod ad fideius-
siones, mutuiq; dationes pertinet seminarî, quæ

DE EXCEPTIONIBVS

Exceptio
S.C. Velle-
ianæ.

pro alijs intercesserunt, nam sicut moribus ciuilia officia foeminis sunt adempta, ita et hoc officium unde rei familiaris periculum ipsis facile posset inferri, ex quacumq; igitur obligatione, siue uerbis, siue re, siue quocumq; alio contractu intercesserint propter sexus imbecillitatem, Senatus ei subueniendum consuluit.

Et hoc si non callidè sint uersatæ, infirmitas enim foeminarum non calliditas auxilium sumit. Ne igitur contra beneficium personæ concessum sententia quoq; executionem consequatur defensio Senatusconsulti, ut peremptoria aduersus eam poterit opponi L. j. & L. ij. & L. Si mulier. Vbi Angelus. ff. Ad S. C. Velleianum. & Bartolus in L. j. C. de iuris & facti igno.

S. C. Macedonianum
in excep-
tio.

Est & S. C. Macedonianum, quo placuit, ne cui, qui filiosam mutuam pecuniam dedisset, etiam post mortem patris eius, in cuius potestate erat, actio petitioq; daretur, ut scirent qui pessimo exemplo Macedonis foeneraretur nullius posse filiosam bonum nomē expectata patris sui morte fieri, autore Vlpiano in L. j. ff. Ad S. C. Macedonianum. quoties modò ob mutuum filiosam datum actio-

nem

nem creditor instituit, exceptione S. C. Macedoniani, quod actionem præterea in odium huiusmodi sceneratorum competere noluit, repellitur, ne id quod malo exemplo fecit, perniciosè commodet, quæ exceptione etiam post sententiam ad eius auctoritatem perimendam, uti licet. Bar. Bal. & pleriq; alij in L. Eleganter. §. Si quis post, ff. de condictio. indebiti.

Armatae militiæ quoq; homo, si exceptiones suas in iudicio non proposuisset poterit si sententia coeperit conveniri, eas obijcere, id quod propter simplicitatem, qua ius ignorare datur, ut qui rei militaris maiorem curam gerit, patriæq; defendendæ operam suam locat, ipsi est permisum, maximè ubi propriam causam agit, non alienam, cuius domino hoc privilegium militare est præclusum. Est textus in L. j. C. de iuris & facti ignorantia. ubi interpretes pleriq; omnes, & Bal. in c. si. de confessis.

Præterea sunt exceptiones quæ & ipsæ contra sententiam proponuntur, nõ quidem ut eam prorsus inanem reddant, cum permittunt ut iudicati

DE EXCEPTIONIBVS.

dicati auctoritatem retineat, sed magis ut ad temperamentum legitimum redigatur, ne in executionem plus ueniat, quam ipsis ex privilegio, beneficiorum conueniat, donec fortunæ successus ipsis pinguior adriserit, quo integrum dare commodius possint.

Exceptio
In id quod
facere quis
possit.

Cuiusmodi est maritus qui adsentiente uxore creditoribus obnoxius factus est, eius enim ratio haberi debet in condemnatione, ne porro egeant, ipse atque uxor, et uitam inopia miserabilem ducant, quod beneficij etiam ipsi indulgetur, qui ex donatione atque ipsorum propria liberalitate conueniuntur. Similiter omnium bonorum socius. Item patronus, patronaue, et liberi eorum, parentes, maritus erga uxorem, atque item uxor erga maritum, ut reliquos qui omnes ex eo tantum condemnari debent quod facere possunt ne egeant, quæ exceptio etiam post sententiam locum habet. L. iam et si. ff. Ad S. C. Macedo. L. si. §. Pe. ff. Ad Velleia. L. Sunt. ff. de rei iudi. L. Patronus. L. Item miles. L. Inter eos. et L. Neseñnius. §. si. ff. Solutio matrimonio. et L. Si filius. ff. Quod cum eo.

Et ne obiter hanc rem præterierim, aduertendum est defensiones, supra id quod potest, quem

non teneri, dilatorias magis esse, & temporales, quam peremptorias, cum neq; obligationem, neq; sententiam perimere solcam, sed integram solutionem tantum differre, quo ad facultatibus sit auctior redditus, ut reliquam dare citra egestatem possit.

Quod moderamen ad personæ qualitatem adhibemus, nobilis enim stemmate, aut alio dignitatis titulo initiatus maiori sumptu opus habet, quam rustica & abiectioris conditionis homo. Ratio exceptionis ne supra id quod facere possit.
Est gloss. in §. Appellantur. inst. de exceptio. Bar. & dd. in L. Ex diuerso. §. si. ff. Solutio matri. L. Vna. §. Cum autem. C. de rei uxore. actione. Alex. in L. Si maritus. ff. Solutio matri.

Proinde considerare est quantum annui redditus præstiterint, non enim bona statim aestimare cogitur, qui ex fructibus eorum ali debet, quãuis Alexander secus arbitretur, præsertim ubi tam splendidè fuerint ædes, ut diuenditæ alimētis sufficiant, est textus singularis in L. Qui bonis. ff. de cessione bono. Et demum opus est ætatis habetur ratio si uetulus sit, aut iuuenis, qui beneficio in id quod facere possit, uti contendit, parcendū
X : siqui

DE EXCEPTIONIB.

Siquidem ipsi erit in eo quod ad totum uitæ tempus uictum suppeditare ualeat. iuxta L. Hereditatum. ff. Ad legem Falcidiam.

Cautio p̄
standa in
deducen-
do ne e-
geas.

Verum exceptiones illæ cum tutelæ loco esse debeant, non ut cui perpetuo incommodent, aut potius fraudi sint, receptum est ut is qui ne egeat sibi ex bonis relinqui cupit, cautionem præstet idoneam de eo quod reliqui est ad integrum soluendo si quando fortuna magis propicia arridere, facultatesq; suppetere cœperint, id quod ad usum huius rei non parū conducit. Est in L. Vna. §. Cui autem. C. de rei uxoriæ actio. in L. Verum. §. Uē uidendum. ff. Pro socio. gloss. in L. III. ff. de except. 10. de Imo. & Iason. in L. Patronus. ff. Solutio matrimo.

Aduoca-
tis etiā re-
linquitur
egeant.

Idem nostri ijs quoq; attribunt, qui causarum patrocinijs adsunt, aduocatis puto, ad militis exemplum, cū & ipsi qui ambigua causarum dirimunt, collapsa non semel cum in publicis tum priuatis rebus suæ defensionis uiribus reparant, non minus humano generi prospiciunt, quàm si armis atq; sanguine patriam parentesq; tuerentur.

Quod tamē his maximè concesserim q̄ iusti pa-
trocinijs

trocinij amore ducti, uiduas, orphanos, et quicqd
communi ope in Republica iuuandum est contra
uim, malorumq; insolentiã, non secus atq; patrios
lares, & liberos suos laborantes defendunt, non
aut qui iniquissimis quibusq; litibus corrasis, tunc
dentem operas suas uenales exponant, quando
lucri aliquid etiam ex quacunq; turpi passione se
consecuturum sperant.

Est tamen quod & ipsis relinquatur ne ege-
ant, quod uel exceptione proposita obtinere pos-
sum. L. Aduocati. C. de aduocatis diuerso. iudi-
cio. gloss. in L. Miles. ff. de re iudi. gloss. & Bar.
in L. j. §. Est & alius ff. Si quis à parentib. su. ma-
numissus. Cy & Salice. in L. j. C. de iuris & fa-
cti ignorantia.

Peremptoriæ exceptiões ex rebus sumptæ qua
tum post sententiam etiam est usus, propterea sic
cognominatæ, non rei in:uitu, non solum à prin-
cipalibus, sed & ab hæredibus eorum usur-
pantur, ut in quos omne ius defuncti una cum
ipsis bonis transmittitur, siue hoc sit actiuum,
eis competens, siue passiuum, per quod ab al-
ijs defuncti respectu conueniuntur. L. 11. C.

Exceptio-
nes per-
emptoriæ
rebus cor-
hærentes.

DE EXCEPTIONIB.

de heredita. actionib. L. Cum à matre. C. de rei uendi L. Si ab eo. C. de nego. gest. Cy. & dd. in titulo. C. Vt actiones ab hereditib. & contra heredes incipiunt.

Fideiussorib. cōpetant exceptiones reorum.

Huiusmodi autem defensiones rei coherentes non tantum hereditibus sunt usui, uerumetiam fideiussoribus. Æquum siquidem est ut is qui pro altero intercedit eiisdem adminiculis sit tutus, quibus & ipse reus, ut si rei iudicatæ exceptionem habeat, eadem & fideiussor conuentus se defendere permittatur, quod & in dolimali, iurisiurandi, quod metus causa factum sit, Senatusconsulti Macedoniani, aut si in rem sit pactus reus (non autē de non petendo rem, quæ personalis est) exceptio fideiussori competit, sunt eleganter in L. Exceptiones. §. Rei autem. ff. de exceptionib. & L. Nisi. cū L. Idē. In duobus. §. Personale. ff. de patris.

Vbi statim aliud uidebis in exceptionibus quæ personis coherent ut quæ cum hereditibus, tum fideiussoribus atq; alijs id genus personis usurpantur, quemadmodum est exceptio in id quod facere possis, quam fideiussor frustra prætexit reoduntaxat exposuiam eiusq; personam haud egredientem

dientem, apud Iulianum in citata L. Exceptiones
quæ personæ & cæt.

In qua re utriq; dispiciendū est tam reo quam
fideiussori, ne quid ineptè aggrediantur. Porro
qui exceptionem in id quod facere possit habet, si
deiuissorem dedit, & is conuenitur, modò ne su-
pra ures principalis debitoris non habita ratione
beneficij eius quod facere possit, condemnatur,
(uiquam exceptionem fideiussor frustra obiecit)
ipsi negocium aut litem denunciare debet, ut iu-
diciū suscipiat suæq; causæ ipse adsit, & si ue-
nerit b. ne.

Quid obe-
seruanda
per fides
iussores
ubi reo
exceptio
in id qd
possit, cõ-
petit.

Sin uerò non, per hoc mandati quodammodo
actionem tacitè est consecutus fideiussor, ut si
condemnetur possit reum in solidum conuenire,
& nulla defensio eius quod facere possit, ipsi
profuerit, cum quasi mandato eius etiam ex inte-
gro sit conuentus, condemnatus, & ad solutio-
nem coactus, quod non contigisset si ipse iuxta
denunciationem præsens iudiciū suscepisset,
exceptionibus, si quæ personæ suæ exponantur,
usus.

Quibus modis fieri poterit, ut uel reo defen-

Y s fiones

DE EXCEPTIONIB.

siones sue maneam saluæ, uel fideiussori tutior sit uia ad integri solutionem propter contemptu iudicium ab ipso persequendi. per gloss. & dd. etiam in L. Et si fideiussor. Vbi Iason. & L. Si fideiussor. ff. de re iudicata. & L. Idemq; .§. Generaliter. ff. Mandati. & L. defensiones. C. de exceptio.

Adeoq; huiusmodi defensiones ab alijs usurpantur, ut etiam contra paciscentes opponi queant, contraq; rei emptores, & hæredes, & non modò in eos qui iudicio interfuerunt, sed interdum qui non interfuerunt, utcunq; res inter alios acta, alijs praiudicari non debeat, quod & de legatarijs respondemus. per L. Apud Celsum. §. de auctoris ff. de doli mali except. glossa. in L. ij. C. Quibus res iudi. non nocet. & repetit utcunq; succinctè Vbertus de Bonacurso. in de exceptio. quæ post sententiam, ubi nonnulla exempla eius uidere est.

Exceptio
iniusticiæ
sententiæ
si opposi-
tatur.

Constat iam de exceptionibus, quas tamen ex multis paucas quasi contraximus, quarum contra rem iudicatam usus est, puta nullitatis, atq; alijs quas peremptorias quoq; dicimus. Sed de uno uidetur adijciendū, si etiam iniusticiæ exceptio post sententiam

sententiam possit opponi? Et secundum iuris regulam nihil minus competit, cum alia sint remedia quibus iniusto obuiatur, atq; in melius reduci soleat. c. Cum inter. Vbi dd. de re iudicata.

Attamen si iniusticiæ exceptio aduersum sententiam opposita per aduersarium fuerit admissa, & sic probetur, iudex non debet eam repudiare, cuius & notionem habuit, apud Inno. & c. Cum dilecta. de rescriptis. & c. Cum Bertoldus de re iudicata.

Admissio siquidem illa quam uictor ex confesso & de facto facit uehementissimam suspicionem iudicato iniicit quod sit iniustum. Vnde etiã est, si is secundum quem sententia est prolata, confutatur eam iniustam, iudicis esse ut eam propterea retractet, etiam si in rei iudicatæ autoritatem successit consecuta.

Vnderur sus cõsequens, probationem quæ cõtra præsumptionem est iuris, & de iure, si ab eo cuius interest non repellatur, admittendã, ut cõq; aliàs non haberet locum.

Quod & procedit in probatione post publicas attestaciones p aduersariũ admissa, ppter quod subornationis periculũ cessat, alioqui huiusmodi

Probatio
nes post
testificata
si p actoz
rẽ admitz
tantur.

probatia

DE EXECVTIONIB.

probatiōibus intercedens. Quæ res est multis modis aduertēda, ostēdens eius ad sensum cuius interest quid non fieri. non semel causam præbere ut & contra iuris subtilitates recipiatur, & porro ob uel confessionis, uel ad sensus proprii administrulū haud debeat sugillari, perinde ac quod semel placuit, amplius displicere non sit ciuile, apud Inno. in c. Plurimq; de immu. Eccles. dd. in Auten. Sed iam necesse. C. de dona. ante nupt. 10. An. in c. Fraternitatis. de testib. & Abb. satis fuisse. in c. Cum contingat. de offi. delega.

Vt, & quibus modis sententiæ executio impeditur.

CAPVT V.

FRustra esset sententias proferre, & litibus finem imponere, si non executionem quoq; consequerentur, unde & iudicati actionem nasci constat, quæ perpetua est, & rei persecutionem continet, secundum Modestinum, & præstaret quosq; litigatores iudiciaria illa diffinitione contentos esse, & pronunciantis uoce accedere, nisi compertum iam haberemus non tantum sententiâ sed etiam in ipsa executione non semel peccari, quare

quare & in hac re perinde atq; in alijs nostris ne
gocijs semper pergimus, & spe sententiæ uotis
nostris plenius respōsuræ nos ipsos lætamur, aut
ne iudicatum faciamus, defensiones contexamus,
partim ut nulla planè fiat executio, partim ut mo-
dum contineat, extra quem quicquid apparatur,
nimium est, & uicio subiaceret.

Et ne actum rursum agamus, præcipuæ huius-
modi exceptionum sunt, quas sententiæ opponi
relatum est, porro ut iudicato obstant, ita quoq; Exceptio-
nes quæ
huc quoq;
que perti-
nent.
executioni eius impediunt, ex quibus tamen pri-
mas habent, quibus inualidum esse contendimus,
quod est pronunciatum, in quarum albo sunt quot
quot recensuimus, paucis demptis Velleiani uide-
licet Senatusconsulti, Macedoniani, atq; item in
id quod facere possis, penes te itaq; est istiusmodi
exceptiones, uel sententiæ, uel executioni eius op-
ponere, in hoc enim comparatæ sunt, ut perpe-
tuo competant.

Actor siquidem in potestate semper habet, quā-
do iure suo utatur. is aut cum quo agitur, sed nō
cunctetur oportet, quando conueniatur, aut ex
iudicato interpelletur, utcumq; igitur actiones
tempore

DE EXECUTIONIB.

tempore includantur, extra quod non habent vires: Exceptiones tamen liberiores sunt contra aduersarij impetum commodantes, præter unam firmè atq; alteram pecuniæ non numeratæ, & dotis non numeratæ. L. Purè mihi decem debes. ad finem ff. de exceptione doli mali. L. Si intra. & L. Si quasi. C. de non numerata pecunia. Auten. Quod locum. C. de dote cauta non numerata. habet Specu. in de sententia. §. Iuxta. ad finem.

Appellatio obstat executioni

Reliqua impedimenta quibus executioni interceditur etiam per modum exceptionis obijciuntur, quare modò impedimenta, modò exceptiones promiscuè appellamus. In primis autem provocatio legitime interposita facit ne executioni sit locus sententia in suspensio existente, & perinde atq; non sit, donec finiat altera instantia, si lente. Alex. & Iason. in L. j. ff. de re iudi. Felinus in Rub. de appella.

Id tamen quod non ita se habet si fatale tempus iam sit præterlapsum, nisi fortassis in auditorio principis appellatio pendeat apud quem res non potest ita accelerari, ut qui nec iuris ordinem sic

dinem sic inconcussam obseruat. Auten Sed si
lis. C. de temporib. app. inno. in c. in causis.
de re iudicata. & Bal. in L. si. C. de legib.

Quod & de quocunq; iudice accepimus, per
quem solum stat ne appellationis causa expediat
tur. §. Hoc quoq; in Auten. Vt spon. Similiter
si in arbitros sit compromissum, appellationis tē
pus non præterlabitur, propter adsensum par
tium quæ in alios iudices arbitrium proroga
runt. in Auten. de appella. §. deinceps. colla.
VIII. Bal. in L. Eos. §. Apostolos. C. de appella. et
in Cle. Quamdiu. de app.

Supplicatio quoq; principi aut præfectis præ
torio oblata impedit executionem, quodocunq; Supplex
libellus
obstat.
causa grauaminis sit indubitata, uel, si calumnia
absit, & probabile uidetur esse quod prætendi
tur, & aduersarius de restituendis rebus, ca
rumq; fructibus & acceßionibus idoneam non
præstat satisfactionem. in Auten. Vt sponsa. lar
git. §. Aliud. & Auten. Quæ supplicatio. C. de
precib. Imperatori offeren.

Illud

DE EXECUTIONIB.

**Restitutio postu-
lata ob-
stat execu-
tioni.**

Illud quod ~~et~~ in integrum restitutio contra sen-
tenciam postulata præstat, idq; impedimentū Bal-
dus, licet cum distinctione admittat, si restitutio-
nis causa alioiorem cognitionem non requirat,
communis tamen aliorum sententia discrimē hoc
minus exigit, ~~et~~ ad L. j. C. In integrum restitu-
postulata tenaciter hæret, quam secundum c. su-
scitata. de in integrum restitu. postremo intelli-
gunt, ut distinctio illa quodammodo uideatur ci-
uilem constitutionem ad ipsum canonem redige-
re, cuius in foro sit usus.

**Nouatiōe
receditur
ab execu-
tione.**

Præterea Sempronius centum quæ exempto
debet per sententiam mihi dare est iussus, deinde
quia Plautius magis est soluendo, ceterum illa quæ
Sempronius debet ex ipso mihi dari stipulor ani-
mo nouandi obligationem etiam uerbis accedenti-
bus expressis, quandoquidem actio iudicati per
nouationem expressim factam in aliam petitionē
traducitur, ~~et~~ sic in secundam obligationem est
itum, executio in Sempronium debito liberatum
non debet fieri. L. fi. C. de nouationibus. §. Sed cū
hoc quidem. Insti. Quibus mod. tollitur obliga-
tio L. §. si non obtulit. §. Si ex conuentione. ff. de
re iudi. et L. Minor. XXV. annis. ff. de minorib.
Sed

Sed si pignora accepta sunt in rem iudicatam, Pignoris
aut fideiussores, consequens est dicere non cessan- bus acce-
re executionem, quippe cum accesserit aliquid ptis non
rei iudicatæ, non uenit propter ea à iudicato re- receditur
cedendum. In allegato. §. Si ex conuentione. L. ab execu-
iij. ff. de re iudi. Bartol. in L. Consensaneum. C. tione.
Quomodo & quando iudex.

Sed de eo queritur, qui post sententiā alium
nomine suo offert debitorem, puta, Scius XX.
solidos Titio per sententiā debet. Interim au-
tem Caium & ipsum debentem sibi XX. Titio
delegat, qui & XX. Titio Sei nomine se datu-
rum soluturumq; interueniente stipulatione so-
lenniter promittit. Nonne hac specie à iudicato Delega-
erga Scium uideatur itum ut executio cesset? Ta tio etiam
met si Bart. & Angel. hæcant, nihil certi respon- impedit
dentes, quasi in casu principali constitutione, le- executio-
geue non deciso: Baldus tamen & alij disertè ar- nem.
bitrantur executionem cessare utcumq; nouatio
obligationis non sit facta, cum alium suo nomine
reus debitorem delegarit solennibus modis, etiā
à creditore receptum, quod est aduertendum ut
cotidianum, per Bald. Imo. Rhapha. & Paul. de
Castro in L. Delegare. ff. de noua. in L. Pecun-
Z niam

VT EXECVT. IMPEDITVR.

niam. ff. Si certum petatur. & Imol. in L. pc. ff. de nouationibus.

Executiz
oni quæ
modi ex-
cedit in-
terceditur

Inciuile esset si executio supra iudicationis tenorem deberet fieri, in hoc enim modum excederet, quod in omni re uicio uertitur, præcipue autem in iudicato, ubi recti solum ratio esse debet, quotiescunq; autem sententiæ executio non respondet, sed eius modum superat, nulla erit, & per exceptionem impeditur, aut si pergere non cesset qui eam facit, interposita appellatione, suspendetur. Porro, etiamsi de facto contingat, retractanda, & exceptio appellationis interpositæ, non secus atq; aliæ pronocationes, erit impedimento, alioqui non habebit obstaculum propter rei iudicatæ autoritatem, in L. Ab executione. C. Quorum appell. non recipiuntur.

Modus
in exequē
do exce-
ditur.

Modus autem in exequendo multiūge exceditur, quia condemnatio est in re XX. aureorum, ut, uictor iubetur in pratum ire quod est undetriginta aureorum. Quod & in quantitate fit, puta XXX. Seio dare es condemnatus, & executor iubet ut quadraginta soluas. Idem excessus ante legitimum quoq; & executioni præscri-

prescriptum tempus committitur quod est quadrimestre, ut in L. Si quis prouocatio, C. de app. ubi gloss.

Proinde si executor etiam exceptionis, quæ ad ipsum pertinet, cognitione utcumq; ex continenti scrutanda posthabita, ad executionem se accingat. L. Peremptorias. C. Senten. rescindi non posse. & L. j. C. de iuris & facti igno. & est per omnia in L. Ab executioni, apud Glossematicum. C. Quorum app. non recipiuntur.

Cumq; ex omnibus illis casibus appellandi ab executione sit facultas, ne & ipse qui de modo disputas, extra modum quid adtentare uidearis, ab ea solum parte prouocas, in qua modus exceditur, ut in qua grauaris, & non à tota executione, adeo ut si pars rei de qua iudicatum fit, habeatur certa, pars autem incerta, illa quæ certa est iudicatio accedat, eius autem partis de qua queritur, cognitio fieri debet, respondet Maria. Socinus in Consil. XXIII. Visis. Parte I.

Ab eo appellatur
in quo excessus.

Eapropter conueniens est ut exprimas in qua

Z 2

parte

DE EXECUTIONIBVS.

Causa cō
tra execu
tionis ex
cessum ex
primenda

parie modus excedatur, & prouocandi causam
præbeat, ad quā & exceptionem concinnare de
bes super interposita appellatione proponendam:
ne causa suppressa calumnias potius struere iudi
catis existimeris quàm necessariam adornare de
fensionem. tradunt Bar. in L. Ab executore. ff. de
appellat. Bal. in L. ab executione. C. Quorum
appellat. non recipiuntur. Anto. Panor. & Feli
nus in c. Quod ad consultationem. Extra de re
iudicata.

A mala in
terpreta
tione sen
tentia.

Hoc etiam est quod probamus, quando à ma
la sententiæ interpretatione fuerit prouocatum.
nā & hæc appellatio per exceptionē refricata, fa
cit ut executio cæset. Bar. cum alijs, præsertim
Alexandro in additionib. in L. Ab executore.
ff. de appellat.

In casu autem quo executor defensiones tuas
audire recusaret, ac per imperitiam: ut pleriq;
sunt: aut in uictoris gratiam executionem moli
retur, tunc & à denegata exceptione prouocare
licet, quò si quid noui interim fiat legitimo ap
pellationis remedio ad pristinum reuocetur.

Et ne

Et ne diutius fluctues, ad quem huiusmodi ap=
 pellationis ab executione cognitio pertineat, sic Ab execu
 rem obiter saltem accipe. Aut qui executoris par=
 tes gerit, per se modum excedit, & ad eum iudi=
 cem prouocatio est, qui executores dedit. Aut tiōe quis
 iudex ipse facit executionem immodicam, aut al=
 teri commisit, ut in eum modum sententiam exe=
 queretur, & tunc superiorem recte appellamus, iudex ap
 qui grauamen hoc in eo quod excedit submoue=
 at, & executionem ad iudicationis modum legiti=
 me fieri prospiciat, docet Bartolus in citata. L.
 Ab executore. ff. de appellatio: Alex. Iason &
 alij in L. A diuo Pio. §. j. ff. de re iudica. Anto. de
 But. Card. Zaba. & ceteri Pontificij iuris inter=
 pretes. in c. Quod ad consultationem. extra de
 re iudi.

Neque isthoc fortè minus in loco erit, quid de iu=
 dicibus ab alio magistratu ad examen causæ datis
 statuendum, si uel ipsi sententias suas exequi de=
 beant, uel illi à quibus sunt delegati, ut cognosca=
 mus executio legitimis modis impediri possit nec
 ne? Et hic rursus dissidium est inter ius ciuile & Delega
 pontificium. Porro ex d. Pij rescripto illi magi=
 stratus iudiciū à se datorū sententiam exequūtur, tus nō ex
equit suā
sentenciā

VT EXECVT. IMPEDITVR

qui eos dederunt, non enim cui executio statim cōmissa uidetur, qui cognitionem mandatam habet, quando executio quæ plerunq; per inamissionem in possessionem fit, mixti sit imperij quod per mandatum non expeditur. L. iubere. ff. de iurisdictione omnium iudicum. & L. j. & L. Cognitio. ff. de officio eius cui manda. est iurisdiction. ubi glossa.

Secundum Canones tamen ea quæ mcri & mixti imperij sunt alteri delegantur, quapropter qui mandatam habet iudicandi prouinciam in certa re, sententiā suā etiā exequi poterit. Bñ in c. Cū uenissent. de eo qui mittitur in poss. & c. Cum dilecto. Vbi Inno. de uerbo. signifi. in c. in Archiepiscopatu. de rapt. dd. in c. Si quis contra. de foro compet. & in Cle. Vna. de officio. delegari.

Delega-
tus princi-
pis.

Quod uero in quæstionem uocaretur de principis delegato, quo ad iuris communis obseruationem neq; is habet auctoritatem exequendi sententiā suā, cum iurisdiction illa sibi non secus atq; ab ordinario sit demandata. L. A iudice. C. de iudicijs. in Auten. de litig. §. omnem. uer. Alijs autem

autem omnibus, & est gl. β. in L. A diuo Pio.
ff. de re iudicata sequitur. Specu. in titulo. de exe-
cutione senten. §. Postremo.

Aliud est in eo quem pontifex iudicem dedit
qui sententiam à se prolatam exequi non prohibe-
tur, etenim si à minore magistratu ea sibi au-
toritas mandatur, magis est ut à supremo eandē
accipiat. c. Pastoralis. de officio & potesta. iu-
dicis delegati. Vbi multa huius argumenti ui-
dere est apud interpretes & doctores, ut reliquos
locos præteream.

Quod si ad hanc iuris utriusq; obseruantiam
quod indubitatum esset, respondere uelimus secu-
dum ius ciuile nullus ab alio iudex datus senten-
tiæ suæ executionem haberet. Verum quia plæ-
ræq; causæ etiam ciuiles ad pontificis consistoria
uti ex Canonum dispositione sunt ordinata expe-
diuntur usu firmè est receptum, ut hodie etiam
à principe iudex datus quodammodo exequendi
iudicatum suum auctoritatē sibi usurpet, & di-
sputationis farraginem in ordinem cogat, quod
& Bartolus non improbat. in adducta L. A di-
mo Pio.

DE EXECUTIONIB.

Subdele-
gatu si
exequendi
ius habe-
at.

Haud secus de eo qui delegato index datur, nostri sub delegatum uocant, est quaesitum: Sed minus scrupuli habet qui ab eo datur, cui per minorem magistratum iudicatio est mandata, ut qui exequendi ius non habeat, cum nemo plus iuris in alium transferre possit, quam ipsi est commissum,

De eo tamen qui à principis delegato subrogatur, nec dum inter prudentes conuenit. Bartolus enim quibusdam subscribentibus putat executionis ius penes eum esse.

Alexander uero & Iason aliorum sentencijs adiuti, id inficias eunt, quasi priuilegium delegato à principe concessum, & quodammodo ex auctoritatis praeminentia in commissarium exundans, in eius subdelegatum non soleat transmitti, quapropter sententiae executio neq; de Canonum iure penes eum esse possit. per c. Super questionum articulis. §. Nos autem. et. §. Si uero. de offi. delega. sentiunt. Imo. & alij. in c. In literis. & c. Pastoralis. eo. & Specu. in de execu. senten. §. Nunc dicendum.

Ex quibus te non potest latere quando nam executio

executio iudicis ab alio dati seu delegati possit
im ediri. Etenim si à principe sit datus, tunc de
mum interceditur si modum supergrediatur, ut
est usurpatum, cum de iuris rigore etiam nullam
exequendi auctoritatem acceperit.

Delegati
iudicis ex
ecutio qñ
impedit.

Sin autem ab inferiore magistratu sit datus,
aut etiam à quocunq; delegato subrogatus, subde
legatus ue illi nullum executionis faciendæ ius
competit, sed per exceptionem, cui & hæc causa
immiscetur, quod eius rei auctoritatem non habe
at, submoueri poterit, aut si neq; eam admittat iu
dicem, à quo est datus prouocari.

Id tamen quod non procedit in ea executione
quæ dilata, periculo aut pernicioso exemplo pu
blicè esse possit, fortè quia causæ pœnali est datus,
& latro est famosus quem condemnauit, quia pu
blicè interest ut pestes illæ extinguantur, senten
ciam suam exequi, & postulatum ad supplicium
iure destinatum ducere sine ullo impedimento ua
let. Bar. & dd. in L. 1. ff. de officio eius cui man
data est iurisdictio.

Delega
tus sentē
ciā pœna
lē qñ exes
quitur.

Arbitrari qui ex compromittentibus partibus et

Z § cognos

VT EXECVT. IMPEDITVR

Arbiter
nō potest
sententiā
exequi.

cognoscendi & pronunciandi ex lege tamen ius consequitur, executionem sententiæ suæ, ut quā mixti imperij esse diximus adq; iudicis officium pertinere, facere non poterit, sed ad ordinarium cui disceptatores parent, ea spectat, per allegatam L. A diuo Pio. Vbi id tractatur. ff. de re iudicata.

Nec refert illud Vlpiani. Stari sententiæ arbitri debere, siue æqua sit siue iniqua, & sibi impu-
tet qui compromisit, cum & ex diui Pij rescripto adijciatur, uel minus probabilem sententiam æquo animo ferendam. in L. diem proferre. §. Stari. ff. de receptis arbi. & L. si. C. Quando pro-
uocare non est necesse.

Nam bono uiro non malè hoc conueniret, ut promissis et placitis in eare stet, præter hoc quod pænam compromisso adiectam metuere debet, ne si ex lege esset pronunciatum eam examinato negotio luere cogatur.

Alioqui & arbitri sententia per appellatio-
nem rescinditur, aut ad boni uiri arbitrium etiā si appellationi sit renunciatum, commodè reduci-
tur, quo facto executioni potest intercedi, etiam
per

per ordinarium iudicem instaurate, & si non audiatis, quia non debet alter alterius intuitu grauari, etiam quia à legitima defensione repelleris, prouocare non prohiberis.

Potest & illa executio impediri quam iudex ordinarius in alio territorio aut prouincia molitur, ubi nullum imperium, nullam iuris administrationem habet. L. Extra territorium. ff. de iurisdictione omnium iudicum. L. Properandum. §. Sin autem reus. C. de iudi. & L. Cum unus. §. Is qui possidere. ff. de bonis auto. iudi. possidēdis.

In alieno territorio executio impeditur.

Ceterum ne propterea res iudicata maneat inanis, rectè constitutum est sententiam ab alio iudice prolatam etiam in prouincijs alio ue territorio, posse per præsidem, magistratum ue, si hoc uisum fuerit, ad finem perducī, efficacemq; fieri, id tamen quod sua sponte præses, aliusue magistratus non præstat, sed opus est ut per literas eius qui sententiam dixit, ad hoc imploretur, quod & passim obseruatur. Est in L. A diuo Pio. §. Sententiam uerò dictam. ff. de re iudi. & glossa quam Paul. de Castro unice commendat in L. Cum quædam. §. si. ff. de iurisdictione omnium

Ut executio sententiæ in alieno territorio fieri ad imploratōrias literas potest.

DE EXECVTIONIB.

omnium iudicum, & habes glossam, quæ ad alterius iudicatum, etiam in multa eroganda alterum iudicem interpellandum adserit, in L. Ex causa. ff. Si quis in ius uocatus non ierit.

Iudex alienam sententiam absque imploratiōe non exequitur.

Et nisi magistratus alterius territorij ab eo qui sententiam protulit literis pro facienda executione requiratur, non est ut sua sponte illud facere auctoritatem habeat, cum iurisdictioni suæ nihil commune sit cum hac sententia quæ ab alio processit. Nisi forte actio iudicati per uictorem intentaretur, quam rei persecutoriæ esse diximus, & eam apud quemcunque iudicem cui reus subditur, exercere est permixsum.

Siquidem actio nihil aliud est quam ius persequendi in iudicio, quod cuique debetur, & ab eo iudice rectè administratur, cui id quod iuris ordine persequimur est subiectum, quod non sit in executione iudicis officio peragenda, ex eo manans qui sententiam dixit, quod alius sine interpellatione, & quasi titulo desiderato non consequitur. L. Properandum. §. Sin autem reus. ff. de iudi. textus in c. Rhomana. §. Contrahentes. de foro competen. Bar. in L. A diuo Pio. & L. j. ff. de iurisdictione omnium iudicum.

Cumque

Cumq; iudiciaria functio nō sit extrema in Re publica, quam & propterea promotam oportebat, si alterius provincie magistratus pro iudicatu expeditione requiratur, non debet operam illi suam subtrahere, sed quod sententia comprehensum est, ut legitimum finem consequatur, quantum poterit curare, alioqui mortuo uerba facere uideretur, dijudicans quod exequi non posset, nisi alter alterum quasi per manum iuuare paratus esset, ut illud quod summa prudentia est constitutum, etiam facto impleretur.

Magistratus cogit
alienā sententiā re-
quisitus
exequi.

Quis A depol rerum publicarum esset cōcensus, quæ harmonia toties à philosophis etiam laudata, si non ubiuis terrarum idem magistratus honor, non mutuum rerum gerendarum præsidium uel ad stabiliendam iurisdictionem haud alienum, rectè itaq; introductum est, quod magistratus etiam ab alio iudicatum implere, & ad implorationem propterea factam operam suam collocare debet, quod si neglecto officio præstare contempserit, à superiori magistratu cogi ad id poterit, præter hoc quod ei secundum quem sententia est lata ad interesse teneatur, apud Bartolum in L. A diuo Pio. §. j. ff. de re iudicata. & Anto. Butri. inc. Postulasti. de foro competenti,

Quod

VT EXECVT. IMPEDITVR.

Episcop.
laici sentē
ciā implet Quod etiam in episcopo locum habet qui rem
à laico iudicatam exequi debet, non quod legibus
in hac parte tā sit addictus, sed magis quo & ipse
functioni iudiciariae patrociniū suū adhibeat,
proq; communi hominum tranquillitate tueatur.
Est gloss. singularis in L. Ex ea. ff. de postulando
Bal. & Iason in L. Properandum. §. Sin autem.
C. de iudijs. Inno. & Bal. in c. j. de officio
ordin.

Executio
ius sui lo-
ci respicit Vbi nequaquam obliuioni tradendum in, casu
quo aliud ius municipale seu' statutariū est apud
iudicem pronunciantem, aliud apud eum qui exe-
cutioni destinatur, sententiam prolatam non pos-
se efficere, ut in executione ad statutum & mores
eius territorij in quo est iudicatum spectet, sed se-
cundum municipalem obseruationē eius prouin-
ciae in qua ad finem produci debet atq; executio-
ni mandari, receptum enim est quod in executi-
onis mores & statuta spectamus eius loci in quo
res iudicata perficitur.

Qui locus quamuis à nobis adsutus uideri pos-
sit dignus est obseruatione, ne in istiusmodi iudi-
catis prestandis impingamus, ignorantes quod
nam ius

nam ius ex diuersis locis diuersum expositum in-
finito magis respondeat, aliàs facile esset in hac
re modum excedere, prouocationiq; , & deinde
executionis impedimento fenestram aperire. Bal-
dus. in L. Singulari. C. de confessis. suffragante.
L. Missi. C. de exactoribus tributo. lib. X. Alex.
& Iason. in L. Properandum. §. Sin autem. C. de
iudi. & colligit Anto. de Tremolis, ad Vbertum
de impedimentis executionis, Septimo. Si iudex
ordinarius.

Sunt & aliæ causæ non tam leuiculæ, ut silen-
tio inuolui debeant, quibus res iudicata finem su-
um cõsequi præpeditur, ut si res perditæ ad cuius
æstimationem soluendam quis condemnatus est
rursus inueniatur, aut apud uictorem esse coepe-
rit, ueluti rem commodatam perdidit, & pro ea
ad premium soluendum per sententiam sum con-
demnatus, deinde res quia in potestatem tuam ue-
nit petenti executionem obstabit exceptio. Cum
& si premium dedissem contrario commodati iu-
dicio, aut mihi præstare, aut quod accepisti red-
dere secundum Labconem cogi posses. L. In com-
modato §. si. & L. Rem mihi commodasti. ff.
Commodati.

Executio
ob rē que
æstimata
est, reper-
tā impe-
ditur.

Haud dissimiliter si Fullo uestimenta lauan-
da conduxerit, deinde amissis his, domino
premium

DE EXECUTIONIB.

Estimatio
ob locatū
inuētum
obstat ex-
ecutioni.

precium ex locato soluere per sententiam est ius-
sus, posteaquam autem dominus uestimenta inue-
nerit, nihil est in executionem perducendum, sed
obstabit exceptio, nam etsi precium soluisset, ta-
men uestimentis redditis quasi sine causa id datū
videretur, posset non solum ex conducto agere,
ut Cassius respondet, sed etiam condicere domino
quod sine causa dedit. L. Si fullo. Vbi dd. ff. de
condictione sine causa.

Præterea sunt qui tantum debitum agnoscunt
uel in ius consentiunt, uel etiam condemnati sunt
ut satisfieri à se creditoribus nō possit, aut si pos-
sit, non tamen absq; temporis dilataione, qui pro-
pterea bonis cedere poterunt, tamen si creditori-
bus soluendi inducias permittentibus non queāt
bonis cedere, pluribus autem inter se propterea
discordantibus maioris numeri uotis statuitur, quem
ex crediti quantitate accipimus, quod si pares,
ultro citroq; sint creditores ex benigniore senten-
cia quinquennales inducias ad solutionem facien-
dam habebit, iuxta L. Cum solito. C. Qui bonis
cedere possent.

Et qui sic bonis cessit neq; ab ijs quibus urgen-
tibus id

tibus id fecit, neq; ab alijs, ut Cassius & Sabinus putant, inquietari potest, sed duntaxat ad ea quæ postea acquisierit in quantum facere potest conuenitur. L. Is qui bonis. & L. Qui cedit bonis. ff. de cessione bonorum.

Qui bonis cedit, executionem impedit.

Et quia bonis terga dedit exceptionem. consequitur qua executionem impedit, tantum abest ut in carceres, quia non sit soluendo, detrudi debeat, sed etiam intrusum rursus oportet eximi, per gloss. & dd. in L. Qui bonis. ff. de cessione bonorum, & textum in L. III. C. de bonis autoritate iudi. possiden.

Qui actione noxali à pluribus conuenitur ex eiusdem serui maleficio, & uni corpus dedit, reliquis actio iudicati denegabitur, & petentibus rem iudicatam fieri obstat exceptio deditiois, ex quo enim omnibus dedere eum noxæ non potuit, ad litis quoque estimationem reliquis non tenetur, occupantis meliore existente conditione, ut quia prior sententiam obtinuit, prior seruum noxæ consequatur alijs exceptione super noxæ deditioe obstat. L. Si quis à multis. ff. de noxalibus actionibus, & in L. Inter eos. ff. de re iudicata.

Noxæ deditio obstat executioni.

Ad

Idem

VT EXECVT. IMPEDITVR

Re tradi-
ta obstat
exceptio.

Idem in reiuendicatione contingit, nam is à quo fundus petitus est, publiciana sorte, ab alio quoq; eiusdem fundi nomine conuenitur. Si alter utriusque iussu iudicis fundum restituere debeat, cautionem prius ab eorecipiet sufficientem, si alter fundum euicisset, quòd uellet eum præstare, ita enim fiet ne duplex incurrat damnum, si utriq; iudicatum restituere fuerit coactus, & hoc casu executionem à postremo petitam intercipiet. Est in L. 15 à quo fundus. ff. de reiuendicatione.

Legato
dato ob-
stat ex-
ceptio.

Quod & in legato sub conditione respondeamus, quod hæres iure petit, satisfactione tamen præstita, si conditio existat, se id redditurum. Deinde adueniente conditione legatarius id petit, sed exceptione tutus erit, qui hæredi legatum dedit iudicis iussu, nam hæres iuxta cautionem pollicitus satisfaciet. L. pen. ff. de petitione hereditatis.

Ostendimus quibus modis impedimenta haberi queant, ne iudex rem iudicatam exequatur, idq; aut ex parte, aut ex toto, superest ut eorum quoq; moneamus quibus nulla ex parte impeditur, sed ad tempus solam differtur, quod maxi-
me

me contingit si quando super rebus pignoris iure ab executore captis controuersia habetur, punita uictor rem suam esse affirmat, reus negat, quæ specie qui iudicatum exequitur, summam cognoscet de re cuius sit, & si constiterit eius esse qui condemnatus est, rem iudicatam impleat, sin uero eius qui controuersiam mouit aliam pignori capiat, & interea temporis executio est differenda. L. A diuo Pio. §. Si super rebus, & §. Sed & illud. ff. de re iudicata.

Contro uersia rei capte imz pedit ad tempus.

Quod & tunc obtinet, quando neq; uictor, neq; uictus, sed alius quispiam rem pignori captam suam esse adseuerauerit, siue iure proprietatis siue ob possessionis commodum, glossa, & Bar. in adducto. §. Si super rebus & L. fin. C. Si per uim. & Alexander in L. Si marito. ff. Solutio matris. Panor. in c. Cum super. de re iudicata.

Secus est ubi se quis pignoris loco rem illam habere dicat, quando executioni non interceditur, sed res debet distrahi aut uendi, & quod supra creditoris pecuniam reliquum fuerit uictori in iudicatum dari, id quod non est iniquum, si quidem creditoris conditio suum consecuturi

Pignus ut in iudicatu perducitur.

VT EXECVT. IMPEDITVR

non fit deterior: nec prius ius pignoris dimissurū
quā si ei fuerit satisfactum. Est textus in .§.
Quod si res fuerit pignorata. L. A. diuo Pio.

Compen
satio im-
pedit iudi-
catum.

Frequentatur etiam cōpensatio, debiti et cre-
diti inter se cōtributio tam utilis cognitu ut quæ
maximè: Ea licet per reconuentionem aduersus
eum qui petit quantitatem, instaurari soleat, ex-
ceptionem tamen etiam parit, quam nostri mistam
cognominant, non modò in iudicio, atq; item ap-
pellationis causa, uerum etiam ipsi executioni op-
ponendam: nō quidem ut toti iudicato obstat, sed
eius duntaxat parti quæ compensandis respon-
det, nisi & debitum eam excedat, quando ultro
citro fit totius contributio.

Et ex eo necessaria est, summaq; ratione in-
troducta secundum Pomponium, quia interest
nostra, potius non soluere, quā solutum repe-
tere. Porro Modestinus, qui Actio XX. dare
est condemnatus, in faciendo iudicato obijcit,
Actium sibi XV. debere, quod & in confesso est.
Rectè igitur XV. Modestinus retinebit, v. solū
daturus, quæ si Actius recipere nolit, consigna-
ri poterunt atq; deponi, & sic pignora quoq; si
quæ essent

que essent accepta, redimuntur. L. j. & L. Ideo.
ff. de compensationib. L. II. L. Si constat. & L. In-
uicem. C. de compensa.

Ex quibus nihil obscure habes compensationē
ipso iure necessariē introducto fieri, & qui & boni
quoque rationē habentem, cum temporis iacturā ua-
no etiā labori coniungerent, qui quod creditori
suo debet, non posset cū eo quod sibi ē regione ab
ipso debetur compensare, & quod hodie soluiſſet
cras repetere cogere, tōdio inuicem non con-
temnendo.

Rectē itaque pecuniæ compensationem sibi de- Cōpen-
bita implorauerit, qui iudicati conuenitur, ad tio per re-
quod per exceptionem scripto oblatam poterit tentionē.
peruenire, cui per obliquum est locus, quando
retinetur quod rursus debet, qui iudicatum urget.
in citata. L. ij. Vbi Bal. & dd. in c. Suborta. Vbi
Butria. & Felinus. de re iudi. Bar. in L. Scire. §.
Oportet. ff. de excusa. tuto. & in L. Si cum dos. ff.
rerum amotarum.

Et non solum in quantitate inuicem debita cō- Cōpen-
pensationi est locus, uerum etiam in fructibus, & tio ad fru-
rerum accessionibus nō extantibus sed in sumptis ctus con-
ad quorū æstimationē pecuniā soluendam fit iu- sumptus.
Ad 3 dicatio

VT EXECVT. IMPEDITVR:

dicatio, quod & in alijs rebus sic æstimatis uenit accipiendum, ubi non res ipsa, sed quantitas, propter sententiam, aut aliam nouam obligationem, amplius debetur, cui tandem hoc compensationis remedium opponimus. Bar. in L. Quod dicitur. ff. de imp. in re. do. fact. Bal. in L. Si constat. C. de compensa. & in L. diuortio. §. ob donationes. ff. Solut. mari. Inno in c. Ad nostram. de iureiu. Vbi & Felinus, & alij.

Quod in iudicijs uniuersalibus maxime usu uenit, cuiusmodi sunt petitio hæreditatis, familie herciscundæ, & communi diuidundo, & si quod aliud in hanc rem exponatur, eius tale poteris tibi sumere exemplū. In iudiciū hæreditatis placuit oēs res per defunctū relictas uenire, siue iura sint, siue corpora: atq; item fructus oēs hæreditatē augentes, etiā si post aditam hæreditatem accesserint, quos intelligimus deductis impensis, quæ reuendorum, colligendorū, conseruandorūq; eorū gratia factis, quod nō solum (inquit Paulus) in bonæ fidei possessoribus naturalis ratio expostulat, uerum etiā in prædonibus. L. Item uidendum. §. Nunc uideamus. L. Item ueniunt. §. Fructus autem & L. Si à domino. §. Fructus intelliguntur. ff. de petitione hæreditatis.

In hæreditatis iudiciū etiam fructus ueniunt.

Cum q;

Cumq; ad iudicati causam sit uentum actor quicquid hereditate hac, quam per sententiã obtinuit contineri putat, in executionem perducendum proposita liquidatione, ut uocam, urget, inter quæ fructus quoq; sunt & quæcunq; accessiones quibus hereditatem augeri cõstat, ex quo autem & huiusmodi augmenta hereditati accedũt, necessum est una cum bonis illis petitis restituantur Senatu etiam consulente, ut est expositum.

Verum cum alios fructus bonæ fidei possessor, alios prædo, aut qui malæ fidei est detentor, restituat, proinde expensarum non una sit ratio, instructus esse debet reus ut excipiendo non patiatur in his iudicatum perfici, quæ ut apud se manere iure est sancitum.

In quare primum est, ut fructuum habeas discrimen, ex quibus perceptos, & quando extantes solum bonæ fidei possessor, percipiendos autẽ atq; etiam non reliquos prædo reddere iubetur.

Deinde si quid hereditatis causa sit impẽsum exceptionem tibi ministrabit. Nã quæ necessariæ sunt atq; utiles impensæ rectẽ separantur, in

VT EXECVT. IMPEDITVR.

Fructuū
ex psonis
ratio, unde
defen-
fio.
 quibus ne & prædo de se conqueri possit, quasi
 petitor ex aliena iactura lucrum sibi facere debet
 at, & omnes in uniuersum impensas non sine do-
 lo malo retinere, hanc differentiam Paulus iure-
 cōsultus adhibet, ut bonæ fidei possessor quæ in suā
 rem se facere sumptus credebat, omnes omnino im-
 pensas deducat, licet res non extet in quā sunt fa-
 ctæ, Prædo autem non aliter, quàm si res in quam
 eas expendebat melior sit facta.

Ceterum qui sint illi fructus, quæ item impen-
 sæ modò ab eo qui titulum suæ possessionis ha-
 bet, modò ab eo qui extra fidem bonam est, dedu-
 cendi atq; retinendi, ut interim executio impedia-
 tur donec de his cognitio fiat, non est præsentis lo-
 ci, quando satis existamus te eius saltem monere,
 ut quasi per transennam uideas, quando huiusmo-
 di defensionibus contra rem iudicatam tueri ius
 tuum sit permissum.

Deductio
& retentio
quæ ad cō-
pensationē
spectant.
 Quæ licet modò deductionis, modò retentio-
 nis nomine apud iureconsultum ueniant, ad com-
 pensationem tamen referri etiam poterunt, præ-
 sertim si de fructibus æstimatio sit restitutioni de-
 stinatis, quibus impensas nobis debitas opponimus
ut sic

ut sic deductione facta, nostrum retineamus, petitori quod suum est obueniente, sic enim oportebat compensationem fieri eius quod inuicem debetur.

Aliud est si de rebus quærat executioni destinatis, quarum si aliquas reus utcumq; petitas iudicatum non sequi, sed certis ex causis sibi remanere legitime contendat, siue fructus sint, siue alia corpora iam uerbis proprias significationes attribuiamus oportet, & deductionis, atq; item retentionis nomina usurpamus, & rem ipsam deducimus atq; retinemus. Est in L. Planè. L. Sed & si lege. Si consuluit. §. Adeo. & L. Si quid possessor. §. Sed & si. ff. de petitione hæredi. Bar. in L. Fructus. ff. Solutio matri. L. Si in area. ff. de condict. indebiti. L. Hoc iudicium. §. Impendia. ff. Communi diuidundo. & L. Creditor. §. si. ff. Mandati.

Reliquas species unde rei iudicatæ executionem impedimus, ipse tibi inter usum iuris comparare poteris, ut sunt ubi bona iudicatū sequi iubetur, quæ sententia non sunt comprehensa, ut si ea quæ petitione hæreditatis uicit, bona feudalitatis illa maxime quæ uiuorum sui natura sunt, dari cu-

Feuda nō
ueniūt in
hæreditas
tis iudicio

Ad s piat,

VT EXECVT. IMPEDITVR

piat, cum tamen hoc hereditatis iudicio non contincantur. per glossam Bar. & dd in L. Item uindendum. §. Nunc uideamus. in uerbo. Siue iura. ff. de petitione heredi. Bal in c. j. de success. feud. & c. j. An agnatus. in uerb. feud. in L. Liberti. C. de ope. libert. & L. Qui si patris. C. Vnde liberi & cæt.

Que omnia tibi defensiones suppeditabunt rei iudicatæ obstaculo futuras, modò in tempore & loco arripiantur, neq; solum iudex qui pronunciauit de his cognoscet, uerum etiam qui ut iudicatum exequatur destinatus est, sed alio alioque fine.

Executor
quò de ex
ceptionis
b. cogno
scit.

Nam iudex ipse in hoc de causis rem iudicatã impediens notione habet, ut super eis quoq; pronunciet quatenus obstent, nec ne, executor autem, quia iudicis officium in eare iussus tantũ implet, unde & merus seu nudus dicitur, ut sciatur an & quatenus exequi debeat, id quod in nulliatis exceptione potissimum locum obtinet, qua probata sibi abstinendum discit.

Cuius propterea monendi sumus, ne si ipse
cognitio

cognitionem impedimentorum ex integro sibi attribuerit, appellationi fenestrā aperiret, cū functione sua nimium dilatata, modum excederet. docet Card. Zaba. in Cle. j. §. Eorundem. de foro cōpe. Bar. in L. A diuo Pio. Ba'. in L. Si non cognitio. ff. Si contra ius. Inno. in c. de cætero de iurciur. et Bar. in L. Si prator. ff. de iudicijs.

Aequissimo consilio factū quòd iudex litigaturo suspectus recusari possit.

CAPVT VI.

Reeptui nobis canendum erat postquam expositis appellationū causis ostendimus, quibus modis, & sententia resolut, & res iudicata impediri possit, cum illud fermè sit argumentū quod in presentiarum tractare instituimus. Sed tamen & illa iuris parte sese quasi ingerente, qua iudicaturum suspicionis insinulamus, placuit de recusationibus nonnihil adijcere, eò confidentius quòd & post rem iudicatam, atq; ad impediendā executionē quandoq; nobis usu uenire solent, ubi facile mihi obieceris, non esse nouū admodū quòd ausim, cū illud ante nos Vbertū, eiusq; cōpilatorē Guili-

DE RECUSATIONIB.

Durādus
Vberti cō
pilator.

Guilielmum durandum, cognomento Speculator
rem. Lanfrancum ab Ariadno, & Stephanum Au
frerum singulis tractatibus prosequutos esse co
stet, ut aliorum obliuiscar, qui utrunq; ius inter
pretantes, nihil uidentur omisisse ad huius rei co
gnitionem pertinens, quod ego quidem facile ti
bi permiserim, modò hoc mihi dones, ut quæ illi
uel confusaneè, uel passim referunt, ego cogere
quodammodo, & quasi cominus degustanda pro
ponere queam.

Iudex eti
am à su
spitiōe sit
alienus.

Vbi iterum commendanda nobis eorum prou
dentia ueniret, qui publicarum rerum curam su
scipere, atq; ut iudiciorum inculpatus sit usus pro
spicere non cessarunt. Adeo siquidem de rebus cō
trouersis pronuntiaturi ueraces, integri, candi
di, & illi quibus idem sint Actij quod Titij esse de
bent, ut etiam omni suspitione carere eos oportea
at, unde uel alteri parum æqui, uel in alterum ni
mis propensi uideri possint, & ratio ipsa facile
ostendit eorum iudicia nobis fugienda, quos pro
pter inimiciciam offensos habemus, uindex enim
natura est, cui nihil amabilius contingere potest
quàm si ipsi ad petendum committatur, quem læ
dere fortè in animo habes, id quod à iudicis synce
ritate

ritate quàm longissimè abest. Cum & iusticiæ donum Pindarus ille altiore faciat, quàm ut prauis hanc homines dolis superent. Ex qua neq; reuerendæ unquam sum iniuriæ, tantum abest ut inferri debeant cuiquam, cum & inter priuatos, qui iniuriam intulit, propterea quòd prior causam præbuit, maius flagitium admisit, ut Maximus Tyrius differit, attamen qui referre non sit ueritus, idcirco quia se ultus est, ei improbitati coequatur.

Æquissimo itaq; consilio factum existima, ut cum non cogaris ferre iudicem qui tibi sit aduersus, inimicus & magis suspectus, q̃ ut ei fortunæ tuas, ne dicam salutem, ac uitæ quandoq; cōditionem credere debeas, quod si ea sit animi impudentia, ut contempta iudicandi religione, quo sub in- Suspectus iudex recusatur. ris dicundi prætextu liberius nocere detur, sese tibi arbitrum constituat, aut etiam si id fortassis nō moliatur, neq; ad dextram neq; ad sinistram propterea declinaturus, et tu causam habeas propter quam suspecti tibi sit iudicij, apertissimo suffragante iure ipsum recusare poteris, & ne de re tua uel cognoscat uel pronūciet, efficere, aliumq; minus tibi metuendum deligere.

Etenim

DE RECUSATIONIB.

Etenim cum naturale sit tam suspectorum indicum insidias tempestiuè declinare, quàm inimicorum iudicium modis omnibus fugere, permisum est, etiam principe constituyente, quo lites omnes absq; ulla suspitione procedant, ut qui iudicem sibi parum propitium suspicatur, eum recusare possit.

Quare sus-
pectus re-
cusandus

Quis enim sanæ mentis homo pateretur rem suam apud eum controuerti, qui inimicus sit, testis, & iudex? Vbi non potest fieri, quin si testimonia aduersum te defecerint, ipse quasi præiudicio quodam in te rapiatur, & ex animi præuersione quo à te alienatus est iniquum pronunciet, tanto remotior à iudicandæ sanctæ functione, quanto propensior est ad uindictam, cui non solum ciuilia negocia iudicanda non cōmittuntur, sed etiam poenalia, utcūq; in fontes animaduerte re Reipublicæ intersit, ne ab inimico iudicetur, qui sententiam minus culpatae etiam ob patratum maleficium expectat. Imp. L. Apertissimi iuris est. Vbi interpretes. C. de iudicijs. & refert Nicolaus Pontifex. in c. Quod suspecti. III. q. V.

Quis

Quis iudex recusari possit, & quomodo, atq; item quando is, qui iudicatum exequitur.

CAPVT VII.

Igitur iudex quem suspectum facis recusandus uenit, in quo ut etiam delectum habeas aliquem, non tibi in care quid temere, aut inconsulto est audendum, sed prius omnia tentare debes quàm recusationem proponas, si iudicem beneuolum reddere, tibiq; ipsum aliqua ratione præparare possis, quod & Ciceronem in plerisq; suis actionibus facere habemus compertum, atq; in orationum exordijs aut præcipuis teste Fabio Quintiliano, id ferme unū queri solere, ut iudicē ipsum ante omnia beneuolum, attentum, & docilem faciamus, per quæ in animum eius, ut procedere ultra possimus, admittimur.

Iudicis as
nimus h
parandus

Est enim naturalis fauor pro laborantibus, & religiosus iudex, libentius eum audit, quæ iusticiæ suæ minimè timet, ac si fieri potest, illa nobis iudicem conciliabimus si laudem eius ad causæ nostræ utilitatem coniunxerimus, allegemus pro honestis dignitatem illi suam, pro humilibus iusticiam, pro infelicibus misericordiam, sicq; detrahatur illi opinio de nobis si quam domo sinistram attulit.

Quod

DE RECUSATIONIB.

Quod si adhuc animum abs te alienum habere uideatur neq; conciliari se finit, atq; ut recusationem moliaris tãdem uel inuitum adigit, causam qua id fieri possit diligentissimè scrutari, tecumq; repetere debes, si ipsam probare ualeas, & probata, si etiam recusationi sufficiat, ne repulsam passus iudicem magis offensum porrò habeas, quàm si isthac ignominia cum non affecisses.

Et præstaret non sugillasse eius existimatione, quàm laceßiti iudicium subire, utq; hanc incommodi tempestatem susq; deq; feras, est adhuc quod magis te angebit, iudex enim submota suspitionis causa atq; reiecta iniuriarum te postulare ius habet, quasi nomen suum calumniosè petteris, prodiderisq; per Bal. inc. Super questionum. extra de officio delegati.

Ordinari
us secūdū
ius ciuile
non recu
satur.

Neq; satis fuerit scire qbus de causis qui iudicatus est recusari debeat, sed oportet cognoscas, qd ille ex tam multiijuga ius dicentiū specie esse possit. Atqui iterum ius hic uariat, porrò secundum ciuiles constitutiones ordinarius non submouetur ut suspectus, sed Episcopum illius loci cognitionis eius socium sibi adiunctum recipiet, aut ut moribus

moribus ferme usurpatur, alium quempiam bonum & candidum uirum ad obscurandam, quæ de ipso oborta est suspicionem. L. Apertissimi. C. de iudi. L. si. C. de iurisdic. omnium iudi. L. Curiales qui Honorariam. C. de decurio. lib. X. §. Si uero contigerit. in Auten. Ut differen. iudices. colla. LX. Bald. Sal. Paul. & Iason in Auten. Si uero comigerit. C. de iudijs.

Consequens igitur est, solum eos iudices recusari, quorum iurisdic. non sit perpetua, cuiusmodi sunt Arbitrarius & delegatus, cum in altero deligendo partes ipse non ita difficulter poterunt falli, in altero forte ei qui iudicem dat, imponetur, ut cuius interest eum delegare qui litigaturis non sit grauis.

Delegatus & arbitrarius recusantur.

Proinde executor, cui & causarum cognitio demandata est (quem propterea nostri missum dicunt, ab officio, quod etiam ad examinandum defensiones accepit) recusatur, quod in eo quia meram executionem destinatus est, qualis uel curator esse posset: non est receptum, nisi modum excederet, nam tunc appellandi quoque causam præberet. Est textus in c. Nouit. Vbi & gloss. in uerbo. debuiſſet. de appella. & Card. Zaba. in Cle. f.

Executor quando recusari poterit.

DE RECUSATIONIBVS.

•§. Eorundem. de foro competente, & sentit Lan-
francus in de recusa. uerfi. Item merus executor.

Assessor
ut suspec-
tus re-
pellitur.

Assessoris quoq; officio fungens repudiari su-
spectus solet, cum perinde sit iudici atq; organum
aliquod unde iuris suggestionem haurit, quod li-
uigantibus impertit, quorum propterea interest
ne domo aliquid offerat alterutri graue. in c. Sta-
tum. §. Assessorem. ubi dd. de rescriptis in VI.

Idem de Tabellione, atq; etiam Commissario
respondemus, qui testium examini destinantur,
ad quod præcauendum utraq; parte consentien-
te, cui ea prouincia mandetur, aut ut is contra
quem examinatio apparatus, uel etiam actor si iu-
dici parum fidat, quempiam pro arbitrio suo ad-
iungere possit, qui ne suspiciosè quid agatur, ad-
uertit, & quandoq; testis examinis dicitur, apud
Bald. & dd. in L. Nullam. C. de testibus. gloss.
in Auten. de triente & semisse. §. Quoniam sæ-
pe. & Bald. in d. L. Apertissimi.

Pontificium autem ius quemcunq; iudicem
etiam ordinarium absq; ullo discrimine si causa
suspicionis prætexatur, recusat: uel quia iudicia
subinde mutare solet, uel quia minus querelæ, &
plus

plus iustæ administrationis in re iudiciaria his modis fieri arbitratur, et in tanto dissidio quamuis Constitutiones in foro civili, & Canones in foro Ecclesiastico seruari conueniret, præualuit tamen ius Pontificis, (ut in multis alijs, non tam absurde, si ueteratores illi ignauis, et qui litē mouere solent, etiamsi asinus canem momorderit, illud in abusum non torquerent, atq; in transuersum raperent) & quasi usureceptum est cuiuscumq; iudicis qui suspectus litigatori habetur, recusationem admitti, c. Licet. et c. Si quis cōtra clericum. de foro competen. c. Legitima, de appell. in VI. gloss. in L. Apertissimi. & gloss. in c. Ab arbitris. de officio delegati.

In tempore sit recusatio, si quando ante litis contestationem opponatur, quod regulare est, intraq; XX. dies post oblatum libellum fieri debet, cum in hoc exceptioni incompetentis iudicis coequari soleat, adeo ut etiam omnium dilatoriarum prima esse debeat, ne per alterius exceptionis obiectum in iudicem consensisse uidearis, & porro ipsum recusare non ualeas. Est textus in L. Apertissimi. C. de iudi. Auten. Offeratur. C. de iuiscontesta. c. Cum speciali. de appell. Inno. in c. Inter monasterium. de re iudi.

Recusatio ante
litis contestationem.

DE RECUSATIONIBVS

Bar. in L. Quidam consulebat. ff. de re iudi. &
Bald. in L. si. C. de iudicijs.

Recusatio quando post litem inchoatam in qua-
cunq; iudicij parte opponi, non possum, sed tunc
demum, quando causa suspicionis inter litigan-
tum fuerit prodita, ut quæ ante non potuit tra-
ctari quàm esse coepisset, & animus iudicis eque
posset nocere, si post litem contestationem ab alie-
naretur, atq; si statim ab exordio, cum sententiâ
ab eo ueniat spectanda.

Quæ & ipsa ratio esse potest, quod in execu-
tionis negotio non solum iudex ipse, sed & exe-
cutor de causis exceptionum cognoscere iussus
repudiatur, quando hoc ipso cognoscere se facit
suspectum. L. Non distinguemus. §. Cum quidam
ff. de arbitris. L. Iulianus. ff. de iudi. sentit An-
gelus in L. si. C. de iurisdictione omnium iudicium.

Recusatio in scripto recusatio est proponenda,
quo obseruato, formam suam citius comprehen-
det atq; causas, quæ ad iudicem mouendum te
inducunt, quem libellum tunc rectè conceperis, si
contineat quis sit qui recusationem instaurat.
Proinde

Proinde in qua re. contra quem. & qua de causa. id tamen quod ius Canonicum requirit. cum per constitutiones non opus sit causam statim exprimi. quæ & ipsæ usu uincuntur. in hunc ferme modum. Cum naturale sit inimicorum iudicium. atq; infidias declinare. refugereq; et ego te Rhadamantum in re. qua inter Sempronium atq; me controvertenda iudex constitui ueris. propter patrociniū quod aduersario meo antea præstitisti mihi suspectus es. eaq; de causa te recuso. Est glossa in uerbo libellum. L. Apertissimi. & apertius in gloss. c. Quoniam contra falsam. de proba. in uerbo. Recusationes. Archidia. & Geminia. in c. Legitima. de app. & Specu. in de offi. iudi. delegati. Illi. partis. & refert Aufserus §. Postremo de recusa.

Neq; leuiculum est recusationem illam instaurare. quapropter ex calumnia magis promanare uideri posset quàm periculi metu. si non ex animo ostenderis te atq; serio id agere. ad quod diluendum. sanctè iures oportet ubi libellum tuū porrigis. siue ipsi iudici. siue eius superiori. te non temere sed causa quæ tibi iusta uideatur recusationem hanc apparare. alioqui ab incepto facile posset moueri. et tanquàm calumniosus repelli. gloss.

Recusatio iureiurando præstita offertur.

DE RECUSATIONIB.

in L. Apertissimi. Bar. in L. Quia poterat. ff. Ad S. C. Trebellianum. Et est textus in L. si. C. de iudicijs.

De arbitris eligendis. & quomodo de suspicionis causa cognoscunt, tum ut deinceps pergendum.

CAPVT VIII.

Non conueniebat iudicem qui suspicionis huiusmodi insimulatur citra exceptionis discussionem rei controuertendæ se ingerere, & in malè confidentem pronunciare, sed concedendum erat suspicioso, qui omnia in contumeliam suã fieri magis accipit, quã ut ex æquo sententiam sperare debeat. Ea propter arbitri eligendi uentiles qui de suspicionis causa cognoscant, id quod suspensus non facit, cuius existimatio & fama ob diffidentiam illam quodãmodo petitur, ut sic in propria causa iudex esse non queat, uerum ad aliorum arbitrium est releganda non enim de incompetencia solum agitur, super qua, ipse cuius iurisdictione obforti defectũ declinatur pronunciare aliquando permittitur, sed de persona quoq; iudicaturi quã id parum candidè facere suspicamur.

Arbitri
quos eliguntur.

Idcoq;

Idcoq; iudicem declinaturus XX. dies habet ab oblato libello, quibus id deliberare permittitur, intra quos recusationis scriptum exhibere et arbitros nominare confestim poterit, atq; petere, quo & aduersarius intra triduū per edictum uocetur quo uel in eos consentiat, uel ad alios deligendum coram adsit. Et si inter partes conueniat de eare, bene, Sin minus, iudex ipse, qui de suspicione cognitionem habeant arbitros dare poterit, proinde tempus præscribere, secundum electorum conditionem, intra quod arbitrari coguntur, alioqui iudex absq; obiectæ suspensionis intuitu causam principalem tractabit, expedit.

Quod non posset facere contempta suspensionis exceptione, nam etiam si non fuerit prouocatum, quod tunc fieri permittitur, iudicium tamen per eum interim habitum nullius erit momenti. Est in L. Apertissimi. Auten. Offeratur. C. delictis contest. c. Suspensionis. de offi. delega. arg. L. Præfetti. ff. de mino. L. si. C. de iudi. c. Legitima. & c. Secundo requiris. Vbi glossa. de app. Anto. Butri. inc. Cum speciali. de app. & Bar. in L. Quia poterat. ff. Ad S. C. Trebellianum.

DE RECUSATIONIB.

Arbitri
ut pergūt

Et ex eo tempore arbitri electi quibus negoti-
um illud uentilandæ suspicionis unā cum libello
porrigendum est, terminum præstituem, ad alle-
gatas causas contra iudicem probandum, & se-
cundum quod promiserunt litigatores arbitran-
dum, de qua re si uel inter arbitros quoq; parum
conuenerit, siue in procedendo, siue in iudican-
do id fiat, aut arbitrium illud in se recipere no-
lum, per iudicem necessitas ipsis imponetur, ut ad-
huc alium sibi ad sociem, & sic maioris partis suf-
fragio arbitrium expediatur, huc usq; enim iudi-
cis autoritas durat, licet in alijs proposita recusa-
tione sit in suspensio, non secus atq; si per appella-
tionem uia ulterius procedendi esset intercepta,
cum qua & recusationis exceptio hoc commune
habet, quod iudex interim & donec notio illa sit
habita, supersedere debet, in c. Suspicionis. de
offi. delega. c. Legitima. & c. Cum speciali. Vbi
dd. de app. & Ferra in de declinatione iurisdi-
ctionis alicuius iudicis.

Vtq; breuiter repetam quorum aliquem gu-
stum saltem fecimus, & hoc, quo usum aliquem
& commoditatem huius rei percipiamus, sunt
qui recusationis uim eleuare atq; appellatione in-
feriorem

feriorem facere non desinunt, quasi interposita etiam iudicis cognitionem haud suspēdat, in quo numero uiri sum de iure non male meriti Innocētius, & Cardi. in c. Cum speciali. de app. Bal. in L. j. C. Si quacunq; predi. potes. Angel. in L. Quia poterat. ff. Ad S. C. Trebellianum.

Alij tamen saniores & magis uero consonā opinionem secuti, diuersum sentium, recusationē uidelicet non secus atq; ipsam appellaticnem a deo iudicis suspecti auctoritatem cohibere, ut etiā quæ post exceptionem propositam egerit in ualida esse debeam, quasi ab eo, cui nulla esset iurisdicctio gesta, quæ sententia rationem habere uideatur, nam si humana negocia eius iudicium refugiunt, de cuius dexteritate subdubitamus, uel natura monente, ualde absurdum esset hoc recipere quod suspectæ fidei insimulatus gessit, etiam lege refragante, quæ omnes lites sine ulla suspitione procedere uoluit. Est gloss. in c. Quod suspecti. III. q. V. & gloss. in c. Quoties Episcopi. II. q. VI. gloss. in L. Apertissimi. uersi. executore. Bar. in L. Quia poterat. ff. Ad Trebellia. & Alex. in L. Solet. ff. de iurisdicctio. omnium iudicum. & in allegata L. Quia poterat.

Recusa-
tio iuridi-
cctionē au-
spendit.

DE RECUSATIONIB.

Suspitiōe
discussa
q̄ iudex
causam p
sequetur.

Forma
pronun
ciandi.

Sanè habita iamiam suspitionis notione per
arbitros, uidendum est quid porro fieri debeat?
Et si fuerit recepta aut comprobata iudex ille pro
pter manifestam suspicionem neq; cognoscet, neq;
pronuntiabit, sed alius uenit delegandus, aut ad
superiorem expedienda deuoluetur. Sin uero cen
frigida, aut probatione destituta reiiciatur excipi
enie nō admissio, et ab hoc arbitrio prouocatū nō
sit, quod fieri tamen poterit maximè ad superio
rem eius qui recusatur, cum sint arbitri iuris. c.
Ab arbitris. de offi. delega. in VI. c. Cum speciali.
de app. et L. fi. C. de iudi. tunc ipse iudex hac la
becula quasi liberatus causam inchoatam prosequi
quetur, ipsi forsitan cō iniquior, quò adfectibus
magis obsecundat, per iura hætenus allegata. ubi
et arbitri prouidi esse debent, ne pronunciando
peccent, quod in hunc modum rectius fiet. Luti
um Titium qui causam suspitionis huiusmodi ad
uersus Rhadamantum iudicem proposuit non ad
mittendum arbitramur. quæ sententia ualet con
tra ius enim ligatoris solum est, quare nisi pro
uocatione suspensa in rem iudicatam transit. Se
cus ubi contra ius scriptum pronunciatur, ut cau
sam suspitionis nō admittendam pronunciamus.
Ea enim sententia ipso iure est nulla, expressum
constitu

constitutionis errorem cōtinens quæ suspicionis causam semper admittit, deq; ipsa cognoscendum statuit, per L. Apertissimi, & L. II. C. Quando prouocare non est necesse. Inno. in c. Cum specia. li. de appellationib.

Et quod causa propter quam recusationis periculum subimus, sit apud iudicem ipsum exprimentenda, & coram arbitris reddenda, qui rei illius duntaxat notionem, & non principalis negotij iudicationē habeant, iure Pontificio est introductum, & consuetudine quodammodo passim usurpatur, ad quam in dubijs perinde atq; ad legis interpretationem recurrimus.

Constitutionum civilium tamen alia est consideratio, secundum quas non exigimus, ut causæ ipsæ suspicionis exprimantur, maxime in delegato, apud Salicetum, quare nec probari eas admodum est necesse, nemo enim quod allegare opus non habet, cogitur probare, utrum sufficit iureiurando quem affirmare causam se habere propter quam iudex sibi suspectus sit, eumq; sic recuset, quo facto arbitri secundum ea quæ scripsimus electi de recusationis articulo certiores redditi cōtinuo ad causam

Recusatio ut iure civili adornatur

DE RECUSATIONIB.

causam principalem se accingent, cuius porro iudices erunt. Ita sentiunt glossa Bal. & Ange. in L. Apertissimi. Bal. iterum in L. j. §. j. ff. A quibus app. non licet.

Ex quibus biuigam rationem exercendæ recusationis haurire poteris, Aut enim delegatus est iudex & nullam causam exprimere cogeris, uerum ubi sancte adseueraueris te iudicem hunc suspectum habere, & apud arbitros electos iura tua examinanda propones, iuxta L. Apertissimi. Quod si ordinarius fuerit, etiam cum causæ allegatione eum non recusaueris secundum ius civile, sed Episcopus, alius uel bonus uir ipsi adsociandus est, qui cum illud negotium componat, uel ad iuris ordinem dirimat, per Iustinianum in Auten. Si uero contigerit. C. de iudi. Aut causas diffidentie tuæ intra XX. dies post libellum tibi ab aduersario porrectum, scripto concipere poteris, eumq; recusando iudici, aut si is non sit præsens eius superiori præstito iure iurando quod nulla calumnia id facias, offerre, arbitrosq; nominare, aut si aduersarius non sit præsens, ut eo in ra triuduum uocato eligantur, petere, qui causæ suspicionis duntaxat cognitionem habent, negotio principali.

et p^{ri}mo, uel per superiorem iudicem, uel per eum
cui iudex recusatus id committit, alium uel delega-
tum, si datus recusetur expediendum, reseruato,
quod hodie magis frequentatur, secundum ea quæ
ad iuris Canonici obseruationem recepta esse de-
monstrauimus, quæ ratione non solum delegatum
iudicem, sed etiam ordinarium recusamus, ut est
in signis glossa in c. Secundo requiris, super uera-
bo. Coram eodem. de appellationibus.

Causæ recusationi locum facien-
tes penes arbitros esse, & quæ
nam ad hoc sufficiant, & legitime
habeantur.

CAPVT IX.

Accepisti iam quemadmodum iudicis recu-
sationem possis instaurare, uerum ut alle-
gata causa illud fiat inter omnia iura conuenit,
ut cunq; in ea proponenda non nihil dissidij esse ex
prædictis cõstet. Porro ius ciuile non admodum cu-
rat ut apud iudicem qui recusatur causa dicatur,
modo coram arbitris id fiat. contra, ius Canonum
pro necessario ducit, ut apud iudicem exprimat
atq; etiam ad minus iureiurando adstruatur, præ-
sertim calumniandi animo id non fieri.

Cui

DE RECUSATIONIB.

Cui tunc quoq; accedimus, quando causa eius sit naturæ ut prodita recusato ignominia esset futura, quia cum aduersarij uxore consuetudinem habet ipso id ferente, aut aliàs ipsi est rivalis, unde propensior in eum fieri possit, quam causam satis est & minus infamè omnino tacere, quàm sic aperuisse, ideoq; satis fuerit media iurisurandi religione dicere iudicem ex causa quã prodere nollet sibi suspectum, ultra quod nō uenit adigendus per Abba. in c. Requiris. II. Vbi & Cardi. Alex. de app. & Ausferius in de recusa. §. Aduerte.

Princeps
non recu-
satur.

Quandocunq; igitur iudicem recusare uolueris oportet causam eius habeas, sine qua nihil efficies, quam cum imperatori, aut ei qui superiore non agnoscit, haud imputare detur, etiam recusatōni non subiacebit, sed ipse causam alteri mandabit, suspicionem sponte fugiens, quam litigator ne animo quidem concipere auderet, quod & in Papa procedit. gloss. in c. j. de concess. præben. Hosti. & Sicu. in c. Querelam. de electio.

Consan-
guinitas.

Causæ ex quibus iudicē recusamus multiingæ sunt, ante omnia suspectum iudicem facit necessitudo, quia aduersarij est consanguineus, quod in
septimum

septimum usq; gradum accipimus, nam eò usq; etiam successio est ab intestato. in c. Posir. mo Vbi præposi. de appella. & recusa gloss. in L. Fœminæ. ff. Ad S. C. Turpi. gloss. in L. Vi ui. ff. de iusti. & iure Bar. in L. Qui iurisdictione ff. de iurisdiction. omnium iudicum.

Idem ad finitæ præstat, ut quia sororius est iudex uel gener, glo. in c. Accedens, ut lue non contesta. & c. Absens. III. q. I.

Post hæc inimicitia recusandi causam præstat etiam si nō sit capitalis in hoc specialis, quod etiā origo eius debeat prodi, unde inducamur præcessisse nōnihil quod animū iudicis à nobis alienarit, quod ita uenit proponendum ut amplius non reuocetur in dubiū. Etenim homo per naturā amicus est homini, quorsum illud quoq; homo sum nihil inhumani in me est, quapropter nō præsumitur quis inimicus, nisi illud probetur. Probata autē inimicitia adeo suspiciosa est, ut etiam si adjerat se reconciliatum, adhuc tamen recusationem suppeditet, iuxta id uerbi, amico reconciliato nō esse fidentū. Eum enim tollat qui nō nouit. c. Quod suspecti, uersi. ueniat. & c. Accusatores. III. q. V. L. Non distinguemus. §. Cum quidam. ff. de recept. arb. c. Per tuas. de simo. Bal in autem. Si dicatur. C. de testib.

Inimicitia.

Item

DE RECUSATIONIB.

Qui fuit
aduoca-
tus partis
&c.

Uem si iudex aduersario in hac causa fuisset pa-
trocinatus, sollicitator, aut procurator, quæ pro-
pensorem eum negotio reddunt magisq; affectū,
ideoq; nec testis esse posset, neq; iudex erit, nisi id
probaturum eum existimemus quod dudum pro-
mouere modis omnibus est conatus c. Statuen-
dum. II. q. VI. L. Prætor. ff. de iniurijs. c. si. de
testib. lib. VI. Anto. in c. Cum à nobis. de testib.
Rhoma Consil. 420. & Præposi. in c. Postre-
mo. de app.

Necessitu-
do aduo-
cati & pr-
curatoris
iudicē su-
spectū fa-
cit.

Nec ab eo dissidet, quando pater est iudicatu-
rus in causa quam filius patrocinio suo tuetur.
aut ex diuerso, si filius iudex sit, & pater aduoca-
tus. id quod etiam tunc locum habet, quādo iudex
& patronus eadem mensa uiuunt. uulgo commē-
sales dicuntur, consuetudo enim illa diutina su-
spicioni locum præbet, naturæq; dexteritatem fa-
cile corrumpit.

Igitur non est consultum, ut iudices aduocato-
rum, procuratorūue, aut aduocati iudicium mē-
sis conuictores recipiantur, suspiciosum enim est,
atq; non temerē in iudice sugillatur, glossa in c.
Accusatores. III. q. V. Philip. in c. Postremo. per
tex. in c. Ex insinuatione. de app.

sed &

Sed & diligentia sua facere potest, ut suspitioni fiat obnoxius, idq; sub iuris specie, nam indubitatum est, quæ desunt partibus, iudicem supplere posse, sed in ijs quæ iuris sunt, puta notione accepta ut sit pronuncian-
 dum, forte litigatore ius illud, secundum quod causa diffinienda est, non ita inducente, modò si iudex etiam in his quæ facti sunt partes sibi usurpare uelit, litigatoremq; ut se contra aduersarium armare debeat, instruere, hoc procurationi magis competeret, quàm iudiciariæ functioni, est ut recusari possit. Est in c. Statutum. per gloss. in uerbo. copia. de rescript. in VI.

Procuratoris partibus fungens repellitur.

Quod & in eo respondemus, qui ius partis ex ijs quæ relata sibi sunt & compertum habet clarius apparere dixerit, nimirum ostendens, cuius nam causam promotam esse uelit, quod uix in iudice ferè, qui in media causæ cognitione uersatur, ut eius obliuiscar qui iudex porrò est dandus. Io. And. in c. Irrefragabili. §. Excessus. estq; ibidem Siculus, & alij. de offi. ordina.

Aduersarii causam commendans.

De Vasallo minus scrupuli est, ut qui domino suo etiam fidelitate addictus habetur, contra
 CC quem

Vasallus.

DE RECUSATIONIBVS.

quem si citra ad sensum pronunciarit, indemne ipsi haud erit, idcirco datus iudex in Domini causa recusatur. c. Causam. II. de offi. delega. refertur in c. Ex transmissa. de foro competen.

Dñs in
subditi
causa re-
cusatur
delegatus

Item si Dominus sit alterius quem ut subditū libentius iuuare uelit, natura enim nos illis prius cōciliat & adfectos facit quos agnoscimus, quā alienos: unde & humanitas illa boni principis in suos, quos tueri debet atq; pascere, ueluti oues sibi cōmissas, quare & populi pastor rex dici solet, ad discrimen tyrannorum, cum quibus aut minime, aut iucundissime congregiendum Xenophanes monet, repentinæ siquidem amiciciæ eorum esse possunt, cito tamē labefactātur, inuidiæ & calumniæ flatibus expositæ, id unum præstantes, ut ex libero seruus fias, iuxta illud Sophoclis: πῶς ἢ τυράννων ὄσις ἐμπορεύετο, κείνῳ εἰ δ' ἔλθῃ κ' ἄρ' ἐλευτόρῳ μολῇ.

Adfectus itaq; quos Magistratus in suos habet facit ut datus iudex contra alienum tanquā suspectus declinari queat in c. Causamq; de officio delega. & c. Statutum. §. Cum autem. de rescrip. in VI. qd' in ordinario fallit alioqui nullus nobis iudex

index satis idoneus foret ad quempiam alterius iurisdictionis conueniendum. Anto. But. us c. Accedens. ut lite non contestata. Abb. in c. Accedens III. co.

Et quod maius est, si unum natale solum habeant, ac peregre apud exteros agant, alter alteri index absq; suspicionis aspergine haud dabitur, quandoquidem dulce do illa qua quisq; erga patriam ducitur, etiam in ciuem diffunditur, ut illi praesertim apud exteros non possit non fauere & propensus esse, & satis cause largitur, ut recusationem instaures. Interpretes, in c. Accedens. II. ut lite non contesta. Ioan. And. in c. Legitima. saepius citato. Specul. in Titu. de legato. §. Supcrest. uersi. Item si de terra.

V. ius patri
tri index
recusatur

Nimia familiaritas, ut Comicus ait, contemptum parit. At in praesentiarum facit, ut de iudice quis malè suspicetur, quasi ad eum propius accedat animo, cui per consuetudinem magis ad sociatur. Quod & ad uitam sociam referri potest, non qua reipublicae addicti sumus, sed quā priuatim inuicem agimus, primus gradus ad amicitiam, quae animorum coniunctione coalescit, & pro magna foelicitate habet socio in aduersis,

Familiaris & socius
cuius reputatur.

DE RECUSATIONIBVS

¶ Et maxime auxilium prestare, quorum postres-
 mum haud erit apud iudicem periclitari, & mo-
 do fortunarum suarum, modo existimationis de-
 trimentum aliquod expectare, cui citius te credi-
 deris, quam ut eximi laesus ita possis, recte igitur
 & huiusmodi familiaris & socie uitae consors
 iudex refugitur. Est in c. Insinuante, de officio
 delegati. Angel. in .§. Præterea. Instit. de exce-
 ptio. & gloss. in c. In summa. III. q. V.

Quæ tamen causa tam inhonesta non est, ut
 cum immodicis iudiciorum molestijs amicum
 commutare debeas. Sed turpior illa est si quan-
 do ad largitiones, manus tuas contaminare non
 erubescis, quæ & à parte cui iudex daris reci-
 pere pergis, quam præsentissimam recusandi cau-
 sam habemus, etiam constitutionibus grauissi-
 mam poenam infligentibus qui sententias uena-
 les habuerint, & sacrosanctum munus sordibus
 illis conspurcare pro nihilo ducunt.

Iudex ob
 dona re-
 cusandus.

Id tamen quod nostri ad sportulas illas & do-
 na quæ citra modum accipiuntur, utunque
 referunt. Ego autem quid non ex donis, sed
 animo ipso accipientis sordes atque auariciam
 metior.

pretior, non uideo quomodo etiam ad minimum *δωρόφαιος* ille corrumpi non possit, eiq; a quo muneribus captus est rursus gratificari, ad hoc enim præparatus, ad hoc muneribus petitus, ad hoc, dubio procul ea accepit, quodū par uirile esse norunt, qui iudicia pura esse debere, & sancta persuasum sibi habent.

Caveant itaq; omnes boni quibus iudiciaria functio commissæ est ne Satanae fenestram aperiant, & ad turpissimi lucri illecebras sui dissimiles esse incipiant, ignari sæpè ex paruis sordium iniitijs immodicum auariciæ præuaricationisq; malum coaluisse. Vide nostros in L. j. ff. Ad legem Iuliam. de ambitu.

Proinde locus in quē ad Tribunal uocaris tutus esse debet non solū ab hostibus etiam priuatis, sed & ab aeris pestilitate. quapropter si illuc iudex te in ius ire uoluisset, ubi corporis uitæ ue periculum tibi metuendum foret eum exceptione obiecta declinare poteris, nam & hoc casu uitæ tuæ insidiari uidetur, quod in mediocri tempestate nō ita reuelat, sed in ius ire uocatus cogeris, quod ibidem dici solet. Est in Cle. Pastoralis. de re iudi.

Locus etiam ob pestem nō tutus recusationē admittit.

DE RECUSATIONIB.

Et c. Accedens II. Ut lite non contes. Bar. in L. Sciendum. ff. de uerbo. obliga. Et glo. in Cle. Quamdiu. de appellationib.

Quia iudex se obtrudit.

Videre etiam est nonnullos qui altero oculo citius contenti essent, quam ut aliorum negocijs se subtraherent, in hoc deteriores quod etiam obesse istis modis non erubescunt, nulla expectata occasione, quo rogati id facere uideantur, uerum se ipsos quasi obirudunt, ingerunt, atq; uitiam non largitionibus quandoq; sibi aditum pro functiombus ambirem, et patefacere. Quisquis modo is artibus ut sibi causa mandaretur, obtinuit, ingens suspicio est in petitoris rem istud factum esse, unde recusandi occasionem alter consequitur. Io. And. et Archidia. in Si contra unum. de offi. de legati. et Bal. in c. De causis. eo. titulo.

Similitudo cause suspicio: ne inducit.

Præterea quando iudex datus aliquid utilitatis ex ea commissione sentire uideretur, utpote si similem causam controuersam habet ei, quam aduersarius peragit, contra quem si pronunciaret sue quasi ex præiudicio nonnihil opitulanti asferret, que res eam ualde à cause iusticia auertere, atq; litigatori officere posset. Vbi similitudinem utriusq;

utriusq; causæ iudicis de suspitione cognoscentis
arbitrio relinquinus. Est in c. Cum causam. de iu-
di. c. Personas. de testib. & Præpo. in citato. c.
Postremo.

Id quoq; iudicem suspectum habet, quando re
etiam in iure controuertit cum eo, contra quem
iudex est delegatus. Vt cunq; enim ueteratorum
uulgus dicere subinde soleat, se causam solum,
quam cum aliquo controuersam peragunt odisse,
personam autem nihilominus deamari, tamen fe-
cerint hoc quibus nihil non facere haud ita nouū
est, nos si adfectibus illis homini inditis, quid tri-
bui patiamur, quos ne philosophia quidem ex-
merit, facile concesserimus simultatis non mini-
mum inter eos suboriri, qui in harenam iuridicā
ultra citroq; confligentes descenderunt.

Ideoq; nec iudici usquequaq; fidendum, ne ho-
minem se esse permittat, & si sub functionis spe-
cie ultionem quærere possit, id non omittat, ita
enim sub honesti prætextu, sepius committimus
quæ ab honesto longissimè absunt. L. Propter li-
tem. ff. de excusa. iuto. & c. Cum super. de offi.
delega. Vbi Abb.

Poterit & in causam uocari, quod in alia re

DE RECUSATIONIB.

ab hoc iudice grauatus appellarit, quo causa tamen opus est apud arbitros doceat grauamen illud indebite sibi illatum. L. 1. ff. de app. cum à quo. in c. proposuit, & c. Ad hæc. de app.

Enumerauimus tibi causas quibus iudicem declinare permittitur, ex multis paucas, sed quæ magis frequentantur, reliquas ipse uidere poteris apud Speculatorem. de re recusa. §. Superest uidere. Philippum Perusinum. in c. Postremo. de app. Vbi quadraginta ferme recensentur. Paridem Puteanum. in de Syndicatu. §. Suspicio. & glossam in c. Legitima. de appella. in VI. atq; item ipsum Ausserum.

Ad quos pro rei tractandæ conditione recurrere licebit. ne diutius distringaris in causa inuestiganda, quæ tibi ad hoc propositi opituletur. Non enim est ut omnia quæ uel ab uno coaceruantur, omnibus rebus cotidie se offerentibus sufficiant, uerum ut rationem aliquam certam consequaris, satius est ex multis utiliora & magis cotidiana referre, quibus degustatis, reliqua ad horum exemplum ipse secundum rerum quæ
uberius

uberius quàm unquam cogitasses in foro uersanti occurrunt) exigentiam tibi conquires.

Vbi tamen non est satis qualescunq; causatio- Vt causæ
sint legiti-
mæ.
nes in iudicem corradere, & sine delectu præte-
xere, sed opus est, causæ recusationis sint legiti-
mæ, hoc est, lege suffragante atq; item æquitate
ipsa satis, ut ex earum obiectu iudicis tibi suspec-
ti examen subterfugere possis.

Et propterea rectè factum est, ubi de causa
sit ambiguum, & iure ita non habeatur expres-
sa, uii est sanguinis necessitudo, inimicitia, & id
genus aliæ, quod arbitrorum est pronunciare cau-
sa legitima habeatur, nec ne, quam suspiciosus op-
ponis? ita fiet, ut neq; tu aliquid temerè in iudica-
turum struere queas, neq; ipse legitimis modis te
conquerentem grauare inuitum permittatur,
in c. Cum speciali, ubi hæc adnotantur, de ap-
pellationibus.

Ceterum & illud tibi in hac re obseruandū
est ad usum magis pertinens quàm loci obscuri- Protestas-
tiōis usus
tatem, utile esse ut proposita recusatione disertè
protesteris, te neq; in præsentiarum neq; porro

DE RECUSATIONIB.

nullo actu in illum iudicem consentire uelle, sed
eius examen ut suspectum perpetuo declinare,
per hoc enim efficies, ut si etiam cogaris pergero
tamē nullius quoq; hoc ipsum habeatur momēti.

Cum aliās post recusationem propositam si quic-
quam apud tribunal illud iudicialiter pro-
testatione non repetita egeris, iudici ad-
sensum præbere, & declinationē
reuocare uidearis, de quo la-
tius est apud Ferrarien-
sem, de declinanda
iurisdictione .§.
Protestans.

RERVM QVAE IN HOC

OPERE PRAECIPVAE
tractantur Index.

A

A Arbitri sententia quādo appellatur.	12
Ab expensarum taxa non appellatur.	13
Ab expensarum taxa quando appellatur.	16
Ab executione sententiae non appellatur.	14
et	50
Ab electione ut prouocatur.	50
Acta post appella. extra iudicalem reuocantur.	9
Actor quando appellat.	17
Actor ut appellationem exercet.	76
Actor ut non deductum deducit.	94
Actio rescissoria cuius naturae.	154
Ab eo appellatur in quo excessus	178
Ab executione quis iudex appellatur.	179
Adiunctus examini testium.	193
Ad Caesarem prouocatio.	4
Adnotatio bonorum ut fit.	64
Attinentia solum proponenda.	79
Ad sententiam uidentur acta quoque rescissa.	153
Aduo	

INDEX

Aduocati quod facere possunt exceptionem habent	171
Ad interpretationem sententiæ impedimentum.	178
Æstimatio ob locatum inuentum impedit executionem.	184
Alius pro damnato appellat.	17
Alius sine mandato non exercet appella.	17
Alterius appellatio quando alteri prodest.	39
Alii testes producuntur.	97
Allegationes suppressæ non admittuntur.	91
Amicus pro amico appellat.	38
Appellandi usus introductus.	3
Appellatio est ius.	ibid.
Appellatio ne litigatorum prætextus sit.	6
Appellatio extra iudicialis.	7
Appellatio à sententia diffinitiuæ	8
Appellatio ab interlocutoria.	9
Appellationes possunt geminari.	11
Appellatio etiam prohibita procedit, si iudex ei contulisset.	21
Appellatio non sit patrocinium mali.	40
Appellatio etiam die nefasta sit.	43
Appellator intra decendium potest uariare.	44
Appellatio ut fiat gradatim.	45
Appella	

I N D E X.

Appellatio alternatiua.	46
Appellator contumeliosus.	50
Appellatio etiam ob accessorium exercetur	65
Appellatione interposita participatur honore.	68
Appellatio obstat executioni.	175
Apud acta uerbo appellare licet.	9
A principe non appellatur.	42
Apostoli seu libelli dimissorij	47
Apostoli quando scripto petendi.	ibid.
Apostoli intra XXX. dies dandi.	48
A quibus supplicatur	100
Arbitri sententia non recipit appellationem.	12
Arbiter non exequitur sententiam	181
Arbitri ad causas recusationis	196
Assessor ut suspectus recusatur.	198

B

Benignior interpretatio ex re ipsa.	134
Bonis cedens executionem impedit.	185

C

Causam grauaminis quando non exprimis.	9
Causa quando inscriitur à sententia diffinitiu. ib.	
Causa	

INDEX.

Causa post sententiam nullam ubi peragenda.	24
Causæ ex quibus secundum fatale.	54
Cautela ut testes alij ex officio interrogentur.	102
Causa quando sententiæ inseritur.	114
Causæ supplicandi unde petuntur.	138
Causa ubi exceditur in executione exprimen- da.	178
Causæ ex quibus iudex recusatur.	200
Caligula iureconsultos abolere uolebat.	5
Capitulum antiquum & nouum.	93
Colophonius miles.	111
Commendatur appellatio à uetustate.	3
Compensatio ad fructus quomodo.	187
Compensatio per retentionem.	ibid.
Compensatio impedit iudicatum.	186
Contumax quando appellat uel non.	24
¶	29
Condemnatio bonorum expressa.	63
Constitutiones non dissentire in capitulis à Ca- none.	94
Coniuncta.	92
Contra iudicium ex inspectione restitutio	159
Contra sententiã apud executorẽ excipitur.	165
Controuersia rei captæ impedit executionem ad tempus.	186

Coram

I N D E X.

Coram quibus appellandum.	43
Cum restitutione etiam res peti potest.	155

D

Delegatur causa appellatione remota.	42
Deorum multitudo	157
Decem dies ad appellandum.	44
Delegatus principis sententiam exequitur.	179
Delegatio obstat executioni.	177
Delegatus quando exequitur.	181
Deductio & retentio ad compensationem.	183
Dies respondendi de apostolis.	48
Disiuncta.	93
Disserunt appellatio, supplicatio, & restitutio.	4
Difficile est pronunciare.	1
Dominus pro subditis appellat.	38
Dominus uel procurator serui appellationem prosequitur.	4
Dominus in subditi causa quando recusatur iudex.	201
	Esse

INDEX.

E

Effectus appellationis	8
Emptor appellat.	38
Enormitas sceleris supplicationi obstat.	129
Episcopus laici sententiam exequitur.	183
Aequum et bonum iusti fons	138
Eriam appellatione non recepta nihil est novan- dum.	68
Executio ius sui loci respicit.	183
Executor quando de exceptionib. cognoscit.	189
Executorem quando recusamus.	193
Executio per alium iudicem ad literas implorato- rias.	182
Ex iniusto quando iustum.	8
Ex causa nominata iustificatur appellatio ab in- terlocutoria.	11
Executore modum excedente appellatur.	14
Ex quibus actis causa fit denuo inducenda.	33
Ex quibus delictis appellatio.	69
Exceptiones extra locum non admitti.	95
Ex actis iudex pronunciabit.	111
Ex partium consensu testes repetuntur.	105
Executio per supplicationem impeditur.	127
Ex sermone quis cognoscitur.	162

Executio

INDEX

Executionem petens satisfacat.	168
Exceptiones contra sententiam.	ibi.
Exceptio de qua cognoscetur non impedit executionem.	167
Exceptio distat à supplicatione, & restitutione.	163
Exceptio in id quod facere possis.	170
Et quæ sit eius ratio.	171
Exceptio iniusticiæ quando executioni obstat.	173
Exceptiones rebus cohærentes.	172
Exceptio S. C. Velleiani et Macedoniani impedit executionem.	169
Executio impeditur re inuenta.	184
Executio in alieno territorio impeditur.	182

F

Factiosi qui.	21
Familie ne simus asperiores.	23
Fatali elapso quando appellatio deseritur.	72
Fideiussoribus quando exceptiones reorum competunt.	172
Feudalis res quando non uenit in hereditatis petitionem.	189

De

Familiaris

I N D E X.

Familiaris & socius iudex recusatur.	203
Fori peccatum sine damno non est.	73
Forma pronunciandi in recusatione.	107
Filiusfam. ut præscriptione sui sit iuris.	123

G

Grauinis causa quomodo reseruatur declaranda.	11
---	----

H

Hæres quando appellationem defuncti cogitur prosequi.	62
Hæres quas appellationes non prosequitur.	63
Hæres quatuor menses ad exercendam appellationem præ alijs habet.	65
Homo semper querulus.	115
Hominis terminus quis dicitur.	89

I

Ignorantia non excusat adsessorem.	41
Instrumenta reproduci queunt.	105
In iure	

INDEX.

In iure quod utile & honestum querendum.	74
In peragenda appellatione alia causa allegari poterit.	80
In nouatis quid probandum.	70
In iudicum oscitantiam.	2
Innocentiæ præsidium in appellatione.	5
Incommoda temerè prouocantium.	6
Interpretatio sententiæ.	15
In reorum cadauera non animaduertendum.	19
In quibus delictis appellare non licet.	18
Insignes latrones	20
In procuratorum uulgus.	37
In iudices truculentos.	50
In mediocribus causis quandoque non appellatur.	52
Impedimentum ut probatur.	56.
In causis matrimonialibus alij testes.	101
In appellatione ab interlo. u. oria non disceditur à causa expressa.	8
In hereditatis iudicium fructus ueniunt.	187
Itineris impedimentum ut excusat.	29
Iudex à suspitione sit alienus.	190
Iudicis animus præparandus.	192
Iudiciorum finis est ius.	90

I N D E X.

Iudex appella. quando sententiam nullam confir-	
mare uidetur.	89
Iuris interpretatio ad bonum & æquum.	84
Iudex à quo, iudicatum quando exequitur.	73
Iudicis considerantia.	1
Iudex prior de alijs causis cognoscit.	97
Iudex sententiam suam declarare poterit.	14
Iudex appellationem damnatorum recipere de-	
bet.	18
Iudex appella. pro seruo interposita non properet	
ad supplicium.	24
Ius liberorum uocationem præstat.	30
Iudex appellationis de iuris termino nihil sta-	
tuit.	59
Iudex testes ob ueritatem interrrogat.	105

L

Lex nature.	1
Lex scripta.	1
Lex Solonis in seditione populari.	28
Lex Aterina de bouis existimatione.	29
Legati solutio obstat executioni.	185
Locus etiam ob pestem minus tutus recusatione	
parit.	203

Libellus

I N D E X.

Libellus quo restitutio rei quoq; petitur. 154

M

Magistratus aliam sententiam cogitur ex- qui.	183
Maiores appellatur.	45
etiam per errorem.	ibid.
Magistratus subditos deglubentes.	135
Maiores XXV. annis restituuntur	145
Malæ interpretationis exemplum.	15
Membro corporis mutilandus prouocat.	19
Minor XXV. annis ut testamenti factionem nō habet.	30
Minores quanto tempore restituuntur.	145
Miles post sententiam excipit.	170
Modus in exequendo excedit r.	14
Modus in exequendo si excedatur quando impe- dit iudicatum.	177
Monstruosa iusticia Charundæ Tyrij.	134
Mulier ter enixa, ut hodie succedit filio.	31

N

Ne apud iudicem à quo rursum agat.	11
D d 3	N c o

INDEX.

Nefastis diebus ius non dicitur	82
Ne iudex in loco minus honesto præsideat.	ibi.
Necessitudo aduocati & iudicis suspen-	
da.	200
Nouatur & quando.	69
Nouare post appellationem ab interlocutoria quã	
do licet.	71
Nouum in appellatione non obtrudas.	92
Non auditur iudex adferens se iniustum iudi-	
casse.	139
Nouatio obstat executioni.	176
Noxæ deditio executionem impedit.	185
Nullitas quam ex actis & sententia.	33
Nullitas quando seorsum ab iniquitate.	88
Nullitas & iniquitas quando uno libello.	87
Nullitatis exceptio impedit executionem.	169

Olim biduum, aut triduum ad appellan-	
dum.	44
Ordinarius iudex restituit.	146
Officio iudicis datur integri restitutio.	152
Omnis	

INDEX.

Omnis restitutio ex causa fieri debet.	157
Ordinarius non recusatur, & quando.	192

P

Pars non citatur ad testium repetitionem.	15
Pendente appellatione non supplicatur.	131
Per intervallum scripto appellamus.	9
Per libellum ab interlocutoria appellamus.	10
Pignora recepta non impediunt executio-	
nem.	177
Pignus in iudicatum perducitur.	186
Pœna iudicis muneribus corrupti.	32
Pœna tamerè appellantium.	40. & 41
Pœna iudicis appellationem non recipientis.	41
Post tres sententias conformes quando restitu-	
tio.	150
Post rem iudicatam quando infamè est supplica-	
re.	131
Potestas non frustra gladium gerit.	20
Plures iudices appellantur.	46
Plures summæ quando iunguntur ad appellan-	
dum.	53
Princeps quando solus restituit.	146
Procurator restitutionem petit.	147
Promiscuè ius non exponitur.	140

INDEX.

<i>Prohibita appellatione supplicationi non est locus.</i>	129
<i>Preces in fauorem nuptiarum admittuntur.</i>	136
<i>Precibus quando non est locus.</i>	119
<i>Probatio ocularis seu conspicua.</i>	101
<i>Pro damnato etiam inuito appellatur.</i>	18
<i>Professores uacationem habent.</i>	31
<i>Procurator appellat, & quando dominus litis sit.</i>	34
<i>Procurator cogitur appellare & quando.</i>	35
<i>Procurator appellationem non prosequitur.</i>	36
<i>Procurator appellat ab interlocuto. prosequitur.</i>	ibid.
<i>Procuratoris procurator etiam appellat.</i>	38
<i>Protestationis contra executionem atq; alias, usus.</i>	294

Q

<i>Quare causa in appellatione exprimitur.</i>	10
<i>Quid appellatio ab interlocutoria operatur.</i>	11
<i>Quæ uis dicatur.</i>	51
<i>Quæ in exercenda appellatione cōsideranda.</i>	75
<i>Quando procurator fatale impedit.</i>	56
<i>Quando litigator ante terminum appellationem prosequitur.</i>	60
<i>Quando</i>	

I N D E X

Quando appellator emanferit.	61
Qui ætate se excusat.	31
Quid si apostoli non dentur.	49
Quis iudici conuiciatur & eius poena.	51
Qui per metum iudicis non appellat.	ibi.
Quid in appellatione utriq; obseruandum	108
&	109
Qui grauarunt etiam de precibus cogno- scunt.	122
Quorum interest prouocare habent.	34
Quomodo alius iudex appellatur.	46
Quomodo pronunciandum in restitutione.	113
Quo tempore supplicandum.	115

R

Rata manet sententia appellatione deserta.	71
Rabularum forensium uulgus.	78
Reus postulatus defensionibus non renunciat.	18
Reus appellans quando nullitatem & iniquitatē simul exercet.	77
Recusatio iurisdictionem suspendit.	197
Recusatio ante litis contestationem.	194
Recusatio medio iureiurando.	195
Recusatio post litis contestat. & ad executio- nem.	194

INDEX.

Recusatio in scripto	194
Rescriptum ad supplicationem actionem perpe- tuat.	136
Restitutio quid.	138
Respublica restituitur.	144
Restitutio iusticiæ inuitu fortior.	139
Restitutio in rem indicatam manauit.	137
Restitutionem statim instaurari expedit.	152
Restitutionis duo sunt capita.	152
Restitutio in quadriennium datur.	149
Restitutionis tempus à die scientiæ.	150
Restitutio apud quem postulatur.	145
Restitutio contra sententiam & ad rem fit.	153
Restitutio & rescissoria quo ordine proponen- da.	154
Restitutio postulata obstat executioni.	176
Re tradita impeditur executio.	185

S

Seditiosi qui sum.	20
Serui capitaluer postulantur.	21
Serui non appellant sed domini.	22
Seruis quando supplicare permittitur.	ibid.
Seruorum pœnæ & quomodo mitigatæ.	23
Sententia	

INDEX

Sentencia contra sententiam non ualet.	29
Sentencia multae nulla.	30
Sentencia in defunctum est iure nulla.	31
Sentencia contra ius litigatoris.	32
Sentencia uenalis non ualet.	ibid.
Sentencia iure nulla non confirmatur.	33
Sentencia ad iudicatoria.	77
Sentencia nulla impugnatur.	76
Sentencia nulla quando confirmatur.	87
Secundum fatale ut petitur.	55
Sententiam partim confirmari, & partim emen-	
dari posse.	113
Sentencia dolo gratia'ue lata.	158
Sentencia ex falsis probationibus rescindi-	
tur.	ibid.
Sentencia in possessorio quando nulla poterit	
dici.	13
Sine scripto ab interlocutoria quoq; appella-	
tur.	10
Suffragia primo libera deinde coempta.	30
Si appellatus absens fuerit.	61
Supplicatur quandoq; à principe.	111
Supplicatio apud Tabellionem interponitur, &	
quando.	127
Supplicationi semel tantum est locus.	120
	Suppli

I N D E X.

Supplicationis ante sententiam usus.	117
Supplicatio ab appellatione differt.	119
Supplicationem scripto fieri, & quandoq; uerbo aut uoce.	123
Supplicare X. die ad quid profit.	126
Supplicationis uis.	124
Supplex quando integri restitutionem petit.	124
Supplicatio quando ijs qui à consilijs sunt porrigitur.	123
Supplicatio obstat executioni.	176
Suspectus iudex quare recusatur.	191
Suspensione discussa iudex sententiam exequitur.	197

T

Tempus exercendæ supplicationis ab appellatione mutuandum.	128
Tempus X. dierum quomodo utile.	45
Tempus XXX. dierum dandi apostolos ut sit continuum.	49
Tempus prosequendi appellationem partium cōsensu producitur.	55
Tertio non licet appellare.	12
Tertius quando prouocat.	38
Tertius	

INDEX.

<i>Tertius annus quomodo per restitutionem da-</i> <i>tur.</i>	35
<i>Terminus ad presentandum.</i>	39
<i>Terminus ad prosequendum appella.</i>	ibid.
<i>Terminus ad iter arripiendum.</i>	ibid.
<i>Testis ex intervallo dictum suum declarare po-</i> <i>terit.</i>	104
<i>Testes quando, & ut repetuntur.</i>	103
<i>Testis ex continenti uariare nō prohibetur.</i>	104
<i>Testes contrarij quando post publicationem ad-</i> <i>mitti solent</i>	100
<i>Testis examinis seu adiunctus.</i>	193
<i>Tutor uel curator quando appellat.</i>	66
<i>Tutor ne malam causam pupilli nomine exer-</i> <i>ceat.</i>	ibid.
<i>Tutor uel hæres eius appellationem pupilli nomi-</i> <i>ne an. e rationes redditas prosequitur.</i>	67

V

<i>Venditor condēnato emptore appellare potest.</i>	33
<i>Veteratores litigiosi.</i>	162
<i>Vltimo anni mense appellationem prosequi li-</i> <i>cet.</i>	61
<i>Vnde sit quod iustum non semper cōsequimur.</i>	2
	Viii

INDEX.

Vnus ex pluribus cōdēnatis prouocare potest.	18
Vna causa probabilis satis est appellationi.	81
Vsus precum apud minores iudices.	122
Vt mors ciuilis aut membri mutilatio pecunia re dimitur.	19
Vt omnes delegati iudices sententię inter sint.	29
Vt poenę delictis respondeant.	ibid.
Vt citetur appellans ad executionem faciendā.	73
Vt in modo pronuntiandi peccatur.	83
Vt reus nouis defensionibus ui queat.	94
Vtra sententiarū executioni mandari debeat.	112
Vt iudicis existimatio conseruetur.	116
Vt intra biennium sententia retractetur.	127
Vt filius fa. p̄scriptioe sui sit iuris.	143
Vt ecclesia restituitur.	144
Vt probatur quem pro emancipato se gessisse.	143
Vtilis annus quomodo supputabatur.	ibi.
Vtramq; partem iudex ad unguem audiat.	146
Vt restitutio apte postuletur.	160
Vt res inter restituendum cui etiam possit adiu- dicari.	156
Vt causę recusationis sint legitime, & quomo- do ex arbitrio pendent.	204

Marpurgi, Anno
M. D. XLII.

